

Vatra veche

2

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul X, nr. 2 (110) februarie 2018 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Mihai Camara, Totem IV

PRIMĂVARĂ – IAR ȘI IARĂ

Mai e puțin
și vine primăvara –
nu știu dacă și eu
voi înverzi,
dacă și pomul meu
va face muguri,
nici tu
dacă vei înflori.

Mai e puțin
și vine primăvara –
e primăvara mea
sau a oricui
mai are rădăcini
aici sau unde-o vrea,
când poți din primăvară
să apui.

Mai e puțin
și poate-o primăvară
încă mă poate recunoaște –
să-nvie ea,
e dreptul ei,
dar nu-nainte
de-a mă naște.

10 februarie 2017

NICOLAE BĂCIUȚ

Număr ilustrat cu lucrări de
MIHAI CAMARA

Vatra veche dialog cu Tudor Gheorghe

SUMAR

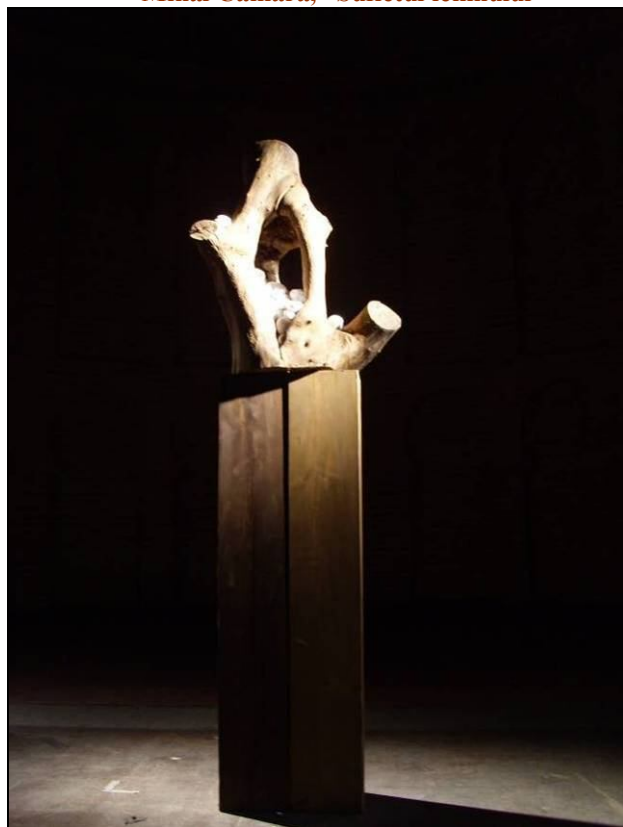
Primăvară, iar și iară, de Nicolae Băciuț/1
 Vatra veche dialog cu Tudor Gheorghe, de Nicolae Băciuț/3
 Poeme de Eugen Evu/4
 Romulus Guga și "personajul colectiv", de Adrian Dinu Rachieru/5
 Jurnal basarabean. Întâlnire cu Grigore Vieru, de Ilie Șandru/8
 Grigore Vieru, prezentul continuu, interviu cu Nicolae Băciuț, de Valentin Marica/9
 Grigore Vieru, un poet din alte vremuri, de Ognean Stamboliev/10
 Pe urmele poetului. Grigore Vieru, cel întru ființă, Nina Josu/10
 Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană. Elena Ștefoi, de Georgiana Căliman/11
 Literatură feminină contemporană. Jocul durereii (Any Drăgoianu), de Cristina Sava/13
 Mihaela Aionesei, de Catinca Agache/15
 Poeme de Ignatie Grecu/17
 Cronica literară. Virgula lui Dumnezeu (George Schinteie), de Cristina Sava/18
Sen-kin fo yo frendship (Viorică Macrina – Lazăr), de Nicolae Băciuț/20
 O călătorie în imaginar (Răzvan Ducan), de Liliana Toma/21
 Geometriile sinelui poetic (Nicolae Vălăreanu Sârbu), de C. G. Moraru/22
 Lecția iubirii pentru veșnicie (Dumitru Ichim), de Daniel Marian/22
 Îndorostenita (Sorina Bloj), de Florin Bengean/23
 Vestirea trâmbețelor de argint (Radu Ciobanu), de Livia Fumurescu/24
 Romanul unei geografii sociale (Grigore Avram), de Mircea Daroși/27
 Copilul lui Dumnezeu (Gheorghe Jurcă), de Răzvan Ducan/28
 Spațiul în opera lui Rebreanu (Ionel Popa), de Aureliu Goci/29
 O mie și una de femei (Ion Munteanu), de Geo Constantinescu/31
 În orizontul memoriei culturii (Florin Bengean), de Nicolae Băciuț/32
 Printre mii de dedicații (Ion Brad), de Mihai Cistelecan/33
 Un nume, un autor, un destin: Constantin Eretescu (Iordan Datcu), de Mihaela Albu/34
 Poeme de Grigore Avram/36
 Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/37
 Octavian Goga și ideea națională, de Marin Iancu/38
 Octavian Goga, Latinitatea strigă din tranșee/39
 Asterisc. Personalism identitar românesc, de Iulian Chivu/40
 Puncte de vedere. Mai sînt(em) români?, de Gheorghe Moldoveanu/42
 Epopeea unui februarie de (z)bucium, de Mihaela Rașcu/45
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/47
 Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei, de Stelian Gomboș/48
 Mihai Diaconescu, tendința actuală..., de R. Subțirelu/49
 Vatra veche 10/100, de Nicolae Băciuț/50
 O mie și una de povești (Gh. Nicolae Șincan), de Nicolae Băciuț/50
 Ancheta „Vatra veche”. Prima casă, de Veronica Pavel Lerner/51
 Poeme de Iuliu Ionaș/52
 Marginalii. Anatomia unui fals (Hadassa Ben-Itto), de Eugén Mera/53
 Starea prozei. Greieri și stabilitate economică, de Dumitru Hurubă/54
 Starea prozei. Nesuferita, de Gheorghe Răducan/55
 Asterisc. Omul, sufletul, de Daniel Mureșan/56
 Până nu se scurge nisipul din clepsidră, schiță de Nicolae Suciu/57
 Poeme de Daniel Mihu/58
 Teatru. Streptase la bazin, de Cristian Stamatoiu/59
 Biblioteca Babel. Spre o lume orwelliană, de Silvia Urdea/61
 Parisul meu. Vrem să știm, de Horia Porumb/63
 Poeme de Luca Cipolla/64
 Biblioteca Babel. Poeme de Isabel Rezmo, traducere de Elisabeta Boțan/65
 Biblioteca Babel. Kazuo Ishiguro, de Roxana Lăduncă/66
 Vatra veche dialog cu Nicolae Mărgineanu, de Veronica Bălaj/67
 Ocean întors. Cum se scrie poezie, de Daniel Ioniță/70
 Destine, poem de Daniel Ioniță/71
 Revista „Logos”, de Răzvan Ducan/72
 Ecou după un Performance Poetry românesc (Adrian Munteanu), de Violeta Necula/73
 Meridiane. Locul de refugiu, de Milena Munteanu/74
 Despre zodiac, poem de George Filip/75
 Info cultural. Codrin Mircea, de Ana-Daniela Sultana /76
 C. Daradici fără semnătură, de Constant Călinescu/77
 Poeme de Camelia Ardelean/78
 Starea prozei. Spațiul, de Ilie Gorjan/79
 Carnet. Schimbarea..., de Stelian Gomboș/80
 Literatură și film. Despre alienare, cădere și izbăvire, de Alexandru Jurcan/81
 Concursul național „Ion Creangă”/81
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/82
 Cincinat Pavelescu/82
 Nicolae Măteș/83
 Curier/84
 Mihai Camara, repere biografice/86

Mihai Camara, într-o expoziție

Mihai Camara, „Sufletul lemnului”

Mihai Camara, Totem 2

Număr ilustrat cu lucrări de Mihai Camara

Pe Tudor Gheorghe l-am descoperit prima oară pe scena Casei Tineretului din Bistrița, acolo unde, cu cortina lăsată, o noapte întreagă, după ce am repetat „Preșul” lui Ion Băieșu, am ascultat muzica înregistrată pe o bandă de magnetofon. Eram noi, Virgil Rațiu, Radu Macrea și Felicia Dandea, dintre cei pe care mi-i amintesc, pe undeva până în anii optzeci, noi, frumoșii nebuni ai unui mic oraș, ca să-l parafralez pe Fănuș Neagu.

Ascultam o muzică pe care nu am mai ascultat-o niciodată, și niciodată cântată cu atâta trăire a textului, de la piese din folclor la cele din poezii emblematică, de la Ienăchiță Văcărescu la George Bacovia.

Tot la Bistrița, de data aceasta într-un spectacol la Palatul Culturii, când s-a întrerupt, cum era obiceiul, curentul electric, Tudor Gheorghe a cerut publicului să rămână în sală, îmi amintesc că a spus că-și scoate verigheta și o pune pe scenă lângă el, ca să dea încredere și curaj tuturor.

A fost singurul spectacol pe întineric din viața mea, dar trebuie să spun, și nu doar metaforic, că era nespus de multă lumină în noi, cei care ne-am îndărătnicit și am rămas în sală.

Atunci când ne-am cunoscut, la Târgu-Mureș, față la față, la sfârșit de mileniu doi, Tudor Gheorghe mi-a cerut să-l tutuiesc, deși limba mi se făcea nod în gură când îl apelam la persoana a II-a singular.

*

-Tudor Gheorghe, actorul, poetul, cântărețul. De ce nu-și pune poetul pe muzică propriile versuri?

-Pentru mine e mai important să pun în valoare marea poezie română, decât să mă dau eu rotund și să mă cânt pe mine însumi. Pentru că toate stările poetice pe care le trăiesc și le trăim le-au scris alții mai frumos decât mine.

-Vă e teamă de propria poezie, e aceasta o spaimă a poetului Tudor Gheorghe?

-Nu, nu e o spaimă, e o stare de luciditate...

.... neîncetând să cânti mare poezie însă...

-Sigur, te poți speria de tine însuși cântând un mare poem. „Știi, dragule, îmi spunea la un moment dat poetul Teohar Mihadaș, care e marele tău blestem? Să faci din marile poeme ale lui Blaga șlagăre!”

Vatra veche dialog

Tudor Gheorghe

„Fiecare cântec transilvan are atâta demnitate în el încât poate fi mâine imn național”

E de observat însă un lucru: nimic din ce cânt eu nu se cântă, deși melodiile sunt frumoase, sunt extraordinare. N-auzi un cântec de-al meu cântat în crâșmă. „Marea poezie, mai spunea Teohar Mihadaș, trebuie ascultată în sine, în interior. Marele tău pericol, îmi repeta mereu Teohar Mihadaș, e că poți să faci șlagăre din Blaga. Și asta e un blestem!”

-Nici alți poeți n-au scăpat de riscurile punerii pe muzică a versurilor lor.

De pildă, romanțele pe versurile lui Eminescu au dus la recaptarea doar epidermică a versurilor acestuia, banalizându-se texte de mare vibrație metafizică. S-a limitat receptarea la sonoritate, la muzicalitatea versurilor.

-Trebuie să vezi un spectacol de-al meu care se cheamă „Petrecerea”, unde am spre final secvențe muzicale, cu muzica populară a anilor treizeci, deci ce se cânta la țară, nu zaivadicisme, ci la țară, la mama ei.

Acest spectacol de agreabil cântec popular e întrerupt, din când în când, cu versuri din poeme de Marin Sorescu, din *La liliaci*. E aceeași lume, din aceeași zonă și din aceea perioadă.

Ei, spre final, spun la un moment dat o chestie extraordinară, istoria unui cântec, „Cucuruz cu frunza-n sus”. De când l-am auzit (culmea, în Israel, e imnul lor!) mi s-a părut că sună foarte românesc. Zic: ce-i asta,

domnule? (Și Tudor Gheorghe fredonează melodia!) De unde vine chestia asta? M-am dus la hotel, am făcut un duș, m-am pus în pat, am scormonit în mine însumi și am ajuns la concluzia că linia melodică e de-a noastră, românească. Și-apoi am aflat un lucru pe care-l spun și în spectacol. Imnul Israelului e scris de tatăl distinsului profesor Raoul Șorban, care a compus și muzica romanțelor *Mai am un singur dor* și *Pe lângă plopul fără soț*. Nu mulți știu astea. Noi ascultăm și cântăm, cum spuneai tu, iar dacă cineva întreabă cine a scris muzica romanțelor, răspunsul e: Eminescu.

-Nu simți nevoia să pui pe muzică versurile unui mare poet contemporan, Nichita Stănescu?

-Am o poemă de-a lui Nichita absolut genială. Nu o are nimeni, nu o știe nimeni. E o poezie patriotică, ce se încheie așa: „Doamne, mama mea/m-a dat pe mine popului român./ Dă-o, Doamne, tu, pe mama ta,/poporului român./ Aleluia”.

E greu să te apropii de Nichita Stănescu. Poemul începe așa: „Te poți spăla de măr./ Nu te poți spăla de fructul mărului./ Te poți spăla pe mâini de măr/ Dar nu de fructul mărului”. Absolut genial. La mine e toată, numai eu o știu.

-Nu știu dacă Nichita Stănescu spunea, dar e în genul lui, și anume că și un poem de dragoste bun e un poem... patriotic, pentru că e scris în limba română.

-Iubesc pe cine a spus așa ceva. Și eu am spus cândva, într-un spectacol, că fiecare cântec transilvan are atâta demnitate în el încât poate fi mâine imn național.

-Dincolo de cântec, prin ce mai ești legat acum de scenă?

-Există o piesă de Alexandru Lungu, *Salonul japonez*, am textul ei și mă bate gândul s-o pun în scenă. E o piesă superbă și mă bate gândul s-o pun eu în scenă. E o piesă superbă, textul e foarte frumos, m-am îndrăgostit de ea.

-Cânti, scrii poezie, joci teatru, vrei să pui în scenă teatru... Ești un om... multilateral dezvoltat... adică dotat...

-Dacă vrei să-ți spun lucruri neștiute, ei, află că sunt un bucătar că-ți sar ochii din cap. Îmi place să gătesc. În clipa în care intru în bucătărie și m-apuc să tai, să →

NICOLAE BĂCIUȚ

“feliorez”, să tranșez, e vid în capul meu. Nu mă mai gândesc la nimic și e o relaxare totală. Am o bucurie de a face tot felul de aiureli, combinații gastronomice care sunt foarte stranii. Dacă n-ai și astfel de îndeletniciri trăiești degeaba, ești mașină.

-Fiecare vârstă vine cu farmecul ei...

...La întâi august, fac 55 de ani.

- Geo Bogza avea o urare aniversară antologică : „În fiecare an să trăiești o sută de ani !”

-Am fost la Bogza într-un an acasă, într-un Crăciun, să-i cânt, să-i colind. De fapt, am fost la doi titani.

Auzisem la „Europa liberă” că e necăjit Noica. Și m-am dus la Păltiniș, cu tot sufletul, să-i cânt acestui om necăjit. Am bătut la ușă, mi-a deschis. I-am spus că sunt un colindător și că mă cheamă Tudor Gheorghe. Nu știa nimic de mine. Era în lumea lui. Și-am început să-i cânt. Tembel, idiot.

Puteam să găsesc cu totul altceva, dar Dumnezeu sau dracul m-a pus să cânt un cântec popular, care era absolut aiurea.

Versurile sună cam așa : „Pasăre galbină-n pene/ Ce dai vreme peste vreme/ Și soroc peste soroc,/ nu mă vezi cum ard în foc ?”.

Noica m-a oprit și-s zis : „M-ai spune o dată versurile astea. Domnule, mi-a zis, eu nu mai am mult de trăit, dar stau acum și mă gândesc, ca filosof, ce înseamnă « să dai vreme peste vreme » și, mai mult « soroc peste soroc »”?

Eu nu o să ajung să trăiesc să pot să-mi explic această fundamentală replică dată de un anonim. ”

Noica mi-a spus atunci : „E suficient. Îți mulțumesc”.

-I-ai oferit spre meditație o temă nouă...

-Simțea că nu mai are mult de trăit. L-am întrebat ce înseamnă să fii filosof ? Și-atunci mi-a zis : „Păi tocmă chestia asta. Filosof nu devii la 70 sau la 40 de ani, ci la 25 de ani, când auzi versuri precum « să dai vreme peste vreme ». Și-apoi o viață întreagă te gândești la ce înseamnă chestia asta”.

Vină vreme, du-te vreme!

Inedite. Ramuriana

Ars vivendi

Arși de-ntrebări pentru alții,
Cei de jos, cei înalții.

*

Psyche, panteon sfărâmat
Cuvânt gândit, scris, ucis
Implantat.

Rod, a muri blestemat.

*

Plăgile fiind plagieri
Imitatio Dei
Luminur cu foame de femeie.

*

Goliciunea e unica pură
Perversă podoaba.

*

La început au fost clonele
Colonizând semințiile, rasele.
Altoiuri, metisări,
mătase aspră a
Purpurei oarbe
Și cu foame de sine
Frumoasele.

*

Dacă omul e fruct
De sine cules
Sieși pradă ori numai
Să se-nfrupte
Cunoașterea?
Aici să-i murim
Morții nașterea?

*

Întrebări, ecouri care
Își alungă umbra.

*

Inocența ucisă fiind
Prin complicitate cu
Victima.

*

Empatie-n preaplin:
Remanență din străpungerea
Gravitației sterpe.

*

Scaietii sferici ai pusteii.
Nouri mincinoși
Dinspre munte.

*

Entitatea mică
Înghite morfo-starea
prea lacomă.
Regnu-și reface
Structurile.

*

Sine-i de sine lacom:
Schizo-angelicul.

*

Erai un surd absurd.
Spleen prin religii.

*

Ea, suspinând:
„mi-ai ucis inocența”:

Logos străpuns
La logodnă.

*

Netezind cimitire
prea singură-i
moartea.

*

Spiritul se agită:
Bolnav de claruri.

Mitopoema

În Capela Sixtina Dumnezeu
este întors cu spatele la operă
– Captiv tridimensional –
Instantaneu voalat de proporții
Inadvertența redării este
viclenia Paracletului
Sau a substitutului proclat,
cel jumătate șarpe, în partea de jos?
Spre chinurile stigmei
ai suportat dualismul
Dintre situare cu spatele
în condiția naturii,
Cu fața?
Nașterea sub ape și transferul ei
energetic în aer?

*

Am auzit seara vag
cum troznesc electronii erogenici
Sub pielea ta – reminiscență a
Norișorului de splendoare.
Un Adam în erecție,
cel aproape stins lângă tine,
– nu departe de îngerul ce te va
alunga
Pentru păcatul neascultării
de coabitare și neștire de fruct
Fructul ale cărui semințe
le numeri cu limba.
Iată, acest text e craniul lui Yorick –
Sâmbure părăsit de moluscă,
un cip înghețat, întru slavă.
Și în ultimul tsunami apheiron,
tu, văzută de aproape orbul
Vermeer.

*

Orbii sacerdoți ai diferențierelor
divine,
Au știut prin aflare de sine.
Dinadâncul și necesara, vitala uitare
Ce ne separă prin curgere
ca o altfel de ardere.
Nu se mai știe de opera cea ratată
De eroarea ce ne-au atribuit-o nedrept
Nouă, ca Unicitate-n multiplu.
Prin succese distrugeri și reciclări
Clone colonizări și altare
Cel Sărac dintotdeauna din coapsele
tale
Altar și-a făcut: între Vatră și Șatră.
Iată obârșia exilului lor, legea lor,
idolatră.

EUGEN EVU

1999

ROMULUS GUGA ȘI „PERSONAJUL COLECTIV”

Convins că „textul plat nu e literatură”, scriitor prolific, cu „vocația totalității”, propunându-și „mânuierea tuturor genurilor”, Romulus Guga a trăit frenetic, cu prezentimentul unui sfârșit grabnic. „Poet de ocazie”, recunoștea, a debutat la *Steaua* (1958), în acea „revistă de conștiință a unui deceniu”, cum spunea, risipindu-și încercările prin publicații transilvane, știind că „atât mi-e de puțin timpul” (v. *Gravură*); „descoperit” de A.E. Baconsky, vădea un scepticism melancolizat, suferitor, în așteptare și, peste zece ani, apărea – circumspect, meditativ, imaginativ, selectiv – cu *Bărți părăsite*, urmat de volumul *Totem* (1970, inițial *Trotuarele singurătății*). Deși, prefăcând volumul postum *Poezii* (1986, îngrijit de Romulus Vulpescu) Ștefan Augustin Doinaș îl considera un „poet împlinit”, Romulus Guga a văzut în poezie doar un *experiment necesar*. Ambiția sa a fost să scrie roman, respingând, însă, realismul explicativ, tern, factologic. Meditația asupra epocii, de anvergură filosofică, cu inflexiuni onirice, miza pe *conflictul ideilor* și avea nevoie, se explica, „de mai multe persoane”. Încât, pe rețeta osmotică real / fantastic, atent la valențele arhetipale, chinuit de marile întrebări, Guga era interesat de ceea ce a numit *personajul colectiv*. Ca sentimental revoltat, prețuind speranța, s-a dovedit un *umanist abstract*, constata Dan Culcer (1, 593), fostul său coleg de la *Vatra*. Dar, în scurta-i existență, Romulus Guga (1939-1983) a făcut de toate: profesor la Măicașu, metodist (animator cultural) la Casa Studenților din Cluj, secretar literar la Teatrul de stat din Târgu Mureș (din 1967) și redactor-șef fondator al seriei a doua a revistei *Vatra* (aprilie 1971), pe care a păstorit-o până în 1983. Ruta sa profesională dezvăluie o tranziție previzibilă spre dramaturgie, ca ispită, totuși, timpurie. Împătimit de istorie, cu studii de teatrologie, a vrut să învețe *gramatica* acestei arte „înăuntrul teatrului”, cu estompări succesive, reconvertiri și reevaluări. În plus, s-a implicat pasional în viața redacțională; *Vatra*, ca „operă colectivă”, a fost „un mic ghetto literar

românesc” (1, 1610), inaugurând o Bibliotecă de istorie și un cerc de traductologie^{*)}, cu lungi dezbateri și lecturi colective, prelungind întâlnirile clujene de la Casa Universitarilor (în compania lui Dan Culcer), supravegheate, se înțelege. Dosarul *Bărbosul* ar insinua chiar calitatea de informator, ceea ce rămâne „o ipoteză de verificat” (1, 1594).

În epocă, în plină ofensivă (epidemică!) a romanului „obsedantului deceniu”, „dezvăluirile” având impact legitimist, Guga a dovedit interes pentru meta-istorie, cultivând *parabola existențială*, cu roluri-simbol, refuzând literatura „istoriotropă” (1, 594). E drept, declarativ, ca individ „socialmente necesar”, perfecționând prezentul, oferă mărturie „pe linie”, cerând o atitudine politică. Nu se mulțumește cu o neutră calitate de martor („oglină neutră”), știe că Revoluția nu poate fi slujită de avalanșa „cuvintelor fără acoperire”. După marele succes cu *Nebunul și floarea* (1970), titlurile care au urmat – pe plan românesc – indică o reorientare spre *referința realistă*, marcând angajamentul politic (cf. Anton Cosma). *Viața postmortem* (1972), *Sărbători fericite* (1973), *Paradisul pentru o mie de ani* și *Adio, Arizona* (ambele, în 1974) își

^{*)} Interesat de „contextul secret”, Dan Culcer dezvăluia, din interior, apariția acestei reviste, zbătându-se apoi, după moartea lui Guga, pentru o selecție *din interior* pentru postul vacant: „am obținut-o, am făcut-o, numai noi știm cu ce preț și cât de târziu, de fapt” (v. Dan Culcer, *Decret despre „generație”*, în *Serii și grupuri*, Editura *Cartea Românească*, București, 1981, p. 291). Pasiunea pentru traduceri s-ar datora, explica doctorița Voica Foișoreanu, soția scriitorului, „originii multietnice” (3, 68).

respectă, însă, în pofida reliefului axiologic accidentat, „valoarea de atitudine” prin nucleul obsesiv și tensiunea intelectuală, cu detentă parabolică. O apariție stranie în acei ani, chiar „neverosimilă” (cf. Marius Miheț), micul roman *Nebunul și floarea* (Editura *Dacia*, 1970), început în anii clujeni (1965-1967), ataca, prin referințele străvezii la spațiul carceral, o zonă tabuizată, închipuind, de fapt, o *distopie*. Plombând simboluri subversive ca „document sociopatic” (cf. Marian Popa), a și fost imediat retras, ca roman periculos, culegând – în replică – prompte cronici elogioase, fiind premiat de Uniunea Scriitorilor. O notă de lectură a DGPT, înaintată editurii *Dacia* recomanda retragerea manuscrisului (fără viză!) „pentru rezolvare” (1, 582). Funcționarii Cenzurii au decriptat imediat că *Isus și ceilalți*, titlul inițial al manuscrisului, fixat temporal în intervalul 1946-1948, nu se restrânge „la acea perioadă”; și că universul straniu al ospiciului (o lume de alienați) funcționează ca *lume-oglină*. Cu epic sărac, discontinuu, provocând dezbateri și meditații acute, transfigurând suferința (în contrast cu optimismul oficializat), romanul probează „instabilitatea Adevărului în raport cu Puterea”, căutând căile salvării. Deși simbolicul este spațiul esențial într-un mediu maladiv, deși protagoniștii îndeplinesc roluri-funcții în sens tipologic, romanul dobândește sensuri concrete (cum ar fi, de pildă, „coborârea unui portret”). O moarte închipuită (ca idee fixă a protagonistului) este echivalată cu pierderea libertății.

Anunțat, sub titlul *Isus și ceilalți*, într-un interviu din ziarul *Steaua Roșie* (27 iunie 1970), romanul a apărut, totuși, cu modificări minimale (titlul, în primul rând), fiind imediat retras datorită „caracterului alegoric al cărții”, crede L. Malița (2, 89), sfidând *canonul partinic*. Ca „text-matcă” (cf. Constantin Ciopraga) sau carte-efigie pentru scrisul lui Romulus Guga, *Nebunul și floarea* este oricând „de recitat”, îndeamnă Marian Victor Buciu, ca microroman tezig, dar și „h(ermetic), sintetic, proteic” (3, 89), respingând judecăți mai vechi: fie pretins roman filosofic, cum se pronunțase Mircea Iorgulescu, fie posibilă parabolă a comunismului (cușcă, spital de nebuni), cum →

ADRIAN DINU RACHIERU

sugera Ioana Pârvulescu^{*)}.

Naratorul-personaj („marele absent”) pătrunde într-o lume bolnavă; se crede mort, se vede cadavru, trăind înafara timpului. Uitat, părăsit, obsedat de tema morții și a transcenderii ei, știe că *metafora răstignirii* înseamnă o înviere repetată, că – de dincolo de moarte – regenerarea prilejuiește și resemnificarea evenimentelor. Pentru ca în final, jubilativ, sub simbolistica primăverii, să doască să plece, *să existe* în „cealaltă lume”, glorificând viața („existam din nou”). Posibil jurnal, de notație rece, teatrală, aluzivă și ambiguitate controlată, romanul lui Guga pendulează între grotesc și poetic, fiind o *metaforă escatologică* (cf. Cornel Moraru). E desigur, exagerat, a-l considera „cel mai bun microroman apărut în România comunistă”, cum crede Marius Miheț (3, 80), dar importanța sa, în epocă și după, e de netăgăduit. El însuși, deseori, în recluziune, supus unor tratamente, Romulus Guga ne propune un spațiu claustrant, printre locatarii unui ospiciu, personaje exponențiale, cu identități - funcții noi: Mortu, Isus (simbolizând jertfa), Savantul, Amiralul, Judecătorul, bătrânul Pony, pragmaticul (între dărmicie și avarie) Platt și, desigur, Filosoful, „caraghio-sul cu floarea”, „singurul nebun” (apreciază Isus), protejând „floarea esențelor”, invocând *întâmplarea-zeu*. Paradoxal, în acel spațiu se instalează senzația de siguranță, pregătind trecerea spre altceva, anunțând purificarea prin distrugere; dar și recuperarea memoriei. Fost casier la un bordel, descoperind prin Flora („nume necunoscut în ceruri”) *tainele cârnii*, apaticul Isus, „eliberatorul”, vrea să-și împlinească destinul, să vindece lumea, să răscumpere o lume păcă-toșită. Săvârșind faptele menite, după Voința Tatălui, amânându-și, de fapt, destinul. Deslușim metafora drumului (un drum al cunoașterii) și dobândirea eternului, doar în conștiință; eternul suntem noi înșine, „cu rodul

^{*)} „Nimerind pe o listă”, spunea Romulus Guga, chestionat de N. Băciut într-un interviu publicat în *Echinoc* (nr. 4-5/1981), *Nebunul și floarea* n-a fost „decodificat” cum trebuie. Prozatorul era preocupat de soarta cărților sale, ar fi dorit să revină asupra lor, să le reediteze, recunoscând că a avut parte de „represalii neliterare”. Totuși, beneficiind de două reeditări (1991, 2011) sub îngrijirea lui N. Băciut, ne întrebăm de ce romanului nu i s-a restituit titlul inițial, respectându-se „voința auctorială”.

nostru”, *altfel el nu există*. Și nașterea și moartea consfințesc *învierea*, ca unică bucurie; totul e în sămânță, pregătind învierea, ne asigură Filosoful, veghindu-și imperturbabil floarea.

Roman-dezbatere sau chiar *roman-proces* (cf. Zaharia Sângeorzan), *Viața postmortem* pune sub lupă, în anii viforoși ai Revoluției, un destin contorsionat și o criză de conștiință. Dialogul eticist cu sine într-o cărciumă, confruntându-se cu un Judecător imaginar, înseamnă și o chestionare a epocii, rememorând o existență: imposterura morală, masca socială, adaptabilitatea, zelul delaționar, parvenitismul, memoria culpabilă. Implicit, recunoașterea greșelilor în fața propriului Eu prin *vocea dublului*. Fiindcă romanul, judecând simplist, este biografia unui delator (1, 590), Guga având, se pare, și meritul pionieratului, nota Dan Culcer (1, 587), aducând la rampă un personaj care, printre „oamenii noi”, va face carieră. Din păcate, romanul a apărut amputat, fără *Jurnalul însoțitor* (la subsol), circulând „într-un picior”, spunea Guga într-un interviu (7, 72). Încât e de înțeles dorința prozatorului (mărturisită) de a-și rescrie toate cărțile.

În absența libertății omul „se sufocă”, dar nu poate fi înfrânt, „doar nimicitor”, iată mesajul din *Sărbători fericite*, prozatorul risipindu-și meditațiile sub pecete lirică, încrezător în vis și creație, chiar dacă speranța e în bernă; iar solidarizarea e posibilă ca efect coagulant al spaimei. Așa cum se întâmplă și în azilul de bătrâni (v. *Paradisul pentru o mie de ani*), șarjând pe figura primarului Pitulice. Oricum, predilecția pentru spații închise (ospiciu, azil, cafenea) funcționează, observa Dan Culcer, ca „model probant”. Confesiv-digresiv, *Adio, Arizona* reconstitua atmosfera unui oraș conservator, viața fiind „o

Vasile T. Suci, în dialog cu Romulus Guga pentru TVR

școală a moralei”. Cum timpul „înțepeniților” s-a dus, un posibil muzeu ar conserva „tinerețea unui om și a generației sale”, hotărnicind, melancolizat de trecerea timpului și obsesia morții, o epocă defunctă. Alte trei romane, neîncheiate, reluate în mai multe variante, scrise după 1974 (*Autopsie sentimentală*, *Străbunicul din cămară* și *Prințul incinerat*) dovedesc strădania acumulărilor, cu lecturi întinse (filosofie, sociologie, psihiatrie) și interesul pentru situații-limită, potențând suferința morală. O proiectată trilogie (*Istoria unui câine*), reordonând romanele, s-ar fi încheiat cu *Nebunul și floarea*, accentuând distopia creației sale; și încurajând, s-a remarcat, o lectură complice, actualizantă, „de palimpsest” (1, 596). Ceea ce ar favoriza șansa autodefinirii. Necitit corect în epocă, grație filtrelor ideologice, Romulus Guga e din nou vitregit, nemaifiind citit.

Nostalgia existenței, chinuitoarea problemă a dispariției, „dezgustul morții”, firește, l-au obsedat. El însuși, scenarizându-și parcă propria viață, s-a stins prematur, la 44 de ani, supus unor internări periodice după ce contractase o boală exotică (amoebiroză) în Turcia. Dar frenezia imaginativă, tendința spre metaforă („organică”, nota Cornel Moraru), interesul pentru personajele cu funcții simbolice ontologizează thanaticul. Deși călătoria spre acea *stație finală* (eternă, inutilă), acolo unde viața sfârșește, lasă loc unui gând încurajator, învingând „moartea neputincioasă”. Cum citim în *Cântec pentru Voica*, amânând – prin iubire – clipa fatală. Romulus Guga iubea viața și a înțeles literatura ca „o dramă a omului cu singurătatea lumii sale”.

*

Acaparat de teatru (ca pasiune timpurie), Romulus Guga a creat, îndatorat prozei, în numele →

La un vernisaj la redacția revistei *Vatra*

eticismului idealist, incisiv și îngândurat, veritabile farse tragice. Comentând *Evul mediu întâmplător* (o piesă despre „nimicire”, explica autorul), ca metaforă „medievală” și alegorie grotescă a terorii, Valentin Silvestru constata că avem de-a face cu „o parabolă universalistă”, dezvăluind convulsiile unei lumi în degradare (4, 38). Făcând din teatru o dezbateră de idei, cu dialoguri prelungi, el denunță stereotipurile spațiului totalizant; tonalitatea sumbră, nocturnul potențează sugestia pamfletului politic, utopia căzând în distopie. S-a spus că dramaturgul ar fi „autor de unicate”, dificile, sibilinice (cf. Mircea Ghițulescu). Totuși, teatrul său, original, restrâns cantitativ, trece prin „reconvertire epică” (cf. Cristian Stamatoiu), fiind o „variantă scenică a prozei” (1, 592), preluând și suprapunând teme, modalități, conservând viziunea. Dacă *Zborul pescărușilor*, a primă piesă (datând în 1962) a fost încredințată coșului, cea de-a doua, *Moartea domnului Platfus*, rămasă inedită lungă vreme, a fost folosită, parțial, în *Adio, Arizona*. Reluată abia în 1975, piesa *Elefanții* a fost înglobată, secvențial, în *Nebunul și floarea*. În fine, din variantele românești elaborate după 1974 (neoferite publicării), Guga transferă fragmente în *Noaptea cabotinelor*, concomitent cu febrila activitate gazetărească, susținând în *Tribuna* și *Făclia* cronică dramatică. El credea într-un teatru filosofic și înțelegea arta ca „braț al politicului”. Să amintim că a traversat momente de cumpănă; muștră deseori, salvat, el a avut parte de „vizionări de gradul zero”, bucurându-se de protecția lui Dinu Săraru. Mai mult, sub povara unui dosar „gros”, confecționat prin osârdia delatorilor, a fost judecat în sala de oglinzi a Palatului Culturii din Târgu Mureș pentru piesa *Speranța nu moare în zori*, stigmatizată ca „piesă anti-comunistă”. Evident, risca să fie dat afară. Din fericire, concomitent, piesa a participat la Festivalul de teatru televizat de la Praga (președintele Juriului fiind Vaclav Havel) și a obținut Marele Premiu, anulând, astfel, inevitabila sancțiune. Cine va cerceta *variantistica* poposind în arhive, cine va recupera puzderia de șpal-turi și „perii” (câte s-au mai păstrat) sub presiunea unui timp nefast, va descoperi „matricea” prozei sale, ro-dind în toate încercările. Într-o vreme

care vestea, după anii '60, „o nouă calitate a libertății literare”, cum sesizase Marian Popa (5, 363), Romulus Guga s-a putut ocupa de *meta-istorie*, adâncind *parabola existențială* (1, 594). A și spus-o repetat: scriitorul nu face istorie, ci meditează asupra istoriei.

Carismatic, romantic incorigibil, cu aspirații înalte, făuritor de planuri, convins că are *o menire*, cu vocația prieteniei, Romulus Guga, în amintirea soției Voica Foișoreanu (trecută, de fapt, printr-o căsnicie „cu valuri”) rămâne *un constructor*, luând totul „de la zero”, aflăm dintr-un interviu „provocat” de Iulian Boldea (3, 23). Cu cenacluri „mobile”, cu acel supliment *Cadran mureșean*, vădind „ardoare pașoptistă” (cf. Ion Horea), ctitorind *Vatra*, Guga a fost un mare animator, trezind din letargie zona. Și-a ajuns generația din urmă spre sfârșitul deceniului (6, 285), presimțind insuficiența timpului „ce i s-a dat”, a ars sub presiunea unor obsesii, fiind „o flacără specială, rară” (cf. Radu Mareș). Din păcate, receptarea operei lui Romulus Guga, constata Iulian Boldea, este „inconsistentă, lacunară, leneșă” (3, 77). Putem invoca volumul lui Cornel Munteanu, din 1998, *Polifonia unei voci* sau tentativa restitativă a lui Nicolae Băciuț (*Întoarcerea în Arizona*, 2011), un *vetrist fidel*^{*)}, risipind amintiri ușor idealizate, corectate de Dan Culcer (septic în privința „coerenței redacționale” a fostei echipe, de pildă). Amintim și alte două titluri, studiul monografic al

*) Nicolae Băciuț recunoștea că Romulus Guga „i-a marcat destinul”. Adus la *Vatra* în iulie 1983, îndatorat, încearcă de ani buni să-l așeze pe Guga în alt „orizont de vizibilitate” (7, 5). În 1991, a postfatat o a doua ediție din *Nebunul și floarea* (Editura Tipomur, reluată, în 2011, la editura Nico); și-a propus editarea unei cărți de evocări (*Romulus Guga în conștiința mureșenilor*) obținând doar „un car de promisiuni”, iar la cârma revistei *Vatra veche* păstrează vie memoria scriitorului, căruia, în 2005, i s-a refuzat de către Consiliul local al municipiului Târgu Mureș acordarea titlului de *Cetățean de onoare „post mortem”*.

Loredanei Pop (*Romulus Guga sau vocația totalității*, Editura Nico, 2012) și, în reluare, volumul Adrianei-Loredana Dan (*Romulus Guga – publicist și dramaturg*, Editura Nico, 2017), insistând pe conexiunea publicisticii cu dramaturgia (văzută, aceasta, ca „sinteză a artelor”).

Dar, judecând global, *impactul cu posteritatea*, ca să preluăm sintagma lui Cornel Moraru, evidențiază, regretabil, conul de umbră în care a intrat opera lui Romulus Guga. Oricum, o observație (esențială!) a criticului care i-a succedat la șefia revistei, e de reținut; tratarea separată, pe „felii”, a creației lui Guga se vedește dezavantajoasă pentru scriitor. Romulus Guga trebuie privit și prizat sub acolada unui mesaj grav, transindividual, rezonând în întreaga sa operă, de o modernitate „scandalooasă” pentru acei ani. Cel care a fost „o instituție culturală”, remarca Mariana Cristescu (7, 10), și-a propus, ca scop suprem, să scrie cărți „în vremuri încurcate”.

NOTE:

1. Dan Culcer, *Cenzură și ideologie în comunismul real*, vol. I-II, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.
2. Liviu Malița, *Literatura eretică: texte cenzurate politic între 1949 și 1977*, Editura Cartea Românească, București, 2016.
3. Revista *Vatra*, nr. 12/2013, dezbătând *Posteritatea lui Romulus Guga* (număr tematic-aniversar, îngrijit de Iulian Boldea).
4. Romulus Guga, *Evul Mediu întâmplător* (Teatru comentat), Ediție îngrijită de Voica-Foișoreanu Guga, Editura Eminescu, București, 1984.
5. Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine* (23 august 1944 – 22 decembrie 1989), Volumul II, Versiune revizuită și augmentată, Editura Semne, 2009, București.
6. Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, ediția a II-a, adăugită, Editura Cartea Românească, București, 1979.
7. Mariana Cristescu, Nicolae Băciuț, *Romulus Guga. Bărți în amurg*, Editura Nico, Târgu Mureș, 2017.

(Eseu din Volumul II al Romanului politic și pactul fictional, aflat în lucru la editura Junimea.)

ÎNTÂLNIRI CU GRIGORE VIERU

2003

Duminică, 12 octombrie. De data aceasta, plecăm spre Chișinău doar noi, mureșenii: Dimitrie Poptâmaș, Lazăr Lădăriu, Nicolae Băciut și eu, cu Solenza Bibliotecii județene Mureș, condusă cu măiestrie de simpaticul șofer Valentin Zogorean. Ca de obicei, portbagajul este plin de pachete cu cărți. Am scăpat destul de ușor de vamă, tot datorită șoferului, care i-a cam dus cu preșul pe vameșii de peste Prut, astfel că la 19,30 eram la Biblioteca „Târgu-Mureș”. Cazarea la Hotel „Turist”, ca de obicei.

A doua zi, **luni, 13 octombrie**, au început „Zilele bibliotecii”, cu lansări de cărți. Dimitrie Poptâmaș a prezentat și cartea mea „*Basarabia iarăși și iarăși...*”. Seara, cina la restaurantul „La Plăcinte”!

Marți, 14 octombrie. Hramul Chișinăului. De data aceasta vremea este frumoasă. O zi splendidă, de toamnă! La ora 10, pe Alea Clasicilor, la bustul lui Mihai Eminescu, un scurt recital de poezie românească. A urmat, în jurul prânzului, deschiderea Centrului de carte românească „Alecu Russo”, de pe strada cu același nume. L-am așteptat aproape o jumătate de oră pe Voronin. În sfârșit, când s-a dat jos din mașină, l-a întâmpinat Mihai Cimpoi. Întâmplarea a făcut să mă aflu în apropiere, așa că am auzit foarte bine dialogul dintre cei doi:

- Ei, iarăși vechea poveste a limbii române, a spus Voronin.

- Domnule președinte, dumnea-voastră puteți vorbi moldovenește, așa cum vă place să spuneți, iar eu am să vă răspund în românește și-o să vedeți că nu vom avea nevoie de translator, i-a răspuns Cimpoi, diplomatic.

Voronin l-a privit încruntat, dar nu i-a mai răspuns. A luat foarfecele și a tăiat panglica tricolorului.

După masă, am trăit un moment deosebit. Pentru prima dată vizităm renumita Cramă de vinuri de la Cricova. Mergem pe „bulevardele” subterane ale cramei vreo 20 de km. Apoi pe jos ajungem pe câteva dintre „străzile” care poartă numele diferitelor soiuri de vinuri pe care le

adăpostesc: Cabernet, Muscat Ottonel, Fetească, Pino Noir etc. etc.! Unele păstrate în sticle culcate în nișele din pereți, altele în butoaie de toate mărimile, multe de-a dreptul uriașe, sau în recipiente din metal inox. Vizităm și câteva săli pentru degustarea de vinuri. Într-una din ele se află și masa la care a stat, trei zile și trei nopți, Gagarin, după ce a coborât din Cosmos.

În sfârșit, ne oprim și noi în una din aceste săli, unde o ingineră drăguță ne prezintă crama, soiurile de vinuri, îndemnându-ne să cumpărăm orice cantitate, cu obligația cramei de a ne-o păstra cât dorim. Am făcut apoi o degustare de vinuri, după toate regulile, cu note acordate etc., primind, în final, câte un „Certificat” prin care se confirmă că x „a vizitat Orașul Viticol Subteran „CRICOVA” și a degustat cele mai excelente vinuri din colecția CRICOVA”. Pentru cină ne întoarcem la același restaurant „La Plăcinte”!

Târziu, pe la 23,30, la un restaurant din zona centrală a Chișinăului, aflat aproape de Muzeul Național de Istorie, ne întâlnim cu Grigore Vieru, însoțit de Mihai Cimpoi și Nicolae Dabija, poet, redactor-șef al săptămânalului „Literatura și Arta”. Noi: poetul și gazetarul Lazăr Lădăriu, redactor-șef al ziarului „Cuvântul liber”, Dimitrie Poptâmaș,

directorul Bibliotecii județene Mureș, Nicolae Băciut, poet, redactor la TVR, și eu, fost gazetar și „pârât” scriitor. Discuții multe și interesante, despre literatură, despre noi, despre ei, despre Țară și despre acea zi „ziua învierii naționale, a acelei învieri, când toată obștea neamului nostru va serba izbândirea unui gând pribeag încă...întruparea ideii mari”!, cum scria Octavian C. Tăslăuanu. Ne-am despărțit abia când începură să mijească zorile.

2010

În urmă cu un an, la 18 ianuarie, ne-a părăsit, atât de neașteptat și atât de tragic marele poet român Grigore Vieru. Odată cu el s-a stins parcă acea flacără vie care ținea trează în Basarabia ideea de românism și de unitate națională. Iarnă fiind, nu am putut merge la înmormântare și voi regreta mereu acest lucru. Ne-am hotărât acum, după un an, să mergem să punem o floare la mormântul său.

Luni, 15 februarie, la ora 10,30 sosește, din Târgu-Mureș, microbuzul Studioului de Radio, cu prietenii mei: dr. Valentin Marica, senior-editor la Radio Târgu-Mureș; dr. Nicolae Băciut, director al Direcției de Cultură, Culte și Patrimoniu Național a județului Mureș; prof. Dimitrie Poptâmaș, scriitor. Împreună plecăm spre Chișinău. Am ajuns târziu, pe la ora 21, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, unde am lăsat pachetele cu cărți. Apoi ne-am cazat la Hotel „Turist”.

În 16 octombrie, marți, dimineața, ne-am oprit în Parcul Național la bustul poetului Grigore Vieru.

Simțim cum ne privește cu tristețe și ne dau lacrimile. Lăsăm, în tăcere, buchetele de flori lângă bustul Poetului și ne îndreptăm spre Cimitirul Armenesc, unde se află mormântul Poetului. Îl aflăm chiar la intrarea principală, unde au fost scoase lespezile din pavaj spre a face loc mormântului. Este acoperit cu flori proaspete. Le așezăm și noi pe ale noastre. Privim mormântul împodobit cu flori, înmărmuriți de durere, cu ochii înecați în lacrimi și parcă auzim glasul Poetului ce se ridică spre noi, venind de dincolo, din lumea tăcerii.

ILIE ȘANDRU

Grigore Vieru PREZENTUL CONTINUU

În ziua morții Poetului, Valentin Marica a transmis la Radio România Tg. Mureș emisiunea ALB DE DUMINICĂ, cu participarea acad. Mihai Cimpoi, a poetului Vasile Târâțeanu, a poetului clujean Adrian Popescu și a scriitorului Nicolae Băciuț.

Fragment din interviul cu Nicolae Băciuț, din emisiunea ALB DE DUMINICĂ:

- Anunțăm moartea poetului Grigore Vieru. Oare știm s-o anunțăm? Cum ar trebui să vorbim despre moartea poetului?

- Nu am moarte cu tine nimic. / Eu nici măcar nu te urăsc (...) Vei fi mare tu, / eu voi fi mic, / Dar numai din propria-mi viață trăiesc. / Nu frică, nu teamă, ci milă te tine mi-i, / Că n-ai avut niciodată mamă, / Că n-ai avut niciodată copii... Nu pot vorbi despre Fratele Grigore (așa ne apelam) la timpul trecut. Nu pot anunța moartea lui Grigore Vieru, ci eternitatea lui. În momentul în care ne-am văzut prima dată la Târgu-Mureș cu Doina și Ion Aldea Teodorovici, am stat toți patru și ne-am minunat în tipografie, la zețarie, în fața literelor din care se făcea pagina de revistă. Doina vedea pentru prima dată niște litere care deveneau cuvinte scrise și era uluită. Fratele Grigore o privea cu duioșie, ca pe un copil, neînțelegând cum a ajuns Doina la vârsta ei să nu fi intrat nicicând într-o tipografie. Au venit la Târgu-Mureș, pentru că locul acesta era pentru ei inima de țară. Așa au perceput-o și noi am bătut pentru ei până în marginile patriei de pământ ca o inimă...

Ne-am despărțit de Grigore Vieru la 1 Decembrie, la Alba-Iulia, anul trecut, cu o îmbrățișare stinsă. Am spus atunci că mare-i Dumnezeu, dar eu nu cred că Grigore Vieru mai vine și anul următor de ziua Marii Uniri la Alba-Iulia. Am simțit atunci că ceva se întâmplă cu ființa lui. Știam de cele două momente de cutremurare, când inima s-a luptat să trăiască, dar nu credeam că lui i se va întâmpla exact ceea ce s-a întâmplat cu Doina și Ion Aldea Teodorovici. Parcă ar fi un blestem. Eu le spun nu simboluri, ci chiar mituri. Vor trece

din simbol în mit toți trei. Nu-i pot despărți. Râdeam cu ei în '90, când i-am întâlnit prima dată, că se purtau ca niște pașoptiști. Erau luptători. Împreună au făcut ceea ce n-au reușit și poate nu vor reuși degrabă politicienii, să realizeze marea unire a limbii române. Prin ei, limba română a devenit coincidentă cu patria de pământ. Nu știu cum va arăta Basarabia fără Grigore Vieru. Nu vreau să recurg la metafore, dar Grigore Vieru e cel care ținea cumpăna în echilibru între cele două maluri al Prutului. De-o parte Eminescu, de-o parte Grigore Vieru. Spunea, nu o dată, că Eminescu e cerul, iar noi, ceilalți, niște păsări care zburăm în văzduhul de sub Eminescu. Grigore Vieru a murit de Eminescu.

- Simțea că face parte din cea mai tragică generație de scriitori. Dar, ne convingea: sufletul rănit naște mărăgărit... Cum să vorbim despre cartea dorurilor lui, despre cartea marelui vis, acela de Unire?

- Să vorbim la timpul viitor. Ne-a lăsat o moștenire extraordinară. E o dulce povară moștenirea lui unionistă, chiar dacă amărăciunile lui din când în când îl făceau să strige că nu mai vrea unirea cu țara. Va rămâne cel mai important stindard al Unirii Basarabiei cu țara-mamă. A așternut ceea ce în timp vor trebui să facă politicienii, fără încrâncenare și fără spaime, să aducă acasă pământurile răpite. Atunci și nici atunci vom vorbi despre Fratele Grigore la timpul trecut. Nu există margine de vers sau spațiu între versuri în care să nu palpite dorul de neam, de limbă și visul de a ne reîntregi în hotarele noastre.

- L-am întrebat care este cartea, dintre cele scrise cu atâta sfințenie, pe care o strânge cel mai tare la piept, și mi-a răspuns că este Abece-darul; Albinuța mea...

- Da, pentru că a fost o armă cu care limba străină de pe pământ basarabean a fost înfrântă. În copii și-a investit toată speranța. Cu Abece-darul lui Grigore Vieru s-a început lupta pentru unire în Basarabia.

- Bate un clopot în zi de duminică... Se vindecă rănilor în taină, cum scria Grigore Vieru. Caută, Nicolae Băciuț, cuvântul prin care să încheiem această ediție specială a emisiunii Vitralii.

- M-ai rugat să spun cuvântul de încheiere al emisiunii. Am fugit să aduc din mașină o pagină, după cum vezi e udă, pe care am scris, în bătaia

GRIGORE VIERU, LA TOPLIȚA

Nicolae Băciuț și Ilie Șandru, la bustul lui Grigore Vieru de la Toplița, 14 februarie 2018

Toplița este primul oraș din România care i-a acordat marelui poet basarabean înaltul titlu de „Cetățean de Onoare”, în anul 1995, cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani. Prezent la Toplița cu această ocazie, Grigore Vieru a spus: „Faptul că am devenit Cetățean de Onoare al orașului Toplița și sunt membru al Academiei Române pentru mine contează mai mult decât Premiul Nobel. Devenind Cetățean de Onoare al orașului Toplița, simt că am devenit Cetățean de Onoare al patriei mele, România, pe care o iubesc atât de mult, încât cu dorul ei în suflet mă voi duce în mormânt”.

zăpezii, un poem pentru Grigore Vieru, „Trecere”: N-am altă moarte – / asta-i moartea mea, / cum e lumina / într-o stea, / întoarcere / fără pleca / și pleoapă pe privirea ta. / N-am altă moarte – / asta-i moartea mea, / un colț de cer, / un colț de stea, / lumină / fără lumina. / N-am altă moarte, / doar a mea, / ecou 'nainte / de-a striga. / N-am altă moarte - / asta-i moartea mea / și doar în ea / voi învia.

- Când rana în taină se vindecă... Moartea poetului sau o Sara pe deal?

18 ianuarie 2009

VALENTIN MARICA

GRIGORE VIERU, un poet din alte vremuri

Încântătoare în claritatea și simplitatea sa, poezia lui Grigore Vieru (1935-2009), de fiecare dată trezește sentimentul de frumos și de armonie în toți cei care, cel puțin o dată, s-au atins de ele. Vieru parcă ar fi un poet din alte vremuri și din altă lume, departe de cotidianul nostru trepidant, chiar și de secolul nostru tehnologizat. Străină de școlile noi, de imitațiile și experimentele postmoderniste este această lirică. Rădăcinile ei sunt adânci – ele provin din bogatul folclor românesc, din tristele cântece populare – doinele, din neîntrecuta baladă „Miorița”, din poezia ultimului mare romantic european, Mihai Eminescu. Primele teme, motive și personaje – pământul, meleagurile natale, codrul, femeia, mama, copacul, trandafirul, frunza verde, piatra, norul, lacrima – rămân pentru totdeauna în poezia acestui poet. Și se poate spune că personajul mamei e dominant. Mama ca simbol al vieții, a tot ce este adevărat, pur și sfânt. De aceea și remarcabilul său critic și cercetător, academicianul Mihai Cimpoi, a definit opera sa ca „universul mamei”: „Nu-mi lua cercei și salbe./ Că de-amu am plete albe./ Nu-mi lua năfrâmi străine./ Că de-amu eu nu văd bine./ Rochie nu-mi lua de lână./ Că de-amu eu sunt bătrână./ Încălțări nu-mi mai alege./ Că de-amu eu nu pot merge./ Ia-i mai bine norei, lasă./ Că ea-i tânără, frumoasă./ Iar eu, fiule, s-bătrână./ Cine m-o vedea-n țărăniță”(Cantecul mamei)

Spus la modul cel mai general: Grigore Vieru este un tipic „poet al satului”. Lumea care îl înconjoară – Basarabia cu câmpiile ei deluroase, Prutul, pășunile, codrii seculari, viile și livezile, toate acestea în mare măsură influențează starea psihologică și emoțională a eroului său liric. Și el în permanență își căuta sprijinul în acest drag sufletului său univers.

Da, sentimentul filial al poetului cuprinde nu numai casa părintească și plaiul natal, ci și întreaga țară și întregul Pământ.

Autor profund intuitiv, Vieru nu a creat o poezie filozofică, ci o poezie a filozofiei vieții. Versuri în care descoperim acel minunat și imposibil de tradus nu numai în limba bulgară, dar

și în celelalte limbi străine, cuvântul românesc: dor, care poate fi tradus aproximativ ca durere, jale, dorință, alean, iubire. Un univers poetic, cu o forță uimitoare de închegare interioară a temelor, motivelor, personajelor și a mijloacelor artistice de exprimare.

Vieru a fost prea frământat și de ideea morții. El a poetizat moartea. Simțea legătura dialectică, inevitabilă și veșnică, între Moarte și Viață. Însă în poezia sa, el a rămas în mare măsură captivat de iubire. Ea străbate, ca un fir roșu, întreaga sa operă: „Pentru că a văzut,/ ochiul meu a murit./ Lacrima: piatră funerară/ Pe mormântul ochiului meu./ Va veni alt cer./ În alta lume se va deschide/ Ochiul meu, dând piatra la o parte”. („Între Orfeu și Hristos”)

Om curat, lipsit de șiretenie, cu o aură de copil, Vieru a scris și multe versuri și cântece pentru copii. A întocmit și un minunat *Abecedar*, cu care copiii din Moldova - Basarabia, sovietizată și rusificată cu forța, să învețe limba română maternă.

„Copilărescul” expresiei, acolo unde realul se transformă în fabulos, e rodul spiritului luminos al unui poet, care a cunoscut și binele și răul, dar l-a depășit pe cel de-al doilea prin puterea frumuseții și armoniei, în care își găsea sprijinul. În lumea literară a Moldovei, această provincie română înrobătită de două ori de ruși, care a trecut prin nenumărate suferințe (și a cărei nefericit destin istoric amintește de Macedonia noastră), Vieru, la începutul anilor șaizeci nu a profitat de concesiile acordate tinereții.

Primele sale versuri au produs o impresie puternică prin felul său caracteristic, romantic, de a percepe lumea.

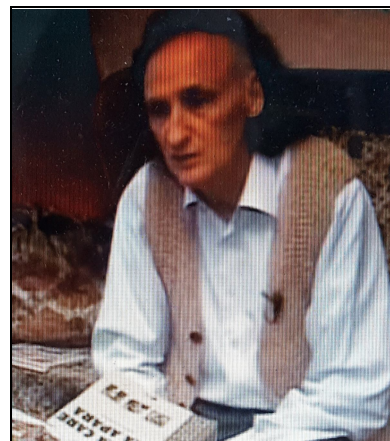
În versurile sale târzii, predomină tragismul confesiunii, provocat de întrebarea: de ce viața e așa cum e?; este des întâlnită și tema morții.

Pentru Grigore Vieru poezia n-a fost numai iubire și bucurie, ci și o durere împlânzită.

Mai ales în perioada eliberării patriei sale de sub puterea Kremlinului.

În această luptă politică tumultuoasă, s-a implicat activ și el, „cel mai popular poet al Moldovei”. Ca oricare adevărat poet popular, el nu putea să stea departe de poporul său.

OGNEAN STAMBOLIEV,
Bulgaria

Pe urmele poetului

GRIGORE VIERU, CEL ÎNTRU FIINȚĂ

Grigore Vieru, mai viu ca niciodată, continuă să fie prezent la toate manifestările, ca și înainte de tragica dată. Astfel, la 16 februarie, la Casa Limbii Române, în prezența unor buni prieteni ai Poetului, oameni de cultură și de litere din Chișinău și de la Târgu-Mureș, a avut loc o seară de evocări, amintiri despre Grigore Vieru, cu inaugurarea expoziției foto „O zi din viața lui Vieru”, realizată de Mihai Bantoș, fiul lui Alexandru Bantoș, redactor-șef al revistei *Limba română*, care a spus că intenționează să facă un album, cu care să meargă la întâlnire cu cititorii. „Când avea o prăbușire sufletească, venea la revista „Literatura și arta”, venea la noi, unde ne vorbea, îndurerat, despre Basarabia dezbinată, despre identitatea noastră, despre instituțiile noastre culturale, la care ținea foarte mult - era ca un înger păzitor, intuia caracterul și fapta omului. „Salvarea noastră vine de peste Prut” - spunea Vieru. A repetat destinul lui Labiș, de aceea genericul serii e versul vierian „stropit de slavă ca de sânge” - a mai spus Alexandru Bantoș.

Ana Bantoș a observat că Poetului, care era foarte atacat, nu i-ar fi plăcut să fie atât de mult omagiat; că propaga, și printr-un motiv încărcat de sacralitate – mama, atâta religiozitate într-un timp ateist: „Prin Vieru l-am cunoscut mai bine pe Eminescu, va trebui să-l recitim pe Vieru, după ce trec sărbătorile. Theodor Codreanu din Huși a spus, pe bună dreptate, că Vieru a fost cel mai citit autor din toate timpurile”. Acad. Mihai Cimpoi a evidențiat că posteritatea Poetului nostru național e →

NINA JOSU

bună, au loc multe manifestări, că este un liant în drumul spre dialogul valoric cu Europa, și că i s-a împlinit un vis: s-a scos sârma ghimpată de pe Prut. Academicianul a mai observat că mulți profită de Poet ca să se lustruiască și că trebuie să-l protejăm de traduceri amatoriste. Andrei Strâmbeanu a relatat despre modul de viață al Poetului, prezent la toate manifestările, la care era invitat, a atras atenția că Poetul începe să fie comercializat: îl iubesc oamenii care nu l-au iubit niciodată, se scriu doctorate. A. Strâmbeanu a mai observat că marea glorie a lui Vieru, încă din timpul vieții, e de la Dumnezeu; că este un om al adunării – voia să adune neamul românesc, visa ziua când vom putea să dansăm hora Unirii, de la Nistru până la Tisa, și că a murit cu Eminescu în inimă. prof. dr. Valentin Marica, de la Studioul Regional de Radio Târgu-Mureș, a dezvăluit că la 18 ianuarie 2009 au editat o carte, „Alb de duminică”, însoțind un compact-disc, iar la 14 februarie curent s-a deschis un Centru de studii Grigore Vieru. „Stăm pe un mal care nu se surpă. Vieru ne-a luat de pe un mal care se surpă. A vrut să dea la o parte lutul, ca să vedem spiritul. A cuprins Transilvania, ne-a unit; spunea deseori că frumosul nu e înzorzonat” – a mai spus V. Marica. Ion Ungureanu a subliniat: „Suntem pe muchie de cuțit, într-o situație nemaipomenit de dramatică, lucrurile sunt foarte încurcate în ce privește devenirea noastră în istorie: stăm cu străinul în casă, ne întrebam ce-o să

Bustul lui Grigore Vieru, amplasat (provizoriu), în fața Centrului Cultural Eminescu, din Târgu-Mureș

Nicolae Băciut, Ilie Șandru, Răzvan Ducan, Dariu Ducan, Dumitru D. Silitră, la Galeria „Deisis” din Târgu-Mureș, lângă bustul lui Grigore Vieru

zică, mergem în vârful picioarelor. Ca să ieșim din mlaștina aceasta avem nevoie de Grigore Vieru, care avea o gândire clară ca-n Evanghelie: făcea ca lucrurile sofisticate să devină simple, iar cele simple – profunde”. Nicolae Dabija a accentuat: „Vieru a mutat capitala poeziei, chiar și a celei românești, în Basarabia. În anul 1990, am avut mai multe întâlniri, împreună cu Vieru, în România, am multe amintiri frumoase. Venea foarte des la *Literatura și arta*. Vieru a fost un mare singuratic, deși avea mulți prieteni. Atâta timp cât se va vorbi limba română în Basarabia, Grigore Vieru va fi viu. Poezia lui e sufletul limbii române din Basarabia”. Prof. Nicolae Mățaș a spus că Vieru a educat generații întregi, a învățat copiii să vorbească românește; ne este sfânt ca și Eminescu, care ne sunt scut și pavăză limbii române aici. „Astăzi sârma ghimpată, care ne trecea prin inimă, e scoasă. A căzut încă un ostaș al limbii române, după ce au căzut atâția. Tineretul este cel ce va consolida limba română. Vieru credea că Unirea se va întâmpla în timpul vieții noastre” – a încheiat N. Mățaș. Nicolae Băciut a destăinuit: „Noi, românii de la Târgu-Mureș, ne ducem crucea, pentru că la masa de frunte stau voroninii noștri. Vieru a venit la Târgu-Mureș ca un blând păstor, care nu te lasă să rătăcești, n-avem un scriitor ca Vieru, este omul deplin al culturii române, a venit în Transilvania să umple un gol. Ne face mai luptători, ne-a încărcat cu putere, cu răbdare și blândețe. Ce i se potrivește lui Eminescu, i se potrivește ca o mânășă lui Grigore Vieru. Nu-i al dvs., nu-i al nostru, este al Casei Limbii Române” – a insistat N. Băciut la finele minunatelor evocări despre Marele Poet.

Eseu

Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană

(V)

Cronos și Eros

În creația poetică a Elenei Ștefci, timpul se circumscrie parcursului existențial al omului, măsurând orele iubirii și pe cele ale despărțirii, e adesea timp al așteptării sau al înstrăinării și, desigur, timp finit, care generează problematica morții. Imaginarul poetic e profund intelectualizat, lipsit de vibrația emoțională a versurilor Anei Blandiana, înregistrând rece suferința, teama, ironia, mai rar bucuria sau extazul. Chiar clipele de iubire împărtășită stau sub semnul incertitudinii pe care o provoacă perspectiva trecerii timpului, așa încât emoția îndrăgostiților este moderată, trăită undeva în exteriorul ființei, înstrăinat. În *Bulbii de ghiocei* (vol. *Raport de etapă*) iubirea intră în tiparul timpului, marcat de evenimente exterioare ale unei simbolice luni februarie, nu întâmplător cea mai scurtă lună a anului, sugerând prea puținul timp dat omului, ceea ce justifică exteriorizarea suferinței încă din incipit: „Aspră și dreaptă mă gâtuie iarăși/ frânghia pe care cu decenii în urmă/ atârnam cu cârlige de plastic/ lista restrânsă a îndeletnicirilor noastre/din fiecare lună februarie”. Ființa poetică nu se plânge de lupta cu timpul și cu fragilitatea iubirii, ci doar constată: „te apărai de bătrânețe sorbind elixiruri/ pe care eu le fabricasem/ ca să-mi uit neputințele tinereții”. Moartea e lipsită de tragism, pentru că perspectiva ei e sugerată de aniversări, evenimente ce marchează de fapt trecerea timpului, apropierea de clipa finală: „aniversam (...) întâlnirea fatală/ care avea să ne despartă mai întâi de toate/ de lumea din jur și apoi de noi înșine.” Semnificativă e și alăturarea celor două evenimente – pomenirea morților și pregătirile pentru nuntă „deși nu cumpărasem inele” – ceea ce sugerează cele două limite de timp ale existenței umane – viața și moartea. Finalul e sumbru, sugerează disoluția cuplului și plasarea celor doi →

Prof. dr. GEORGIANA CĂLIMAN
Colegiul Național „Elena Cuza”,
București

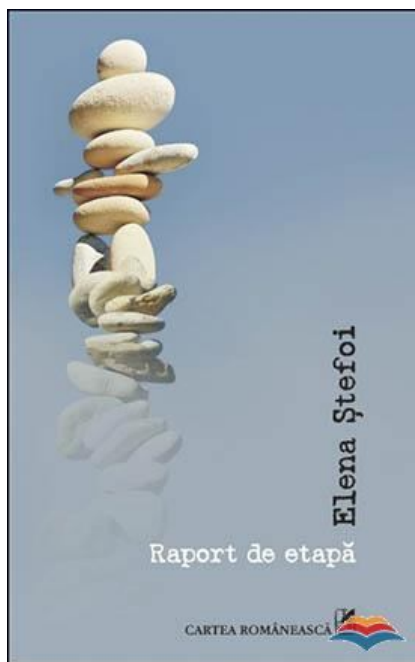
într-un timp al *prea târziului*: „eu nu mai știam ce am de făcut/ iar tu te întrebai doar dacă nu-i prea târziu/ să-ți cauți în altă țară pentru încă o dată mireasa.”

Timpul bolnav (nu timpul-boală!), întruchipat de viitorul muribund se împletește cu suferința iubirii eșuate și în poezia *Cu totul altceva* (vol. *Raport de etapă*), fiind enumerate gesturi exagerate și inutile în egală măsură de resuscitare a unui timp mort – viitorul „minte mea îl eliberează îl înveselește/ cu tot felul de stratageme îl îndoapă/ cu vitamine îl duce la fitness la popă/ îi întinde pielea îl îmbracă pe bani mulți/ îi cântă îi face poze le pune în ramă”. În felul acesta se mută accentul de pe semnificația ultimului vers, singurul care notează fugar suferința eului liric: „așa cum te-am bocit și eu fără să-i pese cuiva”. Motivul *ceasornicului* se regăsește în finalul poeziei, în ipostaza personificată a singurului care deplânge, ironic însă, agonia viitorului: „îl bocește cât e ziua de mare *nerușinat*/ numai ceasornicul din turnul orașului”. Suferința iubirii ratate este împletită cu timpul-așteptare în poezia *O vreme, prea multă* (vol. *Raport de etapă*). Timpul este ilustrat prin gesturi automate, înscrise rutinei, care completează absența celui plecat și creează iluzia unei existențe cvasinormale: „O vreme ți-am pus tacâmul de partea cealaltă a mesei/ ți-am netezit perna (...)/ te-am purtat peste tot la spectacole pomeni și aniversări/ ți-am făcut cărțile la jocul de canastă duminicală/(...)/ te-am semnat pe felicitările de Crăciun către prieteni/ Ți-am plătit datoriile la fisc am pus iarnă și vară ulei/ în candela de pe mormântul celor ce-ți dăduseră viață/ o vreme ți-am ținut locul ți-am păstrat numele.” Încă din titlu, e ilustrată imaginea timpului dilatat de așteptare și suferință – „o vreme – prea multă”, într-o gradație ascendentă care culminează în finalul poeziei prin comparația „după o vreme cât veșnicia aveam să alunec în gol”, ceea ce relevă suferința interioară a ipostazei feminine.

Ființa poetică resimte apăsarea timpului, motiv pentru care, în alte creații, este exprimată aspirația de a se contopi cu el. În poezia *Echinox* (vol. *Câteva amănunte*) reducerea lui la fine particule îi permite eului liric conexiunea la nivelul destinului individual cu trecutul mitic, dând astfel sens vieții, eliberându-se de angoasă

și de suferință: „Măcar atunci de sub oasele frunții/ nu sânge și frică ar găl-gâi/ ci negura de care se-agață strămoșii; aș simți cum de pe alte țărâ-muri/ o durere mai mare soarbe o durere mărunță”. Eul liric se raportează la timp dintr-o ipostază dinamică, o descărcare de energie prin care să descompună timpul până la momentul genezei: „Măcar de-ar fi timpul un bolovan înecat/ sub ape drăcești/(...)/ ca un berbec aș lovi bolovanul,/ să sară scânteii, să se destrame,/ să crape până la întâia zi a luminii.”

Un loc aparte în poeziile Elenei Ștefci îl ocupă problematica morții, ca eveniment marcant al timpului individual. *Ceață de iarnă* (vol. *Raport de etapă*) propune un discurs liric foarte concentrat, în care timpul este privit cu teamă, respect, dar și cu tălmăcire. *Iarna* sugerează sfârșitul, frigul și amorfizarea neființei, metafora iernii care împletește „cămășa de forță teama de moarte” fiind sugestivă în acest sens – moartea înseamnă nemișcare, neputință, angoasă. Mersul vremii, eul liric îl urmează într-o atitudine detașată, mărturisită direct – „n-am nicio grabă”, deși simbolică *mușcătură* „din prescurea vremii uitată” conotează atât trecerea în neființă, trecutul, cât și gestul euharistic al celui care se împărtășește din sacralitatea timpului. Pomenirea morților – a „celor știuți și de-a pururi plecați” demonstrează înțelegerea că fiecare va deveni, mai devreme sau mai târziu, unul dintre ei. Metafora „gâtul în laț” și verbul „se zvârcolește” sunt mărci evidente

ale unei suferințe afirmate cu discreție, provocată de perspectiva inevitabilă a ieșirii din timp, prin moarte. Ideea revine în același volum, în poezia *Pe-un țărm fără imaginație*, în care moartea este descrisă încă din catrenul inițial: „Moartea nu-i decât o altă limbă străină/ o poți învăța cu bucurie sau cu obidă/ din dragoste, de frică sau de nevoie,/ puțin de plictiseală, puțin din orgoliu”.

O ipostază comună în ilustrarea temei timpului o reprezintă, în creația celor cinci autoare menționate, cea a ființei nenăscute încă și care se bucură de situarea sa în atemporalitate, de aceea nașterea este privită ca o tragică smulgere dintr-un univers al armoniei și perfecțiunii și o dureroasă cădere în timp, în ceea ce Marta Petreu numea *viațămoarte*. În poezia *În joacă, pe celălalt țărm*, Elena Ștefci descrie starea de dinaintea venirii pe lume prin motive simbolice. *Ochii închiși* sugerează atitudinea de negare a realității, refuzul de a privi existența în față, ca și renunțarea „făcusem firimituri/ dorința de echilibru, precizări și erate” menită să protejeze împotriva unei eventuale agresii din exterior: „gestul acesta mă și învelise/ cu tone de lichid amniotic”. Metaforic numită „fir de lumină”, ființa nenăscută distinge „deasupra placentei/ deșuchete umbre de coarne/ desenând parcă planuri și hărți/ ale unor suprapuse ținuturi”, imagine simbolică a destinului care se țese încă dinaintea vieții, un destin malefic prin faptul că include în el, în mod obligatoriu, suferința și moartea. Căderea în timp se înscrie într-un spațiu semnificativ, metaforic desemnat drept *oglină* de *pe celălalt țărm*, imaginea oglinirii sugerând caracterul repetitiv al evenimentului, după cum țărmul conotează abisul dintre netimp și viață. Viziunea transmisă este rece, dar subliniază înfrângerea ființei umane, care iese din atemporalitate și intră în viață.

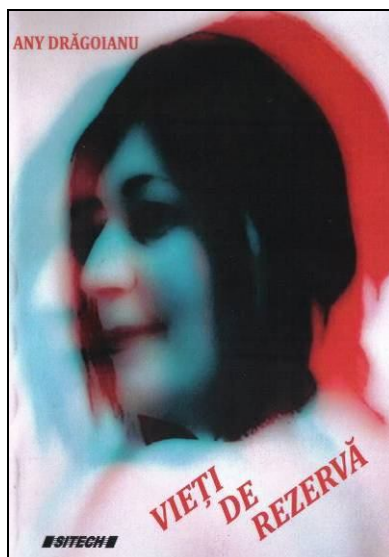
Literatură feminină contemporană

JOCUL DURERII

(I)

Motto: „Vai nouă că ne-am avut/ dar
nu ne-am rămas”
(Any Drăgoianu, *Vieți de rezervă*, 2017)

Realitate sau ficțiune? *Jocul durerii*. Avem în studiu o poezie de factură feminină, și de data asta, cu trăiri interioare intens participative; la vedere, o poezie în care liricul contemporan caută o identificare în co-prezența și biografia fenomenului în sine, pe de o parte, pe de alta, a poetului ca exponent necamuflat, atât scriptorial, cât și conștientizat. La Any Drăgoianu, poezia eului, „corporalizat”, „individualizat”, reușește să exprime în formă postmodernă sentimentul dualului existențial; circuitul metaforei lasă ca *biographia litteraria* să primeze, iar confesivitatea să se ridice la grad de mimesis, redefinind axele eliptice ale poeziei feminine („te leg la ochi și îți măsoar/ buzele arse de strigăt/ apoi mă lipesc de trupul tău rece/ să guști și această intrare în iad// te leg la ochi și te las cu toată durerea/ că poate într-o zi vei înțelege/ cum suntem noi/ unul în carnea celuilalt/ fără somn/ fără viață/ veșnic răni deschise” - *Jocul durerii*, din vol. *Vieți de rezervă*, Editura Sitech, Craiova, 2017). Biografia unei iubiri (neîmplinite) determină subiectivitatea poetei („da/ o să rămân închisă la el în trup/ îndesată între dimineți/ și nimeni nu va cunoaște/ adevărata mea moarte/ pe care am întâlnit-o/ în carnea lui/ pe care am îndesat-o/ cu înngenuncherea ultimei strigări” - *O să mor în trupul tău*, din vol. *Recuperarea sinelui*, Editura Ramuri, Craiova, 2016) și dorința de a se confesa în poezie, și nu întâmplător, ci foarte punctat, tematic vorbind, pe ideea de paradigmă a „eului feminin” care rămâne una dintre „valorile” cu/fără happy-end („doar despre ele/ că le-am văzut cu gurile pline/ de fericirea ta nocturnă/ că tot carnagiu din privirile lor/ face parte din planul tău de singurătate/ și că distanța dintre noi/ e doar o problemă de comunicare/ a sângelui/ a arderilor/ a sacrificiului/ despre asta vreau să scriu/ că intrarea în carnea ta nu e o joacă/ e un program la care lucrezi de ani buni/ și niciun virus nu poate să-ți atace/ singurătatea” - *Aș vrea să scriu despre toate femeile*, din vol. *Recuperarea*

sinelui). Creșterea și descreșterea iubirii, emoția asumării unei prezențe existențiale, devoalează o stare conflictuală fundamentală ce ține de însăși interioritatea dramatică a autoarei care se (re)scrie într-un joc plăsmuitor, într-un crescendo poetico-psihiologic, joc prin care o doză de substanțialitate și confesivitate poate teoretiza agnostica relației, fie și ficțional, dar mereu tensionată, dintre „eu-EI” („adevărul e că mă săturasem să car în spate/ unelte nefolositoare/ să mă opresc la jumătatea drumului/ și să sap până în adâncul ființei/ după un EI ce mă tot lovea”, *Întunericul din sufletul meu*, din vol. *Vieți de rezervă*); esențial, poeta urcă pe spiralele propriul eu, nu abandonează nimic din incapacitatea de a mai crede în „celălalt”; și/sau în optica personală absolutizează indeterminarea, lăsându-l pe EI să treacă înainte ca un-mai-profund al sinelui („nu/ vindecarea nu ține de răspunsurile tale apăsate/ nu ține de cămășile de forță pe care le probăm/ de ceva timp/ sperând să ne cuprindă fiecare strigăt/ vindecarea nu ține de tine sau de mine/ ca și când am aștepta să tragem de un cablu/ iar liniștea să ne inunde ființele/ nu/ vindecarea nu înseamnă să negăm/ să ne retragem în singurătate/ să ne astupăm rănilor cu palmele/ nu/ .../ ca și când am fi obligați să ne trăim/ pe jumătate/ durerea/ vindecarea nu ține de nimic/ pentru că noi nu ne vom vindeca niciodată” - *Vindecarea nu ține de timp*, din vol. *Recuperarea sinelui*). S-ar putea ca esența poemelor să însemne stigmatul unor fapte și trăiri *in imaginario*, dar pe care Any Drăgoianu nu a avut nicio rețineră să le exploreze tematic și să cre-

eze acele tensiuni interioare de imagine „în oglindă” a cititorului și, oarecum, să aducă înconștientul la limita conștienței, marcând luciditatea prin însăși coborârea în sine, singur capabil să urce către efemeritatea clipei, amintindu-ne de versurile generației optzeciste („mă voi prefăce că nu exist/ voi pune în fața mea oameni/ sau poate îngeri/ sau animale de povară/ și pietre/ și mări și oceane de tristețe// deci nu mă căutați/ prefăceți-vă că nu exist/ și bucurați-vă de alți oameni/ sau de păduri și de munți/ sau mări și oceane/ pe care navighează sufletele pierdute” - *(Pre)facerea*, din vol. *Vieți de rezervă*). Poemele Anyei Drăgoianu aduc un summum de stări în contratimp, a ceea ce poate fi ascuns vederii, despre care se poate vorbi, dar nu se poate spune, și invers, trecând fiecare barieră a paradoxalului unui declamativ într-o gestică obstinată întru abilitarea inregimentării și uniformității partinitor; nu căutăm dacă poeta, liric, vorbind, își transpune din real o iubire anacronic ori probabilitatea încălcării granițelor, aparent transparente, dintr-o autobiografie de confesiune, cert e că imaginarul poetic feminin, girat de necesitatea imanenței, se poate auto-regenera („totul e oblic/ incomplet/ și se învârt/ cămașa de forță e plină de neînțelegere/ tivurile îmi ard încet gândurile/ aud cum atingi ceașca de ceai/ mai lipsește să mă sorbi cu emoție/ din aburul dulce/ zâmbești/ «încă o nebună care își târăște zilele/ urmărindu-mă»” - *Sevraj*, din vol. *Vieți de rezervă*).

Volumele în studiu, *Recuperarea sinelui* (2016) și *Vieți de rezervă* (2017), prezintă o simbioză a *locului locuit* de o iubire ne-declamativă, în sensul unui catharsis transformator, căutând un „pact” implicit pe care numai poezia îl poate presupune și propune, deopotrivă, într-o doză atât de naturală, încât efectul de poeticitate a unui mai mult al înțelegerii aduce, firesc, „phantasia” în centrul mimesis-ului („ultimul meu gând/ înainte de moarte/ va fi pentru tine/ și pentru clipele în care/ am încălcat toate legile/ va traversa lumea ca să ajungă la picioarele tale// da/ ultimul meu gând/ înainte de moarte/ va fi și ultima mea durere/ pe care o voi iubi/ mai mult decât orice mi-a fost permis/ în scurta trecere/ prin sufletul tău// →

CRISTINA SAVA

da/ va fi ultimul gând/ înainte de iadul/ pe care mi l-am asumat/ de la început” - *Ultimul meu gând*, din vol. *Recuperarea sinelui*). La un moment dat, se pare că simbioza, pe care o caută poeta, determină anume speculații privind originea stării liricului feminin (una dintre reușitele definiții a ceea ce este/ se înțelege, spiritual, prin „femeie”), fictiv, în detrimentul celui real ori invers, neîndoielnic, însă, în economia textului („să ne imaginăm că femeia aceasta/ îți traversează fiecare celulă/ și oricât de mult ai vrea să se sfârșească/ nu poți să aduni strigătul/ din irisul tău” - *Să ne imaginăm că femeia e o fărâma de strigăt*, din vol. *Recuperarea sinelui*).

Instrumentând critic, teoretic și hermenutic, imaginile poetice, din punct de vedere contextual și subtextual, ele aduc în centrul atenției un eu liric responsabil și responsabilizat de un traseu al stărilor interioare, într-un joc de dute-vino, într-un traseu dinspre viață spre poezie și invers, ceea ce permite o mereu introspecție senzorială în corporalitatea cuvintelor care fie se devoalează, fie constrâng permisibilul schimb liber de reactivitate în fața misiunii metatextuale. Poezia feminină confesivă, exersată în volumele Anyei Drăgoianu, înseamnă o „aventură lirică” a sinelui individual și individualizat, convulsiv, deseori, fatal, chiar, în unele cazuri proiectând înafară, a ceea ce se știe, că, încă o dată, forța lăuntrului poetic feminin sacramental reprezintă un periplu de monade *a ceea ce e ascuns vederii*, stări în lipsa cărora, individul și sufletul, în consubstanțialitatea universalității, s-ar atrofia („într-o zi ai să mă vezi așa cum sunt/ carne/ oase/ poate și un suflet aruncat acolo în grabă/ iar Dumnezeuul tău mă va recunoaște/ după toate cuvintele astea ajunse pe patul morții/ bătrâne/ singure/ gata de spovedit// într-o zi îți vei da seama că Dumnezeuul tău/ m-a salvat de pe front/ m-a scos din noroi/ m-a cărat în spate/ mi-a vindecat rănilor/ și m-a învățat să te scriu/ cu toate cuvintele astea/ bătrâne/ singure” - *Există în mine o parte din Dumnezeuul tău*, din vol. *Vieți de rezervă*). Poeta se angajează în radiografierea meandrelor iubirii: de la o stare de beatitudine, clasic-hermeneutică, la reproșuri directe ale capricioaselor posturi în care alesul sufletului e, de cele mai multe ori, dacă nu de fiecare dată, o absență prezentă, determinantă

în cheie idilică („dar el iubește alte femei/ cu nume de foc/ întoarse din alte vieți/ să-l ademenească/ și încep să mă alerge/ prin toată ființa/ strigătul crește/ eu caut să trec/ din viața mea/ în viața lor/ și mă întorc învinșă” - *Bărbatul din mintea mea iubește alte femei*, din vol. *Vieți de rezervă*). Poezia aceasta de confesiune rămâne una plină de neprevăzut și în cazul poemelor Anyei, cum se poate vedea, cu final deschis, ceea ce o aduce în grația lectorului de bună-credință. Corporalizarea cuvintelor (peste care nu se poate trece) se strigă și se restrigă dincolo de ceea ce se poate numi conflict al ideii în sine, într-un „joc de limbaj” care determină la reflectare, dar și la reflecții fulgurante („nu mai pot umbla așa/ cu mâinile arzând/ să mă torn în forme perfecte/ să mă ridic la fiecare bătaie din palme/ apoi/ să adorm în cutia ta craniană/ ca într-un pat confortabil/ iar când teama te cuprinde/ să alerg bezmetică în cel mai apropiat oraș/ nu/ eu nu mai pot umbla așa/ din cenușă în cenușă/ cu aripi amare/ să mă așez pe un zid rece/ și să îmi cânt iubirea/ încă pe jumătate/ nu/ eu nu pot umbla așa/ descheiată la suflet/ să mă pierd/ printre umbrele celorlalte femei/ din colecția ta/ ./ pentru că simți/ da/ simți/ că tu ești/ sinele meu/ și te voi recupera// ././ pentru că eu/ da/ eu/ pot să fac/ o iubire perfectă/ chiar și din cioburi” - *Recuperarea sinelui*, din vol. *Recuperarea sinelui*). Valoarea emoțională, dar și estetică, a textelor poetice confesive, este dată de exhibarea trăirilor în contratimp; adesea, poeta își asumă riscul unui

voluntariat subtextual, de tenacitate, naturalețe, consacrare în/ prin iubire necondiționată în însăși profunzimea unui *dat* déjà vû („încă de la prima strigare/ să fi fost oare de frică/ de rușine/ de neînțelegere/ și totuși/ am trăit în același trup/ am murit/ și-apoi am înviat/ și cât te-a bucurat învierea/ dar te-ai lepădat încă o dată/ of/ dragul meu/ pune mâna/ rana de acum nu o să se vindece niciodată/ pune mâna/ atinge-i fiecare strigăt/ da/ dragul meu/ cât de ușor te-ai lepădat/.../” - *Cât de ușor te-ai lepădat de mine*, din vol. *Vieți de rezervă*); orchestrație convulsivă, efervescentă, densă și pe alocuri feroce ca o refulare a obsesiei profunde asupra celui ce nu se vrea una cu reverberația „eului poetic”, ne aduce în proximitatea originii unei dureri închisă în ea însăși („realitatea m-a scos pe mine din mine/ m-a împins în stradă/ ca pe o victimă sigură/ și sângele scurs/ printre cuvinte/ se amesteca la nesfârșit/ cu aerul tânăr/ iar oglinda își vrea fiecare ciob” - *Realitatea m-a scos afară în stradă*, vol. *Recuperarea sinelui*); turbulențe asistate de vocea lăuntrului, turbulențe pline de un suflu elegiac, dintr-un anume focar idilic, se stochează și regenerează energiile vitale, capabile de pelucula unui film cu suspans, unde personajul feminin, cu virtuozitate și fidelitate, transformă esențial cursul poematului; pe alocuri, se poate spune că se conservă anume flexiuni expresioniste, gottfriediene, cel puțin prin aflul sangvinității emoțiilor ce induc o stare exterioară concretivă ineluctabilă, stabilind o relație cu *un mai mult* a ceea ce face legătura cu o altă lume; se realizează un joc al percepției care glisează spre *un alt fel* de a fi, al dezirabilului („îți număr pașii/ mă frământ în zadar/ ești atât cât poți/ niciodată nu spui nimic/ de parcă tăcerea ta e singura formă/ prin care pot înțelege că te doare/ când nu sunt/ și când sunt/ e ceva ce nu mă mai înspăimântă/ e ceva ce devine normal/ să te caut în mine/ ca pe un adevăr de care să nu mă rușinez// eu te iubesc înainte de orice plecare/ dragul meu/ ești atât cât poți/.../”, *Eu te iubesc înainte de orice plecare* - din vol. *Vieți de rezervă*). Expresarea voit insolită, într-un balans poetic, surprinde un orizont sapphonian, mai mult sau mai puțin articulat; dacă uneori apare senzația de blocaj al relației de iubire, asta e doar un subrefugiu înspre o lume a acuității →

sinelui din perspectiva de a te înțelege pe tine însuși și de a găsi răspunsurile fără răspuns, emoții dintr-un dincolo al înțelegerii, dacă se vrea, un codex confesiv feminin.

Any Drăgoianu re-gândește, warholdian (*I never read, I just look at pictures*, 2013), fiecare emoție pe care „eul individualizat” o trăiește intens în revoluția poetică modernă, re-aducând în prim-plan individul, după cum și Al. Mușină pledează, în poiematica sa, pentru individul aflat într-un joc al dedublării, regăsindu-te pe tine însuși, atâta cât poți da un sens dualului *de a fi* în lume, poate un joc, la Any Drăgoianu, mai degrabă, sacru-profan („în mine ești tu/ cu toate nefericirile adunate pe buze/.../ în mine nu e atâta răsfăț, cum se vede/ în imagini truate/ în mine e strigătul tău/ gata să ne coboare în infern/.../ în mine nu e atâta întuneric și nici atâta răutate/ încât să te las în mijlocul unei sinucideri/ în mine ești tu/ și voi lupta/ chiar și așa pe jumătate/ să îți arăt ce înseamnă/ să dormi în mintea unei poete/ care își iubește fiecare clipă”, *În mine nu e atâta cruzime cum crezi*, din vol. *Vieți de rezervă*). Pe alocuri, ecouri amintind de lirica poetelor, precum Sylvia Plath, poete cu aceeași, aproape, tehnicalitate a versului, și Any se luptă cu un psihism al femininului tensionat de/prin *absența prezentă* a unei iubiri ne-consumate („își amintești/ îți amintești/ câte vârfuri de lance au intrat în pieptul meu/ nu/ de nimic nu îți amintești/ nici de brațul care te-a ținut/ nici de pașii prin întuneric/ nu/ nu îți amintești/ pentru că din durerea mea/ te-ai ridicat/ om”, *Recuperarea sinelui*, din vol. *Recuperarea sinelui*).

Lirica Anyei Drăgoianu vine cu figuri fascinante, metafore mereu pline de un suflu confesiv pe care lectorul îl probează cu „nesațiu”, dat fiind stilul decriptiv într-o manieră când a fervorii, când a ironiei liber-asumate („între mine și el zilele nu au nici un rost/ teama îi umple ochii/ și el taie/ măsoară/ se aruncă în gol/ mai rar să-l auzi că vorbește de viață/ între mine și el au crescut păduri/ unde viețuiește durerea/ ca într-o lume răsturnată/ cu demonii liberi/ /.../ mai rar să-l auzi că vorbește de timp/ de femei/ de zile/ de ceva care să-i tulbure/ întunericul gândurilor”, *Între mine și el nopțile sunt la fel de agitate*, din vol. *Recuperarea sinelui*).

Mihaela Aionesei -

un poet sensibil și profund din
Curbura Carpaților

Prezentă la majoritatea întâlnirilor culturale din zona Carpaților de Curbură, ea însăși amfitrioana unora dintre ele, Mihaela Aionesei a adus ceva din blândețea și melancolia ținuturilor natale moldave de dincolo de munți, părăsite de timpuriu, în orașul în care nu există niciun liceu în limba română – Târgu Secuiesc. Aici i-au purtat pașii destinul, în 1981, pe când împlinea zece ani, aici și-a construit cuibul și-a crescut fiica, își susține soțul, și nici acum după decenii de când trăiește în mijlocul unei comunități în care românii sunt statistic minoritari, nu i-a trecut sentimentul de străin în țara sa. Discretă, cu sufletul plin de iubire și frumos, cu zâmbetul nelipsit, caldă și prietenoasă cu cei din jur, n-ai putea crede că dincolo de această imagine a sa plină de lumină ascunde, în interiorul adânc, tristeți și singurătăți ce vin probabil de demult, din anii copilăriei și adolescenței, ori din acel timp când se simțea abandonată în această urbe unde rar se-aude vorbind românește. Acum însă, când are prieteni care o înconjură cu atenția lor, cu dorința de a pune în valoare potențialul ei creator și dăruirea sa, se simte utilă, înscriindu-se cu toată ființa în acțiunea concertată a bravilor români din acest spațiu intracarpatic pentru promovarea valorilor identitare, tradițiilor, personalităților, istoriei adevărate (nu trunchiate) a zonei. Încă de la stabilirea în acest oraș tăcut ori din vremea studiilor în cetatea lui Bacovia (1990) - idolul său literar asumat, unul dintre cei mai importanți poeți români ai liricii moderne –, a simțit nevoia așternerii pe hârtie a stărilor sale lirice. Golul imens lăsat de pierderea timpurie a mamei a fost cel care a trimis-o de foarte devreme spre confesiunea lirică folosită multă vreme ca „o terapie”, conștientizată în timp ca o vocație.

1. Timidă dar în egală măsură plină de forță, modestă dar și conștientă de potențialul său creator, ambițioasă și perseverentă, sinceră cu sine și cu cei din jur, ea a parcurs o linie ascendentă presărată cu zbateri și incertitudini, căderi și ridicări mai pline de încredere încă, mereu în

căutarea luminii pe traiectul autodepășirii. O pasăre cu aripile când ude, când scuturându-și stropii și strălucind sub razele soarelui.

Foarte atentă cu scrisul său, conștientizând că procesul creației necesită nu numai talent, har, ci și sacrificii, dăruire, rigoare, ea își gestionează cu multă grijă trimiterea lui spre lector, neforțând nota, așteptând ca timpul să lucreze în favoarea sa, ceea ce pare că chiar se întâmplă.

Citind cu nesaț ce se scrie în materie de poezie azi, cu lecturi serioase și continue, urmându-și modelele mai vechi (G. Bacovia, Magda Isanos) și mai noi, având drept convingere faptul că „A fi scriitor este un destin, nu o opțiune”, ea caută atentă nuanțe, expresii, sensuri, subtilități, prin care să redea cât mai aproape de sufletul lectorului intensitatea trăirilor sale, în fiecare poem punând câte puțin din ființa sa lăuntrică. Sunt tot atâtea stări lirice ce nasc o varietate de euri poetice, sensibile expresivități amprentate de o gamă foarte largă de trăiri care merg de la acel sentiment al singurătății și tristeții ce curge ca pluvialul bacovian până la revărsări discrete de căutări neîncetate ale iubirii cu multele ei fațete. Ele prind contur diferit de la un poem la altul, de la un volum la altul, înscriind un parcurs liric din ce în ce mai sigur pe sine și pe forța de expresivitate a păsărilor sale-poeme.

După debutul publicistic în ziarul „Cuvântul Nou” din municipiul Sfântu Gheorghe, produs prin anii '80, după premii câștigate la concursurile de creație ca membru al cercului literar de la „Casa Pionierilor” din Tg. Secuiesc, a lăsat decenii să treacă, adunând alte și alte experiențe în așteptarea momentului erupției lăuntrului poetic, al zborului păsării din suflet și al dezbrăcării în poeme. Destinul o conduce spre pasul important pentru parcursul biografiei sale de creație - membru fondator al Cenaclului online „Lira 21” din Bacău -, moment fast care determină lucrurile să intre pe făgașul mult așteptat. Și-a făcut curaj și din virtual intră în real, debutând editorial, la Bacău, în 2010, în antologia „Lira în patru puncte cardinale”, iar în 2011, la vârsta de 40 de ani, în volum, cu *Cerșetori de stele* (Art Book) – o →

DR. CATINCA AGACHE

selecție de 70 de poeme scrise în timp, primit ca o surpriză plăcută de oamenii de cultură din acest oraș, cât și de cei din arealul transilvan devenit acasă pentru autoare. Un an mai târziu, cartea a fost urmată, de un grupaj de versuri inserat în revista băcăuană „Plumb” și de prezența în alte antologii, reviste.

Lansarea acestor cărți în cadrul cenaclului literar „George Bacovia” din Bacău a reprezentat momentul crucial al intrării în viața culturală băcăuană și de aici în lumea literară, drumul fiindu-i astfel deschis spre sușul afirmării. „Nu m-a luat nimeni de mână să mă așeze în față”- mărturisește poeta despre zbaterile sale pentru a ajunge pe acest vârf de drum anevoios - „Am avut un crez al furnicii”.

A urmat o explozie de volume de autor apărute aproape în fiecare an, printr-o disciplină de fier autoimpusă - *Anotimp (i)legal-lumina* (Bacău, Ateneul scriitorilor, 2013); *Insomniile bufniței* (Timișoara, Eurostampa, 2014); *Surâsul dintr-o lacrimă* (Timișoara, Eurostampa, 2015); *Cămașa de sare* (Tg. Mureș, Vatra Veche, 2016); *Anotimp sihastru* (București, Ștefădina, 2016); *Zodia palmelor tale* (Brașov, Libris, 2016) - și prezența în peste 20 de antologii, în presa de specialitate online și paper.

„Am început ca o cerșetoare de stele la porțile luminii și am ajuns cu cel de-al șaptelea volum de poeme, *Zodia palmelor tale*, la o stare de echilibru îndelung căutată în care mă simt ca în palmele lui Dumnezeu.

Am eliberat marea, păsările, mi-e bine deocamdată și asta e tot ce contează” mărturisea sensibilă poetă, făcând bilanțul sușului său în sfera poetică.

Lansate în diferite centre culturale din țară (Bacău, Brașov, București, Miercurea Ciuc, Covasna, Sf. Gheorghe ș.a.), cărțile Mihaelei Aionesei au atras atenția publicului stârnind interesul și făcând-o cunoscută ca un poet sensibil și de mare gingășie sufletească.

„În jungla mare de cuvinte/ poate încăpea oricând/ oricum/ oricine/ elefanți/ mistreți/ chiar și cămile/ în pielea umbrei de furnică/ poți intra/ fără să zgârii/ să rănești/ să strigi/ doar pe brânci (*Umbra de furnică*) - își definește autoarea crezul său despre poezie. „Pot fi ironică, pot

îmbrăca iubirea în curcubeu, ploaia într-un fluture de mătase. Pot fi surâs, lacrimă, bufniță, îndrăgostită” - detaliază ea diferitele fațete ale eului poetic în procesul creator („E ca o ardere...”)

De la primul volum și până la cel mai recent, autoarea a parcurs un drum care înseamnă tot atâtea etape de distilare a formei și expresivității poetice, pornind de la convingerea că *fiecare om e un poem nescris*. Zboară, ca într-un tablou de Chagal, cu „fluturi pe umeri”, printre „herghelii” de cuvinte-păsări pentru a le dresa și prinde în poeme („suflu de zor în mâini/ să înflorească Siberiei”- *Cuvântul meu alb*). Timpul, Iubirea, Nemărginirea, Dorul, Divinitatea, Cuvântul sunt pilonii metaforici, simbolurile în jurul cărora se rostuește lirica sa. Tristețea, Singurătatea, ca leitmotive, transpun stări sufletești, dar și o formă de cochetărie feminină, de joc poetic, nu au profunzimi metafizice, ci forța de atracție a celui „quelque chose” feminin („Cine ești tu care-mi dai/ atât de duios zăpezile deoparte?/ prin singurătățile mele/ până mai ieri încăpățănate...”- *Sălaş pentru singurătate*). Deși influențele se simt, mai ales în primele volume (lucru, de altfel, normal), poeta aduce, prin filtrarea trăirilor sale atât de fin nuanțate, o notă de prospețime ce o individualizează („...în fântâna din mine/ în adâncul ei mă văd cum scot/ pentru poeme/ apă vie”- *Revelație*). Iată un fragment dintr-un poem cu ecouri nichitastănesciene („mai lasă-mă măcar cu un cuvânt/ să mă întind în zborul păsării, ca într-un sărut de-al lui/ și-apoi fericită voi strânge/ tot cerul la piept/ dar mai lasă-mi, moarte,/ timp pentru un psalm și un sărut” (*Timp pentru un psalm și un sărut*). Senzuală (*În lipsa ta*) sau lucidă, ademenitoare ori la distanță regală, eroina poetică exprimă eternul feminin cu esența-i tulburătoare („Mi-e dor să te văd cum umbli/

treierând ninsorile”- *Beatitudine*; „Mai bine-i las pe alții să-ți cânte/ din lire, chitări și mandoline dragostea/ mai bine tac și urc tiptil pe dealul crucii/ să-ți rostogolesc în suflet/ sămânța unui anotimp/ cu parfumul de măr domnesc/ și mâine.../ poate mâine ai să mă vezi/ de-a dreapta ta / cum rodesc” - *Mărul*). Iubirea, ca sentiment general uman, forță și inimă a lumii, este ridicată spre sacral și nemurire („i-am dat iubirii numele tău/ și am ascuns-o /la picioarele altarului/ să o înveșnicească Dumnezeu” - *Sfințire*).

Iubirea - hotar între viață și moarte („Iubirea și moartea/ se ostenesce/ să mă-mpartă- *Măinile mele cumini*). Autoarea aduce în prim plan un imaginar poetic suprarrealist, hiperbolic, în care sunt pictate cu penelul măiestru „herghelii de iepce”- idei, păsări-cuvinte („strigătul păsării albastre”), strigătul bufniței („așteptările/ aceste bufnițe cu mersul mărunț”), cuprinse în mâini-lumină care „caută stelele” în trecerea nemiloasă a timpului („stingerit ceasul învârte de zor / ore nemiloase/ ore pustii ”- *Oase vii*).

Sensibile și inedite imagini parabolico-metaforice pentru a defini poezia („...poezia este o vietate care nu poate fi ținută / ca un animal în lanțuri/ nu-i poți spune ca unui câine/ când și cum să stea/ când să latre, când să tacă/ ea aleargă pe străzi/ se împrăstie, se adună/ adună într-o alună lacrimi, bucurii/ se împiedică de umbre / se agață de nori, sare până-n lună / și-apoi coboară surâzând în păsări, în oameni, în răni - *Ne/poem*), poetul („Îmbătrânești atât de frumos, poete,/ prin sângele tău se întrec herghelii de iepce// Îmbătrânești atât de frumos, poete,/ Cuvântului tău îi este tot mai sete...”- *Când poezii se ating*), cuvântul („Cuvintele acestea pe care încerc să ți le scriu/ nu scrijelesc, nu lăcrimează/ sunt păsări albe care ard...”- *Icoana sufletului meu*. Un poem superb – *Sorcova* - vine să aureoleze ultimul volum, și cel mai bun, al autoarei.

Cu multe premii la activ, tănuind în mâinile sale lumina divină a poemelor rostite și încă nerostite, Mihaela Aionesei este un scriitor în plină afirmare creatoare, reprezentativ pentru sensibilă zonă a Carpaților de Curbură.

*(din seria „Portrete covășnene”)

Dimineața, cuvintele

Dimineața, cuvintele
iau forma unor păsări
subțiri, străvezii.

Seara, însă,
pline de har,
se înalță la cer
și, cântând,
devin stele
luminând veșnicii.

Degetul stelei

Beat de osteneala cântecului,
a ațipit
într-un pat de petale
înășurat în mireme.

Punți ușoare se-ntind
din floare în floare
lunecând în sus,
un vis cu mărgean de rouă.

Degetul stelei a atins,
nu din întâmplare,
foișorul unui crin
plin de mireasma cântecului,
inima sa.

Măceșul

Nimeni nu-l ia în seamă.
Între două triluri de pasăre,
mic, dar plin de țepi,
fără veste,
a înflorit.

Ziua se-ntregește
ca o sferă de aur
cu mireasma lui.

Dacă vântul,
în seară,
obosit de preumblare,
atât de pribeag,
îmbrățișând-o,
nu o sfarmă.

Balustrada

De atâtea ori
se lăsa mângâiată
de umbra palmelor noastre.

Acum odihnește
în legănare de vânt
o albă ghirlandă tremurătoare
de pescăruși.

Ai zice, fără a greși,
o spumă ridicată de aripi,
în freamăt,
gata de zbor.

Ultimul vals

Ultimul vals al lui Strauss
în seara de vară
când,
rând pe rând
luminile liniștit se aprind
la ferestre.

Pe fundul unui lac
cu ape de smarald
tremură,
sfioase lacrimi,
stelele.

Acceași tristețe

În loc de amintiri,
aceeași tristețe
și norii grei, încetoșați,
plini de picături cerești
plutesc peste pământul însetat
al inimii.

Ca întotdeauna.

Corabia zilei

Corabia zilei o poartă
vântul ce suflă împotriva
clătinându-se mereu încercată,
de furtuni cu valuri uriașe.

Trimite în grabă, Doamne, trimite
harul tău cel binecuvântat
s-o ducă printre stânci și ispite
la limanurile cele dorite
de Tine, numai de Tine.

Enigmă

Marea carte a nopții
cine oare o deschide,
înstelată,
peste capetele noastre pleșuve
și citește în șoaptă
cuvinte rare,
pe care în zadar
o viață întreagă
ne străduim
încercând
să le aflăm tâcul.

În umbra subțire

Pe cer
desenul nici unui nor.

Soarele în jilț de foc
judecă pământul.
Amiază dreaptă.

În umbra subțire a unui ram
mierla nu încetează
totuși
să cânte.

Zi de zi

Zi de zi,
pe sub pomi,
plini și grei de rod,
cu crengi în blândă legănare
până-n pământ,
trecând,
adusu-mi-am aminte de mine.

Cineva a ridicat glasul
și m-a întrebat:
-Unde-s faptele tale, spune-mi?

Atunci am plâns cu amar zicând:
-Cât de sărac sunt!
-Cât de sărac!

Cântarea

Pură și minunată,
se înalță cântarea.

Un bulgăre de nea
gata să se topească,
fericit,
în apa privirii
soarelui de amiază.

Izbăvitoare

Numai o boare
de cântec
să fii
izbăvitoare
o lumină
învind
o primăvară
de apoi.

Cuvinte - făclii

Toată viața am adunat cuvinte.
Multe, puține.
Hârtia nu le mai încape.
Noaptea le-aprind ca pe făclii
să-mi lumineze calea subțire,
nerătăcită,
ce duce mereu către Tine.

IGNATIE GRECU

VIRGULA LUI DUMNEZEU

Onorabilă filiație livrescă de marcă ironic-jovială, cu amprentă neomodernistă, cu o conștiință artistică bine echilibrată, George Schinteie semnează și volumul de versuri *68 - poeme cu fereastra deschisă* – (Editura ArtPress, Timișoara, 2017). Livrescul artei sale nu a trecut neobservat; prestigioși critici literari au remarcat stilul edificiului poematic. Alexandru Ruja (pe clapeta a patra a volumului supus atenției) apreciază că „George Schinteie are exercițiul poeziei bine însușit, se vede din siguranța cu care stăpânește nu doar mișcarea versului, când turbulentă, când așezată și temperată, ci și resursele semantice ale cuvântului din care scoate sensuri limpide ori ușor enigmatice, în funcție de ceea ce poetul numește undeva în poezie *starea de spirit*.”

68 - poeme cu fereastra deschisă – (Editura ArtPress, Timișoara, 2017), volum care vine imediat după *67 - poeme deznodate* – (Editura ArtPress, Timișoara, 2016), aduce pe de o parte o retorică acut-tensionată, pe de alta, o iridizare cu marcante valențe meditative. Se poate să fie o autodeznodare a unui destin poetic, ancorat într-un *dat* existențial în care, el, mesagerul *tainelor de sus* se întreabă, și nu aleatoriu: „cine sînt eu/ dacă nu virgula lui Dumnezeu?” (*Virgula lui Dumnezeu*); motivat de voința lăuntrului într-un prea-plin al geografiei ființiale („dă-mi doamne puterea să scriu poeme pe stele/ să respir aer cald de lumină/ să leg în uitare un lanț de visare/ și să fac pierdute împlinirile/ peste care n-am trecut prea ușor/ să imprim timpului un ritm acceptat/ de cuvintele mele/ așezate ofrandă într-un colț de cer /.../.” (**), înțelegem că metafizica implicării emoționale e universul unei vieți cu *fereastra deschisă* (/.../ când mă căznesc să culeg o stea/ numai pentru femeia iubită/ când mi se împletește mersul alergând/ după tramvaiul tixit de iluzii/ când sculpez lumina zilei/ pe statuia umbrei/ și obosit cad în genunchi croind în țărână/ un lăcaș pentru o viitoare destinație/ când beau din căușul palmei singura stea căzătoare/ privind înapoi și-nainte / viața mea – o fe-

reastră deschisă” (*O fereastră deschisă*).

Pot fi grupate poemele (din volumul *68 - poeme cu fereastra deschisă* -) pe două paliere, serenitate și tenacitate, ca idee de jurnal apodictic, unde fiecare poem aduce dualul *de a fi* în lume, într-o îmbinare de exultanță și reverie, de sacru și profan, poetul stabilește, încă din poemul de debut al volumului, *Clipa ce-ncepe*, un mecanism de ermetizare a unui *dincolo* așteptat, a unui *depășit-atins* („trenul meu răzbate deșertul/ lăsând în urmă un șarpe de colb/ ochiul soarelui aleargă pe cer/ .../ trenul nu se mai vede/ mă duce niciunde/ și-n frigul așteptării senghesuie/ umbra speranței agale/ ghilotina orizontului retează/ clipa ce-ncepe să ardă”).

Orizontul poematic e încărcat de sensuri și înțelegeri, elementele unei gândiri filozofice în care atitudinea liricului, implicată emoțional în cotidian ca într-un drum inițiat, este esența ființialului dincolo de spațiul geografic („viața mea fără bilet de călătorie/ este fotografiată în fiecare zi/.../ sufletul arde fără busolă/ când flori de păpădie/ când un fulg de vânt/ și mă-nvață să zbor/ încercând să ating obrazul cerului/.../” (*Clopotul destinului*); mai mult, se devoalează în context metaforic acele stări în contratimp care dau definiția vieții („că viața e o conjuncție”, „viața este o pasăre călătoare/ ce-și caută mereu continentul”, „viața este o pasăre călătoare/ pînă cînd nu mai poate să zboare”).

Dacă Blaise Pascal (*Pensées et Opuscles*, 1966) scria „Je tiens impossible de connaître les parties sans connaître le tout, non plus que de connaître le tout sans connaître particulièrement les parties”, atunci susținem că, poetul, fără a se îndepărta de ontologic, re-consideră, oarecum, retragerea în sine și-și exprimă voit, în nuanțe insolite, momente de reculegere, adevărate compensațiuni, exersate drept propensiuni către un *mai mult a ceea-ce-se-ascunde* vederii („iluzia verde coboară/ dintr-o primăvară incertă în palma/ timpului-fluture/ și caută cuib/ printre anii pierduți/ oglinzi paralele (...)/.../ și proiectează speranțele livide pe cer/ culeg dintr-o lacrimă bobul de rouă/ și-l suflă în păpădia rotundă/ ca dintr-o imensă bătaie de aripi/ să-

nceapă să plouă” - *Anotimp*); de aici, constatăm că George Schinteie folosește cheia alegorică pentru a transpune uneori, chiar simpatetic, un destin în tușa ne-desăvârșirii spirituale; forța imagistică - imersiune pe un tărâm din *illore tempore*, surprinde sacral în profan, o reflecție arhetipală a dialecticii de *urcare și coborâre* (Tudor Vianu, *Studii de stilistică*, 1968); transcendentul se profilează, precum la Voiculescu (*În pădurile de gânduri*), în reverii ca expresii ale pledoariei („prin pădurea senină concertul de ciori/ înnegrea atitudinea țăpărilor nemiloși/ cu unealta sub talpa timpului/ un ecou de cor a cappella răzbătea/.../ cineva trecea fără să scoată o vorbă/ și aduna într-un șorț de mătase/ durerea prelinsă ca un plâns/.../ stelele nopții mahnite peste măsură/ ștergeau cu mîneca regretele/ fără ecou” (*Timp fără ecou*). Fără îndoială că poemele pot fi filtrate și prin prisma a două linii directe, nu neapărat congruente, una din „intuiția expresivă” a creatorului și cealaltă din „intuiția impresivă” a lectorului, având însă un numitor comun ori, măcar, un punct de intersectare, acel *locus sacer*, unde vindecarea se produce prin cuvânt. Poetul caută mereu un spațiu pentru ca sensul să se poată întoarce către origine și, astfel, creează o anume diferențiere între experiența expresivă și cea impresivă („poemul acesta se scaldă în mare/ așteptând răsăritul pe o geană de orizont/ și-mi strecoară emoții din amintiri/ când construiam fără sorți de izbândă/ corabia vârstei din vise/.../” - *Remember*). →

CRISTINA SAVA

George Schinteie exersează o poetică a singularității și ne aduce în fața unui deziderat, cel în care cititorul intuiește conotația și, atunci, poemul începe să existe; dacă am filtra notările de față din perspectivă bachelardiană, constatat fiind că opera nu este cauzată decât cauzală ori în remarcă lui Jean-Pierre Richard (*Poésie et Profondeur*, 1955) - „l'oeuvre est comme une aventure spirituelle” - suntem în deplin acord cu poetul, drept actant, să desemneze o geografie a interiorității, fluctuantă și refulată într-un lirism spiritualizat, pentru care hermeneutica limbajului liric, intuiția expresivă sau creativă și intuiția impresivă sau receptivă, poate conduce la o stare de spirit într-o fragilă simultaneitate („de pe stiva de anvelope clădite în fața muzeului/ ce are grijă de eternitatea artistului/ geniul lui Dali scrutează Marea Mediterană/ cu ochi aruncați până la nadir/.../ harnașamente sofisticate de camere foto/.../ și mortalizează pentru eternitatea proprie/ semnele trecerii geniului/ prin puțin cunoscuta glorie/ a însemnatei localități pământene/ Figueres”) (*Așteptând să intru la Dali*).

Că în gândirea poetică a lui George Schinteie predomină o sensibilitate și un intelect filozofic, tocmai prin obiectele ce ne sunt date și apoi gândite, înseamnă o aducere în proximitatea unei precomprehensiuni, o *pre-vedere*, până la urmă, a rațiunii prin care se produce discursul și producția lirică primește un mai-mult sens. Întâlnim în arta lui George Schinteie un punct mereu mișcător, un punct nu de identitate, ci un punct care profilează o „fuziune de planuri”, cum o numește Gadamer (*Adevăr și metodă*, 2001), din care răzbate o trăire lăuntrică, poate, în contratiimp și spunem, asta, motivați de imaginile metaforice care fac posibilă o anume întrepătrundere între elementele sacralului și cele ale profanului.

Uzând de anume elemente din simbolistica limbajului arhaic, poetul realizează, cum se vede, o mereu întoarcere, încărcată de semne și simboluri încadrate într-un arhaism constanțial cu însăși ființialitatea; simbolul femininului, temă reluată de poet sub diverse înfățișări, precum cel al căprioarei („în ritmul căprioarei virgine/ spre puiul rîvnit/.../” - *Clipa ce-ncepe*), dă încărcătură semantică deosebită poemului; în viziune lirică, subiectivă sau nu, femininul apare ca

o suferință acută și, mai mult, o antiteză între sacrificat(ă) și sacrificabil(ă); ca o monadă a sacralității, elementul feminin, manifestat în însăși proiecția singularității unui *dat* poetic, reflectat în ideea suficienței de sine, a autonomiei cvasi-totale, în dualitatea sensului de a se hrăni, crește pentru a se adăposti în și din sine; conotația a ceea ce funcționează ca un semn („melcul inimă din trupul meu”; „melcul inimă/ sărută orizontul” - *Ca un fulger*; „melcul lasă urme pe busola ce/ dă peste cap nordul și mîngie aspru privirea viorilor/perate cînd o armată de arici/ traversează scena” - *Puzzle*) devine o variabilă, nedepinzând aproape de nimic, neavând nevoie de nimeni, având totul în și cu sine; și acestea nu sunt singurele simboluri pentru că poetul, cu acuitatea unui extraordinar vizionar, intuiește, în imaginarul ficționalului, motivul bufniței („pe umerii nedumeriți/ se așează o bufniță/.../ înecându-mă într-un ochi de cer”), al șarpelui („...șarpele/ pe care se bizuie sufletul morților obosiți” - *Trecerea pe soclu*); într-o fuziune a câmpurilor semantice, avem un poet al suavului, un poet al floralului pictural care trece pragul mitologiei, și nu întâmplător; ludicul poetic impresionează prin tocmai alegerea anumitor flori-simbol, precum brândușele, păpădia (și aici se cunoaște legenda și hotărârea luată de Zeus și Demetra); vizualul devine un receptor ce imprimă versurilor, dincolo de culoare, lumină, muzicalitate, o percepție intelectualizantă, reușind trecerea de la „omul-lut” la creatorul „a cărui voce o ignorăm în fiecă clipă”, într-un crescendo al focului lăuntric, un plus de simbolistică, apriori.

Există un laitmotiv care traversează întreaga poetică a lui George Schinteie, care așează cu accent în tușă neoexpresionistă un iconic mai aproape gândirii, sugerând sincopal experiența diferențelor în viață („la ce să fii atent mai întîi cum să respir/ să gîndesc ori să scriu să-mi amintesc ori să uit/ clipele negre din viața de până acum/ și nici școli specializate în a muri n-am urmat/ de ce vrei tu acum carpe diem/ cînd nu te-a văzut nimeni deși atîția au dispărut/.../ poate că mă voi pregăti/ voi studia - îți promit - felul cum se moare/ de a atinge locul din cer/ unde vei așeza rogu-te o stea/ care să

privească umbra din urma mea” - *Încercare de dialog*); intuiția impresivă devine un punct ideal al adâncimii, un spațiu unic al ființării noastre; pe undeva, imprimă poemelor o „pretenție de profunzime filosofică și dramatism”, parafrazându-l pe Mircea Tomuș (*Cincisprezece poeți*, 1968). În acest perimetru, poetul, adunând „anii din pulberea lipicioasă/ pe care tălpile vremii lasă urme sîngerînde/ o umbră de dragoste neîmpărțită/ încrustată pe țărnișă/ că amintirile nerostite divulgă secretul/ nemuritoarei iluzii din care se naște firescul” (*Firescul iluziei*), metamorfozează iluzia într-o pasăre Phoenix. În profundul „jocului” de idei lirice, visceralul se descătușează și nu știm dacă e aievea, sau nu, chipul ființei iubite („mi-e dor de plînsul mierlei în florile de măr/ mai vii decît ochii de rouă/ de pe fruntea dimineții în care te căutam/ ca să te învăț zborul/ fără aripi - *Nostalgie*; „port zăpada pe umeri ca să înțelegi zborul/ și să-l colorezi cu inima ta/ într-un anotimp nedefinit cînd pleoapele obosite/ ale vremii răvășesc setea de a te cuprinde/.../ - *Voceea destinului*”). În *albastrul cuvintelor* din care izvorăște vibrația sentimentului autohton, George Schinteie se descrie printr-un caligrafism, de ce nu, baroc („un adolescent cu dragostea în geantă/ se grăbește în zori să înfilnească marea” - *Fără lentile*; „viața mea fără bilet de călătorie/ este fotografiată în fiecare zi/ și arătată la cîini ca s-o latre” - *Clopotul destinului*; „aripile mele în formă de scară/ se antrenează în fiecare dimineață” - *Iubire-zbor*; „trecuse de miezul nopții cînd/ orbecăind să caut un vis pe care/ tocmai îl pierdusem în deșert/ mă trezii alături de mine/ cu un fluviu de sînge/.../ - *Fluviul de sînge*); dintr-un decor în care stihiiile primordiale străbat spațiul unui vizionarism filozofat, ignorând timp și spațiu, într-un univers cînd rural, la tot pasul, cu mituri și eresuri, cînd urmînd simfonia mării, poetul valorifică tehnica unui *prea-plin* al reportajului livresc, transfigurat estetic („prin volbura nisipului tălpile mele/ ignorau timpul/ amprente neîmplinirilor țîșneau/ într-o cascadă de alb/ peste rugăciunile arzînd în/ pumnii de gheață ai îndurării” - *Fluviul de sînge*); că rămîne *cu sinele pe arhipelag* într-o călătorie „pînă la arhipelagul iluminat/ unde dragostea ta/ m-a abandonat” →

senkiu fo yo frendship

Dacă e să ne luăm după titlul acestei cărți, atunci trebuie să acceptăm din start un impuls al sfidării normei, al ridicării oralității la rang de firesc, dar și al dezabuzării. Morfologia cotidianului intră cu arme și bagaje în paradigma oralității.

Ceva mă întoarce în timp, la tentațiile și tendințele poeziei optzeciste, care a schimbat ierarhia priorităților estetice, ridicând în rang cotidianul, anodinel, anecdoticul, ca suporturi operaționale, pentru a recalifica realul dinspre un astfel de orizont.

Nici nu e de mirare că ai un astfel de sentiment, dacă ai în vedere circumstanțele care au favorizat asumarea unui astfel de traseu creativ, și mă gândesc când spun asta că inițiatorul unei astfel de opțiuni e Călin Vlasie, trecut prin ciurul și dărmonul experienței optzeciste.

Dar lucrurile îmi par mai complexe. Pe fondul unor tendințe polarizate, care, pe de o parte, marginalizează poezia până la a o ignora, iar pe de altă parte s-a făcut loc unei avalanșe creative în care dominantă e impostura, era nevoie de o reabilitare care să-i dea poeziei ce e al poeziei și autorilor ce e al autorilor.

De aceea, apreciez că apariția unei mișcări precum QPOEM e de natură salvatoare ce se mai poate salva, să pună lucrurile în ordine și să asigure o altă dimensiune nevoii de poezie.

Nu am urmărit îndeaproape ritmurile QPOEM-ului, dar faptul că există un front pentru promovarea fenomenului îmi dă speranțe că «poezia n-o muritu', numa' on pic s-o hodinitu'».

Poezia leneșă avea nevoie de o trezire la realitate înainte de a adormi de tot, până în preajma somnului veșnic.

Experimentul pare a nu-și fi ignorat dorința de a șoca, de a surprinde. Însăși ziua aleasă pentru intrarea în

lume e una simbolică, una care a întors lumea pe dos, o zi dincolo de care lumea nu mai putea fi ca înainte.

De ce n-am accepta și un astfel de cadru programatic, voit sau întâmplător?

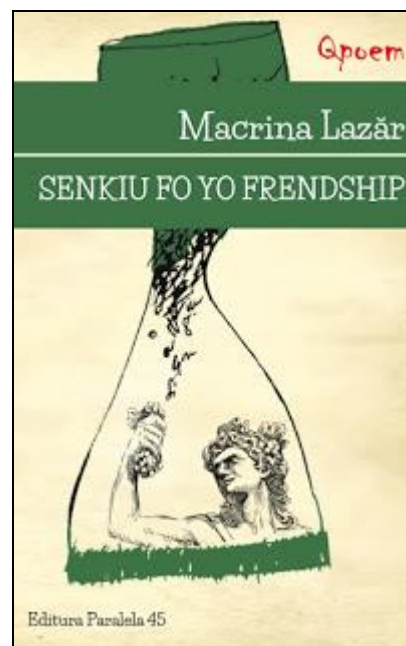
Într-alt fel, fenomenul relansează ideea de școală de poezie, care a fost identificabilă geografic în anii optzeci – școala de poezie de la Cluj/Echinoc, școala de poezie de la Iași (Dialog), școala de poezie de la București/Cenaclul de Luni.

Cum s-a creat senzația că oricine știe dactilografia e deja scriitor, când autorii nici nu apucă să adune un snop de poezii și visează cărți, când cenaclurile par vetuste, când dialogul literar pare perimat, QPOEM a devenit repede un fel de SMURD al poeziei.

E un caz singular, original, adaptat noilor oportunități de comunicare, și cu atât mai mult vizibil.

Puțini mai sunt cei care fac debateri literare, care își lasă textele la analiză de tip computer tomograf. Orice observație critică e ușor/repede asimilată atacului la persoană. Cu siguranță, actul de creație reclamă altfel de legitimare și de legitimitate.

În astfel de circumstanțe, apare și poezia Vioricăi Macrina – Lazăr. (*Senkiu fo yo frendship*, Ed. Paralela 45, 2017) Particularitatea manifestării ei vine și din condiția pe care o dă periferia provinciei, așa cum este și Toplița, unde un autor se poate simți nu «singur printre poezi», cum ar fi zis Marin Sorescu, ci singur printre locuitorii orașului. Nu tu viață literară, nu tu cenacluri, rare întâlniri cu cititorii, dincolo de lansările tradiționale de carte, cu unda lor de festivisme. Viorica Macrina – Lazăr a sfidat toate inconvenientele unui astfel de statut și s-a agățat de QPOEM ca de un colac de salvare. Nu avea nimic altceva de ales, la Toplița, decât să se racordeze la ceva

în care să se regăsească. Și, cred, pentru mulți, QPOEM e un teritoriu al regăsirii. “Cenaclul” pe care-l poate frecventa Viorica Macrina – Lazăr este virtual. Facebook-ul se lasă cuprins cu toate elanurile creatoare. E terenul în care “creative writing” are adepți, are ritm...

I-am urmărit prezențele publice literare din ultimii ani ale Vioricăi Lazăr Macrina. Fără nicio reținere sunt tentat să afirm că de aici începe biografia poetică a autoarei, că poezia ei are un nume, că scrisul ei are identitate. Că se simte dezinvoltură, siguranță, firesc în rostirea poetică. Unei astfel de poezii nu-i pot lipsi ingredientele numite ironie, umor, sarcasm.

Până la urmă, prietenia din titlu e o prietenie cu ea însăși a autoarei. Tratatul de prietenie e încheiat cu ea însăși. Lirismul îl induce și confesiunea și ludicul și nonșalanța.

NICOLAE BĂCIUȚ

→și unde „cu sufletul de mână” își vede poemul („hai scrie-mă dacă ești în stare/ zise poemul deranjat intempestiv/ în timp ce făcea dragoste cu alba hârtie/.../ - *Care aprinde chibritul*), nu știu (ne-am fi așteptat); dacă e tânguire sau durere, posibil retoric, față de ceea ce George Schinteie numește, în vers, *Trecerea dintre ani*; „Marea trecere” poate fi, iluzionar, chiar o variantă a logosului, iradiind într-un orizont proiectiv, o monadă a desăvârșirii („mă plimb cu luna la braț printre stele/ și nimeni nu mă cunoaște/ zbor peste nori ca o libelulă/ și nu-mi arată nimeni direcția/ e atât de multă lumină/ încât umbra mea se

răsfrânge/ într-un nuc pe pământ/ caut o mireasă de vânt/ să-mi răspundă firesc/ la chemarea inimii mele pătrate/.../“).

Să fie o autodeznodare a unui destin poetic? mai degrabă frumusețea răscolitoare a amintirilor, unde plasticizarea metaforei aduce un mod de refulare ori de identificare în/cu anumite elemente ce capătă corporalitate de beatitudine, cu un accent, poate, de hieratism linear; textele poetice, din volumul 68 - *poeme cu fereastra deschisă*, exprimă atitudini desprinse din existențial, în aproape toate dimensiunile sale; chiar dacă tumultul stărilor în contratimp e unul de

avalanșă la un moment dat, tristețea (de care doar poetul s-ar putea face vinovat) nu pare covârșitoare, iar efluvii emoționale adesea par stopate, dar nu într-o formă ce nu mai poate fi continuată, ci fac loc metodei interpretative, deschizând poemul către o înțelegere comprehensivă, unde sentimentul efemerității condiției umane e exprimat fie în ton satisfăcut, astfel încât substanța versurilor se reiterează în tonalitate elegiacă, fie spre momentul în care creația reverberează o lume de gânduri și emoții articulate; astfel a plâzmuit George Schinteie o făptură care-l domină sau o domină: „poezia”.

O călătorie în imaginar!

Pentru cititorul de poezie neavizat, obișnuit, doar un simplu iubitor de artă, orice text devine o călătorie în imaginar. Cum îl provoacă scriitorul, cu ce îl atrage, ce căi directe, sau labirintice îi deschide, asta e relația dintre cei doi.

În volumul *Cumpăr timp*, de Răzvan Duncan, Ed. Vatra veche, 2017, poetul adună teme diverse, pe care le subsumează timpului, văzut, fie ca mărime fizică (nici nu se putea altfel!), fie ca instanță filosofică. Poetul gândește o redimensionare a rolului artistului, fiind evidentă „fișă” autobiografică. Inventează soluții, extinde căutările, face exerciții de luptă cu Moartea și cu Timpul, neprietenii constanți ai omului. Dar nu și ai poetului, pentru că acesta din urmă devine nemuritor tocmai prin opera lui, ce transcende timpul, timpurile, adjudecându-și eternitatea.

Poezie de anvergură, autoreflexivă, reliefează câteva din temele predilecte, întâlnite de la romantici până la poezia postmodernă, precum moartea, arta poetică, iubirea față de glie, cunoașterea, atitudinea față de divinitate, ușor mascate sub aparența faptului banal. Investighează dimensiunile firescului, descompune realitatea cunoscută și acceptată și o reface, la doi metri distanță, dar din alte perspective. Ca o noutate a viziunii, în opinia mea, e tentația de a surprinde existențialul pluridimensional. O altă trăsătură ce particularizează e caracterul ludic al demersului, pentru că poetul destructurează și fragmentează realul, apoi ne invită să luăm parte la refacerea lui, să fim complici la acest joc. Amestecul narativului cu liricul, altfel spus, deliricizarea, prezentă în unele texte, trimite la inflexiunile postmoderniste, care constituie o altă trăsătură a acestui volum și care atrage cititorul într-o experiență nouă, insolită. Cunoașterea este o subtemă ce derivă din modulul timpului asumat, chemat la ordine, așteptat ca pe o iubită, sau cumpărat, ca pe o marfă. Cunoașterea e posibilă, dar, într-un timp care se sustrage legilor obișnuite și atunci el trebuie căutat, ademenit, reinventat. Se caută un loc cu un timp fără început și sfârșit, un fel de insulă Thule, ca explorare a ultimei frontiere, dincolo de care

oamenii nu pot pătrunde. La această limită se află cunoașterea supremă, ca experiență personală, la care au acces inițiați poezii, care își permit să se joace: „*Timpul meu cu ferestre are mâner, / cu care îl prind de materie / și duc prin lume iluzia că îmi aparține*”. (*Trăiesc un timp cu ferestre*). Poetul știe să joace cartea potrivită, în caz contrar, devine victimă.

Arta poetică este o temă ilustrată direct și vizibil, declarativ, în unele poeme, sau, în altele, se ascunde sub aparența faptului banal, precum împerecherea la vulpi. *Februarie cu vulpi* prilejuiește un exercițiu de compoziție sub forma unei drame cotidiene. Prinse în atracția instinctului erotic, ele se aventurează pe șosele, nebune de chemarea speciei, ignorând pericolul. Dând șiretenia pe curiozitate, au cunoscut fatalitatea, fascinația morții. Atras de căutările sale, poetul, asemenea vulpilor, e devorat de propriul ideal, e victima condiției de creator. În opinia mea, poezia are o dublă cheie de interpretare - la nivelul obviu, e o întâmplare ușor dramatică, poetizată, iar la nivel obtuz, în profunzimea înțelesului, e o artă poetică.

Absurditatea și nonsensul, înstrăinarea de repere, mecanicismul gândirii, sau absența ei, pulsunile incontrolabile sunt reprezentate în „*Pătură, mătură*”. Apar două obiecte de o banalitate extremă, pe cale de dispariție, înlocuite de pilotă și aspirator, dar înzestrate cu puteri magico-poetice, vrând să fie Cer, Înalt, Ideal, Dumnezeu. Însă transcenderea nu mai e posibilă, Dumnezeu e pierdut, e un Deus absconditus, care nu se mai relevă umanității. Depoetizarea e programată prin puterea banalizării și prin ironie. Cu un Dumnezeu pierdut, omul devine o sumă de nimicuri, o

pătură, o mătură. Finalul poeziei pare, totuși, optimist, pentru că insul depersonalizat primește șansa redescoperirii sinelui.

Cumpărarea sau răscumpărarea timpului de la cei care nu știu ce să facă din el, e ilustrată în „*Hei...*”. Poetul are nevoie de timp, mult timp și-l adulmecă în orice mediu. Ironia finală exprimă aceeași neputință eternă a omului în fața timpului. „*Eu, cel din septembrie*” e o fișă biografică a sinelui, de fapt e omul modern prins în capcana timpului. Timpul filosofic este o excelentă temă de discuție, dar timpul fizic măsurabil, uman, naște o atitudine autoironică, ilustrând condiția firavă a omului, în general și a poetului, în special. Ironia este și aici îndulcită prin potențarea caracterului ludic. Antiteza este nedisimulată, „de bine și rău”, limbajul poetic e canalizat pe frânturi de abstract-științific, glisând între „cifra octanică”, fizică, entalpie și chimie, împingând limita până la Dumnezeu.

Cine este poetul sau ce vrea, ce tentații îl încearcă și ce raporturi are cu moartea și cu alte daturi existențiale, aflăm (oare?) din ultimul asalt asupra ultimei redute - poetul însuși. *Selfie - Răzvan Duncan* e o alchimie cu caracter de artă poetică, în care raporturile nu mai sunt denotate clasic, între artist și arta sa, ci conotate, în viziune modernă, artistul, prin raportare la sine, față în față cu moartea, cu învierea, cu rostul în lume, cu viteza de reacție, sau cu sensul pe care-l naște poezia, sau atitudinea față de misterul universal, numit Dumnezeu. Și, în toate aceste atitudini, descoperim câte o proiecție eminesciană, argheziană, stănesciană. Este un alint poetic, deoarece artistul-poet știe că timpul își va lega curgerea, finalmente, de numele său, „fiindcă las în urmă semne”.

Poeziile adunate în acest volum nu sunt răspunsuri, ci întrebări, mai curând reflecții asupra unor teme ca obiecte ale gândirii înfățișate în simultaneitate. Poetul lucrează cu colaje, alegând estetica geometrizată, punând în oglindă atât realitatea sinelui, cât și realitatea în care trăiește sinele.

Opera lui Răzvan Duncan așteaptă viza de intrare în Minte, Inimă, el fiind Literatura. Gândirea sa este ingierească, sufletul e de poet, opera e de citit. Dar să nu uităm că o operă este vie, dacă naște cititori.

LILIANA TOMA

Geometriile sinelui poetic

Structurată tripartit, cartea *Geometriile spațiului* (Baia Mare, Ed. Ceconi, 2017, colecția „eCreator”, nr. 10), postfațată de criticul Ioan Romeo Roșianu, constituie un sūmmum al creației poetului sibian Nicolae Vălăreanu Sârbu, care locuiește „în miezul din amiaza cuvintelor/ și-n ochii cutezători să vadă adâncul”. (p. 8). În primul ciclu de versuri, intitulat sugestiv *Căutătorii de lumină*, surprindem, rând pe rând, diferite stări ale ființei: starea de liniștire odată cu acceptarea lui Dumnezeu: „Nimic n-am lăsat pe dinafară/ și pe Dumnezeu l-am poftit înăuntru,/ întreaga ființă s-a umplut de liniște.” (p. 18), starea de singurătate: „Singurătatea/ oarbă de orgolii și plină de ifose/ se-nchide între pereții îngălbeniți de uitare/ și nu se lasă ruptă din trupul stingher/ ce nu are putere să se depășească pe sine./ Singurătatea se întreține și regenerează ca și rutina/ cu propriile mijloace fără niciun efort...” (p. 25), starea de fericire: „S-a topit în tine tot ce se uită,/ a înflorit de fericire piersicul soarelui,/ clipele fragede se răcoresc în trup.” (p. 47), starea de uitare: „Mai mare uitare nu știu/ decât să te uiți pe tine afară din trup/ ori să treci cu vederea orice suferință/ care te sapă prin memorie și face șanțuri/ pe unde trec apele Acheronului.” (p. 38) sau de înstrăinare de sine: „M-am înstrăinat de mine anonimul...” (p. 50), respectiv starea de inițiere: „Adormit într-un pat de umbre,/ într-o încăpere din scorbura vremii/ m-am supus unui ritual necunoscut/ unde odihnesc solemn numai inițiații.” (p. 85).

Prejudecățile oamenilor sunt percepute drept închisoare a minții ca în poemul *Dacă spargi zidul*: „Mulți și-au făcut din propriile păreri un zid,/ n-au lăsat nici uși nici ferestre/ prin care să intre sugestiile celorlalți./ Dacă spargi zidul cu argumente ascuțite/ mai tari decât pietrele cu fețe șlefuite,/ prin fanta creată se va năpusti lumina dincolo.” (p. 111).

Limbajul deosebit de expresiv, cultivarea metaforei revelatorii, a ingambamentului, drama omului înstrăinat de „taina divină”, aspirația spre lumină, adică spre ordinea primordială, sunt tot atâtea argumente care demonstrează că lirica lui

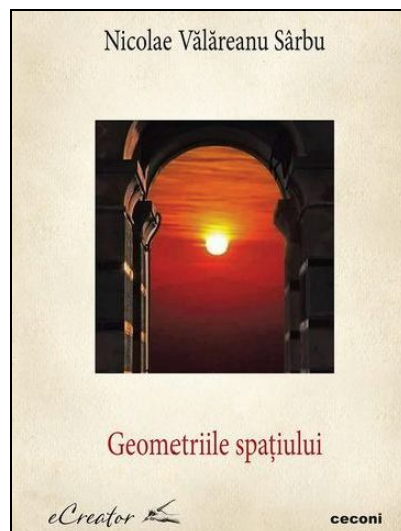
Nicolae Vălăreanu Sârbu stă sub apanajul esteticii moderne. Starea de angoasă, tipic modernă, este surprinsă cel mai bine în poemul *Căutătorii de lumină*: „(...) Razele soarelui firave abia răzbat prin norii de plumb/ căutătorii de lumină își găsesc cu greu liniștea./ (...) Căutătorii de lumină se tem, îndoiala pătrunde-n oase/ se lasă cu greu în voia înghețului...” (p. 122).

Al doilea ciclu de versuri, *Geometriile spațiului*, care conferă și titlul volumului, adună laolaltă poeme cu o respirație mai amplă, care descriu geometriile sinelui poetic. Poetul ipostaziat într-un astru, menit să reverse lumină în lume chiar și după ce nu mai este, este reperat în versurile următoare: „Se încearcă întotdeauna ceva inedit,/ lumina aruncă din pieptu-i așchii ascuțite,/ cerul se desprinde din unghiuri, stelele și le împart lacom,/ sclicesc de la distanțe enorme și când nu mai sunt./ Fiecare știe geometriile spațiului său,/ poartă tainele mirajului prin ele/ se privesc în oglindă, regine.” (p. 173).

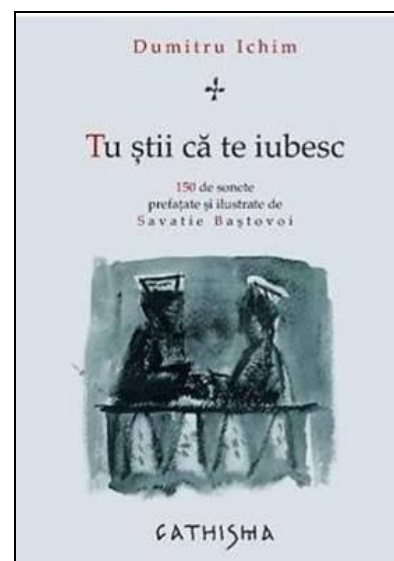
Ultimul ciclu al cărții, *Sub semnul fericirii*, redă, în versuri clasice, imanența și/ sau iminența morții: „Sfârșitul vieții, Doamne, când va fi să vină/ lasă-mă să-mi termin tot vinul din carafă,/ scrise-n cartea vieții, poeme de lumină/ pe pagini îmi poartă sufletul parafă.” (p.205).

Așadar, cartea *Geometriile spațiului* îl surprinde pe poetul Nicolae Vălăreanu Sârbu plecat să-și cartografieze sinele, până-n cele mai întunecate unghere.

CRISTIAN GABRIEL MORARU

Lecția iubirii pentru Veșnicie

Iubirea nu are căi de acces, porți, uși, ferestre la care să te faci anunțat; nu e ca și când ai căuta unde e acel infinit de frumos la care să mergi uneori, în zori sau în apus, în zi se sărbătoare sau de lucru, atunci când ești vioi sau obosit. Iubirea e sâmburele sinelui tău, pornind de la ea se întâmplă tot ceea ce merită trăit. Asupra lumii, a vieții, proiecția ta singura care corespunde adevărului este doar cea pornită din certitudinea iubirii, orice altceva fiind simplu decor.

Pentru Dumitru Ichim, care este Om al lui Dumnezeu, prin taina preoției și mai înainte de aceasta, prin voința Lui, iubirea este esențialul catalizator, care nu poate fi discutabil sau analizat. Atunci când iubirea are partea ei firească de omenească adresabilitate și totodată atributivitate, se face astfel încât sufletul poetului Dumitru Ichim își desfășoară curcubeul înspre fericirea Cuvîntului.

Alcătuirea de poezie *Tu știi că te iubesc*, volum apărut la Editura Cathisma și prefațat de către ierom. Savatie Baștovoi, reprezintă cred gestul său cel mai greu de dus în această viață, acela al profunzimii trăirii dincolo de a-i fi alături aleasa inimii sale întru împlinirea vieții pe acest pământ, care împlinire însă înainte de vreme s-a surpat dureros și ireversibil.

Aș îndrăzni, cu evidente riscuri de interpretare semantică, să spun →

DANIEL MARIAN

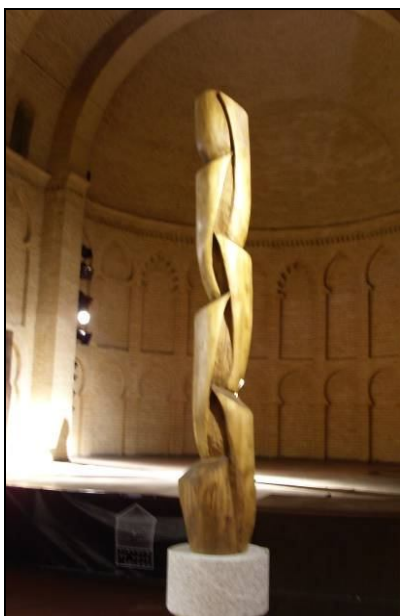
că există de-adevăratelea o bogăție a asumării pierderii, prin aceea că memoria poate dacă nu suplini, măcar împăca nemăsurat ființa omenească și de a o îmbrățișa în orizonturile tandre care nu țin de absolut nicio conotație fizică.

În același timp nefiind doar închipuire, ci mai degrabă prea-clară aievea, prioritatea măsurării și interpretării existențiale este transpusă de la emoțional la categoric.

Dumitru Ichim, care uneori îmi spune 'fratele meu mai mic'... eu i-aș cere voie acum să-mi asum aceasta, atunci când voi cita din scrierea dumnealui, pe care nu știu dacă e potrivit să o localizez spațio-temporal, acest lucru fiind deja sugerat ca voință dar și ca neputință de către ierom. Savatie Baștovoi, astfel: „Atemporal cu Shakespeare, fără a părea o icoană; îndurerat ca Voiculescu, fără a fi un militant; zbuciumat ca Arghezi, fără a-și pierde credința; ermetic și muzical ca Barbu, fără a fi sedus de joc, acest nume prea puțin cunoscut din pricina smereniei autorului, este, prin aceste sonete, ultimul mare poet român în viață care se înscrie în cea mai riguroasă și mai solemnă tradiție a poeziei moderne universale”.

Bine, și acum întreb oarecum sfios: Cum să mai citez? De ce aș face asta?

Și dacă aș fi scris despre o mie de cărți sau despre niciuna. Este poetul, este cartea. Este ceea ce trebuie să rămână. Da.

Mihai Camara, Totem 3

Îndorostenita

Avem în fața ochilor noștri suflați o carte de suflet, din suflet, pentru suflați, pentru suflați noastre atât de însetate după frumos. De curând a văzut lumina tiparului cartea *Îndorostenita*, autoare fiind doamna Sorina Bloj de la Reghin, un om cu un suflet nobil, un prieten statornic, un om romantic, sensibil, nostalgic, o poetă, ale cărei versuri merg direct la inimile noastre și ne oferă un confort spiritual și intelectual. Acest volum de poeme a apărut sub bunele auspicii ale Editurii NICO din Târgu-Mureș.

Sorina Bloj s-a născut la 19 septembrie 1961, la Reghin. A absolvit Liceul Nr. 2 din Reghin și Școala de Arte din Târgu-Mureș, specialitatea canto popular și actorie, Facultatea de Muzicologie, București, 2007. Este director la Biblioteca Municipală "Petru Maior" Reghin. A fost membră a Cenaclului "Flacăra", alături de Magdalena Finna, în duetul "Ecou". Este membră a Cenaclului "Lucian Blaga" din Reghin. A debutat cu publicistică în *Flacăra*, în 1982. A colaborat cu publicistică și poezie în *Flacăra*, *Cuvântul liber*, *Vatra veche*, *Opinia reghineană*, *Gazeta Reghinului*, *Jurnalul de Reghin* ș.a.

A publicat până în prezent volumele de versuri *Numele din vis*, Editura Tipomur, 2000, *Condamnată la viață*, Editura Tipomur, 2001, *Iubire pe viață și pe moarte*, Editura Tipomur, 2002, *Neliniștea ciutei*, Editura Tipomur, 2006, *Partea mea de Golgotă*, Editura Nico, 2007, *Asediul timpului*, Editura Nico, 2012, *Sticlă și scrisoare* (așteptând sfârșitul lumii), poeme, Editura Nico 2013. Este inclusă în antologia *Neprețuitele râuri*, Editura Tipomur, 2002, *Îmblânzitorul de timp*, Editura Tipomur, 2003, *Poezele cetății*, 2016, Editura Vatra Veche. A editat caseta audio *Taina*, cuprinzând 15 compoziții proprii, în colaborare cu Alexandrina Copaciu.

A fost distinsă cu Premiul I al revistei *Flacăra*, la Festivalul de Poezie și Muzică Folk "Baladele Dunării", 1982, Premiul Special al Juriului la Festivalul de Poezie Religioasă "Credo", pentru volumul *Neliniștea ciutei*, 2006 ș.a.

Volumul de versuri *Îndorostenita*, după cum se poate vedea chiar din titlu, este un elogiu adus unui frumos și nostalgic sentiment uman – dorul. Doamna Sorina Bloj, așa cum numai domnia sa știe să o facă în stilul original al domniei sale, înfrumusețează dorul

prin memorabilele versuri cuprinse în paginile acestei minunate cărți, pe care ne-o oferă cu atâta drag, ca și în cazul altor volume ale sale. Citind versurile din această carte inima tresaltă, sufletul se bucură, mintea se înțelepțește, iar gândurile devin mai curate. Memorabile și expresive în acest sens sunt versurile: *Privesc și simt -/trăiesc,/respir și cânt -/grăiesc,/alerg și zbor -/trudesc,/lumina torc -/iubesc*.

Sorina Bloj dedică acest volum dorului, pe care îl înobilează cu atâtea sentimente și emoții pe care le transmite prin versurile cu măiestrie așezate pe foaia albă de hârtie.

Poeta e un om sensibil, un suflet curat, cu aplecare spre meditație și cu preocupări spre o viață creștină în comuniune cu Dumnezeu. Prin versurile din această carte autoarea exprimă sentimente, gânduri, emoții, nostalgii, visuri, dorințe, dragoste, toate acestea gravitând în jurul *dorului*. Prin acest volum, Sorina Bloj se distinge ca un poet complet și un intelectual împlinit.

Sorina Bloj, prin viața și activitatea sa, este și rămâne și pe viitor un model mereu prezent și viu, cu adevărat vrednic de urmat, nu numai pentru cei apropiați, ci și pentru toți cei care o cunosc, o apreciază și o prețuiesc.

O felicit pe Sorina Bloj pentru acest minunat volum de versuri, care este un frumos și neprețuit dar pe care domnia sa îl face limbii române, culturii mureșene și românești în general. Poeta Sorina Bloj este astfel un ctitor de cultură românească și se înscrie în galeria celor care fac daruri limbii române literare. Îi doresc mult succes în activitatea creatoare viitoare și o asigur de statornica mea prietenie și de cele mai călduroase sentimente de profund respect și aleasă prețuire.

FLORIN BENGHEAN

VESTIREA TRÂMBIȚELOR DE ARGINT

Acum, în preajma Centenarului Marii Uniri, rememorându-ne trecutul, înțelegem că istoria o fac cei mulți, a căror jertfă stă la temelie unității de neam și de țară. Eroi sunt și gazetarii, care dau glas înălțătoarelor aspirații ale semenilor, în slujba cărora își pun talentul, însuflând cuvintele care să miște inimi și minți.

În lumina acestor adevăruri trebuie să privim *cronica* realizată pe etape istorice de scriitorul Radu Ciobanu în romanele *Roata lumii* (Miron Costin), *Nemuritorul albastru* (Petru Rareș), *Călărețul de fum* (Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan), *Heralzii* (perioada Primului Război Mondial și Unirea), *Crepuscul* (al Doilea Război Mondial și cutremurul schimbărilor), *Casa fericiților* (drama demolărilor socialiste) etc.

Ca director al apreciatei reviste *Arhipelag* (Deva, 1998-2003) și în calitate de colaborator la diferite publicații, domnul Radu Ciobanu a cunoscut zbuciumul gazetărilor împătimiți promotori ai adevărului, formatori de opinie, luptând cu arma scrisului în limpezirea multor nebuloase socio-politice. De aceea, romanul Domniei Sale - *Heralzii*, ediția a II-a revăzută (Editura I.C.R., 2017) trebuie privit din perspectiva rolului pe care presa scrisă l-a avut în conjuncturile istorice hotărâtoare pentru destinul țării noastre.

Admirabila prefăță (*Romanul Marii Uniri*) semnată de domnul Mircea Anghelescu descifrează semnificația titlului (heralzii fiind „gazetarii de mare calitate din Transilvania din perioada premergătoare și apoi a Primului Război Mondial care, în condițiile grele ale prigoanei autorităților, au susținut cu orice risc drepturile românilor la expresie, la învățământ, la simpla existență chiar, denunțând abuzurile și agresiunile împotriva lor”), sintetizând totodată subiectul romanului („drama unei familii care cuprinde în sine dramele unei țări întregi”), plasat în timpul Primului Război Mondial, în climatul fierbinte al aspirațiilor pentru independență și pentru multrăvnita Unire cu Țara. Cu profesionalismul criticului, care sondează multiplele subtilități ale romanului, domnul Mircea Anghelescu își circumscrie comen-

tariul definiției lui Nicolae Iorga „Ziaristul e un herald al adevărului și al dreptății”. Harta Transilvaniei de pe copertele volumului, precum și imaginea heraldului medieval vestesc eliberarea de sub teroarea puterii bicefale și înfăptuirea mărețului eveniment al Unirii.

Personajele principale ale romanului sunt cei doi frați gazetari (Nestor și Voicu Prodan), reprezentativi pentru această breaslă, a căror existență întruchipa probitatea morală și implicarea națională, dar și responsabilitatea pentru cuvântul scris, descoperindu-și profesionalismul pe sinuosul drum al înțelegerii adevăratei lor meniri, al rolului și rostului lor, în perioadele hotărâtoare ale istoriei. Cele două biografii sunt complementare, intersectându-se episodic și întâlnindu-se sugestiv în finalul cărții, ca o încununare a eforturilor în lupta împotriva abuzurilor și nedreptăților cărora, în acea vreme, le plătea tribut tot Ardealul. Autorul dezvoltă narațiunea între coordonatele realității, aplicând tehnica reconstituirii istoriei din documente pe care își brodează plăsmuirile, așa cum rezultă din nota de la început, prin care precizează că „Pasajele în cursive reprezintă citate nemodificate din documentele și din presa vremii”.

În cele șase capitole ale romanului, scriitorul alternează informații despre cei doi gazetari, într-o ingenioasă mixtură compozițională de mărturisiri, evenimente și rememorări, fără a respecta ordinea strict cronologică, aducând trecutul în prezentul memoriei, alternând stilul direct cu cel indirect. Originalitatea

conceptului structural al cărții constă în deșirarea firului epic în ordinea inversă a mișcării acelor de ceasornic, așa cum rezultă din însemnările celor doi frați.

Acțiunea se recompune din secvențe narative sau dialogate din perioade în care era înăbușită libertatea presei, când evenimentele istorice se precipitau, prefigurând desprinderea de sub teroarea monarhiei bicefale, care se conturează în finalul romanului. Cartea începe la închisoare, unde e arestat, fără a fi judecat, ziaristul Nestor Prodan, pentru că refuzase să semneze „Declarația de fidelitate față de guvernul lui Tisza”. Valorificând verbele și pronumele la persoana a II-a, autorul omniscient și omniprezent se insinuează simetric în trăirile deținutului, atât la începutul, cât și la sfârșitul romanului. Jurnalul început de Nestor în 14 februarie 1918 dezvoltă prigoana stăpânirii care se clătina, condițiile cumplite din închisori, izolarea, lipsa informației, frigul și foamea, umilințele etc. Intercalarea amintirilor din alte detenții, mai blânde, aduc detalii despre solidaritatea gazetărilor români, unguri, sârbi, slovaci, dar și despre curajul soției lui Nestor, frumoasa Ingrid, de origine vieneză, care contestase în 1906 sentința completului de judecată. Detaliile din capitolul al III-lea completează cu aspecte edificatoare unele apropiări de viziunea cercurilor socialiste, a unității dintre gazetari, a hotărârii de a intensifica eforturile pentru scuturarea jugului străin. În capitolul al VI-lea, prezența lui Nestor la Blaj, abia eliberat din închisoare, aduce narațiunea în preajma Unirii.

Scrisoarea lui Voicu Prodan din 15 octombrie 1916, precum și însemnările lui jurnalistice începând cu 26 februarie 1917, un autentic reportaj de război, furnizează informații despre ororile războiului, dar și despre hotărârea numeroșilor voluntari de a contribui la obținerea victoriei, care să aducă eliberarea și Unirea. Stăpânind tehnica înlănțuirii progresive, asigurând totodată continuitatea narativă a întregului, reconfigurat precum din piesele unui puzzle, autorul sondează profunzimile suferinței și convingerile eroilor, trecute prin filtrul conștiinței naționale din timpul Primului Război Mondial și până la Marea Unire.

Alternând trecutul cu →

LIVIA FUMURESCU

prezentul, cartea se remarcă printr-o ingenioasă arhitectură compozițională și printr-o temeinică documentare istorică, dar și prin investigații filozofice, sociologice și psihologice, valorificate cu responsabilitatea și cu acuratețea cunoscătorului. Ca în mai toate scrierile domnului Radu Ciobanu, firul epic se împletește cu secvențe reflexive oportune, în care cititorul descoperă răspuns la multe dintre întrebările care ne bântuie viețile.

Eroii se confesează fie prin *însemnările jurnalistice* ale ziaristului Voicu Prodan, fie prin *mărturisiri* țesute în amintiri de mare forță sugestivă (caietul vărului Flavius Prodan), prin *amintiri* (întâmplări din cafenea Habermann), prin *monologuri* (cugetările lui Voicu la lumina focului, în mijlocul refugiaților etc.), prin *eseuri* (urgă războiului în care omul e „un pai aflat în voia stihinică a unui torent”), prin *juralul* lui Nestor sau prin *scrisori* (scrisoarea lui Voicu din final), etc.

Cei doi frați proveneau dintr-o familie de țărani, unde cultul tricolorului, al păstrării limbii române și tănuita speranță a unirii cu Țara n-au putut fi înăbușite de draconicele abuzuri ale stăpânirii. În viziunea maiorului Dragomir, sunt ardelenii „crescuți în cultul a ceea ce voi numiți rânduială”.

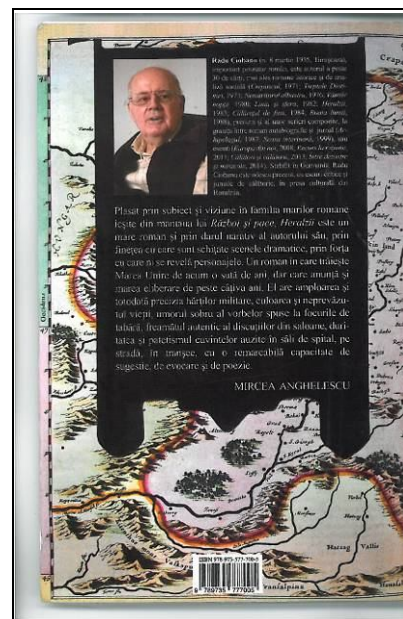
Temeinica documentare a autorului se confirmă în toate cele șase capitole, în gânduri și trăiri sufletești explorate cu talent, recompunând atmosfera apăsătoare a acelei perioade istorice cenușii, care amprentează experiențele gazetarilor, ofițerilor (maiorul Dragomir), a soldaților împăcați cu soarta (ordonanța Luca Domnaru) și a numeroșilor oameni năpăstuiți de umilitatea și absurdă stăpânire Austro-Ungară, a refugiaților deveniți victime colaterale ale războiului.

Dilatând frecvent spațiul și timpul epic, valorificând povestirea în povestire, introspecția și retrospecția, insistând asupra situațiilor care demonstrează solidaritatea adevăratelor prietenii și colaborarea constructivă a ziaristilor de diferite etnii, care-și păstrează verticalitatea (la procesul din 1906, la înmormântarea lui Nagy Jancsi „*hulit de stăpânire, acceptat de ai noștri*”, comunicând prin codul secret în pereții celei cu sârbul Miloradovici sau în amintirile despre socialistul Dominic Borza, care avea „*nemaipomenită vocație de gazetar*”

etc.), domnul Radu Ciobanu insistă pe competența adevăraților gazetari, slujitori ai adevărului. În opoziție cu ei apare trădătorul răzbunător Emilian Jurj, cel care „*e subvenționat de stat cu scopul de a crea diversiuni care să ne scindeze și să ne abată atenția de la țelul nostru suprem*”. Autorul formulează un adevăr încă actual, afirmând că „*...un ziar scris cu temperament și dispunând de bune mijloace de răspândire e în stare să distrugă reputația celui mai popular și mai onest om sau să înalțe pe umerii popularității un individ de cea mai crasă mediocritate...*” Pentru a deruta cenzura, ziaristul competent recurge la trucuri inteligente, precum alăturarea a două recenzii, din care să rezulte aversiunea seculară dintre aristocrația maghiară și cea germană. Este amintită îngrijorarea gazetarilor pentru rezolvarea dificultăților financiare și tehnice ale ziarelor, polemicele interne, primejdiile proceselor de presă și amenziile date pentru articole curajoase, preocuparea pentru înfruntarea atacurilor calomnioase ale presei oficiale la adresa românilor etc. În ciuda tuturor acestor neajunsuri, Nestor este convins că el a fost mai de folos pentru români „*bătându-se în paginile gazetei, decât în cine știe ce tranșee*”.

Printre întâmplările relatate fie de Nestor în jurnal, fie analitic în amintirile vărului Flaviu sau în procesele de conștiință monologate sau exprimate în scris de Voicu, scriitorul înseamnă reușite portrete reprezentative pentru tipologiile vremii. Apare categoria coruptibililor, fără coloană vertebrală, giruete în bătaia furtunilor politice, ajunși în funcții profitabile (directorul Băncii *Aurora*, clericul Tarasie „*trădător de neam și unealta nemeșimii*”). Nu-s uitați nici profesioniștii cu izbucniri curajoase (Titus Candrea, casierul principal al Băncii *Aurora*). O categorie aparte o constituie vârstnicii conservatori, precum Aurel Morariu („*insensibil la nuanțe... a trăit în cultul fidelității față de împărat*”), acceptând uneori compromisul ca soluție. Scriitorul surprinde „*disensiunea dintre generații*”, dintre „*tinerii oțeliți*” curajoși și hotărâți și vârstnicii conservatori „*conformiști inofensivi pentru orice stăpânire, erodați pe dinăuntru de lașitățile născute din mărunte interese personale*”.

Chiar pentru Flaviu, tatăl său era „*un paradox: un om cu cele mai*

curate și înălțătoare sentimente naționale și în același timp un desăvârșit slujbaş al Imperiului... în supunere și așteptarea unui așa-numit moment prielnic în care nici el nu credea”.

Unele personaje din culisele acelei perioade apar cu pseudonime, precum generosul Mecena, (*filantropul din umbră, care avea meritul de a nu se fi amestecat în politica ziarului pe care-l finanța*), doamna Măreasa, soția sa, susținătoarea din culise, Profesorul, în portretul căruia îl recunoaștem pe Nicolae Iorga, care se adaugă la galeria personajelor epocii.

Meditând la importanța scrisului terapeutic pentru un gazetar, Nestor simte bucuria celui care este activ și încă de folos semenilor („*având o pană în mână, nu mă mai tem de nimic. E un sentiment vechi acesta: scrisul mă apără, îmi dă putere. Când timp pot să scriu, mă simt tare și la adăpost de orice primejdie*”). Bucuriile, dar și temerile ziaristului împătimit sunt exprimate admirabil de autorul care în tinerețe a trăit asemenea stări („*...ziarul pentru care te-ai zbatut ani de zile să-l faci intransigent, polemic, modern, iubit sau urât și temut, dar, oricum, răspândit, așteptat și citit... poate să încapă pe mâna unui om de treabă, dar depășit de vremuri, să decadă, să se ofilească, să-și piardă încet cititorii...*”)

Scriitorul introduce pe parcurs numeroase reflecții gnomice, confirmând profunzimea introspecțiilor. („*cine-i slab de înger să nu se amestece în politică; inactivitatea nu →*

înseamnă odihnă; suferințele prezentului te fac îngăduitor față de trecut; omu-i făcut din taină și trup și pe când începem să ne cunoaștem, trebuie să ne gătim de plecat” etc.)

După ce în capitoul al II-lea, Voicu primește caietul cu mărturisirile vărului său, bântuit de gânduri și sfătuit să se refugieze din calea urgiei, găsește răgazul citirii spovedaniei lui Flaviu „care depășise media existenței sale comune, consumată într-o boemă pitorească și inofensivă, scandaloasă doar pentru spiritele ipocrite sau lipsite de umor”. Între refugiații adunați în jurul focului, chinuți de oboseală, de temeri, de frig și de foame, ascultând poveștile despre destinul împăraților și al prințului Ferdinand, împușcat la Sarajevo, impresionați și de fidelitatea ordonanței care-l transporta pe locotenentul mort acasă, pentru creștinească înmormântare, ziaristul înțelege „cât de puțin sau de fals îi cunoaștem pe cei în preajma cărora trăim”.

Radu Ciobanu surprinde abuzurile stăpânirii care motivează îndârjirea oamenilor, pornind de la unele amintiri (povestea ceasului de aur cu capac, folosit ca armă de supliciu și de umilire a copilului de către dascălul ungur sau spânzurarea clopotarului nevinovat, care-și asumase cu curaj vina fixării steagului românesc pe turla bisericii). Confruntat cu astfel de întâmplări, Nestor înțelege că „niciun necaz nu trebuie să treacă înaintea necazurilor neamului”.

O permanentă delimitare morală apare și între personajele feminine, confirmându-se adevărul că „oamenii n-ajung să se cunoască niciodată cu adevărat”.

Unele erau caractere puternice și hotărâte, precum Ingrid, Lelia sau Sorana, altele, precum Alma, erau cameleonice, fiindcă „sub aparența de fermecătoare și irezistibilă ștengărită era o sirenă fără scrupule”, sau adoptau frivolitatea Magdei Haceris, soția lui Iustin, ale cărui convingeri din articolul privind „Puterea presei” iscaseră disensiuni de „etică profesională” cu socrul său, tănuitul sponsor al gazetei.

De altfel, toate romanele lui Radu Ciobanu se resimt de abilitatea psihologului care sondează nebănuite profunzimi existențiale și sufletești, găsind cuvintele potrivite care să

exprime adevăruri obsedante, precum cea a morții („e mai demn să ne gândim la ce avem de făcut aici decât la cum va fi ceasul acela sau la ce va fi Dincolo”) sau al senectuții celui „împins la marginea uitării de către generațiile care vin”.

Pe osatura istorică, autorul dezvoltă și alte subiecte interesante precum căsătoriile impuse, care eșuează nefericit (sora Emilia cu Septimiu), nefericirile mezalianțelor (Iustin, tratat ca intrus în casa socrilor) etc.

Confruntat cu dramele frontului, ale refugiaților, cu ororile și cu durerea muribunzilor din spital și după discuția cu medicul francez, care susține că „Presa e mâna dreaptă a democrației”, Voicu e torturat de ideea contribuției concrete la împlinirea marilor idealuri ale umanității, pe fondul imensei drame a istoriei Transilvaniei.

Frământat de gândul „dacă ziaristica se poate constitui într-o prezență suficientă și demnă, în astfel de vremuri”, ajunge la concluzia că „Heralzii au datoriat să schimbe trâmbele de argint cu spadele de oțel”. Profesorul îl trimite în misiune, să însoțească generalul pe front și să-i transmită în fiecare seară o corespondență telefonică.

Însemnările jurnalistice ale lui Voicu, plasate tot într-o febrilă atmosferă beligerantă, conduc înspre noi acumulări de date.

Încărcată de sensuri este și reînălțarea cu Justin, care descoperise

voluptatea anonimatului și a sentimentului datoriei împlinite față de semenii în spitalul cu peste opt sute de răniți, unde-și găsisese starea de fericire, convins că se apropie unirea cu Țara. Pe linia frontului, reporterul de război, Voicu Podan, în discuțiile cu ofițerul Vlădeanu și cu maiorul Mantaroșie înțelege multe realități ale războiului, ale tinerilor care au „cuvântul mai iute decât gândul”, dar și motivele înrolării deliberate a celor douăzeci de mii de ardeleni, bănățeni și bucovineni, conștienți de riscuri, dar hotărâți să contribuie la victorie. La Iași, explozia de bucurie a voluntarilor decise să lupte „pentru dezrobirea ținuturilor românești de sub dominația Austro-Ungariei și pentru alipirea lor la România” electrizează mulțimea, care înțelege că „împărățiile sunt putrede” și că frământarea popoarelor le poate prăvăli în istorie.

În final, Nestor a fost eliberat, ales comandant al Gărzii Naționale, restabilise ordinea și legalitatea în oraș, Ingrid își sacrificase bijuteriile și reînviase gazeta, iar aterizarea avionului pe câmpia Blajului simbolizează biruința luptei pentru eliberarea Ardealului și apropiata Unire cu Țara. Știrea victoriei depline e vestită tocmai de Voicu, urmând a fi spusă și altora de către Nestor, fiindcă rostul gazetarilor este să vestească triumful cauzei celor mulți, ale căror sacrificii și jertfe n-au fost și nu sunt zadarnice. Scriitorul introduce cititorul în atmosfera vremii, prin admirabile evocări și descrieri de natură (La maial „văzduhul acela transparent și pur, și reflexele de smalț ale ierbii, și frunzișul tânăr dăruiau fetelor o frumusețe nouă și tulburătoare, neașteptată și proaspătă”), ale unor interioare, prin sugestive detalii ale portretelor, dar și valorificând formulări și cuvinte specifice vorbirii unor categorii sociale ale acelor timpuri („prânzitor, să vă sâmbiți în tot lărgământul, mi-ar face mare plăcere etc.)...

Actualitatea romanului „Heralzii” va depăși granițele spațiului și timpului, ca o autentică lecție de istorie, confirmând totodată extraordinara importanță a presei de calitate, pusă în slujba interesului național și a înălțătoarelor aspirații ale întregului neam.

Mihai Camara, „Scară către cer”

Romanul unei geografii sociale

Integrat cu succes în literatura noastră actuală, Grigore Avram ne oferă un roman în care, personajele fac parte din categoria muncitorilor forestieri. Titlul cărții *Da' de unde!* este o expresie des întâlnită în vorbirea curentă, cu sensul de „imposibil, cu neputință, nici vorbă de...”, care devine o obsesie pentru Ilie Motofeala, ori de câte ori are ceva de spus, așa cum o făcea și Ilie Moromete, când își întreba interlocutorul : „pe ce te bazezi?”. Replica îi contaminează și pe cei din jurul său, fără să-și dea seama că îl imită.

Romanul a apărut în Editura Charmides, Bistrița, 2016, și este structurat pe cinci capitole care, la prima vedere par independente, dar ele fac parte integrantă din narațiune, au continuitate logică și cursivitate în desfășurarea acțiunii. Titlurile lor sunt deosebit de sugestive și se rezumă doar la câte un singur substantiv propriu sau comun: Aurelia, Buldozerul, Telefonul, Înurmântarea, Capătul.

Ilie Motofeala, maistru de exploatare într-un sector forestier oarecare, este un personaj complex, trăiește intens fiecare clipă din viața lui. Își dă mai multă importanță decât trebuie, bazându-se pe funcția pe care o deține, având o aură de superioritate față de subalterni și chiar față de familie. Despre soția lui, Ilișca, și-a creat o imagine deformată, spunând că are „minte scurtă și înjumătățită”, așa cum credea el că o au toate femeile. S-a căsătorit cu ea pentru că „părinții ei dispuneau de mult pământ și el era ahtiat după moșie”.

Față de Aurelia, fiica lui, devenită asistentă medicală, are o sensibilitate aparte, o protejează ca cel mai grijuliu părinte, îi apreciază inteligența și modul cum știe să se strecoare în viață, devenind un fel de „Budulea taichii” în sat. Îi reproșează însă, că nu știe să-și aleagă omul potrivit pentru căsătorie. El nu are niciun fel de informație despre traseul libertin al fiicei sale.

Destinul Aureliei nu este atât de îngăduitor față de pornirile sale, provocându-i un val de suferințe și de neîncredere în rostul vieții.

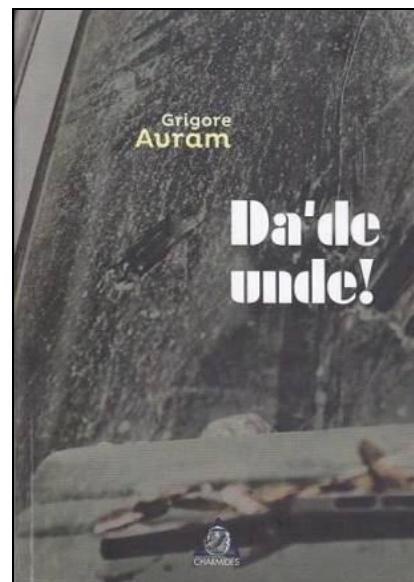
Grigore Avram, un mare specialist în profesia de silvicultor, ne

introduce în ambianța istovitoare a muncii de la pădure, pentru care își consumă toate rezervele iscusinței sale de scriitor, folosind tehnica peisajului în culorile amănuntului imprevizibil : „Sfârșitul lunii aprilie se apropia ademenitor și calm. Cu toate că în regiunile joase căldura se instalase decisiv, în zonele forestiere montane înalte, diminețile erau încă răcoroase și capricioase. De-a lungul pâraielor repezi, podurile de gheață, subțiate mult și topite în zona axială, păstrau conservat în turțuri o mare parte din aroganța gerului hibernal”.

Tot atât de maestru se dovedește în arta peisajului uman, dezvăluindu-ne psihologii singulare și colective, mentalități și obiceiuri puse în țesătura specificului acestei zone încărcată de farmec și pitoresc. Autorul își deapănă istorisirea pe mai multe planuri narative la care i-au parte o mulțime de personaje cu nume ce se ascund, fie în spatele unei porecle sau trăsături morale și fizice, ori sunt create din propria imaginație. Nicidecum nu au legătură cu realitatea. În schimb, toponimele sunt ușor de recunoscut de către localnici, ceea ce dă romanului calitatea autenticității și o mare valoare acțiunii în care se desfășoară.

Ilie Motofeala se află în centrul atenției scriitorului, deși la început, avem impresia că Aurelia deține acest loc. El este prezent în toate împrejurările: la controale de exploatare și reprimiri de parchete, care se încheie cu multă băutură, asistă în momente de răgaz, la masa muncitorilor, în mijlocul naturii, care mănâncă hrană rece și din când în când câte o „zamă caldă”. Nu este străin de micile afaceri din lumea lucrătorilor de la pădure, la care devine și el complice.

Zgârcenia și parvenitismul sunt două trăsături care îi conturează profilul moral, rotunjit apoi prin sta-

rea de adulter pe care o practică mai multă vreme și pentru care i se duce vestea în tot satul.

„Existența acestui personaj e o permanentă căutare și neîntreruptă frenezie spre absolutizare”, spune prefațatoarea cărții, Doina Macarie.

Ilie Motofeala este lipsit de profesionalism, dar ține la funcție și devine avar pentru favorurile care i se oferă. Este un zeflemist ca tatăl său, Octavian, de bășcălia căruia n-au scăpat mulți din sat, nici chiar cei răposați. Dar îi venise și lui rândul, când la masa de pomenire, în loc de rugăciune i-a cântat orchestra de muzică populară, organizată în secret, chiar de neanurile sale apropiate, ce trecuseră cândva prin batjocura lui.

Grigore Avram se remarcă prin ușurința povestirii, trezind interesul cititorului pentru lectură. Folosește un limbaj local, presărat cu neologisme și expresii distorsionate, care stârnesc râsul, precum : „primitive” în loc de primitori, „capturează apa”, în loc de captează apa, „trișează” în loc de triază și altele.

Fraza se decantează în mod firesc, limpede și clar, este bine așezată în text, iar verbul său dă culoare și dinamism narațiunii. Din punct de vedere stilistic, autorul are o exprimare metaforică care ne duce cu gândul la opera sa lirică : „Natura, absentă la mișcările lor, își torcea nestingherită veacul”. Romanul *Da' de unde !* este un clișeu existențial al unui domeniu pe care puțini scriitori l-au abordat și, cu siguranță, nu atât de bine cum l-a realizat Grigore Avram.

MIRCEA DAROȘI

Mihai Camara, „Catedrală”

Copilul lui Dumnezeu

Copilul lui Dumnezeu (nuvele) de **Gheorghe Jurcă, Ed. Vatra veche, 2017** e un triptic, unde fiecare nuvelă este cu epicul ei, fiecare cu argumentele sale intrinseci, în încercarea de a fi convingătoare și de a cere dreptul la un cer literar pe care să strălucească.

O felie de viață este povestea de "dragoste", cu și fără ghilimele, între o EA și un EL, văzută din perspectivele amândurora, într-o alternanță de planuri echilibrate și parfumate din plin cu șarmul firesc vârstei croirilor de planuri, dar și a oscilării între imboldurilor sexuale freudiene și moralitate.

O întâlnire întâmplătoare la munte, "chimia" unei atracții reciproce, motiv de a intra în discuție, apoi cunoaștere, urmată de prietenie și apoi dragoste, dar nu orice fel de dragoste, ci una ciudată, plină de rețineri, de neprevăzut, dar și de nehotărâre, poate și din cauze ce țin chiar de o anumită patologie, cel puțin din direcția unei părți.

Autorul poartă personajele principale, EA, de 20 de ani, studentă la Filologie, venită în București, dintr-un orașel din Buzău, EL, 22 de ani, student la Jurnalism, venit din Ardeal, din locuri pe unde a trăit Octavian Goga, într-o zonă a romantismului târziu, întâmplat poate neîntâmplător în timpul pragmatismului prezent, tehnologizat și mai puțin personal, plin de telefoane mobile și laptop-uri, care, paradoxal, ca o notă personală, mai mult îndepărtează decât apropie.

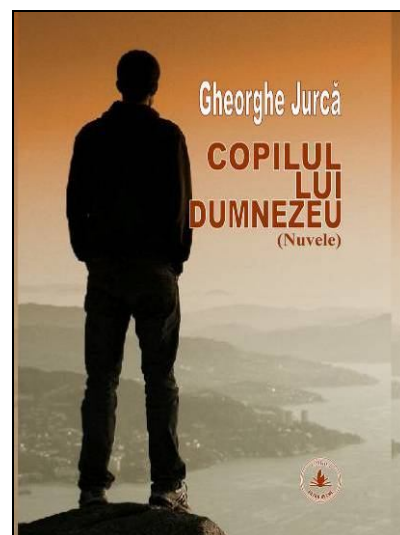
Sinaia, Predeal, Balcic, și bineînțeles, București, și pasager Pătărlagele (cu grădina buniciei) și Nehoiu, locul de domiciliu al părinților ei, sunt reperele toponimice ale desfășurării idilei, idilă unde apar colateral și alte personaje, mai mult decorative decât de substanță, care au rolul de a îmbrăca credibilitatea și firescul, fără să facă parte din așazisul conflict, conflict care practic nu există în nuvelă, totul ținând mai mult de jocurile psihologice ale celor doi, tributare educației primite și concepția lor despre viață.

Prima nuvelă este doar uvertura a ceea ce urmează, autorul scoțând în **Eros pe Valea Ștefaniei** artileria grea a ceea ce înseamnă mijloace, forță și

mod de realizare a unei povestiri atractive, pline de miez, cu seve dintre cele mai proaspete și suculente.

Alex, un ziarist și scriitor în devenire, pleacă la munte pe "Valea Ștefaniei", atât dintr-un imbold interior, "pe urmele străbunilor", cât și pentru a se relaxa și a scrie romanul care „nu-i dădea pace”. Povestea lui este una de dragoste, cu sfârșit fericit. Mena, menajeră la pensiunea la care trăsesse, îi bate la ușă pentru ai vedea mașina de scris (!?), cea cu care făcea o "gălăgie" atipică, atunci când scria, sau băga "plugul în brazdă", cum se exprima Alex, autopersonificându-se. Surprins și evaziv, atât de frumoasa fetișcană, cât și de ineditul situației, acesta face ulterior din acest "chip angelic" o pasiune, deși tot el, în pofida a ceea ce au simțit atunci, în acel moment, atât el cât și ea, o pofti tandru să iasă din cameră. Situația este pusă în oglindă cu ceea ce i s-a întâmplat în aceeași zonă bunicului său, cu zeci de ani în urmă. Mena este chipul care îl urmărește pe Alex, mai ales că după întâmplarea respectivă aceasta era de negăsit, dându-și demisia și dispărând fără urmă. Căutările, chiar investigările, de a-i da de urmă aduc în prim plan alte personaje puternice, fiecare cu poveștile sale. Baci Pătru, cioban vârtos, cu o „țără de învățătură”, dar cu inteligență nativă și Botezan, un aventurier sadea, care a colindat lumea, din Australia până în Chile, etc. Discuțiile cu ei sunt lecții de viață, cu moduri diferite de a gândi, dar și informații despre lumi trecute, știute sau neștiute, cele știute, încă vii, în mentalul celor mai în vârstă.

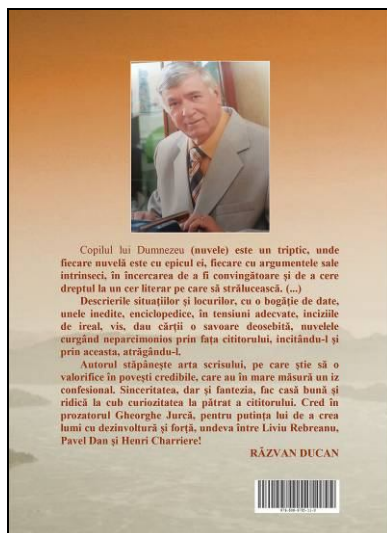
Sfârșitul e unul fericit, deși cred

că, și în acest caz, nu sfârșitul drumului este importat cât drumul însăși, povestea însăși spusă de cineva cu chemare în acest sens. Și în această povestire erudiția scriitorului este evidentă și relevantă, abil strecurată în pagini ample, bine și profesionist strunite, fără să fie ostentativă și fără să facă notă discordantă, într-un melanj benefic, care dă Savoare, surprinzând cititorul.

Copilul lui Dumnezeu e o altă nuvelă acaparatoare, ce respiră aer de literatură adevărată. E povestea unui român ardelean prins în chingile în care erau românii ardeleni în timpul primului război mondial, adică de a sluji o cauză care nu era a lor. Scăpat nevătămat de pe front, Vintilă Oasenegre ajunge cu trenul la Teiuș, de unde "per pedes apostolorum" ajunge acasă, la Latifundia, pe care o găsește în tensionată de neînțelegerile dintre "pălmași" și un bogătaș de-a locului prea hrăpăreț, ce-și ținea moșia în frâu prin locotenenții lui și prin reprezentanții instituțiilor statului, pe care îi mituia sistematic. Îngrijește caii acestuia și pe când începe să-i câștige încredere, la un pas de căpătuială, pleacă neașteptat la Constanța, și asta... pentru că gândul său era altul. Dar Vintilă Oasenegre nu pleacă în America, cum plecaseră foarte mulți români ardeleni, pe la începutul secolului XX, ci aventurier de alt soi, pleacă cu vaporul în locuri mai depărtate, de care nu auzise nici.... America. Lucrează în Rhodesia de Sud și Africa de Sud la mine de diamante și aur, ajunge în Australia, trage din greu, ajunge să câștige bani buni, cumpărând chiar o fermă, are viața la picioare, dar →

RĂZVAN DUCAN

dorul de casă face ravagii în sufletul său și îl aduce din nou acasă, unde construiește o casă impunătoare. Norocul nu îi surâde în pofida faptului că anticipase ce se va întâmpla, după ce de al II-lea război mondial, cu schimbarea de macaz politică: *"Voi nu citiți ziarele, nu ascultați la radio știrile? Ca mâine, soarele românilor n-o să mai răsară de la București sau de la Bălgrad, unde luptarăm noi, ardelenii, pentru a încheia o țară puternică, a uni Ardealul cu Muntenia, cu Moldova și Bucovina! Oricum, pământurile cele multe au fost până acum ale moșierilor, de-acum înainte vor fi ale tuturor și-ale nimănui. Ei, lasă, zice taică-său, că nu e dracu chiar așa negru! Nu, tată, aici ai dreptate, nu e negru deloc! Ai să râzi, dar ai să vezi draci roșii, ciume roșii, nenorociri roșii, vărsări de sânge, care tot roșii vor fi - că sângele omului nu e negru pentru că nu a mâncat fum sau zgură, ori smoală! Omul nu e locomotivă, care să funcționeze cu cărbuni. Zău, nu înțeleg ce vrei să spui, Vintilă! Se va instala în țară în curând domnia omului roșu. Așa-i că nu știi cine-i omu' roșu? Drept să spun, nu!, zise taică-său. No, să știi de la mine că omu' roșu e omu' sovietic, omu' Moscovei, e, în primul rând, tovarășul Stalin!".....*. Așa a și fost și lumea lui a început să se clatine, deși el, în pofida faptului că fusese aventurier, era și cinstit și harnic. În încercarea de făurire a „omului nou”, „omul vechi” trebuia să dispară și Vintilă Oasenegre era un „om vechi”. Luarea sa în vizor, ca om căpățuit, și deci „dușman al poporului”, de către oamenii noului regim a devenit astfel aproape un truism: *"Vezi că se află acolo, pe masă un top de hârtie, călimară cu cerneală și toc, apucă-te dumneata și dă o declarație - de unde ai avut atâtia bani să-ți ridici un asemenea palat rural.."*; *"Lasă vorba, secătură, nu mai tortorosi atâtă și pune-te pe scris!, îi ordonă comandantul..."*; Ca apoi să aibă parte de supliciu „înțelegerii lumii” din partea oamenilor noului regim: *"Dar dacă e așa, nu mă veți auzi gemând, asta și-a spus Vintilă în gând, și a strâns din dinți. Însă, din nou e doar un fel de-a spune, fiindcă dinți nu mai are, decât câțiva în partea de sus și câțiva jos, atâtă i-au mai rămas în urma cruntelor bătăi încasate în beciurile miliției..."*;

Ulterior, totul se va petrece sub semnul lui thanatos: *"Vrea să miște picioarele, măcar picioarele, și ele rămân pe loc, vrea să-și îndoie genunchii, dar nu are niciun rost. Nimeni nu ghicește ce se întâmplă sub cearșaful și pătura lui; e moartea, s-a culcat lângă el și n-a văzut nimeni. Se crede că a intrat pe ușă sau pe fereastră, dar ea era, de fapt, la el în pat. Oare de când?"*.

Descrierile situațiilor și locurilor, cu o bogăție de date, unele inedite, enciclopedice, în tensiuni adecvate, inciziile de ireal, vis, dau cărți o savoare deosebită, nuvelele curgând neparcimonios prin fața cititorului, incitându-l și prin aceasta, atrăgându-l. Autorul stăpânește arta scrisului, pe care știe să o valorifice în povești credibile, care au în mare măsură un iz confesional. Sinceritatea, dar și fantezia, fac casă bună și ridică la cub curiozitatea la pătrat a cititorului. Cred în prozatorul Gheorghe Jurcă, pentru puțința lui de a crea lumi cu dezinvoltură și forță, undeva între Liviu Rebreanu, Pavel Dan și Henri Charriere!

Spațiul în opera lui Liviu Rebreanu

Liviu Rebreanu nu performează un spațiu specific generalizat, prezent în toate creațiile sale, așa cum Marin Preda a distribuit în multe din operele sale spațiul moromețian. Spațiul specific se schimbă aproape de la roman la roman, teritorialitatea transilvană fiind caracteristică doar schițelor, povestirilor, nuvelor și romanului *Ion*, ulterior fiecare carte propunând alt topos narativ. Astăzi, creația lui Liviu Rebreanu fiind abordabilă prin existența seriei de *Opere complete* realizată profesionist de Nicolae Gheran, ar fi de așteptat o avalanșă de exegeze, încurajați și de aparenta accesibilitate a operei, și zic aparentă, gândindu-mă la diversitatea semnificațiilor variabile primite de-a lungul vremii, prin succesiunea formelor și modelelor scripturale.

Ionel Popa, care nu este cunoscut printr-o activitate publicistică intensă, s-a afirmat la maturitate prin serioase studii, cu fundament didactic, despre literatura română, toate marcând o deschidere spre o istorie integrală a literaturii. Chiar și această cartografie

a operei* autorului lui *Ion* este considerată ca o „simplă prolegomenă pentru o posibilă poetică a spațiului rebrenian” – a 12-a carte, după 2003.

În întreaga sa operă, chiar și în primele schițe și numele de câteva pagini, Rebreanu, ca autor omniscient și omnipotent, privilegiază toposul, configurat fie și numai prin câteva linii și sugestii, pregătind extinsele și profunde descrieri ale locurilor romanele sale.

În diversitatea operei sale proiectează un spațiu multiplu și multidiversificat, întârzie cu descrierile de imediatitate și contact, sau de depărtare și diversitate, un topos ficțional care se apropie sau se identifică cu geografia reală, numai în plan general.

Spațiul nu are niciodată aspecte extraordinare, ci rămâne în zona imediatității și cunoașterii directe ale prezumtivului cititor.

Liviu Rebreanu individualizează tipologic sau inventează onomastic într-un spectru moderat – ceea ce este conform și cu locurile de acțiune, cu imaginea statornicită a spațiului – ceea ce rămâne fluent și consecvent imaginației sale nu prea eflorescentă.

La începutul cărții, după numai câteva zeci de pagini, criticul își definește obiectul analizei: „Spațiul literar rebrenian ilustrează ceea ce critica literară numește, pornind de la spusele scriitorului, organicitatea operei. Imaginea spațială funcționează ca un coagulant al socialului, și psihologicului.

Astfel de spații sunt: drumul, hora, casa (odaia), biserica, cârciuma. Întunericul și lumina sunt forțe imateriale ale aceluiași spațiu. Toate spațiile, prin caracterul lor deschis/închis, prin momentul temporal în care e văzut, prin obiectele care îl populează, prin faptul că sunt orientate (istoric, social, psihic, moral, simbolic) se constituie într-o infrastructură semnificativă a romanului. [...] Spațiul ficțiunii rebreniene are o caracteristică esențială: își pierde caracterul geographic de aici devenind unul de oriunde în care se consumă drame existențiale de oricând. În niciun roman nu se menționează o dată calendaristică precisă, sunt doar câteva detalii care indică, în mare, un anume cronotip: satul transilvănean de la 1900, Primul Război Mondial, răscola moșilor de la 1784, →

AURELIU GOCI

răscola din 1907, preajma izbucnirii Marelui Război. Acest cronotop concret se dizolvă în masa narativă purtătoare a atâtor înțelesuri.” (p. 40)

Se simte un contact direct, intens și de substanță cu universul rebrenian, întins pe durata întregii vieți.

Toate dominantele caracterelor, acțiuni sociale, reacții patologice, energii dezlănțuite sunt determinate, motivate și comandate de un „suport psihic”. Relațiile antagonice între opozițiile ființei nu se echilibrează și nu se conciliază niciodată, dintre conștient și inconștient, dintre materie și spirit, între glasul pământului și glasul iubirii.

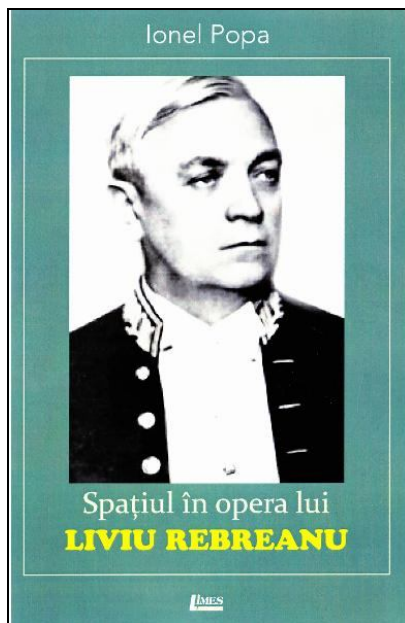
Autorul îi citează Gustav Le Bon – în relație cu psihologia mulțimii și decide că autorul lui *Ion* a depășit semnificațiile biologice al conceptului de *instinct*, resemnificându-se cu o energie, ca o voință care depășește fiina bio-socială, căpătând un sens metafizic.

Ionel Popa se apropie de o abordare psihianalitică efectivă, care însă a mai fost aplicată operei chiar de mai mulți critici literari.

Criticul aproximează deductiv portretul unui Liviu Rebreanu scriitor, care, după conștiința unui univers narativ de tip realist, fizic, devine un gânditor al textului animat de spiritul speculativ, metafizic: (p. 173) Într-o carte despre spațiul în opera lui Liviu Rebreanu dacă, totuși, meditam mai nuanțat, ajungem la observația că Liviu Rebreanu se dovedește un scriitor cu teritorialitate foarte subliniată și frecvent marcată precum este Marin Preda ca prozator al Câmpiei Dunării.

Prislopul e un sat românesc din Transilvania imperială care se individualizează ca specific etnografic și instituțional prin personajele sale, dar satul nu are reprezentativitatea personajului *Ion* și etnicitatea rămâne mai pregnantă decât etnografia.

S-a vorbit foarte puțin despre credința lui Rebreanu, el fiind un creștin ortodox nepracticant în sensul în care fusese educat de părinții săi, învățători de țară care vedeau în biserică o formă de eliberare de sub tutela Imperiului habsburgic, care oficial oferea libertatea credinței sub tutela catolicismului. Ionel Popa speculează problematica sacerdotală și o pune în relație cu psihologia rațională și gândirea logică a unui scriitor care s-a dovedit – cel puțin în

Adam și Eva și Pădurea Spânzuraților – un bun cunoscător al diversității religiilor.

Cităm „in extenso”, pentru a contura religiozitatea complexă, relațională cu psihologia, Erosul, Thanatosul și exprimarea socială: p. 173.

Și totuși, romanele sale au o structură indestructibilă și conferă o largă diversitate tipologică într-o operă narativă nu foarte extinsă.

Ion este romanul individualității, *Răscola* e romanul mulțimii, *Gorila* propune o perspectivă politică, *Amândoi* propune cea mai banală intrigă polițistă.

Criticii au fost surprinși de *Jurnal* prin construcția puternică și congruența narativă, la fel cum sunt și marile sale romane *Ion*, *Pădurea Spânzuraților*, *Răscola*.

Extraordnare sunt și micile sale romane, opera care aparține descreșterii cărților sale, după 1930.

Rebreanu se mai inspiră din formula scenariului de film. *Adam și Eva* constituie pariul câștigat de romancier cu criticii săi care, recunoscându-i valoarea, nu uitau să adauge lipsa de imaginație, eflorescența lineară a acțiunii, ca și tipologia simplistă și previzibilitatea spiralei narative, care induce numai o evoluție slabă, lineară.

Din necesitatea descoperirii unei motivații pentru abordarea temei spațiului, de care aproape că nici nu era nevoie, autorul realizează o retrospectivă telegrafică a aparițiilor temei: „Nu e greu de constatat că, în fiecare roman, chiar în prima pagină, urmează parcelarea lui după

trebuințele evoluției poveștii și a problematicii. [...] „un roman nu se poate scrie fără o organizare prealabilă a materialului. Organizarea aceasta nu poate fi în *Mărturisiri*. Dovadă că Liviu Rebreanu a acordat atenție spațiului necesar tramei romanului său este prezența în manuscrisele scriitorului a unor schițe topografice și a unor obiecte din spațiul respectiv. De exemplu, harta satului Pripas și desenul casei lui *Ion* (*Ion*), planul casei familiei Rosmarin (*Jar*); planul „casei crimei” și reperelor spațiale ale orașului (*Amândoi*). De asemenea, *caietele de creație* conțin liste de toponime, menționarea caselor personajelor, etc.”

*

Un om care a scris atât de mult ca Liviu Rebreanu e de presupus că și-a învins teama de coala albă, că hârtia inhibitivă poate deveni un stimulant pentru confesiune. Totuși, de fiecare dată când se așeza la masa de scris, Rebreanu avea un sentiment complex, de teamă amestecată cu emoție, în care spontaneitatea, comunicării se transforma nu în exaltarea narativă, ci în obscurizarea discursului, de translație în subtext a ceea ce oricum nu poate afirma explicit. De multe ori, scriitorul se străduie să evadeze din existențial în spiritual o anumită aventură a imprevizibilului – ceea ce este de presupus la un om atât de statornic, de stabil în relațiile cu oamenii dar și în conexiunile cu natura sau cu spațiul urban.

Să spunem că discursul narativ este total transparent, că autorul spune cât are de spus explicit, subtextul este emanația miraculoasă a curentelor.

Rebreanu credea într-o cunoaștere magică a lumii și uneori făcea exerciții de cunoaștere, dincolo de cuvinte, dincolo de lucruri, dincolo de natură și revelația extremă – dincolo de cer. Iar ceea ce e dincolo de cer poate fi în subterana subconștientului.

De aici predilecția, spre sfârșitul vieții, pentru fantastic, fantasmagoric și metempsihoză, dar fără un plan metodic prin care creația sa ar deveni altceva.

*) Ionel Popa, *Spațiul în opera lui Liviu Rebreanu*, Editura Limes 2017, Florești, jud. Cluj

O mie și una de femei

Romanul lui Ion Munteanu, *O mie și una de femei*, Amintirile unui hedonist, apărut la Editura EIKON, București, în 2017, pune problema creației muzicale și a creatorului ei în epoca totalitarismului comunist din România anilor 1950-1960 și a muzicianului format la școala românească de muzică și plecat în lume ca să-și facă o carieră universală.

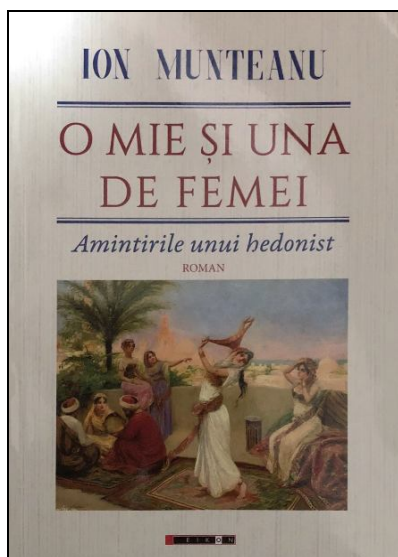
Maestrul, cum este denumit personajul de-a lungul întregii cărți, rememorează propria viață la vârsta senectuții, după ce străbătuse cu muzica lui întreg mapamondul.

Acolo, însă, în fieful artei celei mai abstracte și universale, a întâlnit lumea feminină seducătoare: femei îndrăgostite de muzică, femei creatoare sau interprete ale acestei arte. Iar *Maestrul*, înzestrat cu reale calități fizice donjuanești, dar mai ales de puterea pe care a câștigat-o cu geniul interpretativ (fiind recunoscut ca unul din marii dirijori al lumii) nu-și poate înfrâna dorința de a poseda cât mai multe din aceste atât de accesibile fiice ale Evei, prin care, de fapt, el căuta iubirea absolută.

Astfel, romanul *O mie și una de femei* se constituie ca o frescă contemporană a iubirii ca destin individual, dar mai ales a creației muzicale într-o lume a artei ca popagandă a totalitarismului în România de dinainte de 1989, dar și a utilitarismului pragmatic în societățile capitaliste, unde el a reușit să se impună ca valoare unanim recunoscută.

Construcția romanului e polifonică, îmbinarea realității personajului principal și a celor secundare cu cea a lumii pe care o strabate acesta cu arta sa, se face pe bază de alternanțe spațio-temporale de o extremă finețe, care până la urmă vor conferi strălucire de cristal lumii personajelor evocate, dar și a contemporaneității în general, văzută prin ochii acestui "hedonist".

Spațiul rememorării este un spațiu simbol al lumii de azi, un pension pentru îngrijirea persoanelor vârstnice, din nordul Franței, dar și pentru recuperarea celor ce și-au pierdut sensul vieții în această societate a concurenței feroce și a abundenței materiale ilimitate.

Maestrul, septuagenar, trebuie să se recupereze după un accident vascular și este provocat la confesiuni de doctorul Cristian, medicul psihiatru de origine română, care își propune să-l salveze, și de ziaristul din România, chemat de doctor, dar și de pacient, pentru a duce la bun sfârșit o carte începută cu ani în urmă, prin care muzicianul își povestește viața.

Ceea ce este frapant la acest personaj de o rară vitalitate este faptul că muzica și femeile constituie preocupările sale cele mai importante. Acestor două valori le dedică întreaga viață, pentru ele sacrificând fără niciun regret, totul. Asta pentru că *Maestrul* a avut patru căsnicii încheiate legal, din ele au rezutat doi copii, care nu s-au bucurat de protecția și dragostea lui ca tată, decât cu puține ocazii. Dar *Maestrul* a fost un învingător. A reușit să se afirme profesional pe tot globul, a ajuns să fie invitat de marile orchestre ale lumii. Acolo a cântat, acolo a sedus și s-a lăsat sedus de mari frumuseți și talente feminine. Pentru că muzica nu poate fi, în esența sa, decât o caracteristică a feminității din noi, o eternă chemare tainică spre dragoste, spre împlinire. Acolo și-a concentrat *Maestrul* întreaga energie, acolo a devenit un nume, cucerind cele mai înalte culmi ale gloriei și profitând de ea, cu talentul risipirii de sine tipic hedoniștilor din totdeauna.

Ce este interesant în romanul lui Ion Munteanu este faptul că nu se limitează doar la urmărirea destinului personajului principal, ci mai ales la cel al lumii în care acesta și-a cucerit gloria și faima. Pornit din România anilor 1950, cu familia urmărită

strâns de Securitate, pentru că făcea parte din clasa înaltă a boierimii care a scăpat, totuși, de lagărele de exterminare, pentru că și-a donat la timp latifundiile statului socialist, dar cu unchi implicați în politica burghezo-democratică, care nu au putut scăpa de sistemul de represiune. A reușit până la urmă să termine Conservatorul din București, a obținut chiar și o bursă la Viena, unde și-a luat specializarea de dirijor. După revenirea în țară a înțeles că nu valorile îi interesează pe diriguitorii statului totalitar, și cu prima ocazie emigrază în Occident. Aici se afirmă cu greu, dar o face, cu credința fermă în steaua sa, "per aspera ad astra". Ceea ce constată cel ce-și rememorează viața este că dincolo de succesul în artă, toate cele ale destinului individual rămân în urmă și mai apoi se pierde în negura și praful drumurilor.

Maestrul compensează aceste pierderi cu cuceriri de-o clipă, cu cufundarea în beția senzualității fără oprire, ca suport psihologic în fața eșecurilor rotunde, de fiecare dată, ca soț și ca tată.

Toate aceste aventuri sunt tratate de autor cu maximumul de precauție, atât personajul, cât și naratorul fiind preocupați de latura spirituală și mai ales cea de frumusețe a legăturilor sentimentale. În toate aceste aventuri *Maestrul* caută, de fapt, arhetipul feminității. Desigur, fără să-l găsească. Pentru că toate câte sunt ale vieții vin după el, cu neregularitățile și motivațiile ei materiale, nu o dată noroioase, interesate, supărătoare. De toate acestea el se scutură cu minimul de contribuții financiare, întrucât *Maestrul* este strâns la punga în ceea ce privește prosperitatea familială, dar larg atunci când la orizont apare o nouă "divă", căreia îi dă totul, până când vraja dorințelor și învăluirea de mister a cuceririi se revarsă firesc în actul posesiunii fizice. Atunci un alt orizont, o altă frumusețe îi atrage atenția hedonistului neliniștit.

Cum spuneam, ceea ce-l interesează pe narator este însăși complexitatea lumii în care se mișcă personajul, locul muzicii în spațiul occidental al turbulențelor valorice, unde numai cine ține pasul cu vremea supraviețuiește. Căci *Maestrul* are această calitate. Îi conferă muzicii sale perenitatea general-umană, dar și →

GEO CONSTANTINESCU

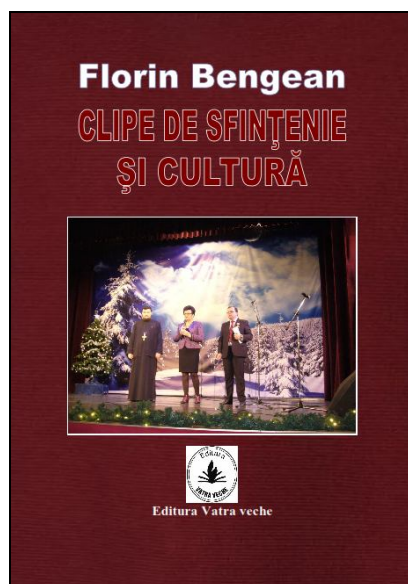
nuanțele interpretării astfel încât omul modern, veșnic tracasat și neliniștit, să fie capabil să perceapă aceste valori universale. Și reușește mereu, tot așa cum își încarcă bateriile sufletești cu noi și noi cuceriri sentimentale.

Dar a venit și vârsta senectuții. *Maestrul* bătrân și urât se încurcă în mrejele unei Lolite minore autohtone, care la rândul ei fusese sedusă de mai mult timp de un guru al sexualității tantrice și amândoi tăiesc o îndoită dramă. Fata își provoacă un avort și moare, iar maestrul fuge în mod laș din fața unei asemenea drame a vieții care se viețuiește și va trăi în sanatoriul din nordul Franței propria sa disoluție fizică și psihică. Acolo are senzația că este vizitat în fiecare noapte de o necunoscută, care poate fi chiar spiritul fetei care a avut acel destin nefericit. În final moare și el în spasmurile celui coșmar erotic, epuizant, parcă fără de sfârșit.

Ceea ce este interesant în acest roman este tratarea la nivel superior a raportului dintre

Eros și artă, dintre artă și viață și mai apoi dintre Erosul seducător și Thanatosul atotecuprinzător. În această triplă încheștare a destinului individual al *Maestrului* pelerin, descrierea locurilor și ale oamenilor prin care l-au purtat pașii artei sale, ocupă un loc preponderent. La fel, naratorul cuprinde această lume complexă printr-o tehnică simfonică asemenea muzicii, pe care nu o dată o surprinde în comentarii de mare finețe, subliniindu-i locul și rolul în această lume, unde însuși *Maestrul* român a scris istorie, alături de atâția alții plecați de pe aceste meleaguri să înobileze oameni și locuri de pretutindeni aiurea. O atmosferă de tristețe străbate întreaga operă, urmărind destinul unui artist român afirmat dincolo de fruntariile Patriei, dar pe care o poartă mereu în el, neputând-o bucura cu combustia de trăiri firești prin revărsarea directă, vie, în sălile de concert, a roadelor muncii sale. Târziu revine în Patrie, dar aceasta nu se dovedește încă capabilă să-i confere locul binemeritat în ierarhia muzicală, iar finitudinea sa ca umilă ființă individuală, marchează despărțirea definitivă, în purpura neantului, de ceea ce ar fi putut să fie comunicare, comuniune și înălțare public-artist pe cele mai înalte culmi ale spiritului.

ÎN ORIZONTUL MEMORIEI CULTURII

Florin Benghean își continuă, de bună voie și nesilit de nimeni, misiunea de cronicar al vieții culturale și spirituale reghinene în principal, cu „escapade” în vecinătățile geografice ale Reghinului, dar și cu evocări ale unor personalități care și-au pus amprenta pe devenirea culturală a spațiului mureșean, în proiecția sa națională.

Ceea ce definește consemnările faptului de cultură sunt rigoarea informației, aceasta presupunând și exactitate dar și detașare, căci autorul e implicat uneori emoțional, iar altă dată este chiar el artizan sau partener al evenimentului cultural. Cât efort de obiectivare incumbă ipostaza dublă a comentatorului rezidă din felul în care reușește să țină la distanță tentațiile egocentrice.

Florin Benghean transformă informația în document, oferind o imagine clară a dimensiunii fenomenului cultural local, fără accente de localism creator triumfător, consemnând cu judecată dreaptă și cumpătate, reliefând merite și contribuții care lasă urme în definirea unui orizont cultural, privit în complexitatea și substanța sa, dar și în conexiunile sale, în implicațiile sale.

Reghinul este un oraș cultural dinamic, iar o parte din activitatea sa culturală, în special cea generată de și în jurul Bibliotecii Municipale „Petru Maior”, are relief, cuprindere, impact asupra unor categorii sociale diferite ca vârstă, studii, profesiune, care se regăsesc cu elanurile lor de

„consumatori” de cultură, în entuziasmul unor oameni care pun preț pe cultură, într-o ecuație din care fac parte și primarul municipiului Reghin, ec. Maria Precup, și managerul bibliotecii, cantautoarea prof. Sorina Bloj.

Reghinul are și Casă de Cultură și Muzeu Etnografic și Biblioteca Municipală, dar înțelegerea promovării actului de cultură nu e la fiecare dintre instituțiile de cultură pomenite la fel de preocupantă, ceea ce, nu doar pe termen scurt, dar și din perspectiva memoriei culturale e păgubos.

Florin Benghean a rămas, în sensul cel mai profund, prizonierul vocației sale religioase, astfel că discursul său se încarcă de căldura și forța persuasivă a unei retorici de amvon.

În textul scris, Florin Benghean păstrează parfumul oralității, fără să compromită astfel acuratețea mesajului.

Florin Benghean își valorifică atât disponibilitățile sale gazetărești cât și pregătirea sa teologică, interesul pentru istorie, constituindu-se astfel într-o autoritate credibilă.

Istoric al culturii, în dimensiunea sa zonală, Florin Benghean e conștient de importanța demersului său, de-aici și responsabilitatea cu care tratează fiecare subiect în parte. El salvează onoarea și fonată a unor cronicari de ocazie, de duzină, care malformează informația pentru a se păstra în grațiile nu știu cărei autorități locale.

Morală, știință, conștiință – acesta e suportul unui angajament care are ca finalitate... o operă, una care completează realizările de cercetător, materializate în mai multe volume de autor, pe diverse teme de cultură, istorie și spiritualitate.

Cartea e bogat ilustrată cu imagini de la evenimentele despre care dă seamă autorul. Nu știu dacă o imagine face cât o mie de cuvinte, dar fotografiile incluse în sumarul cărții rețin clipa în frumusețea ei netrecătoare.

Bogăția Reghinului sporește prin această necesară și pilduitoare poveste culturală a unui oraș care-și respectă valorile, privind cu admirație și respect spre iluștre personalități de altădată, care strălucesc în bronzul statuiilor ori în numele unor instituții de cultură și învățământ.

NICOLAE BĂCIUȚ

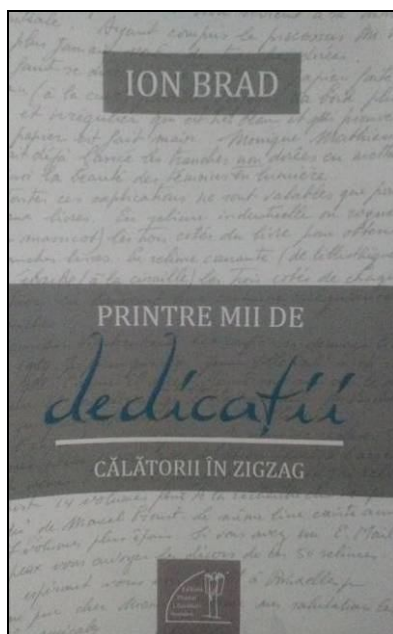
Printre mii de dedicații: călătorii în zigzag

De foarte multe ori când stăm și ne gândim la trecut avem cel mai probabil tendința să ne uităm la fotografii de arhivă: o figură, un personaj sau un loc, toate ne sunt amintiri prețioase despre relațiile pe care le-am avut și ne încarcă sufletul de sentimente. Numai că unii oameni au și alt tip de „fotografii”, și anume dedicațiile de pe cărți.

Dintr-o simplă dedicație pe un volum poate fi croită o adevărată poveste și istorie. Este și cazul lui Ion Brad și al uneia dintre ultimele sale cărți (*Printre mii de dedicații: călătorii în zigzag*, Cuvânt înainte de George Corbu, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017), unde autorul reușește să facă o muncă de arhivar, scriitor și istoric literar.

Ion Brad a îndeplinit de-a lungul vieții sale multe funcții cheie în instituțiile statului român și este un fin cunoscător al lumii culturale. A adunat sute de volume cu dedicații de la oameni care mai de care mai diferiți și valoroși, pe unele donându-le la importante biblioteci din România. Numărul mare al dedicațiilor primite de-a lungul celor peste 50 de ani de activitate publicistică Ion Brad le-a adunat și pus într-un volum de 507 pagini.

Ion Brad reușește să-l ajute în acest fel pe cititor prin dedicațiile primite și comentariile adăugate de el să-și facă o imagine despre activitatea sa în diverse funcții sau relațiile sale de prietenie cu oameni de cultură. Cuvântul înainte – semnat de epigramistul George Corbu – vine să-l informeze pe cititor despre importanța dedicațiilor de pe o carte, atât pentru cel ce o primește, dar și pentru cel care o oferă. O dedicație cu atât este mai importantă, cu cât trecerea timpului îi cerne pe adevărații scriitori. După cum remarcă și George Corbu în prefața cărții Ion Brad reușește să ne convingă de faptul că „o istorie a literaturii române prin intermendiul dedicațiilor [...] este oricând posibilă”¹, acesta fiind un domeniu

într-o continuă descoperire căruia puțină lume îi oferă atenție.

Nu toți cei care apar în cartea lui Ion Brad sunt excepționali, însă o mare parte și-au dovedit valoarea în timp. Autorul face dezvăluiri și din lumea cultural-politică apusă în 1989, când trădările și micile animozități erau mai greu exprimate în scris (spre deosebire de zilele noastre când oricine își poate spune părerea public pe Internet). Din dedicațiile primite de Ion Brad reiese și faptul că pe lângă prietenii sincere, răutatea, invidia sau orgoliile nu duceau lipsă de caracterul unor personaje importante în perioada comunistă, și nici acum.

Semnificațiile dedicațiilor primite de Ion Brad sunt multe și complexe, iar cele câteva cuvinte scrise – cu o caligrafie aparte – deschid de fapt o întreagă poveste în spate, cu bune și cu rele, după cum observă pe coperta cărții George Corbu: „Dedicațiile avându-l ca destinatar pe scriitorul și diplomatul Ion Brad, unul dintre numele de rezonanță ale poeziei românești contemporane, adună la un loc personalități ale științei, culturii și artei, toate aflate sub semnul mărturisitor al prieteniei literare și nu numai, înscrisul omagial reprezentând uneori primul pas într-o asemenea legătură”.

Ce este și mai interesant la acest volum, pe lângă dedicațiile primite de Ion Brad, este faptul că autorul adaugă la unele dedicații informații suplimentare despre persoana ce i-a

scris dedicația (despre cum au decurs relațiile dintre ei etc.). Astfel, unele dedicații descifrate acum par făcute doar de fațadă și fără sinceritate. Doza mică de venin din lumea scriitorilor poate fi regăsită și în astfel de dedicații. În notele pe care le face, în Ion Brad se poate simți o ușoară nostalgie după ce prezintă câteva informații despre cel ce i-a dat dedicația, prin fraza ce am găsit-o ca și concluzie la mulți scriitori: „Nici el nu mai este pomenit de nimeni”.

Ion Brad continuă astfel seria dedicațiilor primite de la oameni importanți de cultură, cărora le dedică un număr de șase capitole: poezia și poezii; câteva dedicații de la poezii greci; proză și teatru; critică, istorie literară, eseu, publicistică; istorie și antologii. În „Întâmpinare” – primul capitol al cărții – Ion Brad expune într-o scurtă cronologie motivele care au stat la baza acestui volum și oferă crâmpie din ce urmează să citească cititorul. „De cei mai mulți dintre corespondenții mei m-au apropiat sau m-au legat durabile sentimente de prețuire, de admirație intelectuală, de veritabilă și caldă prietenie. Scriind despre fiecare, încercând să le așez într-o ramă simplă portretul, m-am străduit totodată să văd ceea ce este bun și nobil în fiecare. Am evitat anume căutarea eventualelor «...pete multe, răutăți și mici scandale», cum zicea Eminescu. [...] Dar, recunosc, tentativa mea încăpățanată nu e totdeauna ușoară, nici lipsită de riscuri și chiar de reproșuri. Nu mă gândesc la ecourile din presă, ci la faptul că nu toți prietenii mei s-au iubit și se prețuiesc totdeauna cum se cuvine între ei. De aceea, m-am trezit – adevărat, foarte rar – că sunt întrebat: «Bine, bine, Ioane, dar tu nu știi, tu ai uitat că... atunci... da... și înainte și după 1989... în situația cutare și cutare... el sau ea, adică nevasta sau amanta, au zis... au făcut... Și-atunci de ce exagerezi laudându-i?» La care eu răspund standard: «Mai bine să văd la toți ceea ce e frumos, decât ceea ce este sau poate fi urât...»². Ion Brad nu este la prima „ispravă” de acest tip, el mai având publicată deja o carte despre dedicații (*Comorile unui* →

MIHAI CISTELICAN

¹ Ion Brad, *Printre mii de dedicații: călătorii în zigzag*, Cuvânt înainte de George Corbu, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017, p. 14.

² Ion Brad, *Printre mii de dedicații: călătorii în zigzag*, Cuvânt înainte de George Corbu, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2017, p. 15-16.

prieten tânăr: George Corbu-Junior, Cuvânt înainte de acad. Eugen Simion, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2016), dar și multe alte cărți de memorii.

Prin intermendiul acestei cărți, nu singura, Ion Brad arată că dincolo de orice împrejurări (sociale, politice, economice etc.) ce rămâne intangibil la om este caracterul. Nu degeaba se spune că România nu duce lipsă de inteligență, ci de caractere.

Cititorul va găsi în dedicațiile de pe cărți primite de Ion Brad multe cuvinte de „recunoștință”.

Fie că vin pentru sprijinul acordat de Ion Brad în unele situații dificile, fie dintr-o prietenie mai veche, cartea ne arată din nou (dacă mai era nevoie) că relațiile lui Ion Brad făcute în timp se întind la oameni diverși de cultură, artă sau politică, atât înainte de 1989 cât și după. Printre numele ce cândva i-au dedicat cărți se numără oameni de o reală valoare: Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Ana Blandiana, Octavian Paler, Ion Cristoiu și mulți alții.

De departe printre cele mai dragi dedicații sunt cele primite de la Ion Agârbiceanu (față de care Ion Brad a avut o prietenie sinceră și îndelungată) și Lucian Blaga, dedicație regăsită și pe coperta cărții: „Lui Ion Brad cu bucuria nespuse de rară de a fi întâlnit uniți în aceeași ființă un poet și un om./ Lucian Blaga, 23 iulie, 1954”.

Interesante sunt și dedicațiile primite de Ion Brad de la oameni cunoscuți astăzi în mass-media.

Iată o dedicație primită de la jurnalistul Ion Cristoiu, fost student la Cluj-Napoca, și scurtul comentariu al lui Ion Brad: „Eu îl cunosc mai bine din deceniul al optulea al secolului trecut, când, după întoarcerea din Grecia, m-a convins să colaborez săptămânal la *Suplimentul literar-artistic* al ziarului *Scânteia tineretului* [...]. El se dovedea pe atunci nu numai ziaristul original și îndrăzneț, dar și un prozator autentic, un critic și istoric literar nonconformist, de aceea dificil și pentru lumea scriitorilor și pentru unii ideologi oficiali.

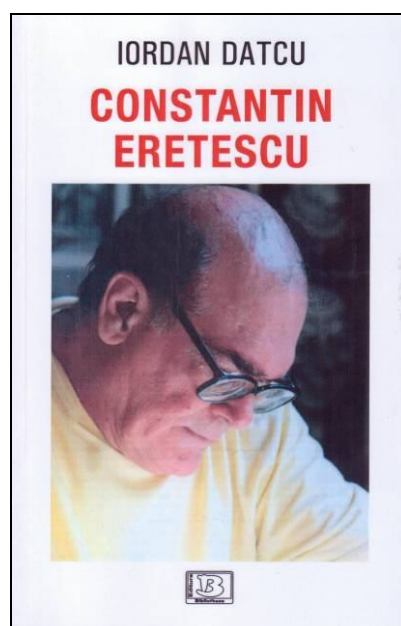
Citindu-i cărțile (pe volumul de proze *Povestitorii*, Editura Cartea Românească, 1988, îmi scria: «Lui Ion Brad, unul din stâlpii de rezistență ai marii noastre proze contemporane»), am intrat și eu în hora celor interesați de evoluția

scrisului său”³.

Nu pot reproduce aici numele cele mai importante ce i-au făcut dedicații lui Ion Brad din lipsă de spațiu – acesta fiind și unul din motivele pentru care autorul a scris cartea –.

Având în vedere numărul mare de întrebări ce-l ridică volumul poate fi ipoteza de pornire pentru un nou proiect editorial pentru autor sau pasionații de literatură. Din acest motiv nu pot să le urez altceva curioșilor decât lectură plăcută.

Un nume, un autor, un destin: Constantin Eretescu

O carte cu un titlu simplu (aparent) – *Constantin Eretescu* – poate surprinde un eventual cititor care nu cunoaște numele (și cu atât mai puțin opera) unui scriitor care trăiește de o bună bucată de vreme departe de țară (în Statele Unite). Și totuși – cei care cumpără studiul monografic⁴ (întocmit cu acribie, după o serioasă muncă de cercetare, dar și cu empatie și admirație de Iordan Datcu) sunt, de bună seamă familiarizați și cu numele, dar și cu opera scriitorului Constantin Eretescu, „distinsă personalitate a exilului anticomunist” (așa cum este definit încă din Argumentul monografiei). Mă număr printre cei

care i-au citit cu interes multe dintre cărțile sale, scriind totodată despre câteva dintre acestea. Mă raliez de aceea în cunoștință de cauză la sublinierea pe care o face autorul monografiei asupra caracterului polivalent al operei lui Eretescu – romane, memorii, jurnale, studii de antropologie, de mitologie și folclor, studii de etnologie, la care trebuie să adăugăm și activitatea de editor a revistei *Lupta. The Fight* în SUA (o revistă românească pentru cititorii româno-americani, corespondent al celei intitulate *Lupta. Le Combat*, editată la Paris de către Mihai Korne și Antonia Constantinescu).

Studiul monografic semnat de Iordan Datcu e structurat în 12 secvențe (printre care amintim: Schiță biobibliografică, Memorialist, Prozator și povestitor ori America văzută de aproape, Mitologice, Legende urbane), precedate de un Argument al autorului și urmate de Bibliografie, Indice de nume și o Iconografie. După cum se poate observa chiar din enumerarea acestor titluri, autorul monografiei parcurge din toate unghiurile opera celui studiat, evidențiind polivalența personalității creatoare a scriitorului și cercetătorului Constantin Eretescu.

În alcătuirea „schiței biobibliografice”, venind în întâmpinarea celor care nu au citit memoriile (*Periscop*) ori jurnalele (*Pensiunea Dina* și *Turnul de veghe* – vol. I, II, III), Iordan Datcu pornește tocmai de la aceste lucrări, dar completează permanent informația cu elemente bazate pe cercetare exhaustivă. Un exemplu: la însemnarea, oarecum autoironică, prin care memorialistul califica anul nașterii sale (1937) drept unul *deplorabil*, privit din punct de vedere istorico-politic, dar și literar, exemplificând în acest ultim caz cu două romane slabe, monografistul completează cu o lungă listă de apariții editoriale dintre cele mai importante pentru cultura noastră (dacă ar fi să amintim numai câteva cărți semnate de Eliade, Blaga, Voiculescu, Lovinescu, Vianu etc., etc.), dând astfel, într-un fel, o replică prin care subliniază parcă importanța nașterii celui ce peste timp va completa lista bibliografică a literaturii române.

Trecerea în revistă a vieții – perioada copilăriei (din care, mai târziu, maturul își amintește arestările →

MIHAELA ALBU

³ Ion Brad, *Printre mii de dedicații: călătorii în zigzag*, Cuvânt înainte de George Corbu, Ed. Muzeul Literaturii Române, Buc., 2017, p. 323.

⁴ Iordan Datcu, *Constantin Eretescu*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2017.

unor apropiați, deportările masive, refugiul familiei, foamea), anii de școală și condițiile mizere de trai, exmatricularea din Facultatea de Filozofie, absolvirea apoi a celei de Litere – se face pe fundalul evenimentelor istorice și politice cunoscute de cei din generația autorului, dar mai puțin de generațiile mai tinere. Tocmai de aceea o detaliere a întâmplărilor grele prin care a trecut familia Eretescu are rostul evident de a informa. Istoria mare – pentru o mai acută înțelegere și deslușire – este astfel, și în cazul de față, ilustrată prin istorii particulare! Șirul evenimentelor personale (perioada de profesorat, rememorată cu emoție peste ani, activitatea de cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor, apoi la Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectale, cercetările de teren, participarea la un cenacul literar, interzicerea participării la congrese internaționale – a sa, dar și a soției, cunoscuta lingvistă Sanda Golopenția –, decizia de a pleca în exil) se derulează într-un context general din ce în ce mai greu de suportat, descris direct în memorialistică, dar și indirect în literatura de ficțiune.

În creionarea personalității lui C. Eretescu, Iordan Datcu scoate în evidență acel principiu numit „al dezacordului” în contextul în care a te manifesta fără rezerve împotriva „tăcerii vinovate privind răpirea Basarabiei”, împotriva „ingerințelor politicului în cercetarea științifică”, a interzicerii plecărilor în străinătate etc., etc. Însemna nu numai un mare curaj, dar și un mare risc.

În această atmosferă greu de îndurat nu de puține ori, figuri luminoase se desprind totuși – în primul rând folcloristul Mihai Pop, dar și colegi și prieteni de la cele două Institute ori scriitori. Astfel, autorul monografiei nu putea trece cu ușurință peste rolul jucat de Mihai Pop în formarea tânărului cercetător, iar prin citatul pe care-l preia din *Periscop* îi dă direct cuvântul acestuia. Portretul profesorului nu numai că reînvie pentru cei de astăzi o mare personalitate a folcloristicii românești, dar aduce și un exemplu demn de urmat în cercetare de către urmași. Informațiile desprinse despre viața și activitatea unor scriitori șterși din memoria colectivă (Dumitru Alexandru, de pildă, arestat, precum Radu Gyr, pentru scrierea și difuzarea

unor poezii) sunt totodată informații asupra timpului trăit de autor. Dând și alte exemple, Iordan Datcu scoate în evidență, așa cum o făcuseră unii dintre cronicarii cărților sale (Mircea Anghelescu, Ștefan Stoenescu, Dan C. Mihăilescu ș.a.) talentul de portretist al memorialistului, dar completează – ori chiar amendează uneori – cele descrise de acesta, demonstrând încă odată, dacă mai era nevoie, seriozitatea și acribia cercetării. Un exemplu spre confirmarea celor de mai sus – portretul lui Octavian Bârlea.

Autorul studiului monografic recurge la o bibliografie – după cum se observă și în capitolul dedicat acesteia – exhaustivă, bazată în primul rând pe parcurgerea integrală a operei complexe, pe multiple paliere, scrise de Constantin Eretescu, dar și pe cercetarea cronicilor răspândite în publicații culturale din țară (*România literară*, *Ararat*, *Observator cultural*, *Cultura*, *Litere*, *Ramuri*, *Convorbiri literare* ș.a.), dar și din Statele Unite (*Agora*, *Origini. Romanian Roots*, *Lumea liberă*), precum și a capitolelor dedicate scriitorului din volume semnate de Mircea Anghelescu, Mihaela Albu, Dan C. Mihăilescu, Nicolae Constantinescu, Iordan Datcu etc.

Citatele din cărțile recenzate, dar îndeosebi cele din cronicile la acestea, răspândite și în alte reviste decât cele enumerate mai sus, sprijină monograful în a sublinia valoarea operei lui Constantin Eretescu. Dintre acestea ne oprim asupra concluziei lui Mircea Anghelescu în urma lecturii

romanului *În căutarea Alexandrei*: „Constantin Eretescu este astăzi unul dintre romancierii noștri de prima linie”. Această apreciere este cu atât mai semnificativă cu cât, cum se specifică la un moment dat, Constantin Eretescu e scriitorul român care, deși nu a avut româna ca limbă maternă, deși trăiește de mulți ani departe de țară, și-a scris toată opera în limba română într-un stil care „îl impune ca un model de rigoare”, așa cum concluzionează într-un rând Ștefan Stoenescu (fost profesor de literatură la Cornell University, SUA). În acest sens, sublinierea lui Iordan Datcu din finalul Argumentului întregeste profilul intelectual al scriitorului pentru care identitatea românească asumată e una de referință printre scriitorii din exil, chiar dacă alte limbi cunoscute contribuie la un profil intelectual de anvergură: „Constantin Eretescu și-a scris întreaga operă în limba română, renunțarea la ea considerând-o o mare pierdere. Pe de altă parte, a fi continuat să vorbească doar în limba română ar fi însemnat o limitare intelectuală. /.../ Chiar și atunci când a scris despre realități ale societății americane, ca în volumul *Fețele lui Ianus. America văzută de aproape* (2011), *spiritul care poate fi găsit în toate textele este gândul la România*. În tot ceea ce a scris – concluzionează autorul monografiei – nu și-a trădat românitatea.”

Prezentându-i întreaga operă, care este, cum am arătat mai sus, diversă ca formulă de abordare – de la memorialistică la roman ori povestire, de la lucrări științifice în domeniul folcloristicii, etnologiei, mitologiei ori antropologiei și până la jurnalistică –, detaliind fațetele personalității creatoare a scriitorului român Constantin Eretescu, în studiul monografic propus de Iordan Datcu fiecare capitol este un îndemn la cunoaștere. Mai mult, cum afirmă însuși autorul în finalul Argumentului, cartea dedicată lui C. Eretescu este „o contribuție la mai buna cunoaștere a bogatei sale activități.”

O binevenită contribuție, adăugăm noi, salutară și absolut necesară, model și îndemn pentru alți cercetători în a readuce acasă scriitori români care trăiesc departe de țară, dar continuă să scrie în limba română, îmbogățind prin opera lor patrimoniul cultural românesc.

Mihai Camara, „Diverbia”

Aș fi putut

Aș fi putut să fiu culoare,
Nepieritoare ca o stâncă,
Să mă agăț de fiecare
Motiv ce ne unește încă
Și ne adună împreună.

Aș fi putut să fiu o floare
Aprinsă, mică sau nebună,
Să mă topesc sub clar de Lună
Și să renasc privind la Soare.

Aș fi putut să fiu nimică,
Un praf în vânt sau strop de ploaie,
Iluzie ce se despică
Prin ale vremilor noroaie.

Aș fi putut să fiu de toate,
Dar cel mai potrivit, se pare,
În ale timpului hotare
A fost să fiu doar ce se poate:
Un om, ca altul oarecare.

De vrei un pic mai mult

De vrei un pic mai mult, tu doar
Învață
Plăpânda Lună ochi să te desprindă.
Nu zăbovi doar într-a vieții tindă!
Deschide ușa, ca să-ți vină-n față,
Fiorul rece-al viselor antume
Ce-ți dau curajul reușitei certe.
Și vei vedea că, vinovat de spume,
E singur valul vocilor inerte,
Care-n urcare te-au păstrat povară.

De vrei un pic mai mult, tu te coboară
De prin înaltul falselor ispite
Și dă contur cuvintelor rostite,
Dreptatea lor din vânt să-și facă scară.
Apoi, încearcă să le-ngropi tăciune
Pe o circumferință mai aparte,
Dorințele ce ți-au cerut, nebune,
Să dai iertare glasurilor sparte
Mereu de-aceiași putredă putință.

De vrei un pic mai mult, fii biruintă!

Curg râuri

Curg râuri visurile mele
Și mă conduc până departe.
N-au glas, n-au inimă, n-au piele,
Dar au o formă mai aparte
Decât mi-a fost viața-ntreagă.
Curg râuri visuri, curg departe.
Cu ele zbor și nu mi-e frică
Să rătăcesc vreodată drumul.
Cu ele zbor și mă ridică,
Ambiental, un simplu cumul
De biete gânduri rătăcite.
Curg râuri visuri ce-mi despică

Atâtea întrebări rostite
Sau care n-au fost niciodată
Concretizate în cuvinte.
Curg râuri visuri istovite
Și cât mai fi-va-mi cu putință,
Le voi purta doar înainte
Ca pe o veșnică dorință.

Învață-ți sufletul

Învață-ți sufletul să tacă
Și-ncetișor să ți se-aprindă,
În depărtări să te petreacă,
Cu-n orizont să te cuprindă.

Să-ți dea speranța depășirii,
Mereu în față să te țină,
Itinerarul nemuririi
Ca o donație să-ți vină.

Învață-ți sufletul să știe
Trecutul vremii să-l adune,
Mai largă inima să-ți fie
Și gândurile mai bune.

Desculț să-ți caute lumina,
Cu zorii albi să te alinte,
Să uiți că tu ai fost pricina
Atâtor visuri moarte-n minte.

Așa, iertate-ți fi-vor toate
Ce te-au purtat înspre ocară
Și vei ieși, pe înserate,
Cu toate roadele afară.

Sfaturi

Dorul de ducă se aprinde în tine?
E semn că te cheamă înaltul.
E rău în această simțire? Ei bine,
Tu fii adiere spre altul.

Și zborul atunci te va duce departe,
Vei bea orizontul cuminte,
Când Calea Lactee-ți va lua a ta parte,
Tu fii al trecutului dinte.

Mai vrei, pe deasupra, un plus de
lumină?
Găsește-ți pornirea și saltul.
Când unii te-atrag spre-a lumii
cortină,
Tu fii reușita din altul.

Și dacă din palme vei bea clorofilă
Și verde-ți va crește talantul,
Când ura în ură va crește senilă,
Tu fii în iubire implantul.

Drumule bătut de veacuri

Drumule bătut de veacuri,
Ochii mei te mai amână
De-mi promiți să-mi fie leacuri
Pentru înc-o săptămână
Visuri care mă combină
Când cu mândra-n prag de seară,
De iubire veșnic plină
Și mereu în ulicioară,
Când cu zborurile-nalte
Care vor să mă deprindă
Har luminii celeilalte.

Drumule, de vrei să-mi prindă
Rădăcina a ta cale,
Lasă pașii să-ți ofere,
Tot călcând în deal și-n vale
Cadențând, o nouă față.
Și văzduhului, de-i cere
Să-ți mai dea încă o viață,
Fii tu singur ajutorul
Celor care vor urcare,
Iar cu mine, călătorul,
Rogu-te să ai răbdare.

Întoarcere dificilă

Atât de greu mi-e să mă-ntorc
Și-atât de mult să-mi aflui calea,
Că ochii mei abia mai storc
Sub gene, obosită valea.
Și-n lumea ta n-am să cobor
Mai jos decât îmi va permite
Îndurător un tainic zbor
Spre-atâtea margini infinite.
Dar nici privirile să-ncerc
Să le opresc din căutare
Nu voi putea, c-al vieții cerc
Mă va purta în depărtare
Mai mult decât îmi e dorința.
Și nici n-am să mai vreau să vin,
Despachetându-mi neputința,
La vremea-n care-aveam puțin,
Când știam că a croi și-a toarce
Îți dă o stare mai aparte.
Căci astăzi greul de-a mă-ntoarce
E multul care mă desparte
De tot ce-a știut să mă remarce.

GRIGORE AVRAM

(XII)

Creștinarea românilor și a înaintașilor lor a fost un fenomen de durată, cu înaintări și reculuri, cu multe insule de păgânism păstrate printre comunitățile creștine. Viața bisericească a fost adesea simplă, cu ierarhii locale necanonice, cu alunecări „eretice”, cu varii influențe.

După criza Imperiului Roman din secolele III-V, după mutarea capitalei la Constantinopol și după divizarea statului, partea răsăriteană a lumii romane s-a grecizat în mare măsură sau, mai exact, grecoitatea a ieșit din nou la suprafață, s-a reafirmat. Marea migrațiune a slavilor în sud-estul Europei a schimbat însă din nou etnicitatea acestei zone. La 602, s-a rupt frontiera Dunării, slavii au invadat regiunea balcanică, stăpânirea bizantină din regiune s-a retras și odată cu ea s-a destrămat și organizarea ecleziastică bizantină.

S-a produs, în secolele VII-VIII, un proces intens de slavizare a Peninsulei Balcanice (6). La 679-680, pătrund la sud de Dunăre triburile bulgare (protobulgare), conduse de Asparuh, care întemeiază Primul Țarat Bulgar, la 681. Odată cu aceasta, începe și procesul intens de slavizare a bulgarilor, care vor lăsa numele lor turcic unui popor slav. La 864-865, hanul bulgar Boris se botează (cu numele de Mihail), împreună cu o parte a nobilimii, prin acțiunea bisericii de la Constantinopol și își ia titlul de țar. După încercări nereușite de a-și organiza ierarhia ecleziastică prin biserică de la Roma, Boris/Mihail făurește o biserică bulgară autonomă, dependentă nominal de patriarhul Noii Rome, adică al Constantinopolului. Toate aceste evenimente au modificat pentru totdeauna soarta romanilor/românilor de la nord de Dunăre.

Biserica și lumea bizantino-slavă

Dacia a fost o provincie romană imperială, cu o cultură de tip occidental, latin, și nu de tip greco-oriental. Mutarea capitalei la Constantinopol (330), apoi divizarea oficială a Imperiului (395) și căderea

Imperiului Roman de Apus (476), domnia lui Iustinian (527-565), cu extensiunea statului lui până la Dunăre, au fost cauze importante ale orientării romanilor de la Dunărea de Jos și Carpați spre Noua Romă și spre Imperiul Bizantin.

Invazia și stabilirea slavilor în Peninsula Balcanică (masivă după 602) și formarea statelor slave la sud de Dunăre, pe o largă fâșie, de la Marea Neagră la Marea Adriatică, au avut ca efect întreruperea legăturilor directe dintre romanicii carpato-dunăreni și Roma. Ultimul episcop cunoscut de pe teritoriul României de azi care a avut o corespondență în limba latină cu papa Virgilius al Romei a fost Valentinian al Tomisului (azi Constanța, pe malul Mării Negre). Tot el, Valentinian de Tomis, a avut și legături directe cu biserica din Constantinopol. Dar aceste procese istorice care au dus la slavizarea Balcanilor și la întreruperea raporturilor romanilor dunăreni cu Roma au însemnat și îngreunarea legăturilor acestora din urmă cu Noua Romă. În aceste condiții de izolare față de marile centre ale creștinismului, localnicii romanici nord-dunăreni (protoromânii și românii timpurii) au trăit o perioadă îndelungată de „creștinism popular” (7), fără o ierarhie canonică și fără puțința organizării temeinice a unei/unor biserici proprii.

Firește, tipicul organizării a rămas cel bizantin, dar modelul direct de organizare nu a putut fi decât unul slav, mai ales cel bulgar. Biserica bulgară, organizată, cum spuneam, de către Boris-Mihail (în a doua parte a secolului al IX-lea) și legată ierarhic de patriarhul de la Constantinopol, a devenit singurul și cel mai apropiat model pentru făurirea bisericii canonice a românilor. Dar aici nu este vorba numai de imitarea unui model, ci și de impunerea acestuia. Țaratul bulgar, extinzându-și temporar dominația politică (în secolele IX-X) și asupra unor regiuni întinse de la nordul Dunării de Jos, inclusiv în sudul Transilvaniei, va fi și impus în aceste zone, în colaborare cu ierarhia sa religioasă, propriul tip de organizare a bisericii.

Această organizare includea, alături de alte elemente, și limba culturală. Or, în ultimele două decenii ale secolului al IX-lea, grație activității desfășurate de Clement și Naum

(discipolii fraților Chiril și Metodiu), veniți din Moravia și Pannonia, alfabetul chirilic se generalizează în Bulgaria, drept haină firească a limbii slave, recunoscute în Commonwealth-ul bizantin – cum ar zice Dimitri Obolensky (8) – drept limbă canonică de cult, alături de greacă. În acest fel, în biserica de limbă și de tradiție latină a românilor – biserică populară, fără organizare canonică – începe să se impună modelul bizantino-slav sud-dunărean. Nu este exclus ca fervoarea creștină și amploarea impunerii creștinismului la slavi în secolele IX-X să fi condus chiar la creștinarea după canoane a celor din urmă insule românești păgâne sau neîncadrate clar sub aspectul organizării bisericești. Oricum, modelul bizantino-slav de organizare a vieții religioase era coplesitor, omniprezent, presant pentru români și venea adesea însoțit și impus de factorul politic. Acest model includea drept element exterior esențial limba de cult slavonă și alfabetul chirilic.

Acad. IOAN AUREL POP

(6) Prin Peninsula Balcanică înțelegem acea regiune europeană mărginită la sud de Marea Mediterană, la vest de Marea Adriatică, la est de Marea Egee și de Marea Neagră și la nord de valea Dunării de Jos. Ca urmare, Ungaria, România (90% din teritoriul său), Slovenia și, în parte, Croația nu fac parte sub aspect geografic din Peninsula Balcanică. România este un stat sud-est european din aria carpato-danubiană.

(7) Nelu Zugravu, *Geneza creștinismului popular al românilor*, București, 1997.

(8) Dimitri Obolensky, *The Byzantine Commonwealth. Eastern Europe 500-1453*, London, 1971.

1918-2018.

CENTENARUL MARI UNIRI

O. GOGA ȘI IDEEA NAȚIONALĂ

Personalitate artistică în multe privințe inconfundabilă, „una din cele mai rare structuri scriitoricești din literatura noastră” (Șerban Cioculescu), Octavian Goga și-a rostit patetic simțirea personală în forme de o masivă și fermă unitate. Sesizabilă atât de pregnant încă de la volumul de debut (*Poezii*, 1905), peste tot în poezia lui Goga se menține o acuitate ardentă a unei stări de conștiință intimă integral trăită și, în același timp, comunicată prin vocea aceluși „eu” care, în virtutea sublim dramaticei sale însușiri exponențiale, se confundă cu întreaga existență a întregii comunități căreia îi aparține. Neputând să renunțe nicio clipă la modul în care ar trebui să acționeze propria-i libertate de gândire, poetul se supune constant uneia rațiuni a actului său creator de a se afla într-o desăvârșită contopire de idealuri cu suferințele milenare ale țărănimii ardeleni, ceea ce, la puțini ani de la apariția mesajului din *Poezii* (1905), îl determina pe Șt. O. Iosif să-și mărturisească în *Scrisoare către Goga* regretul că nu rămăsese și el în Ardeal, ca autorul poemului *Rugăciune* („De-aș fi rămas ca tine, în Ardeal, / Statornic stâlp al datinei străbune, / Într-o căsuță albă, sub un deal, / Ferită de primejdii și furtune”).

Venind dinspre o structură sufletească ardentă, proprie unui temperament vijelios, de natură romantică, substratul mesianic al poeziei lui Goga s-a format și s-a consolidat constant, cu întregul șir de elemente ce vor oferi poemelor sale aura unui determinism cu adevărat revelator. Prezent atât de evident încă de la volumul său de debut, *Poezii*, 1905, mesianismul de *poeta vates* va impune, de-a lungul unei generoase risipiri de energie, fără nicio deviere și șovăire, evoluția activității literare și politice a lui Octavian Goga în direcția dominantă a ideii naționale. Reluată cu o la fel de ardentă implicare sufletească, voința neînduplecată de a nu fi altceva decât afirmarea unui crez este ferm susținută și în versurile din volumele imediat următoare, *Ne cheamă pământul* (1909) și *Din umbra zidurilor* (1913), ajungându-se la

situația în care, în ciuda diferențelor de structură, multe dintre poeziile cuprinse în *Cântece fără țară* (1916) să se identifice în privința obiectivelor politice și a substanței ideatice cu articolele politice și conferințele prezente în culegerea de proze politice *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală* (1915). Sensibil la valențele artistice ale acestor articole și, în egală măsură, la modul în care această temperatură profetică a reușit să-și păstreze fără șovăire rostul public, E. Lovinescu observa că o asemenea unitate stilistică dintre artist și omul politic se întemeiază tocmai pe aceeași concepție care a stat și la baza volumului de *Poezii* din 1905: „Cum înțelege însă menirea artistului poetul Octavian Goga e limpede: artistul e un luptător. Luptător fusese d. Goga în cele dintâi poezii ale sale; luptător a rămas și în împrejurările de azi: o deplină unitate sufletească.” O. Goga a realizat „unitatea în variație” pe aceeași axă tensionată a simțirii naționale, lui E. Lovinescu revenindu-i meritul de a releva în continuare ideea că destinul scriitorului O. Goga reprezintă în literatura noastră imaginea deplină a unui luptător unit cu natura de artist, un exemplu de simbioză în care două cărți diferite ca structură își comunică substanța ideatică: „În fața măreței sarcini de a fi glasul de restriște al unui popor care cere ajutor în primejdia morții, d. Goga a găsit vigoarea bărbătească, căldura, adevărata elocință lipsită de retorică. Strigătele sale sunt niște admirabile bucăți literare ce pot sta alături de cele mai bune poezii ale poetului.” Percepând ca total disperată și tragică

menținerea stării de neutralitate a vechiului regat al României, O. Goga duce o luptă istovitoare pentru a convinge opinia publică să decidă cât mai grabnic intrarea României în război, alături de puterile aliate, sensul unei asemenea înalte misiuni patriotice fiind posibil de descifrat chiar în dedicația din prefăța de pe prima pagină a volumului *Cântece fără țară* (1916): „Închin aceste pagini morților din Ardeal căzuți pe toate fronturile pentru alții, fericiților care au dus o speranță cu ei și nu mai pot vedea pustiul în care se strigă zadarnic durereilor.” De altfel, poetul nu se sfiește să susțină aici rostul public al versurilor sale. „Criticii, mărturisește acesta, le pot judeca deci în toată liniștea meseriei lor, vânduții și ipocriții pot cere răstignirea, oamenii cinștiți însă n-au dreptul să le arunce în foc până în prima zi a mobilizării românești.”

Stăruind asupra poeziilor din volumul *Cântece fără țară*, în volumul *Note și impresii* (Iași, Cartea Românească, 1920) G. Ibrăileanu reține și comentează favorabil doar textele *Sângele*, *Pribeag străin*, *În mormânt la Putna* și *Portretul*, singurele în măsură să se alăture valoric, în viziunea criticului de la *Viața românească*, creațiilor lirice reprezentative din volumul de debut. Mai mult decât atât, probabil datorită vibrației patriotice de rară tensiune dramatică, unele dintre cele mai frumoase poezii, printre care și *Latinitatea strigă din tranșee*, au trecut neobservate sau au fost trecute în categoria poeziilor ocazionale. Înscrise cu precădere pe aceeași axă a tensiunii retorice care a stat și la baza volumului din 1905, poeziile întregului ciclu *Cântece fără țară* nu ar aduce nimic nou și, menținute la aceeași ordine de valori, multe dintre cele mai frumoase versuri de aici au fost citite în general doar din perspectiva unor creații cu un caracter ocazional, pierzându-se cu vederea că poetul care a reușit să contureze cu atâta forță configurația spirituală a satului său ajunsese de acum în stăpânirea unei structuri sufletești diferențiate. Poetul și artistul de simțire profundă și de aleasă expresie devine acum cântărețul ardent al suferințelor Ardealului din prejma Întregirii. Dacă în *Poezii* atitudinea lui Goga se revelează în zona vastă și concentrată a amintirilor despre satul ardelenesc →

MARIN IANCU

împietrit în așteptarea sa de sute de ani, cu doruri de răzbunare, ca un „râu cumplit de patimi”, tensiunea lirică a ideii poetice din *Cântece fără țară* se transformă în expresia pură a sentimentelor, în direcția dominantă a ideii naționale. Destinul acestei țări e destinul românilor. Într-o conferință din 15 martie 1915, ținută la Iași în cadrul Ligii Culturale, poetul misionar făcea eforturi disperate pentru a atrage atenția asupra gravității momentului: „Trebuie ascultat, d-lor, glasul care se desprinde din miile de căsuțe umile, unde se chinuiește, se zbate în așteptare și îndoială, în speranță și credință sufletul a patru milioane de români, care sunt robiți. Ei sunt în mâinile d-voastră cu toată viața lor, faceți ce vreți cu ei, fiindcă nu mai au nicio putere. Acești oameni trebuie ascultați astăzi! Să vă dați bine seama: ori vi-i alipiți acum pe veci strângându-i în cingătoarea de fier a puștilor românești, ori îi lăsați pradă de moarte vulturului cu două capete. Un lucru însă să știți: Trebuie ales astăzi între moartea și viața lor; ori treceți acum munții spre ei ca să-i scăpați, ori rugați pe Dumnezeu să ridice munții până în cer. Ca să nu poată pătrunde până la voi glasul blestemelor lor.” Din acest pasaj, s-a născut *Latinitatea strigă din tranșe*.

Sentimentalismul lui Goga se revelează în zona vastă și atât de concentrată a amintirilor despre un sat ardelenesc spiritualizat, cu doruri de răzbunare, cuprins de jale și împietrit în așteptarea sa de sute de ani, cu locuitorii care apar „ca un râu cumplit de patimi”, unde chipuri ca *Apostolul*, *Clăcașul*, *Dascălul* sau *Cosașul* simbolizează, în istoria ei aspră, identitatea ardeleană, eroică și martiră. Prin întreaga sa vibrație patriotică de rară tensiune dramatică, poezia *Latinitatea strigă din tranșe* poate sta, prin îndemnul la luptă imediată, pe viață și pe moarte, alături de *Noi, Clăcașii*, din primul volum, sau de *Portretul* și de *Diess illa* din *Cântece fără țară*, atât de asemănătoare prin concepție și unitate stilistică. În versurile din *Latinitatea strigă din tranșe* tensiunea lirică a ideii poetice s-a transformat în expresia pură a sentimentului, poetul având în vedere o realitate socio-politică bine cunoscută, prezentă și în creații precum *Vorbesc tăcerile*, *De profundis*, *Așteptare* și *Oltul*, ideile de aici venind pe filiera cântecelor

populare de ostășie, având ca temă pustiirea satelor românești prin plecarea feciorilor la război. *Satul, casa, biserica, Ardealul și latinitatea*, doar câteva dintre arhetipurile ce revin în poezia lui Goga, alcătuiesc, și aici, un sistem poetic unitar, menite să asigure autorului originalitate stilistică incontestabilă.

Crezul misionar al lui Goga s-a format începând cu volumul de *Poezii* din 1905, continuând cu *Ne cheamă pământul* și *Din umbra zidurilor*, cu articolele politice și conferințele susținute în tot acest timp, găsindu-și în poezia politică *Latinitatea strigă din tranșe* expresia ideologică cea mai caracteristică. Prin modalitățile de elaborare și de structurare a stărilor sentimentale, *Latinitatea strigă din tranșe* se arată foarte asemănătoare cu alte dintre poeziile anterioare ale poetului, precum *Rugăciune*, *Plugarii*, *Dăscălița*, *Fără țară*, *Cântăreșilor de la oraș* etc., forme proprii de reformulare a artei sale poetice. Este interesant de observat cum dorința din *Rugăciune* se împlinește în *Latinitatea strigă din tranșe*, autorul destăinuindu-și, în dubla sa ipostază de poet și apostol, dorința de a fi tot mai apropiat de neamul său oropsit. În forma unor expresii poetice prezente în aceste versuri, identificăm unele idei politice curente, după cum acestea pot fi desprinse și în culegerea de discursuri și articole din volumele *Strigăte în pustiu* și *Mustul care fierbe*, în realitate forme cu funcție precisă în ipostazierea fenomenului de trecere a apostolului-poet către imaginea de profet-poet. Strofa a treia încheie poezia în chip apoteotic („Veniți, români! Porniți-vă spre munte! / V-arată drumul morții din morminte. / Să nu uitați a veacurilor carte, / Veniți, veniți!... Căci adevăr zic vouă: / Ori vă mutați hotarul mai departe, / Ori veți muri cu trupul frânt în două!”), ideea din ultima strofă („Veniți, români! Porniți-vă spre munte!”) fiind prezentă ca idee esențială și în cântecul de largă circulație *Treceți, batalioane române, Carpații*. Starea lirică a poetului se desfășoară nuanțat de la o strofă la alta, de la stările depresive la cele mai încordate și energice, din perspectivă lirismului, poezia *Latinitatea strigă din tranșe* înfățișându-se ca o creație literară dominant profetică.

Octavian Goga

LATINITATEA STRIGĂ DIN TRANȘEE

Din zborul larg ce-mprejmuie
pământul
Cobor la malul Dunării albastre,
Eu ce vă știu și visul și cuvântul
Și-s frate bun cu plângerile voastre.

La mine-aveați scăparea și limanul
De-a pururea pe-a vremilor cărare,
Prin rostul meu vorbeați cu oceanul,
Voi, tulburate picături din mare...

Azi duhul meu fără popas vă cheamă,
Vă cere-a lumii nouă epopee,
Din mii de guri cu chiot de aramă
Latinitatea strigă din tranșee.
Voi unde sunteți, râu cumplit de
patimi ?
Urniți-vă, nu-i vremea de-a mai
plânge;
Nevolnicii răscumpără cu lacrimi
Durerile cari se plătesc cu sânge !...

Acolo-n hora vijeliei crunte
E clocotul visării noastre sfinte !
Veniți, români ! Porniți-vă spre
munte !
V-arată drumul morții din morminte.
Să nu uitați a veacurilor carte,
Veniți, veniți !... Căci adevăr zic
vouă:
Ori vă mutați hotarul mai departe,
Ori veți muri cu trupul frânt în două !

Mihai Camara, „Flăcări”

Personalism identitar românesc

Dintre sentimentele superioare cu deschidere spre psihologia socială, cel al identității naționale, al apartenenței demne la limba, cultura, istoria și tradițiile unui neam e aidoma sentimentului prețuirii de sine din configurarea și dezvoltarea personalităților individuale. El presupune determinare argumentativă și se exprimă cu inteligență emoțională într-o stilistică contextual flexibilă de la cultul strămoșilor la simboluri și până la aspirațiile naționale.

Vorbim despre un sentiment al identității naționale și nu despre atitudini sau despre pasiunile naționaliste cu toate că și unele și altele presupun dispoziții afective ce pot lua forma reacțiilor și emoțiilor primare, a excesivului sau a moderației, a exaltării sau a potențialităților imprevizibile.

Conceptual bine conturată, identitatea națională însoțește paradigmatic trecerea diacronică a oricărei populații viabile spre statusul social de popor și mai apoi spre cel de națiune, dinspre sinele oglindit spre sinele social și ajungând sau evitând să ajungă, în condițiile speciale ale globalizării și ale postmodernismului, la criza identitară a omului modern și chiar la deconstrucția socială, ca să nu mai vorbim despre destinul popoarelor robuste și al celor istorice obosite ori al celor puternic erodate conflictual.

Identitatea națională nu poate fi conturată în afara unei psihologii a personalității sociale, iar aceasta din urmă nu e posibilă fără a identifica constantele personalității individuale judecându-le inclusiv în condițiile structurilor biologice care o determină. De aici, în definitiv, încep diferențierile de potențial energetic și de atitudine identitară. Manifestarea acestora în plan sociopsihologic se referă la trăsăturile și comportamentul social reflectate în conștiinciozitate, învățare socială, toleranță, acceptarea valorilor egalitariste etc.

De la aceste aspecte esențiale începând și de la modul cum ele sunt determinabile și argumentabile, s-a ajuns la observații privind grupurile sociale și profesionale, etniile, popoarele, națiunile. Manifestările în spirit etnic, național, au dat conținut nu conceptului, ci naționalismului ca atare și au constituit o preocupare uneori cultivată în chip extremist. Și totuși, ultimele două secole de istorie au consacrat două tipuri europene esențiale de naționalism, în funcție de criteriile întemeierii, mani-

festate ca ideologii politice: naționalismul *civic* (cu efuziuni voluntariste și contractualiste – cu originea în filosofia franceză a lui J. J. Rousseau) și cel *etnic* (organicist, cultural – de sorginte germană, inspirat de filosofia lui Herder).

Naționalismul e, conceptual, altceva decât specificul național; e diferit de acesta, dar se manifestă în strânsă legătură cu el și se manifestă în contextul lui. Despre specificul național se vorbește destul de târziu, putem spune că începând cu Montesquieu și cu lucrarea lui *Despre spiritul legilor* (1748), când se pun bazele unei sociologii spirituale a popoarelor, prilej pentru mai toate culturile, până și pentru cele mai vanitoase, de a se oglindi psiho-social în propria istorie și spre deosebire de altele. Dacă ar avea o astfel de vanitate, românii ar putea spune că au manifestat astfel de preocupări înaintea lui Montesquieu, prin Dimitrie Cantemir care încercase să prezinte «firea moldovenilor» într-un context mai larg, cel al «firii neamurilor» care va rămâne doar un proiect la care visaseră poae și cronicarii noștri.

Prima finalizare, pentru noi, va deveni efectivă doar odată cu Lucian Blaga prin teza limbii naturale a unui popor, depozitară a experienței istorice trăite de acel popor și care se relevă cunoașterii luciferice și funcției ecstatice a noeziei, dincolo de funcțiile logice ale gândirii înseși; pentru români, Blaga identifică matricea ondulatorie a spațiului mioritic, pe care, tacit, o vor accepta și alții (Dan Botta, *Limite*, 1936; R. Vulcănescu, *Fenomenul horal*, 1944 etc.).

Se insistă în legătură cu specificul național pentru că acesta este unanim acceptat ca element structural factual, care nu înseamnă conformare la o ținută canonică, ci conștiință comună de învățături și atitudini ale unei comunități ideale, suprapersonale și de natură cvasi-religioasă.

Acestea, repercutate în naționalism, îi dau durabilitate și constanță care nu răspund decât cel mult episodic unor ingerințe propagandistice sau unor

ideologii străine de sufletul acelui neam; să ne amintim astfel de eșecul naționalismului extremist legionar al lui Corneliu Zelea Codreanu, în ciuda enunțării unor deize mobilizatoare (*Nu admitem nimănui să caute să ridice pe pământul românesc alt steag decât al istoriei noastre naționale. Vom lupta împreună pentru neamul nostru întreg din Pind și până dincolo de Nistru. Numai o nație românească puternică și stăpână va putea rezolva toate problemele românești de pretutindeni etc.*). Trebuie spus însă că memoria colectivă, în interiorul căreia sunt ordonate argumentele identității naționale, se formează în strânsă legătură cu istoria națională.

În Evul Mediu, *epoca provinciilor*, naționalismul avea toate limitele acestuia; mai târziu însă, în epoca modernă și a statelor națiuni, acestea își definitivează unitatea lingvistică, de tradiție, de confesiune și de orizont spiritual afirmând în legătură directă cu națiunea sentimentul identității naționale. Situația celor trei Țări Românești este alta decât cea a etniilor balcanice, de la sud de Dunăre, decât a etniilor baltice și chiar a germanilor; cazul rușilor fiind unul de natură conjunctural-imperială.

Condiția etnoreligioasă este de o consistență identică cu aceea a limbii; transilvănenii, de pildă, și-au conservat identitatea în limbă, în credință, în etnonime, în psihologia lor socială în ciuda tuturor pseudomorfozelor care au luat forma genocidului (masacrarea a 40.000 de români la 1848, barbariile de la Ip și Trăsnea, în Cel de al Doilea Război Mondial, demolarea a peste 150 de biserici ortodoxe etc.).

Unitatea națională a românilor din Transilvania a funcționat în întregul Ev Mediu prin *tribunii* comunităților (cazul lui Avram Iancu, al Școlii Ardelene, al preoției ortodoxe), încurajată fiind de „instituirea conștiinței naționale” odată cu semnalul dat de Mihai Viteazul la 1600 și se va definitiva, tot în inima Ardealului, pe Câmpia Libertății, la 1 Decembrie 1918, în numele sacru al națiunii, ca unitate etnospirituală. Începutul se făcuse, deci, în numele *identității naționale* și se finaliza în numele *națiunii*, în timp ce alte națiuni (mai ales de tip herderian) deja acuzau oboseală istorică; cuvântul pe care l-au avut de spus fie că accepta de acum anacronismul, sub presiunile modernității, fie că se refugia în izomorfismele pasagere ale diplomației revanșarde. Proiectul unității în diversitate, cu toate reticențele unora, e un răspuns al lumii moderne la criza națiunilor și se →

IULIAN CHIVU

resimte din Europa de Est până în Extremul Orient, în sudul și în nordul continentului american, în țările lumii a treia, în lumea islamului tot așa ca și în lumea creștină de pretutindeni.

În această conjunctură, românii nu vor înceta să fie români, ungurii să fie unguri, rușii să fie ruși, francezii să fie mereu altceva decât nemții, spaniolii altceva decât englezii și tot așa. Chipul românilor, ar fi zis Noica, se lasă prins greu, fiindcă se ascunde între esențial și nesemnificativ tocmai din cauza refuzului determinăției⁵, a unei diluții de *ahoretită*. Dar și mai sigur românul se scutește de obsesia *catholitică* a ridicării la universal, deși se complace în efuziunile ei emoționale, însă se mișcă nestânjenit în sincopile de voință ale *horetitei*, presimțind opțiunea *acatholitică* a civilizației europene în cumpătul vremii noastre; cultura europeană, anticipa filosoful român⁶, formată nu în funcție de numărul culturilor pe care și le circumscrie, ci în funcție de orizontul lor deschis față de istorie, nu poate intra în decadentă.

După modelul «sofianicului» lui Blaga, în cumpătul acestei vremi, românii sunt conștienți de realitățile zilei de azi și ale lumii viitoare și se văd constrânși să se decidă mai iute și să trăiască nu mai intens, ci mai actual. Ce îi împiedică însă a o face e tocmai o anume atitudine îndărătnică nu față de nou, ci față de înnoire pe care le-o impuță cu vehemență Emil Cioran⁷, în urmă cu aproape un veac: *Nu există neam care să fi atins universalitatea numai prin forța spiritului, iar neamurile care n-au tot n-au nimic* decreta filosoful, indicând pilda națiunilor care s-au ridicat, altfel cum decât zgomotos; românii au preferat să se apropie însă de modelul francez⁸, trăind nici prea aproape de viață, dar nici prea departe de ea. Și, odată cu modelul francez, ne salvăm în obsesia Occidentului, fiindcă altfel am fi rămas să ilustrăm un apriorism acut, de care vorbea Drăghicescu încă de la începutul veacului al XX-lea⁹, model revăzut ulterior de Mircea Vulcănescu, în configurația unor „ispite” etnogenețice și de adstrat¹⁰.

Judecățile din reflexivitatea românească s-au împărțit între atitudine și un

conformism păgubitor, dacă nu fatalist sigur defensiv, de tipul «n-a fost să fie», ori s-au exprimat în ispita autohtonă la Aron Pumnul, la Vasile Pârvan, la Blaga; în revolta fondului nelatin la N. Iorga, la N. Crainic, D. Botta acuzând scepticism simultan cu răbdare, perseverență moderată. Blajul și latinistii decelau ispita romană, consecventă, iezuită, în timp ce alții (Iorga, Hasdeu, Eliade) dădeau precădere ispitei bizantine, judecând după tentația strălucirii, a fastului, a mlădierii și a toleranței, spre deosebire de ispita slavă (C. Stere) a religiozității, a slăbiciunilor și a exaltărilor, dar și a delicateții. Junimismul herderian explica totul prin prisma metafizicii, prin introvertire și prin colocare, nu prin dislocare¹¹, apoi ispita evreiască a modernistilor, ispita balcanică, ispita occidentală, a nordului sau a sudului etc. *Ne place sau nu ne place, acestea sunt elementele pe care le purtăm în noi* concluziona Vulcănescu¹², reținând că românismul nu este o noțiune alterabilă, iar românitatea i te poți subsuma sau te poți distruge, însă nu o poți schimba. De aceea, Cioran, văzând românul prea cumsecade, prea așezat, chiar temător de conflictualitate, credea că România n-are decât să învețe de la popoarele care gândesc politic, dorindu-și o Românie cu destinul Franței.

Și ca să ne întoarcem la Montesquieu și sociologia lui spiritualistă, trebuie să reținem teza acestuia privind predestinarea istorică a popoarelor prin geografia lor; românii fiind un prilej special de observație tocmai prin situarea lor între un Orient conservator, introvertit (pe care Drăghicescu îl găsea profund demobilizator) și un Occident dornic de înnoire, mereu întreprinzător și deschis¹³. Or nici această teză nu rezistă analizei și argumentelor; C. Rădulescu-Motru¹⁴ o respinge în ideea că mai multe popoare și-ar putea revendica o astfel de vocație, însă crede mai degrabă că fiecare popor împărtășește în taințele ființei sale trufia unui aume mesianism în temeiul căruia ar putea sta în fruntea celorlalte popoare, încercând să o manifeste cumva. În seama românilor, el reține însă că se adaptează cu ușurință greutăților, chiar erorilor fără a protesta, fiindcă e ei sunt blânzi, deși nu-i cred și pe alții la fel, sunt iertători și toleranți, dar nu fiindcă ar fi

Mihai Camara, „Suflete pereche”

sceptici. Deprind cu ușurință limbile străine, poate la fel de ușor ca evreii și ca rușii, au înclinații către studiul Drep-tului și al Medicinii, iar adaptabilitatea le facilitează accesul la progres și integrare.

Iată de ce, în relativismul postmodern, în contextul naționalismului civic, globalizarea nu este pentru români o amenințare; tineretul român de azi se aseamănă, fără prejudecăți naționaliste, cu tinerii americani, cu cei spanioli, englezi sau francezi. Ei nu își refugiază temerile în crispări naționaliste, în frustrări sau în izomorfisme sectare. Limba, creștinismul ortodox, istoria lor multimilenară rămân, firește, pentru români constante sacre, legitime ale identității lor naționale, la ei acasă și pretutindeni în lume.

Centenarul Marii Uniri găsește România sub semnul mai vechilor provocări în care teritorii importante din trupul ei rămân încă sub efectul Pactului Ribbentrop-Molotov, în timp ce țările baltice, de pildă, s-au desprins de sub efectele acestuia, iar Germania s-a reunificat. Apoi recurența manifestărilor iredentiste, lipsită de orice temei, respiră doar reculul revanșard al unor nostalgii imperiale. Exodul tinerelor generații, în special intelectualii cu înaltă calificare în domenii de vârf, nu este contracarat prin politici punctuale coerente. Pe de altă parte, dezvoltarea economică inegală în profil teritorial duce la decalaje inclusiv în plan demografic, toate ca produse ale unei clase politice care nu reușește să se identifice cu interesul național. Acestea însă nu sunt de natură să aducă atingere valorilor identității naționale, înainte de a le reactiva, ci se relevă în tot mai nefericită contradicție cu ele.

⁵ *Șase maladii ale spiritului contemporan*; Ed. Humanitas, Buc., 1997.

⁶ *Modelul cultural european*; Ed. Humanitas, Buc., 1993.

⁷ *Schimbarea la față a României*, Ed. Humanita, Buc., 1990, p. 131, 132, 134.

⁸ Em. Cioran; *op. cit.*, p. 14.

⁹ *Din psihologia poporului român*, 1907 (vezi Ed. Albatros, Buc., 1995).

¹⁰ *Dimensiunea românească a existenței*; Ed. Fundației Culturale Române, Buc., 1991.

¹¹ M. Vulcănescu; *op. cit.*, p. 17.

¹² *Op. cit.*, p. 18.

¹³ Mihai Ralea, care face o sinteză a mai tuturor ideilor exprimate de predesorii săi (*Fenomenul românesc*, Ed. Albatros, Buc., 1997, p. 76), împărtășește și el o astfel de credință.

¹⁴ *Personalismul energetic și alte scrieri*, Ed. Eminescu, Buc., 1984, p. 728.

MAI SÎNT(EM) ROMÂNI?

Fiecare om are cusururile lui. Ba, dacă am lua lucrurile la descusut, am observa că fiecare colectivitate, fiecare popor are cusururile sale. Cusurul cel mai mare al românilor este că sînt cusurgii, iar cusurul acesta este așa de evident, încît aș putea spune că sînt cusurgii fără cusur.

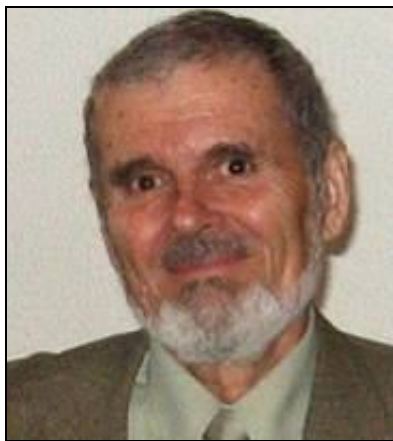
Românilor le-a plăcut întotdeauna să fie primii. Acesta nu ar fi chiar un cusur, dar, cînd s-au trezit ei să fie în rînd cu lumea, primul loc era ocupat și atunci au fost invitați să întoarcă lista (nu foaia, căci foaie înseamnă altceva!), astfel că s-au trezit că sînt mereu primii din coadă. O performanță de invidiat dacă ne gîndim că, fie și din greșală, ar putea schimba acest loc cu altcineva. Mai toate statisticile confirmă acest loc al românilor. Iar statisticile nu mint. Ele doar răspund unor comandamente.

Este această situație specifică românilor?

Așa vor fi fost românii dintotdeauna?

Într-o carte publicată în 1997, *La Legenda Negra*, istoricul spaniol Alfredo Alvar Ezquerro vorbea despre *distorsionarea istoriei*, „distorsionarea atentă a istoriei unei națiuni, perpetuată de inamicii ei, pentru a o învinge. O distorsionare cît mai monstruoasă posibil, cu scopul de a atinge un anumit obiectiv: descalificarea morală a unei națiuni [...] în orice mod posibil“. O simțise poporul spaniol în urma prezentării închiziției spaniole dintr-o singură perspectivă, făcîndu-i pe spanioli să se urască pentru că erau spanioli.

Atitudinea actuală a românilor față de ei înșiși se află cumva într-un punct similar celui despre care vorbea istoricul spaniol. E suficient să amintim afirmația cu circulație foarte frecventă că *România este o țară foarte frumoasă; păcat că e locuită!* Și nu o spun străinii. O spun, aproape cu ură, românii mai de fiecare dată cînd li se pare că au ajuns într-o fundătură, adăugînd: *vrem o țară ca afară!* Cum astfel de momente nu sînt deloc rare, o bună parte dintre români au pornit să-și caute rostul (rostrurile) pe alte meridiane ale lumii. Explicațiile nu lipsesc; nu lipseau nici înainte de 1989, nu lipsesc nici astăzi, fiecare

explicație avîndu-și adevărul (adevărurile) sale. Chiar numele *român* a ajuns de ocară. Și nu de azi, de ieri.

Primul lucru care trebuie reținut e că numele *român* a fost folosit, pînă în secolul al XIX-lea, aproape numai de români. Izvoarele istorice, printre care și cele interne în limba slavonă, i-au menționat cu numele *v(a)lah*, care a dezvoltat diferite variante.

Situate la înfrîngerea a trei stăpîniri în expansiune (turcească, la sud, maghiară, la vest și nord-vest, slavă, sub diferite înfrîngări, la est și nord-est), statele românești au încercat, chiar de la înființare, să păstreze orice brumă de libertate, dar, abstracție făcînd de scurte perioade, de stăpînire străină nu au scăpat nicicînd, iar această stăpînire și-a impus voința, de regulă, prin mijlocirea aristocrației autohtone, a boierimii¹. Adăugarea semnificației sociale „șerb, iobag“ pentru cuvîntul *român*, pe lîngă cea etnică „descendent romanic, creștin ortodox“, își are explicația în atitudinea de desconsiderare a stăpînitorilor față de autohtoni, stăpîniți, considerați totdeauna de condiție inferioară. Probabil că această semnificație va fi apărut întîi la corespondentul *v(a)lah*, de unde a fost preluată de români, transplantînd-o în *rumân*, forma muntenească a cuvîntului. E de înțeles de ce nici un boier nu voia să fie confundat cu iobagii și să fie privat de orice drepturi. O dovadă incontestabilă a trecerii boierilor de partea stăpînitorilor o oferă numele acestora, în asemenea măsură preluate de la slavi încît s-a putut crede că românii erau conduși de slavi. În realitate, „dacă mulți dintre voievozi și atîți boieri de-ai noștri purtau în vremurile vechi nume slave, aceasta nu însemnează că ei erau slavi din naștere, ci că boierimea română s-a luat în alegerea numelor după boierii

slavi și că numele boierilor români au pătruns apoi în popor“².

Ceea ce s-a petrecut atunci avea să se repete de-a lungul istoriei în Transilvania, cu maghiarizarea, în Bucovina, cu polonizarea și germanizarea, în Basarabia, cu rusificarea. Cu o precizare: în Transilvania și Bucovina transformarea onomasticonului s-a produs mai ales prin influența cultă și pe cale administrativă, biserica românească, ortodoxă, neadmițînd folosirea numelor catolice, pe cînd în Basarabia biserica era ortodoxă atît pentru ocupați, cît și pentru ocupanți. Atitudinea ocupanților față de autohtoni nu s-a schimbat însă în vreun fel, indiferent de condiția lor socială. Este suficient să amintim că lui Matei Corvin, ajuns rege al Ungariei, nu i s-a iertat vreodată că era român de origine³; în Bucovina, Ion Budai Deleanu, înalt funcționar la Lemberg, observa că funcționarii galițieni „batjocoresc [...] continuu acest popor sărman [...] numindu-l barbar, semioameni, otahitii“, iar în Basarabia poetul A.S. Pușkin, despre care multă vreme știam doar că era prieten al moldovenilor, se plîngea că „printre moldovence proaste/ Sînt un Zeu al vechilor năpaste“⁴. Aceasta nu înseamnă că atitudinea multora dintre boierii români din aceste teritorii s-a schimbat. Faptul a făcut ca între aristocrație și popor să se producă o adevărată ruptură, evidentă în primul rînd în atitudinea față de limba romînă. Stăpînitorii făceau tot ce era posibil pentru subminarea limbii române (prin administrație și școală, în Basarabia și prin intermediul bisericii), în timp ce mulțimea oamenilor simpli, „prostimea“, își apăra cu îndrîjire limba. O spune o doină din Bucovina: „Doamne, dac-ar fi vreodată/ Să venim la judecată,/ Să ne mai ierți din păcate,/ Că le-am ispășit pe toate/.../ Am pierdut tot ce ne-ai dat,/ Numai limba ne-am păstrat./ Dacă și limba le-om da,/ Doamne, cum ne-om mai ruga,/ Că cel ce ne ocrotește/ Știe numai românește“. Abandonarea limbii i-ar fi făcut pe români străini în propria țară, fenomen sugerat de bucovineanul C. Norici în poezia *Revenire*, publicată în 1993: „Românii s-au înstrăinat/ De vatră și credință/ Și moare satul strîmtorat./ Adus la umilință./ Se schimbă chipul de țaran/ În ochii tuturor./ Badea Ion e azi Ivan,/ Iar Gheorghe-i badea Jora“⁵.→

GHEORGHE MOLDOVEANU

Iluminismul românesc a însemnat nu numai ridicarea prin cultură, ci și (re)descoperirea ființei naționale, (re)descoperirea datoriei față de propriul popor, cum se va formula mai târziu. Cuvântul *român* este scuturat de toate încărcăturile ce-l urîșiseră. Este meritul Școlii Ardelene de a fi așezat cuvântul pe stindardul național, cu sensul pe care maghiarul Zoltan I. Toth îl dădea cuvântului *național*: „ideologie și politică națională”, nu în detrimentul celorlalte etnii din Transilvania, ci împreună cu acestea, căci, scria Petru Maior, „toți oamenii deopotrivă au trup și suflet, pricepere și voință și sînt făcuți după chipul lui Dumnezeu. Deci dar toate națiile, fi-rește, se cuprind în marea nație a neamului omenesc, iar deosebitele numiri a singuratecilor nații sînt numai întîmplătoare. Așadar potrivit cu înțelepciunea este ca toți oamenii, neluîndu-se în samă întîmplătoreea lor numire, să se iubească unul pre altul ca frații și o nație să alerge cu agiutoriu altia, spre înaintirea culturai, de la care derază fericirea de comun”⁶.

Din Transilvania, spiritul iluminist a cuprins toată țara, numărul dascălilor de școală trecuți în Muntenia, Moldova, Bucovina fiind impresionant. Atitudinea față de cuvîntul *român* și față de românitate și românism se schimbă totalmente în toate teritoriile locuite de români afară de Basarabia, izolată aproape complet de spațiul românesc. Toate celelalte nume date românilor devin necuprinzătoare. La 1849 Al. Hurmuzachi afirma că: „Dacă la numirea limbii noastre este neîndestulătoriu cuvîntul de *românească*, apoi pentru a fi consecințe ar trebui [...] să zică *moldo-valaho-transilvano-bucovino-basarabo-banato-românească*”⁷.

Indiferent de provincie, românii aveau un singur nume. *Hora Ardealului* a lui V. Alecsandri devenea *Hora Unirii*, prin schimbări minime; ideea era aceeași: avem același nume, aceeași soartă.

Era perioada cînd se pregătea Unirea, care trebuia să fie întîi spirituală, cum o proba *Dacia literară*, apoi *România literară*... Atît Mica Unire, din 1859, cît și Marea Unire, din 1918, s-au făcut în condiții istorice favorabile, dar înfruntînd atitudini neprietenoase. Unirea Principatelor spulbera visul de acaparare atît al Austro-Ungariei, cît și al Rusiei, iar numele *România* al noului stat

deranja în cel mai înalt grad: o bună parte a românimii trăia dincolo de granițele statului România și putea deștepta acolo ideea apartenenței la același stat⁸.

Rezonanțele și reverberațiile reușitei Unirii de la 1859 au fost nebănuite. După doar șapte ani apăsătoare la București Societatea Literară Română, care după un alt an devenea Societatea Academică Romînă; cei 21 de membri ai societății reprezentau toate teritoriile locuite de români: Țara Românească, Moldova, Transilvania, Banat, Bucovina, Maramureș, Basarabia, Macedonia. Efectele s-au văzut foarte curînd, prin frontul comun al celor mai de seamă reprezentanți ai spiritualității românești. Transilvăneanul T. Cipariu susținuse anterior că unitatea limbii trebuie să acționeze doar la nivelul unei provincii, încercarea de a impune o variantă sau alta fiind considerată despotism, pentru ca acum să afirme nevoia de alegere a unuia dintre dialecte, „de exemplu cel de la București, și să-l proclamăm limbă românească model”. Era prima cerință și prima tentativă pentru formarea limbii literare române, unică pentru toți românii.

Limba română, unică, devenea emblema unității românilor și a rezistenței prin timp împotriva tuturor vitregiilor. Cum la 1857 V. Alecsandri adresa antiunioniștilor cumplitul blestem: „Fie-vă viața neagră, amară,/ Copii să n-aveți să sărutați,/ Să n-aveți nume, să n-aveți țară,/ Aici să n-aveți loc de-ngropat” (*Moldova la*

1857), aromânul C. Belimace se va adresa celor ce-și uită limba: „Cine-și lasă limba lui/ Arză-l para focului,/ Să se zbată viu, pe loc/ Și să-i ardă limba-n foc.// Și în vatra părintească/ Pruncii să nu și-i fericescă,/ Nunți să nu le deie sorții,/ Să nu-și legene nepoții” (*Dimîndarea părintească*). G. Coșbuc era însă mai încrezător, avertizînd: „Dacă-n vreme tulburată/ Nu ne-am dat noi graiul țării,/ Azi, în ziua deșteptării,/ Cum să-l dăm?” (*Graiul neamului*). În condițiile speciale din Basarabia, invocarea limbii materne a devenit aproape o constanță. „Sînt convins că nicăieri în lume, zice V. Teleucă, nu s-au scris atîtea poezii despre limbă ca la noi în Basarabia. E clar de ce. Starea critică a limbii. Printr-o lege odioasă era sortită pieririi pentru a fi înlocuită cu alta”⁹.

Rusia a refuzat consecvent numele noului stat, folosind în continuare Valahia, fostul nume oficial al Munteniei, cu gînd că astfel moldovenii de la est de Prut, deveniți cetățeni ai Imperiului Țarist, își vor pierde visul revenirii la vechea țară, care fusese Moldova, nu Valahia. Pe acest teren s-a cultivat ideea că moldovenii nu sînt români și limba moldovenească este altceva decît limba română. După 1944, ideea s-a impus prin politica de stat. În 1949, apăsătoare la Chișinău *Curs de istorie a Moldovei*, elaborat de A. Lazarev, N. Mohul, I. Grosul, care lansează mitul etnogenezei moldovenești, conform căruia dacii de la sud au fost asimilați de romani și a rezultat *poporul voloh și limba volohă*¹⁰, iar dacii de la nord au fost ocupați de romani și ulterior slavizați, rezultînd *poporul moldovenesc și limba moldovenească*¹¹. Orice încercare de a pune în legătură *poporul moldovenesc și limba moldovenească* cu *poporul român și limba română* era considerată propagandă naționalistă¹². S-au găsi și alți slujitori ai ideii, printre care Petre P. Moldovan¹³, alias Vasile Stati¹⁴, care, sfîdînd realitatea, au susținut, cu evidentă rea-credință, că la est de Prut se vorbește o altă limbă romanică decît limba română¹⁵. Ideea încă are aderenți, mai ales politici. Parlamentara Elena Hrenova afirma în 2017: „Limba noastră natală, seculară, este moldovenească. Țara noastră este Moldova. De veacuri s-a numit limba moldovenească și a apărut cu mult înainte de limba română, care a apărut mult mai târziu →

Mihai Camara, „Geneză”

[probabil odată cu statul România! n.n.]. Avem istorie și tradiții bogate. De ce trebuie să devenim urgent români? Nu înțeleg nici eu nici poporul¹⁶.

Politica dusă de guvernării români în a doua jumătate a veacului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea a avut, de regulă, în centrul atenției interesele naționale și rezultatele nu au întârziat.

Cucerirea Independenței de Stat a fost urmată de înflorirea mult așteptată. Rămânea însă nerezolvat visul readucerii românilor din afara granițelor în interiorul statului român, iar pentru aceasta erau mobilizate toate energiile.

Cînd, la 1916, s-a pus problema participării României la război, toată lumea era pregătită; în ciuda faptului că unii credeau într-o tabără beligerantă, alții în cealaltă, în centru era aceeași idee, a Unirii. Prețul plătit a fost îngrozitor, dacă reducem totul numai la cei peste 880.000 de morți, dar visul Unirii devenise realitate. Cei scăpați cu viață știau că făcuseră România Mare. Aveau cu ce se mîndri. Gloria cîștigată de aceștia punea noua generație în fața unei mari provocări: *Ei au făcut România Mare, noi ce facem?* Se suna o nouă mobilizare, un alt fel de mobilizare, cu efecte benefice pentru creșterea României pe toate coordonatele vieții.

E greu pentru cei obișnuiți să fie stăpînitori să renunțe. Era nevoie de un alt conflict, prin care să-și recapete statutul și s-a declanșat al doilea război, cu consecințe demolatoare pentru România și români. Încă înaintea mondializării conflictului, România pierdea, în 1940, ca efect al pactului Ribbentrop-Molotov de la 23 august 1939, Basarabia și nordul Bucovinei, ocupate de Uniunea Sovietică, și, în același an, aproape jumătate din Transilvania, oferită de Reichul german, prin Dictatul de la Viena, Ungariei; cealaltă jumătate era păstrată pentru răsplată celor mai fideli Reichului. Se pierduse aproape tot ce se cucerise în 1918. Situația creată aproape că împunea României participarea la războiul antisovietic, fără a mai aduce în discuție posibilitatea ca România să fie ocupată direct de Germania.

Războiul avea să se încheie cu consecințe dezastruoase. Participanți la război pentru recucerirea teritoriile pierdute și apoi pentru păstrarea

granițelor naționale, României i s-a imputat asocierea cu armata germană, dar nu i s-a recunoscut participarea alături de forțele antihitleriste. S-a tot discutat și continuă să se discute că, prin actul de la 23 august 1944, România a contribuit la scurtarea războiului și reducerea numărului de morți, dar tratatul de pace i-a stabilit locul în tabăra învinșilor¹⁷. În plus, România era abandonată de puterile occidentale în brațele hidrei roșii.

Mihai Camara, "Flacăra împietrită"

Efectele devastatoare ale ocupației bolșevice le trăiesc azi românii mai cumplit decît în perioada de tristă amintire a comunismului. Privățiunile de toate felurile, spaima provocată de teama de a fi reclamat sau pîrit pentru delict de cele mai multe ori închipuite păreau a fi trecătoare atîta timp cît dincolo de cortină licărea Nădejdea că toate vor trece. Și au trecut. Și nu au trecut! Perioada cînd oricine se temea de suspiciunea de a fi colaborat cu dușmanul de clasă a fost înlocuită de perioada reproșurilor de a fi trăit în comunism, de a se fi infestat de comunism. Ca și cum românii li s-ar fi cerut vreo părere la conturarea sferelor de influență. În căutarea libertății mult visate, românii îl întîlnesc în răspunsul occidentalilor pe Argezi: „ți-am auzit cuvîntul, zicînd că nu se poate“, nu direct, ci prin intermediul legilor comunității europene, îngrăditoare, care ne conduc din nou la Argezi: „Oriunde-ți pipăi pragul cu șoapta tristei rugi,/

Dau numai de belciuge, cu lacăte și drugi“.

Compararea situației de după 1989 cu cea anterioară este nedreaptă, dar, în graba redobîndirii timpului pierdut, cine se mai împiedică de acest amănunt, cînd și reperele au dispărut? Pe Eminescu îl știam visul nostru din toate cel frumos, în care ne refugiam cînd realitățile deveneau prea crude; acum aflăm că Eminescu e „politically incorrect“, că naționalismul lui e o barieră în dobîndirea statutului de cetățeni europeni¹⁸, iar poezia lui e sub semnul culturii germane, nu americane¹⁹. Pînă în 1989 eram în așteptare; știam ce așteptăm. Acum nu mai știm. Așteptăm să devenim europeni; ni se spune că nu sîntem pregătiți pentru asta și am temerea că de la un timp la altul vom fi și mai puțin pregătiți, cu toate succesele economiei noastre, bazată mai mult pe consumul mărfurilor din occident, la a căror producere contribuie și cei peste 25% dintre români, cei plecați acolo, dispuși să muncească. Să așteptăm să fim mai educați, cînd se spune mereu că școala românească e la pămînt, nu mai face doi bani (să fi făcut mai mult înainte de 1990)? Dar produse ale școlii românești sînt căutate și atrase în Occident. Să așteptăm să fim mai sănătoși, cînd sistemul nostru sanitar e în pom, cu dotări precare și medici unul mai compromis decît altul? Dar nu am auzit ca vreunul dintre medicii români plecați în Occident să nu-și fi găsit acolo de lucru. Afișata dorință a Occidentului ca românii să fie mai buni, și mai buni, și mai buni aduce aminte de reacția disperată a celui criticat mereu în ședințele de partid ca să fie ajutat: „Dacă mă mai ajutați mult, nu veți mai avea ce să ajutați“.

Înainte de 1989, se afirma că adevărații români sînt cei care au plecat în Occident, că doar acolo s-au afirmat valorile românești. Dacă voi aminti și că, după 1989, au fost voci care pretindeau ca, Doamne, ferește!, istoria românilor dintre 1945 și 1989 să fie ștearsă cu buretele, se va înțelege de ce nu pot acorda vreun credit unor asemenea aberații. Acum, cei plecați în străinătate, stabiliți acolo sau navetiști, spun cam același lucru. S-a ajuns la situația, nu fără explicații, că cei din interiorul țării se dezic de ea, părăsind-o, iar cei din afară, din Basarabia și Bucovina, vor

să devină cetățeni români, uneori doar pentru pașaportul care să le permită accesul în Occident, iar odată ajunși acolo, chiar devin români: le e rușine că sînt ceea ce sînt. Uniți în dezunire, sau dezuniți în unire?! Când cîștigul fără muncă este singura pornire, cine mai poate răspunde?

Pămîntul românesc, altădată binecuvîntat, a ajuns pentru unii pămînt blestemat, întrebîndu-se chiar de ce ne mai încăpățînăm cei rămași să nu-i urmăm. Le pot da un răspuns: nu pentru ca cineva să stingă lumina, cum s-a spus, ci pentru că trebuie să fie cineva care să-i aștepte, să știe unde să revină, iar motive pentru revenire vor fi totdeauna.

Vedeți că sînt cusurgiu? Că nu sînt în stare să apreciez beneficiile perioadei actuale din istoria românilor? Dar, dacă românilor li se găsesc mereu și mereu cusururi, care nu pot fi respinse în totalitate și fiecare în parte poate fi ilustrat cu exemple, pot fi eu altfel? Mai am însă încă un cusur, sînt și cîrcotaș și nu cred că există cineva în lume fără cusur. Aduc în ajutor *Biblia*, în care tot creștinul crede: răspunde Isus celor ce reclamau o femeie pentru preacurvie: „Cine dintre voi este fără păcat să arunce cel dintîi cu piatra“ (Ioan, 8.7). Păcatele românilor, deloc neimportante, nu sînt deloc puține, dar e foarte puțin probabil ca Dumnezeu să-i fi învrednicit numai pe ei cu păcate. Parafrazînd un poet antic, Nichita Stănescu glosa: *Sînt un om viu. Nimic ce-i omenesc nu mi-e străin*. Ce cîrcotaș! Să creadă că orice om viu are și păcate!

Suceava, ianuarie 2018

Mihai Camara, „Suflet închis”

NOTE

¹ A se observa că însuși cuvîntul *boier* a fost împrumutat de la slavi.

² Sextil Pușcariu, *Limba română, I, Privire generală*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940, p. 299 – 300).

³ Frederic III adăuga lingă numele regelui Matei Corvin: *natus a Valacho Patre*, iar arhiducele Maximilian de Habsburg asigura o solie a maghiarilor nemulțumiți de activitatea arhiepiscopului de Strigoni, Nicolaus Olahus, că „n-o să-i meargă mereu Valahului cum crede el”.

⁴ Numeroase informații pe această temă găsim în romanul *În ajunul revoluției*, al basarabeanului C. Stere.

⁵ Cu ocazia unei vizite în Basarabia aveam să constat că cei trei copii ai unei familii de români se numeau Olea, Colea și Tolea.

⁶ Petru Maior, *Reflexii asupra răspunsului dumisale rețensentului din Viena...*, în *Petru Maior în mărturie antologice*, Editura Mega din Cluj-Napoca, 2016, sub coordonarea lui Ioan Chindriș și a Niculinei Iacob, p. 166.

⁷ În Aron Pumnul. *Voci asupra vieții și însemnătății lui...*, Cernăuți, 1889, p. 164.

⁸ Tipărirea primelor bancnote pe care apărea numele României a provocat chiar proteste la Viena.

⁹ Victor Teleucă, *Car frumos cu patru boi*, Ed. Universul, Chișinău, 2011, p. 28.

¹⁰ Din nou se evita cuvîntul *român*!

¹¹ Merită să amintim și alte teze ale autorilor: în evul mediu Basarabia era legată de Imperiul Țarist, care a contribuit la ridicarea regiunii; domniitorii moldoveni au opritat populația Basarabiei; Mihai Viteazul a purtat războaie imperialiste de cucerire a teritoriilor străine; la 1918 Sfatul Țării a trădat interesele Basarabiei, dăruind-o statului imperialist român; poporul moldovenesc a continuat să trăiască liber în RASS Moldovenească, din cadrul RSS Ucrainene, început al statalității moldovenești; la 1940 Basarabia a fost eliberată de sub ocupație străină etc.

¹² După apariția la București, în 1964, a volumului *Karl Marx – însemnări despre români*, în care se afirma că Basarabia fusese ocupată prin furt, nu prin cucerire, Ivan Bodiul, primsecretar al PC al RSSM, acuza România de „minciuni și denaturări despre Moldova”; în 1967 *Sovetskaia Moldavia* susținea că: „Este necesar să spunem că tăcerea și pasivitatea noastră sînt folosite de către falsificatorii burgezi ai istoriei care, în publicațiile lor, în mod conștient [...] suprimă faptele și evenimentele care au caracterizat aspirațiile străvechi ale poporului moldovean pentru unirea cu Rusia și statul rus”.

¹³ Petre P. Moldovan, *Moldovenii în istorie*, Chișinău, 1993.

¹⁴ Vasile Stati, *Dicționar moldovenesc-românesc*, Chișinău, 2003.

¹⁵ O glumă spunea că, în timpul unei vizite la Chișinău, lui Sadoveanu i s-a propus să i se traducă opera în limba moldovenească, iar acesta ar fi răspuns: Auzi ticăloșie, să mă traducă pe mine în limba mea.

¹⁶ DG24HD, 11.11.2017.

¹⁷ Nu era pentru prima dată. Prin pacea din 1778, România, învingătoare în război, primea, din partea Turciei, Dobrogea, dar pierdea, în favoarea Rusiei, aliate, sudul Basarabiei.

¹⁸ Ca și cum germanilor, francezilor, italienilor, model de europeni, le cere cineva să renunțe la naționalitate.

¹⁹ Și ne revoltăm, pe drept cuvînt, cînd, într-o vreme, lui Eminescu i se reproșa că nu a înțeles lupta de clasă.

EPOPEEA UNUI FEBRUARIE DE (Z)BUCIUM

„Chiar despre-ntâmplarea lor
Cum o fost și o pățit
C-un franțuz străin venit
Venit din țară străină
Ne-o luat pita din mână
Baia cea cu daruri plină
Ce ne-o fost mai cu-ndemână
Din ea trăia o comună
Toți bine cu voie bună...”

din „Versul buciumanilor”,
Costinaș Ioan – ștaigăr Bucium-
Poieni (1882-1954)

Multe meșteșuguri s-au păstrat generații de-a rândul în familiile românilor, dar unul dintre cele mai vechi, pentru care erau bine cunoscuți în lumea întreagă și strămoșii noștri daci, era meșteșugul de aurar. N-au fost aurari mai vrednici în România secolului XIX decât aurarii din Munții Apuseni, care, în bunăstarea lor n-au uitat niciodată să lase în urmă nenumărate fapte de suflet și amintiri care să le încălzească nepoților și strănepoților mândria de neam și țară. Faptele lor au fost consemnate mai ales de către preoții și învățătorii locului, prin intermediul cărora se derulau mare parte dintre ele, spre exemplu strângerea de fonduri pentru achiziționarea vitelor de carne pentru ostașii sau electrificarea satelor.

Nu cred că greșesc dacă afirm că în tagma aurarilor cei mai renumiți erau cei din comuna Bucium. Străbunicul meu, Ioan Costinaș din Bucium-Poieni, de pildă, era ștaigăr (maistru-supraveghetor de mină), fiind chemat în repetate rânduri la exploatații aurifere învecinate celei de la Bucium (Comarnic, Zlatna, etc.) pentru a identifica filoanele de aur pe care le sigila cu o ștampilă care avea înscris pe ea numele lui. Între anii →

MIHAELA RAȘCU

1880-1950, nu se puteau lăuda prea mulți în România cu traiul pe care îl duceau aurarii din Munții Apuseni și, de fapt, nu numai ei, ci și majoritatea meșteșugarilor din zonă. Vorbind de mineritul din Apuseni, un exemplu clar era Târgul de la Abrud, care devenise unul dintre cele mai bogate și cunoscute din țară, dezvoltând în jurul său o întreagă breaslă de meseriași de lux, de la cizmari, croitori, pălărieri și până la frizeri.

Toată această expansiune economică a zonei a început în anul 1880, odată cu modificarea legislației care a permis arendarea unor zone miniere de către buciumani. Contractul de arendă a fost încheiat inițial pe o perioadă de 5 ani cu posibilitatea prelungirii, de către asociația pe care au înființat-o 36 dintre cei mai înstăriți buciumani pentru a putea împărți atât cheltuielile (cote-părți numite cuxe) cât și profitul. Lucrând în această asocierie (târșăjie), ei au identificat o zonă puternic mineralizată care i-a motivat să solicite prelungirea contractului după expirarea celor cinci ani, cu atât mai mult cu cât își plățiseră în mod regulat arenda și făcuseră investiții semnificative în zona de exploatare. Iată însă că din partea autorităților austro-ungare, reprezentate în zonă de procuratorul Lukaci Bela, i-a așteptat un șir de surprize. Prima a fost majorarea cuantumului arendei, motivat tocmai de investițiile buciumanilor în zonă, investiții care au sporit valoarea perimetrului minier de exploatare. Acceptând noua arendă, buciumanii se așteptau, normal, la prelungirea contractului. În schimb, Lukaci Bela a încheiat un alt contract cu o societate franceză, după care a plecat la Budapesta într-un mod mișelesc, lăsându-i pe francezi să îi scoată pe buciumeni cu jandarmii din perimetrul minereului, lipsindu-i chiar de bunurile lor.

Francezii au sosit pe plaiurile noastre cu o tehnologie care să permită exploatarea intensivă a aurului, tehnologie care ar fi epuizat în scurt timp integral întregul minereu identificat de buciumani și punând în pericol populația nu numai prin prisma faptului că mulți își pierdeau locurile de muncă, ci mai ales prin prisma faptului că buciumanilor le era restricționat accesul la sursele de apă captate și folosite în exclusivitate pentru exploatare.

„Acum baia ne-a luat

*Suntem de pierit în sat
Căci la noi la munți în sus
Alte economii nu-s
Mai de preț ca bășagul
Acela ni-e tot ioșagul
Căci la noi pământu'-i rău
Și se face puțin grâu
Că și dacă-l semănăm
Numai sămânța ne-o luăm
Și așa, acum poporul
L-au umplut jalea și dorul...”
din „Verșul buciumanilor”*

Aceste elemente, precum și modul abuziv în care buciumanilor le fusese refuzată prelungirea contractului pentru arendarea perimetrului în care se făcuseră investiții majore, au determinat o stare de revoltă soldată în luna februarie 1886 cu un atac asupra sediului minei, în care se spera că va fi găsit noul contract cu firma franceză. Buciumanii nu au găsit contractul, în schimb, autoritățile, temându-se de o răscoală extinsă în Munții Apuseni, asemeni celei lui Horea, au trecut la represalii, terorizând buciumanii până în momentul în care atacatorii au fost întemnițați. Și în acest caz, autoritățile austro-ungare au fost surprinse de forța cu care moșii își apărau drepturile, pe parcursul anchetei judiciare fiind în repetate rânduri subliniat caracterul economic și social al acțiunii.

Toate momentele-cheie ale revoltei buciumanilor din 1886, context, pregătire, atacul propriu-zis, terorizarea sătenilor și până la arestarea atacanților și perioada de pușcărie au fost adunate de către unul dintre condamnați într-un jurnal – poem, numit de unii folcloriști baladă, de alții epopee, jurnal

conținând 769 de versuri, transmis pe cale orală până în anul 1965 când, profesorul Dimitrie Brabaru îl culege și îl scrie sub titlul “Verșul buciumanilor”.

Pornind de la cele redată în jurnal, folcloristul Ovidiu Bârlea scrie un “roman-muzeu” cu titlul “Șteampuri fără apă”, la care se adaugă pentru a contura fresca lui februarie 1886 cărțile “Aurarii din Buciumă-nimea Apusenilor în literatură”, scrisă de Voicu Ioan Macaveiu, “Gânduri din adânc”, scrisă de Nicolae Țandru și “Moșii – calvarul unui popor eroic dar nedreptățit”, scrisă de Ion Rusu Abrudeanu.

Se pare însă că rezistența de la 1886 nu numai că este ignorată de istoria oficială, dar nici măcar nu a servit ca luare aminte peste timp autorităților care, în contemporan, lasă ca România să fie cutremurată de interesele meschine de “ghișeft” politic și lipsite de scrupule cărora le cade pradă în primul rând moștenirea lăsată nouă cu mari sacrificii de moși și strămoși și pe care ar trebui să o lăsăm în bună rânduială copiilor și nepoților noștri.

Nu trebuie decât să spun Roșia Montana (sărbătorită pe 6 februarie) ca să-mi subliniez cuvintele, zonă aflată într-o situație de o similitudine șocantă cu cea din Buciumul anilor 1885-1886.

Mișcarea de rezistență din 1886 nu vorbește decât despre începuturile exercitării unui drept legitim de auto-apărare, de protejare a tuturor resurselor care asigură dezvoltarea alternativă a Munților Apuseni (surse de apă, pășuni, păduri, munți și, până la urmă, vorbim de patrimoniul cultural material și nematerial) în cadrul unui efort susținut de înfruntare a unui adversar cu resurse financiare considerabile, conectat la cel mai înalt nivel decizional, lipsit de scrupule și care nu poate fi stăvilit în alt mod decât printr-un rol activ al societății civile, căci situația este agravată mereu de coruptibilitate.

Exemplu ne dă chiar “Verșul buciumanilor”:

*“Căci de pe urmele lui
Nici când nu vom fi sături
Dar trebuie de făcut sfat
Și nu trebuie lăsat
Bășagul să ni-l mănse
Și venitul să ni-l strice
Că de-l vom lăsa la noi
Ne vom plânge mai de-apoi...”*

Ioan al Banatului

„Să nu luăm chipul fratelui celui mai mare de a ne judeca frații!”

L. C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, știm că evangheliile care se citesc înainte de postul Paștelui ne pregătesc pentru marele praznic al Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Una din acestea este cea despre *Fiul risipitor*, care este foarte cunoscută și care are bogate semnificații, despre care ne-ați mai vorbit.

Î.P.S. Ioan: Textul Evangheliei care cuprinde pilda *Fiului risipitor* ridică probleme fundamentale. Inițiativa împărțirii averii n-a aparținut tatălui, ci fiului cel mic. Fiul cel mic i-a cerut tatălui să împartă averea și tatăl a împărțit-o. Iată, fiul cel mic s-a dus la tatăl său cu vicleșug. Poate dacă i-ar fi spus tatălui: *dă-mi partea mea de avere, că eu vreau s-o vând și să plec departe*, atunci probabil că tatăl n-ar fi vrut. Probabil va fi zis bătrânul om: *dacă se întâmplă să mor, decât să se certe fiii mei pe partea de avere, mai bine o împat*. Fiul cel mic repede a vândut-o și a plecat.

Când s-a întors de la țarină, fiul cel mare s-a supărat, văzând că pentru fratele său desfrănat tatăl a tăiat un vițel și a făcut praznic mare, iar lui nu i-a dat niciodată un ied, „ca să mă veselesc cu prietenii mei” (Luca 15, 29). Tatăl, ieșind, nu i-a explicat ce se întâmplă, dar l-a rugat să intre.

Aflăm de aici o învățătură extraordinară, pentru că și astăzi Tatăl se roagă de mine și de tine să intrăm în biserică.

O! în dimineața aceasta, Tatăl Ceresc s-a rugat să intrăm în biserică. Au venit la biserică milioane de oameni din țara aceasta cărora Dumnezeu Tatăl le-a spus în zorii zilei: *Veniți la ospățul pe care-l pregătesc Eu în biserică!*

Dacă pentru acel fiul risipitor tatăl înjunghie vițelul cel mai gras, la ospățul din biserică, Tatăl nu un vițel a jertfit,

ci pe însuși Fiul său. Ce pregătește Tatăl pentru fiii oamenilor botezați cu numele Prea Sfintei Treimi Dumnezeu? Auziți ce ospăț pregătește Tatăl aici, în biserică lui și în veșnicie la Cina Mielului!

Stăm ca niște pietre afară, unii oameni au luat chipul unor stânci. Sunt stânci mișcătoare.

Binecuvântat să fie Dumnezeu că oamenii nu se supăra și vin la chemarea Tatălui în sfânta Lui casă, în biserică.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, mă gândesc la fiul cel mare și remarc o comparație cu toți credincioșii care vin la biserică, care se roagă, ascultă și respectă poruncile. Mi se pare puțin derutantă atitudinea tatălui față de el. Greșesc?

Î.P.S. Ioan: Fiul cel mare, care a stat acasă cu tatăl său, în loc să se bucure că fratele său s-a întors, s-a întristat.

De multe ori și noi, cei ce suntem în biserică, privim peste umăr la un frate pe care nu l-am văzut de mult timp la biserică sau nu l-am văzut niciodată și zicem: *dar ce caută fratele acesta la biserică că doar nu l-am văzut niciodată sau pe sora asta n-am văzut-o de nu știu cât timp!*

Să nu luăm chipul fratelui celui mai mare de a ne judeca frații pe care-i vedem că se întorc răniți de pe cărările lumii acesteia și vin la biserică! Să-i primiți, vă rog, cu toată dragostea iar nu cu răceală, ci să le oferim un loc în biserică, să le dăm întâietate când mergem la anafură sau la miruit.

Nu zice nimeni să-i așteptăm la ușa bisericii cu un vițel îngrășat, ci, zice Hristos, să-i așteptăm cu dragostea noastră.

Alții spun că ar fi o cheltuială mare să-l aștept pe cel care vine rar sau o dată la biserică. Ar fi oare scump pentru mine, pentru tine, să-i oferim o lacrimă de dragoste?

Unii oameni cad pe cărările păcatului în lumea aceasta și nu-i de mirare să vezi un om căzând pe cărările lumii acesteia, dar dureros este când cade cineva în biserică.

De aceea să ne rugăm lui Dumnezeu să nu cădem noi, cei ce pășim astăzi în biserică.

L.C.: Dar, Înaltpreasfințite Părinte, de ce mor oamenii? Cred că este o întrebare pe care nu prea îndrăznim să ne-o punem.

Î.P.S. Ioan: Se spune în *Sfânta Scriptură* că plata păcatului este moartea. Dar auziți de ce am zis eu că mor! De o parte că sunt păcătos și eu. Tânărul din evanghelia despre fiul risipitor și-a luat partea de avere și a

plecat cu ea în lume. Și a cheltuit-o. Se spune că și-n țara aceea au venit vremuri grele și era aproape să *piară* de foame. Verbul *a pieri* are și sensul de *a muri*. Deci și-a luat partea de avere și a risipit-o.

Și eu într-o zi am plecat din casa părintească. Nu le-am cerut părinților mei să-mi dea partea de avere și să plec cu ea în lume.

Totuși, am plecat cu ceva din casa părintească. Am plecat cu ceva mai scump decât o parte din avere. *Am plecat cu viața mea pe care am dobândit-o în familie*. Mi-am luat viața și-am plecat cu ea în lume. Constat și eu că mi-am risipit viața, că mi-am pierdut viața și mi-am cheltuit-o în zadar, iar acum se apropie ceasul morții. Ce fac oamenii când li se apropie limba din ceasul morții?

L.C.: Da, Înaltpreasfințite Părinte, este o întrebare grea, foarte grea. Mulți sunt bolnavi, cer ajutor celor apropiați pentru trebuințele fizice, desigur se roagă lui Dumnezeu.

Î.P.S. Ioan: Toți se roagă lui Dumnezeu să le dea viață, deoarece ei înțeleg că pe cea pe care au avut-o au pierdut-o, au risipit-o în viața aceasta pământească. Și zic bătrânii și bolnavii ținuiți pe patul spitalelor sau acasă: *Doamne, mai dă-mi un pic de viață!* Și ei mor. Și atunci Dumnezeu, milostiv fiind, îi mai dă omului o viață. Dar Dumnezeu nu-ți mai dă o viață de 70-80 de ani, după ce ți-ai pierdut-o pe cea pământească, ci, în mila Lui, îți dă o viață pe veșnicie. *Dumnezeu îți dă viața veșnică*.

Iată mila lui Dumnezeu, cum spuneam, îți dă încă o viață și aceasta este veșnică. Viața aceasta pământească nu ne-o alegem. Nu alegem când ne naștem pe pământ, nu ne alegem părinții, nu alegem locul unde ne naștem. Dumnezeu rânduieste din ce părinți ne naștem și unde.

Deosebirea este că pentru viața de dincolo, Dumnezeu ne dă posibilitatea ca în viața aceasta să ne alegem noi, fiecare, de aici, de pe pământ, în care viață veșnică să trăim: *viața veșnică lângă Dumnezeu sau viața veșnică lângă cel rău*.

Auziți! Dumnezeu ne lasă să ne alegem decizia!

Binecuvântat să fie Dumnezeu că văd pe fețele și-n ochii credincioșilor care se află, la sărbători, în sfânta biserică că privesc către veșnicia lui Dumnezeu. Dumnezeu să-i binecuvânteze și să nu-i mai întoarcă înapoi, să nu mai privească la cealaltă viață veșnică!

A consemnat LUMINIȚA CORNEA

Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei

(II)

5. Despre unitatea națională și unitatea bisericească

Proclamarea independenței Republicii Democratice Moldovenești a adus în discuție, printre membrii clerului din Basarabia, și chestiunea "autocefaliei". Unirea după o sută de ani a provinciei românești, ocupată la anul 1812, cu Țara-Mamă a eliminat această posibilitate și a pus acut problema unificării bisericești în cadrele unei Biserici Ortodoxe Române unice. În Basarabia se formează două tabere: o tabără cuprinzând persoane de diverse etnii, reprezentanți ai vechiului regim imperial, nostalgici ai "Sfintei Rusii", care militează pentru menținerea Bisericii Basarabiei sub ascultarea Patriarhiei Ruse, în pofida schimbărilor politice, și o tabără "națională", care s-a exprimat pentru unitatea bisericească a românilor. Această "secesiune", condamnată de Patriarhia Moscovei, nu va fi un gest izolat. Din contră, în toate teritoriile desprinse de sub oprirea țaristă și devenite independente de noua Rusie sovietică (Polonia, Finlanda, Țările Baltice, Gruzia) au existat curente pentru înființarea de biserici autocefale locale, în virtutea drepturilor canonice, a tradiției istorice din spațiul ortodox și pentru evitarea amestecului în treburile interne, prin biserică, a fostului stăpânitor. Patriarhatul Moscovei, fie din proprie voință, fie la presiunile puterii sovietice, nu va recunoaște niciodată în perioada interbelică noile schimbări de jurisdicție, intrând într-un conflict acut cu Patriarhia Ecumenică, care, în virtutea drepturilor sale în lumea ortodoxă, a acordat tomosuri de recunoaștere mai multor biserici nou-formate. S-a așteptat până la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, când o parte din aceste teritorii au fost reocupate de noua putere sovietică și a devenit limpede că altele, precum Polonia sau Finlanda, nu pot fi integrate URSS. Atunci Biserica Ortodoxă Rusă, în acord cu puterea sovietică, a "reintegrat" pe credincioșii ortodocși din teritoriile reocupate și a acordat autocefalia celorlalte Biserici ortodoxe rămase în afara granițelor sovietice, dar care, la un moment dat, avuseseră de-a face cu Biserica Ortodoxă Rusă. În anul 1918, la 7 aprilie, după proclamarea independenței Basarabiei și votarea de către Sfântul Țării de la Chișinău a unirii cu Țara Mamă, Mitropolitul de Iași a arătat că toate problemele acestui ținut

privesc Biserica Ortodoxă Română, ceea ce a dus la retragerea la Petersburg a arhiepiscopului Anastasie¹⁵, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române înființând Arhiepiscopia Română a Chișinăului.

6. Despre dialogul dintre Biserica Ortodoxă Română și Sinodul Rus în anul 1918

În cazul concret al Basarabiei, Mitropolitul Pimen al Moldovei, pe atunci președinte al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a adresat la 17 aprilie anul 1918 o telegramă Arhiepiscopului Atanasie, prin care i se făcea cunoscut că este recunoscut drept chiriarh legiuit al Bisericii Ortodoxe, fiind invitat să se alăture Sinodului românesc. În răspunsul său, arhiepiscopul rus argumenta că "sfintele canoane nicidecum nu pun în atârnamare jurisdicția bisericească de jurisdicția statului", însă în aplicarea acestui principiu asupra faptelor istorice folosea două măsuri diferite.

În opinia sa, ocuparea Basarabiei în anul 1812 și modificările operate atunci în jurisdicția bisericească, fără nicio consultare sau acord, erau perfect legitime (conform dreptului de cucerire), în timp ce crearea statului național român și, mai ales, unificarea bisericească a românilor ortodocși și refacerea jurisdicțiilor istorice în Moldova nu erau posibile! În încheierea mesajului său, vlădica Atanasie arăta: "Fără orice relațiuni cu Biserica Rusă, nu poate hotărî soarta singur eparhia Chișinăului și nici Biserica Română, pentru că asta ar însemna din partea ei însușirea unei moșteniri care este străină de dânsa. Lucru evident că chestiunea cu privire la situația Basarabiei, mai departe, din punct de vedere bisericesc, trebuie să se hotărască numai după o prealabilă discuțiune a acestei chestiuni în același timp de Biserica Rusă și de Biserica Română și în urma unor relațiuni între ele, în conformitate cu canoanele; totodată trebuie luat în considerație și glasul clerului și a întreg poporului ortodox care locuiește în limitele Basarabiei".

La 21 aprilie anul 1918, episcopatul rus din Basarabia s-a întâlnit la Iași cu delegația Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Argumentele invocate de partea română, pe baza canonului 17 al Sinodului al IV-lea ecumenic și cano-

Mihai Camara, "Lanțuri"

nului 38 al Sinodului al VI-lea ecumenic, care veneau în sprijinul revenirii bisericii basarabene în cadrul Sinodului românesc, au fost respinse.

De asemenea, Atanasie nu a acceptat să-l pomenească la rugăciuni pe primatul României, să promoveze limba română în biserică și școlile teologice și să accepte o dezvoltare a bisericii basarabene în limitele impuse de legile statului român. Plecând la Moscova, pentru a lua parte la lucrările Sinodului rus, Atanasie a cerut patriarhului Tihon să trimită o "scrisoare irenică" mitropolitului Pimen al Moldovei (datată 23 mai anul 1918). Prin această scrisoare, Patriarhul Rus punea la îndoială realitatea unirii Basarabiei cu România, cerând ca problemele bisericești să fie discutate abia după încheierea păcii și retragerea noilor granițe. La fel ca și Atanasie, Tihon afirma că modificarea granițelor nu trebuie, de la sine, "să rupă imediat legăturile canonice cu Biserica Rusă și să se supună jurisdicției canonice a Bisericii Române". Din nou, patriarhul rus venea cu eternul argument al "Sfintei Rusii", invocând faptul că situația din anul 1918 nu poate fi comparată cu cea din anul 1812, deoarece atunci Rusia "a eliberat" pe creștinii basarabeni de sub oprirea otomanilor musulmani, a refăcut provincia și a "civilizat-o", în timp ce se sugera că evenimentele din anul 1918 ar fi un gest neprietenesc la adresa unei Biserici-surori! În finalul mesajului, Patriarhul Tihon propunea totuși soluția ca soarta bisericii basarabene să fie hotărâtă de basarabenii înșiși: "Este cu totul natural și chiar necesar în momentul de față a întreba clerul și poporul basarabean cum și în ce formă ar dori ei să-și organizeze viața lăuntrică a Bisericii lor și să stabilească relațiile ei cu Biserica Rusă și Biserica Română". "Poporul" trebuia să-și exprime voința prin Soborul local sau prin Adunarea Eparhială și, în funcție de deciziile adoptate, Sinodul rus urma să ia o hotărâre.

Material documentar întocmit de Dr. STELIAN GOMBOȘ

¹⁵http://www.biserici.org/show_event.php?id=23014

MIHAIL DIACONESCU

TENDINȚA SPIRITUALĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ DE AZI (V)

- La ce an vă referiți când vorbiți de opera domnului Ilie Bădescu?

- Domnul profesor Ilie Bădescu este un eminent specialist în problemele pe care le ridică mobilitatea socială și schimbările sociale.

El s-a impus, de asemenea, ca specialist de mare autoritate și de largă recunoaștere în filosofia culturii, antropologie, istoria sociologiei clasice și contemporane, istoria socială, analiza comparativă a dezvoltării moderne a națiunilor din aria Europei Centrale și de Răsărit, în teoria dezvoltării și a subdezvoltării, în studiul imperiilor, al regimurilor oligarhice și al panideilor, al internaționalelor și al rolului lor în Occident, România și Rusia, în sociologia și geopolitica frontierelor, în studiul enciclopedic al valorilor reprimite, în studiile rurale, ale riscurilor sociale și ale dezvoltării comunitare, în sociologia literaturii.

La Universitatea din București, el a introdus cursurile de geopolitică și antropologie istorică.

Ca membru în colegiile de redacție ale revistelor *Sociologia românească*, *Revista română de sociologie* și *Noua revistă română*, *Serie nouă*, el și alți intelectuali au imprimat acestor publicații o ținută științifică adecvată în raport cu variate probleme ale societății actuale.

Eu am avut bucuria să fac parte din gruparea revistei *Noua revistă română*, *Serie nouă*.

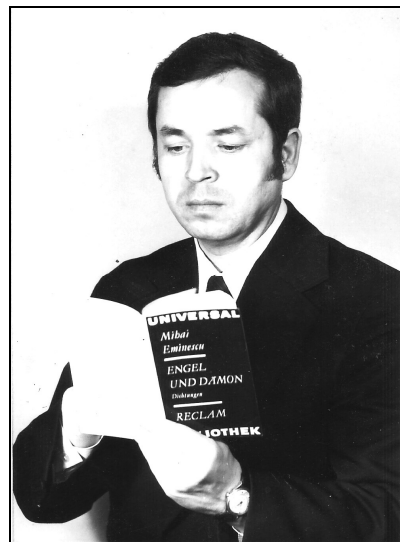
Când membrii colectivului redacțional de la *Noua revistă română*, *Serie nouă* se adunau pentru a stabili liniile directoare ale dezbaterilor și sumarul fiecărui număr, intervențiile domnului profesor Bădescu erau ascultate cu cea mai mare atenție și urmate întocmai. Logica, exemplele și argumentele acestor intervenții erau perfecte. De aceea pentru mine, întâlnirile de la redacția publicației lunare *Noua revistă română*, *Serie nouă* sunt de neuitat.

Domnul profesor Ilie Bădescu a fondat Grupul de Studii Interdisciplinare *Sociologia militans*

(1990). Este fondator al Institutului de Studii Sociocomportamentale și Geopolitice (ISOGEP) și al publicației *EUXIN*, revistă de sociologie, geopolitică și geoistorie.

A fost președinte al Asociației Sociologilor din România între 1995-2009. Este laureat al premiului *Dimitrie Gusti* al Academiei Române.

Excepțional de importante pentru influența lor activă în rândurile intelectualilor cu cele mai diferite preocupări sunt volumele pe care domnul profesor Ilie Bădescu le-a publicat. Printre ele se numără *Sincronism european și cultură critică românească* (1984), o carte care a provocat și susținut dezbateri aprinse pe tema evoluțiilor din societatea românească; *Timp și cultură. Trei teme de antropologie istorică* (1988); *Istoria sociologiei*. *Perioada marilor sisteme* (1994); *Sociologia eminesciană* (1994), una dintre cele mai importante cărți ale culturii noastre; *Sociologia și geopolitica frontierelor* (Vol. I-II, Coordonare și autor, 1995); *Teoria latențelor. Contribuție la studiul popoarelor* (1997); *Istoria sociologiei. Teorii contemporane* (1997); *Reforma oligarhică versus calea corporativă* (1997); *Idei politice și sisteme sociologice românești* (1998); *Cu fața spre Bizanț* (Vol. I și II, 1999 și 2007); *Mari sisteme sociologice europene* (1999); *Enciclopedia valorilor reprimite*. *Războiul împotriva culturii române*

(Vol. I-II, Coordonare, 2000); *Dicționar de sociologie rurală* (Coordonator împreună cu Ozana Cucu-Oancea și coautor, 2004); *Tratat de geopolitică* (2008); *Enciclopedia sociologiei universale* (Vol. I-II, 2008); *Tratat de sociologie rurală* (Coordonare, 2010); *Sociologie noologică* (2010), lucrare de o înaltă ținută teoretică, una dintre marile realizări ale științei românești și europene; *Geopolitica noului imperialism* (Coautor, 2015) și altele.

Domnul profesor Ilie Bădescu este fondatorul unei direcții noi în sociologie, îndatorate paradigmei noologice în studiul societății. Acestei direcții îi corespund tratatele pe care le-a intitulat *Noologia*. *Cunoașterea ordinii spirituale a lumii. Sistem de sociologie noologică* (2001, 2002) și *Noopolitica. Teoria fenomenelor asincrone* (2005).

Vorbind despre opera vastă a profesorului și marelui savant Ilie Bădescu țin să subliniez în mod deosebit faptul că el a realizat unul dintre cele mai importante volume cu caracter exegetic și monografic din câte au fost dedicate până acum romanelor mele. Este volumul *Drama istorică a omului creștin în literatura lui Mihail Diaconescu. De la sociologia culturii la fenomenologia narativă. Contribuții antropologice* apărut în 2010 la Editura Magic Print.

Rigoarea analizelor, logica expunerii, atitudinile speculative, demersurile comparatiste, apelul la un mare număr de discipline sociologice și antropologice, forța revelatoare a demonstrațiilor caracterizează acest volum, care nu are termen de comparație în cultura română.

R. SUBȚIRELU

Mihai Camara, "Floare la fereastră"

VATRA VECHĂ 10/100

Evenimentul cel mai important pentru ființa națională este în acest an Centenarul Marii Uniri.

Cum ar trebui marcată o astfel de sărbătoare, ce ar trebui făcut ca ea să fie înălțătoare, ca o consfințire a unei împliniri la care s-a visat și pentru care s-a plătit tribut de sânge? Ce ar trebui și cum ar trebui făcut încât să nu se cadă în formal ori în festivism ieftin, de paradă?

Poate că înainte de toate ar fi bine să ne cunoaștem istoria, faptele care au făcut posibilă punerea într-o singură ecuație a tot ceea ce ne unește și ne definește.

Ar fi înțelept, cred, să-i ascultăm pe istorici, pe aceia care au autoritate, competență și care nu se lasă îmbătați cu apa rece a circumstanțelor geopolitice, cei care au cercetat cu trudă istoria devenirii noastre, care au pus în balanță documente din tezaurul nostru, dar care au cuprins dimensiunea națională în concertul națiunilor, vecine

și nu numai, prietene și/sau dușmănoase.

Cu siguranță, Centenarul Marii Uniri trebuie parcurs în trepte, iar prima treaptă este cea a unirii Basarabiei cu România, care nu poate fi nici sărită, nici ignorată.

Ar fi mai mult decât o datorie morală, apoi, să-i cuprindem în orizontul Marii Uniri, pe cei care au simțit mersul istoriei și s-au angajat în a pecetlui rotundul nostru geografic și spiritual.

Numele și faptele lor trebuie omagiate atât pentru a ne cunoaște pe noi înșine, dar și pentru a oferi modele acum, când poate e nevoie mai mult decât oricând de modele, când națiunile și granițele devin evanescente.

Responsabil este însă ca fiecare să facă ceea ce poate și ceea ce știe mai bine pentru ca Anul Centenar să fie și el, în alt fel, memorabil, ca și anul 1918!

Pentru că în paradigma celor o sută de ani, se înscriu și cei zece ani de existență a revistei *Vatra veche* (cu sloganul de pe prima pagină: "Români din toate țările, uniți-vă!"), am cuprins în

agenda personală (care se poate confunda și cu cea a revistei) și proiectul "100 de cărți pentru Marea Unire", modul simbolic de a marca acest Centenar, dar și de a participa cu o expoziție cu cele 100 de cărți în Cetatea Marii Uniri, Alba Iulia.

Energiile noastre se vor direcționa și pentru a distinge 10 personalități ale vieții publice cu "Diploma de excelență 10/100" și medalia aferentă, dar și de a publica zece cărți semnate de autori care s-au distins în activitatea revistei *Vatra veche*.

Dacă puterile mă vor ține, voi tipări și zece volume personale în acest an.

Începutul acestor ținte îl are pe academicianul Ioan Aurel Pop ca protagonist (cu conferința "Marea Unire și vecinii României") și pe pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan, ca autor al primei cărți din colecția "10/100".

Nădăjduiesc să-l confirm în aceste proiecte pe Lucian Blaga, care spunea că „un ardelean este un om care duce un gând până la capăt!”.

NICOLAE BĂCIUȚ

Colecția "10/100"

O MIE ȘI UNA DE POVEȘTI

Pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan își continuă maratonul său narativ, credincios pildelor, parabilelor, legendelor și istorioarelor cu tâlc pe care ni le propune carte de carte, cu diverse ținte. De data aceasta, „poveștile” lui urmăresc „adevărurile despre viață”.

Nu știu dacă și-a propus un demers de anvergură șeherezadică – o mie și una de povești, dar strategia pare a fi aceeași – crearea unui orizont de așteptare, care să-l salveze pe om de minciună, ipocrizie, fariseism... (lista e foarte lungă). Amânarea, continuarea poveștii înseamnă totodată salvarea vieții, dar nu oricum, ci una în care să fie descoperite treptat valori ale moralei creștine, care e, de altfel, corolarul elanurilor creatoare ale preotului scriitor.

Titlul cărții („Un timp de poveste”) se regăsește și el într-o paradigmă a epicului... fluviu. Nu unul exclusivist, pentru că povestirile lui Gheorghe Nicolae Șincan nu sunt doar parabole, ci și metafore existențiale. Se simte mereu o undă lirică între valurile epice.

Pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan e înzestrat cu darul povestirii, și o

face cu bonomie din alte vremi. Tonul e de șezătoare, stilistic așisderea, cu toate virtuțile și riscurile unui astfel de cadru. Dar substanța e de amvon, pentru că autorul nu-și abandonează condiția pe care și-a asumat-o ca destin.

Pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan pare că s-a născut cu acest har apostolic, astfel că propovăduirea învățăturii creștine este misiunea prin care se hrănește sufletește și din care își iau hrană și cei care se însoțesc cu el, la drumul sigur pe care se ajunge la o... scară la cer.

Retorica povestirilor lui Gheorghe Nicolae Șincan e subsumată unor astfel de comandamente. De aceea discursul lui e limpede, fără artificii de vreun fel, pentru ca receptarea să fie fără echivoc, până și în textele în care autorul este aluziv, evitând ca mesajul să fie ostentativ, lozincard.

Multe din povestirile sale par a fi traduceri pe înțelesul tuturor ale învățăturilor biblice. Ele sunt informative și formative, ele modelează conduita, ținuta, cunoașterea de sine și regăsirea în orizontul credinței.

O astfel de formulă se dovedește eficientă, de impact, cărțile pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan bucurându-se de mult interes din partea celor care-i împărtășesc opțiunile sale. Și credincioși, de toate vârstele, dar și preoți, pentru care povestirile preotului scriitor sunt ansamblate în cuvântul lor de învățătură în fața altarului.

Cred că, dacă ar fi să găsim un loc pentru pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan, l-am situa confortabil între autorii de literatură religioasă, una de o formulă aparte, care aduce autorului, distincție, originalitate, singularitate.

NICOLAE BĂCIUȚ

P.S. Deschizând seria colecției editoriale "10/100", cu pr. dr. Gh. N. Șincan, intrăm în rezonanță cu Andrei Mureșanu: "Preoți cu crucea-n frunte/căci oastea e creștină!"

Ancheta „Vatra veche”

Prima casă

Casa în care m-am născut

M-am născut în București (acasă, nu la spital), pe strada Dr. Burghilea 19, etajul 2, ap 7, adresă pe care nu am părăsit-o până în 1982, când am plecat din țară. Având în vedere că am trăit la aceeași adresa de când am văzut lumina zilei până la maturitate, când scriu despre *casa în care m-am născut*, nu mă pot referi numai la blocul respectiv și la împrejurimi, ci trebuie să descriu și profunda legătură dintre mine și acel loc, ca și despre rana produsă la despărțirea mea de el.

Blocul de pe colțul străzilor Dr. Burghilea și Dr. Georgescu, situat lângă piața Hala Traian, era o construcție elegantă veche, de la începutul secolului 20, cu etaje înalte și apartamente spațioase. Nu cunosc istoria proprietarilor decât foarte vag, din auzite, când eram eu copil blocul a fost naționalizat.

Cred că subiectul *Casa în care m-am născut* e emoționant, mai ales pentru cel care scrie, amintindu-și de locul copilăriei. Vibrația ciuturului va depinde însă de forța cu care autorul e capabil să transmită, în scris, propria trăire.

Apartamentul avea trei camere, un hol și un vestiar, toate foarte spațioase. Camera din mijloc era sufragerie, într-o parte a ei era dormitorul părinților, de cealaltă parte, camera copiilor, Toma - fratele meu cu trei ani mai mare - și eu. Camera copiilor a devenit, peste ani, camera fiului meu Sorin, cu care am plecat când el avea patru ani și jumătate.

În sufragerie, era o masă și două bufete, "bufetul mare" și "bufetul mic", ambele încuiate, în care se păstrau servicii și tacâmuri, fețe de masă și, atracția principală, prăjiturile de casă.

Pe bufetul mare se puneau pomul de Crăciun. Cum camera copiilor era lângă sufragerie și ușile erau cu glazvand, cu două zile înainte de Crăciun se fixa o pătură care acoperea ușa și nu vedeam ce se întâmpla în sufragerie. E drept că, pe balcon din față, în care dădea dormitorul părinților, eu zăream un vârf din brad cu multe zile înainte de Crăciun, dar mă gândeam că l-a lăsat Moș Crăciun special ca să nu se care cu el în ziua de Crăciun, când, evident, era foarte

ocupat.

În seara de 24, sărbătoarea de "pom" se făcea la Alina, (actuala scriitoare Alina Diaconu din Argentina), unde venea Moș Crăciun. Pe 25 după amiază sărbătorirea era la noi acasă. Copiii care erau invitați n-aveau voie să treacă prin sufragerie, unde ușa era blocată și mascată cu pătura, drept care tata îi conducea din vestiar până la noi în cameră trecând prin baie. Dura mult din momentul în care suna la ușă până apărea copilul în camera noastră, iarna dezechiparea lua timp. Toma și cu mine trebuia să așteptăm în cameră, n-aveam voie să ieșim. Și tata apărea pe ușa dinspre baie cântând din gură cu o trompetă imaginară "Ta-ra-ta-ta" și îl introducea pe noul invitat.

După ce venau toți, la un moment dat se stingeau luminile, pătura se scotea, se deschideau larg ușile și noi, copiii, intram în șir de câte doi în sufragerie, unde pomul era aprins cu lumânări și artificii și tata era așezat la pian și cânta "O brad frumos". Nu pot uita acel moment magic. Descopeream, în pom, aceleași podoabe ca în anii trecuți, globuri, jucării, o semilună, beteală...

La noi acasă nu venea Moș Crăciun, ca la Alina, mama ne dădea cadourile și ne spunea că Moș Crăciun era obosit din ajun, când fusese la Alina. După ce cântam "O brad frumos" și lumina se aprindea, primeam cadourile și ne așezam la masa frumos ornată. Beam ceai cu zahăr cubic și cu o felioară de lămâie.

Aceste serbări se petreceau prin anii '52-'53. Abia în anii '90, când am fost în vizită la tata - în același apartament - mi-a povestit cât de greu a fost să-și exercite meseria de avocat în acei ani. El era numit, de multe ori, avocat din oficiu ca să-i apere pe deținuții politici, cu procese înscenate. Aceștia trebuiau pedepsiți, apărarea era numai formală. La un

Crăciun la Alina, 1951

Blocul meu, balconul al doilea

moment dat, îmi spunea tata, se temea ca el însuși să nu fie acuzat, dacă îl apăra prea bine pe vreun condamnat. A scris și o impresionantă piesă de teatru, despre un proces al unui deținut la Canal din acea perioadă, dar manuscrisul s-a pierdut. Și totuși, iată, acest om, pentru copiii lui, a creat în acea perioadă extrem de grea, o lume de vis pentru copii.

Până am plecat din țară, tot pe bufetul mare am pus Pomul de Crăciun. Am dorit să-i fac și lui Sorin surprize, cum îmi făcuseră mie părinții. Prietenul nostru Nicu Steinhardt a venit să-l vadă pe Sorin când el avea două luni, dar copilul s-a speriat teribil de barba lui Nicu și a început să urle. De Crăciun, Sorin, care împlinise șase luni, nu uitase barba care l-a speriat, drept care a continuat multă vreme să-i fie frică de Moș Crăciun!

În copilărie, îmi plăcea să mă joc și sub masa din sufragerie sau în dormitorul părinților, unde ascultam radioul și dirijam orchestra din el! În vestiar, erau două lăzi mari de lemn în care se puneau hainele "*la naftalină*". Mare fericire pe Toma și pe mine când mama umbla la lăzi. Ne costumam în tot ce găseam acolo: rochia de mireasă a bunicii, o hermină albă, un joben, toga de avocat a tatei și multe altele! Toma, foarte talentat la teatru, cum puneam hermina pe el, cum devenea Hamlet!

Mie-mi plăcea și la bucatărie, unde studiam cu atenție spălatul vaselor în lighean de către Madam Maria și ștersul farfuriilor și al tacâmurilor, care aterizau din șervetul de șters direct în sertar mă fascina! Mașina →

VERONICA PAVEL LERNER

de gătit funcționa cu butelie de aragaz. Cam la două săptămâni, un tip aducea o butelie de schimb și folosea niște chei care mă fascinau! Când le-am reîntâlnit în Canada la compania de îmbuteliat aer lichid, știam deja să le folosesc! Lateral, lângă chiuvetă, era un dulăpior cu peretele exterior spre balcon, în care se păstrau alimentele iarna. În timpul viscolului din '56, în dulăpior a înghețat parizerul. Pe atunci unul din felurile de mâncare era "parizer pane", foarte bun! Balconul de la bucătărie dădea în curtea din spate. De acolo lăsam să cadă frunze de arțar cu aripioare, care se învâртеau ca niște elice.

Mi-era drag să observ amănuntele din casă, obiectele și hainele mi erau prietene! Mobila a rămas aceeași de-a lungul anilor, numai amplasamentul ei s-a schimbat. Tata avea un birou negru acoperit cu sticlă, sub care era poza mea. El scria cu un stilou cu peniță de aur, iar eu stăteam și-l priveam ore întregi. Pe dulapul din dormitorul părinților erau cutiile cu vioara și viola tatei. Cânta române, dar și muzică clasică, iar eu și Toma îl acompaniam la pian.

Blocul avea, în spate, o "grădină" cu pomi fructiferi și viță de vie. Scuturam dudul și, după ce spălam și împărțeam duplele, le mâncam pe *farfurii* din foi de viță. Nucul, vișinul și părul cam îmbătrâniseră, gutuiul nu prea făcea fructe, dar era bun de cățarat în el. Cât despre corcoduș, fructele lui erau consumate numai verzi, ca și caisele!

Pe gardul de piatră care înconjura casa creșteau Zorele, Cornul Piticului și încă niște frunzuțe acrișoare, comestibile, din care mă înfruptam. Alături era un pom cu frunze foarte mari și care avea, ca fruct, niște păstăi imense. De-a lungul străzii erau tei până la strada Plantelor, unde erau salcâmi. Mâncam cu mare plăcere florile lui dulci!

Dau toate aceste amănunte ca să evidențiez cât de greu mi-a fost să accept lipsa lor în Canada, unde multe din plantele "mele" nu există, iar teii, pe care i-am găsit totuși, n-au aproape de loc miros! Ce să mai zic de castani, care sunt total diferiți?

Am fost un copil care se juca mult pe afară, uneori cu alți copii, alteori singură, când, ca și în casă, dialogam cu tot ce era în jur: porți de fier forjat, garduri, ferestre, margini de trotuare. Lumea văzută din stradă îmi făcea

plăcere, în serile de iarnă zăream brazii împodobiți din interior. Biserica Popa Soare avea o curte minunată și o cruce care lumina seara cu neon violet. Acolo mă plimbam uneori cu Emil, alteori cu tata. Acele locuri mi-au rămas gravate în memorie și aș putea scrie mult despre primii mei 38 de ani petrecuți în și lângă casa în care m-am născut.

La Montreal, am locuit în cartierul "Côte des neiges" (poreclit Codănești, pentru că avea mulți români) din 1982 până în 1997, când m-am mutat în Ontario. De atunci locuiesc la aceeași adresă, în Mississauga, lângă Toronto.

Am vizitat ultima oară Bucureștiul în 2009. Apartamentul din Burghilea era neocupat, deși foștii proprietari ai blocului, dinaintea naționalizării, și-au recâștigat proprietatea prin proces după '89. Am auzit că, de curând, un proprietar de firmă a închiriat apartamentul.

Acolo, atunci, în România, copilul Veronica își făcuse "cui", iar adultul Veronica transmisese în obiecte ceva din sufletul ei. La Montreal, în blocul în care am locuit, am transferat, în obiectele din jur, ceva din simțirea mea de om renăscut în Canada. În apartamentul din Mississauga, în care locuiesc deja de peste două decenii, sunt frânturi din casa de la București și din cea de la Montreal. Dar cel mai important, acum, aici, e vibrația pe care o degajă locuința în care mi-am adunat trăirile. Pian, note, flori, tablouri, covoare persane din România, milieuri cu motive naționale, biblioteci cu cărți vechi și noi.

Frânturi de viață în fiecare obiect, frânturi de poezie în fiecare trăire, aceasta a fost casa mea de *acolo, atunci*, aceasta e casa mea de *aici, acum*.

Adresa și intrarea în bloc

MOARTEA, MOARTE CERE

Cassandra-i prezisese felul morții
Și n-a crezut în profeția ei,
Căci nu era o întâmplare-a sortii,
Era blestemul hotărât de zei.

Când Agamemnon se bătea la Troia
Înverșunat și-ncrezător ori trist,
Ea, Clitemnestra – împlinindu-și voia –
Se desfrâna în paturi cu Egist.

Flămânzi și-orbiți de patimi, în neștire,
Pe Agamemnon morții l-au sortit
Și când s-a-ntors eroul la iubire
În baia lui cumplit l-au hăcuit.

Nu s-au temut că moartea, moarte cere
Când păcatu-i strigător la cer,
Dar fiul lui, Oreste – de durere –
I-a secerat c-o lamă de jungher,

Iar moartea lor ceru o nouă moarte
Și-Oreste se sfârși-n acest păcat;
Căci ani la rând se strădui să poarte
În sân, un șarpe care l-a mușcat.

PUNȚILE

În fiecare primăvară
Se sinucid valuri de flori
Și totuși câtă nemurire
Și ce beție de culori!

În fiecare toamnă, bruma
Arde corole și scaieți
Și fiecare iarnă va ucide
Infinitate de vieți.

O moarte și-o nemoarte sună
La ușa fiecărui ins;
Unul alege și se bate
Altul se-nchină, se dă prins.

Încrezător în steaua vieții
Și când un soare mi s-a stins,
Bătându-mă cu-nverșunare
N-am să mă las ușor învins.

Ca să închid perfida cale
Înspre uitare și abis,
Voi arcui punți spre nemoarte
Din certitudini și din vis!

IULIU IONAȘ

ANATOMIA UNUI FALS

(VII)

Arătam, la început, că **Piotr Racikowski** este cel care a afirmat că *Protocoloalele Înțelepților Sionului* au fost sustrate din sediul „Constructorilor liberi” din Paris. Un „Constructor liber” din Paris era **PHILIPPE WACHAT NIZIER**, care a fost prezentat țarului Nicolai al II-lea în 1901, în Franța.¹⁶

Philippe era „**MARTINIST**” și avea legături cu una din **lojile masonice de „Constructorii liberi”**.¹⁷ Că **Philippe** era „**martinist**” o spune și un martor la procesul de la Berna: «La o întrebare a lui baumgarten, martorul a răspuns că mișcarea „Constructorilor liberi” a fost interzisă de țar în 1823 și apoi în 1826. *Era o mișcare ilegală în Rusia*. Se știa însă că *două filiale au continuat să funcționeze în palat* și se zvonea că țarul însuși ar aparține unuia din ele. *Acestea erau filiale „martiniste”* și este știut că **Philippe** era „**martinist**”. El presupunea că ei știau deja cine a fost **Philippe**. Toți au confirmat din cap».¹⁸

Relatarea despre „**Constructorii liberi**” și „**martinism**”, ne arată legătura directă a acestora cu Francmasoneria și **Rozacrucieni, Cavalerii și Prinții de Roza-Cruce**. Tot ce este în legătură cu *Protocoloalele Înțelepților Sionului* duce la **Frăția Rozei-Cruci** zisă și **Ordinul Rozicrucian**, la **Cavalerii de Rosa Cruce**, gradul al 18-lea sau la **Prinții ai Rozei-Cruci** gradul 7 al Riturului Francez.

Ideile din scrierile rozacruciene: *Fama fraternitas (Răsunetul fraternității)*, *Confessio Fratrum Rosae-Crucis (Mărturisirea Fraților Rozei-Cruce)*, *Die Chymische Hochzen Christian Rosenkreutz (Nuntirea chimică a lui Christian Rosenkreutz)* sunt identice cu cele expuse apoi în *Protocoloalele Înțelepților Sionului*. Astfel, în aceste scrieri «**Credința în Dumnezeu este neconformistă și tinde către o unică religie, devenită legea unui Stat universal, condus de**

o elită».¹⁹ «**Frăția Rozei-Cruci a fost de la bun început apocaliptică și milenaristă**».²⁰

O mare parte de membrii rozacrucieni ai Gradelor Înalte în formare au intrat în «**Ordinul martinist** inițiat de **MARTINES de Pasqually** (1711-1774) și de discipolul acestuia, **Louis Claude de SAINT-MARTIN** (1743-1803)».²¹

«**Martines de Pasqually** s-a născut către anul 1727 (după unele surse 1715) la Grenoble într-o familie de evrei spanioli (sau portughezi) convertiți la catolicism. Intrat în Francmasonerie, întemeiază, în 1754, la Montpellier, capitolul „**Judecătorilor scoțieni**”. În acea perioadă Francmasoneria constituia în Franța o activitate insolită ce servea la alungarea plictisului clasei aristocraților. **Martines de Pasqually** a realizat curând acest lucru și a părăsit mișcarea francmasonică (*n.n.*: dar în momentul construirii Templelor Ordinului său, deținea gradul cel mai înalt din masonerie: 33), creând propria sa organizație inițiativă „**Ordinul Aleșilor Coen**” și a străbătut sudul Franței în vederea recrutării de noi adepți».²²

În 1771 «**Pasqually** începe să lucreze la *Traité de la réintégration des etres dans leurs premières propriétés, versus et puissances spirituelles et divines* destinată studiului celor ce atinseseră gradul de **Creucea-Réau** (*n.n.*: **CRUCEA ROȘIE**)».²³

«**Aleșii Coen** dispuneau de trei posibilități de invocare a **Lucrului** (**Spiritelor Naturii**)».²⁴ **Spiritele naturii** erau «în serviciul lui **SATAN**».²⁵

Louis Claude de Saint – Martin «s-a născut la 18 ianuarie 1743 la Amboise, în provincia franceză Touraine. Mama i-a murit la câteva zile după venirea sa pe lume.

¹⁹ Mioara Cremene, *Dicționar inițiativ al ordinelor cavalești*, Cuvânt înainte de Răzvan Theodorescu, Editura Universal Dalsi, București, 1998, p.369.

²⁰ *Idem*.

²¹ *Ibidem*, p.375.

²² Paul Ștefănescu, *Inițiere și mari inițiați*, Editura Vestala, București, 2008, p.101.

²³ *Idem*, p.102.

²⁴ *Ibidem*, p.105.

²⁵ *Ibid.*, p.191.

El a fost crescut, educat și instruit de bunică. (...) La douăzeci și trei de ani era ofițer în regimentul din Foix și s-a îndreptat către Bordeaux, unde se afla garnizoana corpului său de armată. În 1767, l-a întâlnit aici pe **Martines de Pasqually**, s-a angajat în căutarea înaltei spiritualități, sub influența acestuia din urmă. S-a lăsat inițiat în francmasonerie în 1768, pe care ca și mentorul său o va abandona după scurt timp, decepționat de frivolitatea ritualurilor și a moravurilor unora dintre masoni. În 1771, iese din cadrele armatei pentru a se dedica în întregime înclinațiilor sale spirituale: Împreună cu **Martines de Pasqually** vor pregăti ritualul **Aleșilor Coen** (în special ritualul celor trei grade albastre și ceremonialul **Marelui Arhitect al Universului**).

Louis Claude de Saint-Martin a intrat în **Ordinul „Elus Cohën”** sau al „**Preoților aleși**”, între august și octombrie 1768, an care a urmat întâlnirii sale cu **Martines de Pasqually**».²⁶

El «**respingea materialismul ateu, deopotrivă și creștinismul tradițional pe care-l acuza că se bazează pe principii false căci trebuie să se împartă în catolicism și protestantism**. Era adeptul unui cult interior, fără cler, liturghie și biserici, fără formule sacramentale de rugăciune, bazat pe o experiență religioasă personală».²⁷

EUGEN MERA

¹⁶ *Ibidem*, p.319

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*, p.408.

²⁶ *Ibid.*, p.142.

²⁷ *Ibid.*, p.144.

GREIERI ȘI STABILITATE ECONOMICĂ

Locuiam pe Strada Titulescu din Constanța, foarte aproape de Port, iar sirenele vapoarelor intrând sau ieșind din rada acestuia, formau un cor mixt care, în toiul nopții, nu doar că ne trezea, dar ne și ajuta să credem că asistăm la un concert nocturn extraordinar. Nu sunt superstițios, dar aveam convingerea că morții unui cimitir din apropiere ascultau și ei concertul stând pe marginea gropii și trăgând din țigări de contrabandă aduse de marinari... Ca să nu mai spun că nevastă-mea, dintr-o pornire pe care nu și-a putut-o explica, a susținut într-un miez de noapte că ascultam în primă audiere *Sonata în do major pentru sirene de vapor*, bucată muzicală compusă chiar de ea. M-am interesat la un vecin psihiatru ce urmări poate avea pentru viața unui om faptul că, afon perfect fiind, începe să creeze dintr-odată compoziții muzicale. Medicul specialist m-a liniștit cu gravitate profesională, spunându-mi că nevastă-sa, olandeză de origine, devenise, din același motiv, un apreciat constructor de nave de hârtie pe care le lansa la apă într-un lighean... După care m-a asigurat că el însuși are preocupări tot mai asidue în ceea ce privește creșterea numărului de *zombi* pe cap de locuitor constănțean cu ieșire spre Autostrada Soarelui...

Doamne-Dumnezeule!...

În orice caz, partea bună din trezirea noastră, după primul somn, era fie pentru a merge la baie, fie pentru a bea apă, deși fiul cel mic, în vârstă de trei ani, își începea recitalul:

-Mamiii! Vleau lăptic de rață!...

-N-am, pușor, răspundea nevastă-mea, pe jumătate adormită.

-Știu că n-ai, da' dă-mi!

Îl priveam cu atenție și tot mai des îmi spuneam că nu e fiul meu, că vreo barză rătăcită de stol sau rămasă fără *gipiesul* biologic, își bătuse joc de noi și... Dar acest lucru se petrecea în timp ce începeam să visez că fiu-mi-o era solistul vocal al sonatei compusă de nevastă-mea, mama lui...

În sfârșit!...

...În oricare din cele două variante noi eram, totuși, cei avantajați, fiindcă, ieșind apoi pe balcon, ne eliberam de coșmarul că sirenele ar fi fost trompetele din

Apocalipsă. Și eram fericiți asemenea unor învingători care nu câștigaseră un război, era adevărat, dar obținuseră o victorie. Așadar, pentru familia noastră, coborâtă de la poalele Munților Călimani, zgomotele nopților constănțene ne duceau la concluzia că țărâitul de greieri din locurile noastre de baștină era o chestiune absolut inutilă, chiar penibilă din punct de vedere social, și doar o încântare pentru auzul adormiților în fânul din podul șurii. O prostie, de fapt... Ajunseserăm să credem că țărâitul de greieri în nopțile cu lună, după stabilirea în Constanța, nu era decât un efort subversiv din partea infatuatelor insecte, convinse că intrarea noastră într-un somn adânc, tot mai adânc, ar fi dus la destabilizarea politică și economică a țării. Misiunea ultrasecretă a greierilor începea, în realitate și după logica noastră, cu crearea unei psihoze în populație care să anihileze tot ce ținea de ambiție, putere de acțiune și, în final, distrugerea locuitorilor din punct de vedere psihic, ceea ce, constatarăm noi la Constanța, nu era altceva decât efectul unui scenariu gândit și teleportat spre pământ de niște extraterestri terminatori, în fapt niște vietăți-vidanje care ne sorbeau creierii de sub scăfărlie înlocuindu-i cu o substanță gelatinoasă cu posibilități de resetare-restartare ori de câte ori era nevoie. De altfel, în imaginația mea, iar nevastă-mea, la cafea, mi-a confirmat cu o logică imbatabilă, că gelatina de sub scăfărlie era amestecată cu humă rămasă după tăierea științifică a tuturor pădurilor din zona

Călimanilor... Situație din care greu ne reveneam, dacă nu cumva, cum se întâmplaseră chiar câteva cazuri, s-o sfârșim prin somn adânc, și să ne transformăm în corcitură *homo-zombinieni* – nouă eră în istoria omenirii. Și asta doar din cauza afurisiților de greieri pe care, buimăciți de somn, adesea, îi consideram un fel de *zombi* în miniatură trimiși de către vreo super civilizație extraterestră ca să distrugă viața de pe Pământ... Ne trezeam somnoroși, frânți de oboseală, cu cearcăne uriașe și simptome clare de apropiate și inevitabile boli încă necunoscute de omenire, dar bântuind ucigașe pentru a reduce numărul de locuitori de pe planeta tot mai populată și tot mai greu locuibilă... De aceea, în vederea salvării umanității, noi, familia, am hotărât să plecăm la Constanța, să ne implicăm într-o activitate utilă cu scopul de a contribui la dezvoltarea economiei, la mărirea gradului de civilizație și a educației întru bine și frumos a noilor generații. Sigur că, deocamdată, situația era de perspectivă, dar făcuserăm primii pași... Pentru că nu concepeam ca următoarea generație de umanoizi să mai adoarmă în fân în țărâit de greieri în timp ce restul populației globului să... Prin somn, auzeam deja sunetul talanților în buzunar și ne răscolea datoria sacră să ne ocupăm de valorificarea acestora pentru a nu fi nevoiți să dăm notă explicativă după trecerea Styxului, apa aceea pe care o și vedeam murdară, de milenii întregi fără a i se elimina mizeriile prin dragare, pe care pluteau majestuoase bărci în care se plimbau tot felul de vietăți bipede... În consecință, după discuții nocturne și interminabile, am hotărât, împreună cu vecinul-psihiatru, să înființăm o firmă mixtă de export cu obiect de activitate: creșterea, după metode miciuriste, a greierilor-zombi. Aceștia trebuind să urmeze cursuri intensive de inițiere în arta interpretării sonatelor create de nevastă-mea pe vapoarele construite și lansate la apă de nevasta psihiatrului.

...Guvernul, cu înțelepciune, a dat dovadă de o mare deschidere pentru inițiativa noastră, așa că ne-a asigurat spațiu și loc de muncă, la spitalul de psihiatrie unde se încearcă scoaterea greierilor din cap al căror țărâit, susținem noi, seamănă perfect cu sirenele de vapor...

DUMITRU HURUBĂ

Nesuferita

Tot umblând aiurea încolo și-ncoace, vagaboanda sezonului mi-a bătut în poartă. Cum să nu ieși, omule, la poartă, când auzi soneria? Ieși. Iei ceva pe tine și... te duci.

Cam subțire îmbrăcat, e drept, am ieșit și eu repeztor ca să nu țin oaspetele mult afară. Ar putea răci, Doamne ferește, doar este sezonul... gripei, nu!? Deschid larg porțița! O înfățișare specială mi se arată în fața ochilor, iar intuiția mea de om uns cu câteva alifii îmi spune că ar putea fi vorba de o imitație, de ceva... fals. Nu-i normal să ții omul rezemat de stâlful porții când stai cu el la o tacă, nu!? Așa am făcut și eu, că doar de la daci moștenim ospitalitatea..

Frumoasă, picioare lungi – cerboaică de doi ani, mișcări unduitoare, mers valsant, pași de catifea, trup de multe carate, dar nu dermatoză contagioasă sau cronică datorată unei treponeme, care se manifestă prin erupții roșii, brune sau galbene, ci, cu indice pentru conținutul în aur al aliajelor acestuia, exprimat prin numărul părților de aur din 24 de părți de aliaj.

Sâni marca guși de curcan – gutui în pârg, păr - castană coaptă, numai vocea ușor hodorogită...

-Sărut mâna! Bine ați venit! zic eu. Ochii, dând raite de sus până jos, făcuseră febră musculară. Umblau haotic, dezbrăcați, de la părul castaniu, se scurgeau pe fruntea deșteaptă, pe năsucu-i de pisoai răsfățat în privirea altor ochi – măslina coapte, pe gura - perlă rară, bărbița un pic adusă, la fel de obraznică, gât fardos, treceau destul de greu peste „munții stâncoși” ce se scurgeau de la umeri în jos, se prelingeau peste trupu-i mlădiu, tras ca prin inel, coborau pe coapse într-o închipuire așa... fără o bază reală, ca produs al imaginației, într-o iluzie... ca o himeră.

Ajung și la genunchii prea mult dezveliți, apoi se scurg pe cele două fluier până la încălțăminte, după care începe urcușul. Și tot așa de multe ori, fără să-mi dau seama, hipnotizat efectiv, am intrat în mrejele ei...

-Sunteți de la gaze? o întreb.

-Nu! îmi răspunde râzând și scoțând în relief o dantură frumoasă, puternică, în care văd ceva feroce.

-De la curent?

-Nu! îmi răspunde cu aceeași lejeri-

tate, apropiindu-se cam obraznic.

- De la cablu? mai zic, dar ea, surprinzându-mă un pic cu apropierea-i nițel tupeistă, se apropie și-mi șoptește elegant:

-Nu! și în același timp mă ia brațe.

-Sunteți cumva vreo rudă și nu mai știu din partea cui? insist eu cu interogatoriul.

-Nu, dar rude am putea fi ori am putea să ne facem! De ce nu? îmi mai spune cu un zâmbet larg cuprinzându-mă de gât și strângându-mă bine în brațe.

-Domniță, doamnă, ce se-ntâmplă?... Cine ești? Ne vede lumea!... De unde vorbe acum, fraților? M-a împins din gura porțiței, a închis-o printr-o izbitură cu piciorul ăla zdravăn și elegant și ce credeți, oamenii!? S-a suit pe mine. M-am luptat și am scăpat din „colții racului”, am fugit în casă și am închis ușa pe dinăuntru respirând ușurat. Două-trei atingeri pe umăr m-au făcut să întorc capul.

-Cucu! Era ea. M-am dat pe spate, era sa cad, dar tot ea m-a sprijinit. S-a suit iară pe mine. Da! V-o spun sincer! A-nceput să mă molfăie, să mă toace mărunț... Mă sufocase nesimțita. Fraților! Mă înmuia de-a binelea! Simțeam cum slăbesc din toate încheieturile, mă răspândeam, mă dezintegram. Am început să tușesc. Tușeam sec și înecat, săreau țândări din plămâni, ficați și ce mai este pe acolo, apele mă inundau, ea... nimic!

Mă poseda fără pic de milă. Zguduia trupul, precum pe prunul copt și nemernica, așa-i zic cu toată stima și eleganța mea pentru genul feminin, dânsa nimic, oameni buni! Călare pe mine, nesimțita! Din chingile-i tradiționale n-am putut scăpa nici la spital. N-avea și ea jenă de domnul doctor, de doamna doctor, de doamnele asistente... Am speriat-o cu pastile, am opărit-o cu ceaiuri, am acrit-o cu lămâi, ea nimic! Mă luase frica, zău! Mă ascundeam sub șapte pături de frica ei unde tremuram, precum câinele la injecție.

Veneau medicii, asistentele și mă

măsurau cu aparatura, a dreacului de belea de avea ea teamă, rușine sau milă de mine! Tușeam la ea, tușeam de-mi curgeau lacrimi pe genunchi să-i fie milă de mine, dar... nimic. Tot timpul zâmbea și călărea la mine, precum cazăcagul calul în vremuri de răstărițe turbată. De n-ar fi răs permanent la mine, aș fi crezut că deja mă stăpânește duhul rău, dar ăla... nu râde.

Așa de rău m-a descentrat, m-a dereglat, că acum nu mai mă înțeleg cu tusea, deși este a mea. Tușesc așa... din zi în noapte și invers. Acum beleaua asta m-a copleșit de tot. Mă domină total. Gâtul s-a umflat ca un furtun sub presiune, nasul îmi astupă aerul, trag de el cu batiste, șervețele și alte cârpe și normal, după atâta tras, ar fi trebuit să se lungească măcar de o șchioapă, dar el ba! S-a umflat. Este ca un ardei gogoșar gata să se răsfete-n farfurie flământă. Urechile-mi țiuie tot timpul și peste tot. Totul de la atâta molfăială a acestei nenorocite de musafir obraznic...

Carnea pe mine este ca un șnițel vienez bătut cu rangă. De frică, picioarele s-au răcit rău de tot, iar mâinile-mi tremură. Florile, iarba, pomișorii, păsărelele îmi duceau lipsa. Crengile de alun își puneau frunzele la ochi și priveau înăuntru pe geam spre patul unde eram răstignit. Repede dădeau sfoară-n grădină:

„-Este-n pat acoperit cu șapte cojoace, tremură, îl chinuie...” Ce tristețe-n săraca grădină de chinurile la care eram supus de nebună!

Așa este când îți bagi mărăcinii în curte, vulpea-n coteț ori uliul în porumbel. Mi-a mâncat sufletul nemernica, nu mai am putere nici să-i fac vânt cu piciorul.

-Ho, c-ai să scapi de mine! Ai să mă regreti, că tare drag mi-ai fost și încă-mi mai ești!

De frică, nu mai zic însă nimic. Sunt învins total. Dar până la urmă nu mă pot abține și intru iar în vorbă cu ea.

- Zici c-ai să pleci?

-Ce te grăbești, bre, așa! Vrei să scapi de mine? Nu-nțelegi că-mi ești drag și vreau să mai stăm ceva vreme împreună!

-Cum îți sunt drag, soro, când nu mă mai cunoaște nici cățeaua? A sărit să mă muște când după patru zile de zăcut în pat am ieșit și eu la privată, pardon, closet, în fundul grădinii. →

GHEORGHE RĂDUCAN

Asterisc

OMUL, SUFLETUL

SUFLETUL BUN ȘI INVIDIILE CRETINE

Sufletul are neîntrerupte probleme nu doar cu constrângerile impuse de propriile interese, nehotărârile sale emoționale, îndoielile ce-i bat la poartă din partea judecății, dar în aceeași măsură cu rămășițele sale rele, ce să mai vorbim de răutățile, neîmplinirile celor ce-l înconjoară. Aici se observă ușor invidia cretină.

Câte nu facem noi cu mintea și sufletul nostru, le chinuim imediat ce le-am descoperit câte ne pot suporta, se poate spune că și ele ne chinuie... să profite pe cât pot. Vin îndoieli, orgolii, de obicei nestinse până la moarte. Dragostea, din păcate, poate face doar câțiva pași.

Se vede că sufletul e obiect de studiu ce se lasă mereu cu surprize, că este necesară compartimentarea lui, precum și schimbarea, importanța, re-vigorarea acestei minuni ce ne definește lumea, viața... prin oricâte angajamente noi. Compartimentele se mai schimbă cu trecerea anilor, după trăiri..., după rațiunile pe care le aduce viața trecătoare, evident după locul pe care îl stabilesc diferitele doctrine, sisteme filosofice.

Pe cât caută priceperea cu adevăratele ei subiective să influențeze sufletul, tot pe atât sufletul caută căi de coabitare cu viața. . .

Partea cea mai importantă pe care se poate baza sufletul în pașii lui spre bine se bazează pe reciprocitatea răspunsurilor, așteptările sunt atât de lungi, dureroase.

Bunătatea sufletului se pare a fi determinată mai mult de liniștea interioară, de inspirația acesteia din urmă, în obținerea echilibrului cu conflictele..

NESUFERITA

→Voce nu mai am. Ochii-mi atârnă lângă nasul gogoșar copt. Părul în cap este arici tânăr, mâinile-mi tremură, la fel plămânii, pipota, ficații, mațele și tot harnașamentul, arăt ca un drac, și tu, nenorocită feroce, îmi spui că-ți place de mine!

-Te rog să nu mă superi! Un pic de răbdare să te rezolv și am plecat...

Am tresărit de bucurie din somnolența de-o săptămână, dar era să cad într-o aripă de nu eram zdravăn ținut

Cel puțin de la o anumită vârstă omul e nevoit a-și aprecia parcursul vieții, de a se împăca, pe cât poate, cu mulțumițiile avute, pe de altă parte a-și aprecia dispariția ca pe o jumătate de măsură ineluctabilă.

Vin managerii sufletelor să profite de dorințele, sentimentele tale; măresc prețul, îți arată pericolele, te laudă că ai ales să te mulțumești cu mai puțin.

Pentru că dorința are viața ei, el îți va mai da un elan și își va vedea...

Dorința de a descifra un drum sigur în fața ta este imperioasă, de atâtea ori te întrebi ce-ar trebui să fac, ar trebui să mă las dus de val?

O să-mi treacă viața și n-o să înțeleg binele schimbărilor ce m-au prins, ce mă înconjoară.

Sufletul s-a născut să aștepte cadouri. Disproporția dintre aspirații și posibilități reflectă nefericitul vizibil. Ce mult am vrea ca zona implacabilă să se sensibilizeze, să se lase învinsă, în urma doțelor, căutarilor, cutezanței noastre, să ne facă daruri după așteptări, neîntrerupt dorim acceptul tuturor sfinților!

SUFLETUL BUN, ONOAREA

Sufletul se arată mereu că-i un nenorocit mincinos, greșos, fiindcă îi stă alături sufletul rău, pretins fratele geamăn. Postat în slobozenia-i constrânsă nu poate să-și revină.... Ochiul dracului (banii primiți pentru sâmbrie, interese o mie). Știe ce are de făcut, anume, de a pune în locul adevărului, ocazional, puroiul umflat de virusii minciunii, în locul dreptății, haosul pieții. El pretinde a fi ajuns sindromul onoarei depline!.

Umanitatea, sufletul atâta cât există, se datorează omului. Sunt trăite din dorința binelui, a bucuriei, sunt plătite pe de altă parte cu neliniști, cu sângerări. Se stinge în atâtea

- nu de ea. Din frumusețea ce-o văzusem la poartă, acum, de sub trei plapume, văd arătarea cum mă chinuie, cum mă terorizează, cum mă stoarce parcă pentru a fi pus la uscat. Încep ușor, ușor să prind puteri, dar și să devin obraznic atacând-o frontal, direct!

-Pleacă, răceala dreacului, de-aici! Of! Iat-o, mă slăbește din chingi câte-un pic, câte-un pic și jignind-o foarte ies din cameră lăsând ușa deschisă ca aerul rece de-afară să mă distrugă.

feluri pe care niciodată nu le-ar dori, trăiesc în mijlocul zgârceniei dictate de interese egoiste, luptă cu ele.

Emoțiile, dorințele venite, aerul cel respiri, relele nedespărțite iată-le ale noastre cu aceeași și cu altă durere. Dizgrațiosul e compus din mitomării, avidități, culpe și noi grosolării, certat cu onoarea, binele nu-l vezi prin vecini.

Ultima clasă de experți spune că impunerile ar trebui desființate, indiferent ce și unde, cât timp suntem nemulțumiți de toate, că de mâine nu vom mai vota dezonoarea, și mai ales nu e bine să credem că hoții au inimă bună.

Ne apropie în topuri dăruite talente, simțuri, începând cu proiecte aduse la profunzimea judecății, atâtea zâmbete aranjate să vestească sufletul bun. Prin ce ne asemănăm ne și deosebim, pe tărâmul nostru defilează genii, dar și idioți puși deopotrivă pe scandaluri...

Uneori, rar de tot, avem și purtări de sfinți, alăturat, drăcescul nu are somn. Mai doarme în fotolii plătite scump.

Cugetul și simțirea susțin democrația, râvnita moarte a caprei vecinului, de-și își face cruce planeta la energiile consumate în croirea unor lumi defecte.

Viețuirea e absorbită de deznădejde, după o logică în care priceperea și puterea sunt de nepătruns.

DANIEL MUREȘAN

- Așa! zice ea, dar aerul dulce, primăvărat, a început să mă mângâie, să mă-nvăluie cu miresme de zambile, de flori de cireși, piersici, pruni, meri, peri, ghiocci. Nu mai mă dor oasele!. Ușor amețit ies afară-n curte, în grădină. Minune dumnezeiască, oameni buni! Până și gazele au venit să mă aplaude. Roua lacrimilor din flori mi-a spălat privirea.

Simțeam cum prind puteri.

Răceala tocmai ieșea pe poartă.

Du-te dreacului!

Starea prozei

PÂNĂ NU SE SCURGE NISIPUL DIN CLEPSIDRĂ...

(Schiță, fragment)

5.

- O!

Azi așa, mâine așa. Se-mplinea o lună de la nuntă și nu mai scăpam de astfel de amenințări. Într-o noapte, când el, beat criță fiind, se apucă să facă dragoste cu mine, n-am mai putut răbda. Simțeam o scârbă nemaipomenită, cu atât mai mult, cu cât el era și ciupit bine de alcool. Atunci mi-am zis „fie ce-o fi” și cu o mână, am luat de pe noptieră, o lamă de bărbierit și cu cealaltă mână l-am ajutat să intre în mine. La o secundă, am și făcut harști! și i-am crestat bărbăția, după care am fugit încotro am văzut cu ochii, așa cum earm, sumar îmbrăcată..

Hai să fiu nebun! – făcu Ovi plesnindu-și fruntea - Doar n-oi fi vrând să cred așa ceva, Lacrima...

Nici să nu crezi, Ovi... – zise și o înecă plânsul.

Și?

Și întreabă-mă de fapt, cum mai exist, Ovi. Cum am mai dormit eu atunci, știind că poate mi-oi fi chiar omorât soțul?

„Ce gândire de bebeluș!” – morfoli Ovi sintagma, în gând, ca pe o coajă veche, de pâine.

Cum „poate l-oi fi chiar omorât”? – întreabă el.

Depinde ce creștătură îi făcusem (habar n-aveam) și de cât de repede l-or fi găsit vecinii și l-or fi transportat la Urgențe...

Și Poliția?

Norocul meu chior a fost că niciodată nu făceam dragoste acasă. Când voiam să o facem, el mă invita acasă la amanta lui, când aceasta era plecată în misiune. Acasă la noi, zicea, că nu poate să se simtă în largul lui. Avea gagică un dormitor, numai oglinzi în așa fel aranjate pe toți pereții, de te vedeai în patru, cinci exemplare...

L-ai iubit?

Mult de tot.

Și acum, de-ar trăi, te-ai mai lua cu el?

Nici vorbă.

De ce? Că ai încercat să-l ucizi?

Nu.

Și-atunci?

Nu cred că m-aș mai putea lua cu vreun alt bărbat...

De ce?

Ce întrebare: de ce, de ce? Să-ți spun de ce, Ovi?

Da.

N-aș mai putea face dragoste cu niciun bărbat niciodată. Și-apoi cine are nevoie de o diabetică?

Diabetică? – ridică Ovi surprins, din sprâncene.

Cum ai auzit, Ovi. Așa, să locuiesc cu el, sub același acoperiș și să ne ajutăm, da...

Dar la mine te-ai gândit serios vreodată?

Nu.

Și-atunci de ce m-ai provocat?

Ca să-ți dau o lecție, Ovi?

Cu o lamă?

Îți bați joc de mine?

Nu.

Atunci cheamă-i pe cei doi și să mergem...

Așa repede, Lacrima?

De ce? O vrei acum pe Brigitte, băiatu'?

Nu.

Hai, spune. Și așa e plină de *Trihomona* și cu mare drag ți-o dă și ție. Faci și tu o dată-n viață tratament cu *Efitard* și basta...

Pe toate le știi...

6.

Se făcuse liniște. Se mai auzea numai cântecul unui greiere rătăcit parcă în fundul pământului. Lacrima vorbi din nou, neprovocată și fără să-l privească:

Un singur lucru mi-aș mai dori, Ovi. Să mai venim încă o dată aici. Numai noi doi să venim și să dormim până dimineața târziu, aici, în mașină.

Oricând, Lacrima...

La nicio săptămână, Lacrima îi trimise într-adevăr, un bilet, pe un elev de-al ei. Scria pe bilet: „Mâine la orele 18”. O luă de la colțul străzii *Dobrogeanu-Gherea* unde locuia ea. În mașină, Lacrima alege să se așeze pe locul ei preferat. Pe bancheta din

spate. După ce mașina părăsise străzile orașului, Lacrima începu să se dezbrace, lepădându-și încet, încet, câte un ciorap pe care i-l arunca lui Ovi, pe fotoliul de lângă el, apoi fusta.

Iubitule, te rog aprinde plafoniera. Așa. Acum stinge-o. (*Pauză de o bătaie în palme.*) Îți plac, Ovi?

Mult de tot, Lacrima ...

Atât?

Ești ca o naiadă...- rosti Ovi vorbele cu un ușor tremur în glas, timid ecou al unor porniri gregare.

Bine, bine, Ovi, dar după câte știu eu, naiada e un animal, nu?

Mitologic...

Vasăzică, eu, Lacrima Lenghel, nu valorez mai mult decât un animal mitologic, Ovi? – se șifonă Lacrima și începu să-și tragă fusta pe ea.

Lacrima, te rog nu mă înțelege greșit...

Ajunseră aproape de pădure.

Am ajuns la „locul osândeii”, Ovi, nu-i așa? – zâmbi ea.

Așa i se spune. Da.

Și, spune drept, ce-ți trece ție acum, prin cap?

Să te am cu adevărat, pentru că te iubesc...- mărturisi Ovi, cu sete.

Vino aici, pe banchetă, Ovi – rosti ea stins, cuvintele, ca și cum glasul-i n-ar mai avut suficientă vlagă.

Ovi opri motorul și se conformă.

Nu ți-e frică, Ovi?

Mă faci să râd, Lacrima...

Să știi de la mine că, pe întuneric, într-o femeie, colcăie instinctele mai ceva decât într-un bărbat. Ieși din mașină și dezbracă-te.

Ovi se conformă din nou. Își lepădă în fugă, cămașa, pantalonii și atât, că și auzi din mașină, glasul Lacrimăi, tranșant:

Nu te mai dezbrăca, Ovi. Vino înăuntru...

7.

Ovi execută și de această dată ordinul și intră în mașină așa, pe jumătate gol. Lacrima era deja îmbrăcată, parcă de plecare.

Ce faci, Lacrima?

Bine. Tu? – făcu ea zâmbind a fericire.

N-ai zis tu să mă dezbrac? - făcu Ovi dezamăgit.

Ba da, și știi pentru ce? Pentru că ți-e frig...

Bine, dar... - șovăi Ovi.

Ovi, oare n-am spus eu clar, că→

NICOLAE SUCIU

vreau să *dormim*, și nu să facem dragoste? Dacă vreau să fac dragoste, găsesc bărbați pe toate șanțurile. Cu duiumul! Dar eu vreau să dorm. Să dorm numai cu tine, aici, în Wartburgul tău. Uite, am adus cu mine și o *Havana Club* și un *Ness*. Am și o butelie de *Cabernet*, dacă vrei. Ovi, într-o așa noapte feerică e păcat să-ți pângărești sufletul cu mirosul cărnii. Asta, firește, doar până să se scurgă tot nisipul din clepsidră, că după aceea...

Vorbind, Lacrima adormi repede. Dimineața, la trezire, urmă un joc de-a prinselea prin iarba înrourată, apoi o lungă strângere în brațe. De-o secundă cât o oră. O secundă cu sfârcurile sânilor în căușul palmelor lui dornice și cam atât...

Ce vrei să faci, Ovi?

Mai întrebi, iubito?

Și n-ai avut timp o noapte întreagă? Hai, că întârziem de la servici...

Te rog, Lacrima ...

Altădată...

Băură cafea din termosul ei turcoaz și plecară.

A doua zi, Lacrima îi telefonă din Cluj. Mai apoi, la o săptămână, Ovi află de la Chifor, că Lacrima fusese internată în spital, unde, la un tratament greșit, cu glucoză, femeia intrase în comă diabetică și pesemne, se prăpădise.

8.

Nu demult, ajungând la gardul de sârmă ghimpată, Obi văzu câmpul gol și înțelese că toate mașinile-epave fuseseră tocate, presate și cărate de acolo. Wartburgul, mașina vieții lui, în care încă o mai vedea pe Lacrima, pe bancheta din spate, chiar nu mai exista...

Porni motorul *Passatului* și rămase așa, cu el pornit, preț de câteva minute. Soarele deja stătea să se prăbușească în hăul de după dealul asfințitului, zvârcolindu-se în imensa baie de un roșu incandescent. Să se prăbușească definitiv... În următoarea secundă, lui Ovi i se păru că, pe întuneric, mai repede putea să apară Lacrima de undeva, cu termosul acela turcoaz în mâini și să șoptească: „Vreau să mai dormim o noapte, în Wartburgul acesta, Obi. Asta, firește, până să se scurgă tot nisipul din clepsidră, că după aceea...Ce zici, iubitu? Ce zici? Ce zici?...”

Dumbrăveni, 20 sept. 2017

Prizonierul libertății

Sunt copacul care,
de dragul libertății,
Și-ar trimite crengile în pământ
Să își găsească frunzele ucise de
anotimpul înserărilor
Și rădăcinile către cer
Unde ultima frunză a acestui sezon
E mângâiată de libertatea vântului.
Împotriva mea
parcă s-au unit o mulțime de toamne,
care par că s-au strâns și din anii ce
încă nu au venit!

Simt că, prin ceea ce vreau să fac,
foșnetul tăcut al râmelor cu care
vorbeam prin rădăcini

ar fi ca vântul din crengile mele,
iar, prin cânduri de pășări,
rădăcinile îmi vor fâlfâi în alte zări.
Mă uit

la frunzele mele
care îmbracă pământul
și înțeleg că există o
măreție a nimicului.

Ele sunt, cumva, ca zilele trecute din
viața oamenilor.

Dar mai știu și că în cerul privirii
unui om se află și pământul,
Pământul care
el este!

Hora aceasta de adânc cu înalt e
posibil să invite la dans cutremurele
care încă moțâie în scoarțe.

De dragul libertății
Pământul să îmi fie cer, iar cerul
pământ!

Și observ, în toate acestea,
Că sunt un
prizonier al libertății mele!

Noapte fără stele

În situația aceea,
Care învăluia întâmplările de zi cu zi
ale nopții
Cu un întuneric desăvârșit,
Plecasem spre aeroport,
Cu o stea în portofel, printre
măruntiș.

Știam că urma să zbor peste ocean,
știam că prăbușirile de avioane trăiau
notorietatea ne simițită a gravitației
dar, deja mă consolaseam cu ideea că,

după izbitura de stânca valurilor,
steaua din portofelul meu, din
buzunarul de lângă inimă, va fi liberă,
va avea posibilitatea de a-și găsi,
eventual,
o stea de mare,
și va face roz obrajii nisipurilor, prin
emoția
că iubirea astrală este posibilă.
Eu, viitor felcer al unui posibil
imposibil,
Eu, cel cu sufletul în curs de expirare,
Credeam în puterea stelelor de a-și
combina lumina cu viața,
Credeam că valuri se vor opri, din
marea nepăsare forțată a trecerii lor,
să admire relația stelară.
În noaptea aceea, în drum spre
aeroport,
Mi-am luat bilet pentru zborul
spre eventuala mea
eclipsă totală.
Și aveam o stea în portofel,
o stea care mă lumina
interior!

Noian de absențe

Crește un noian de absențe,
petalele trandafirului roșu pe care ți
l-am oferit
pe promotoriul unei lumi vechi,
de noi pierdute,
probabil au căzut
când în ele s-a uscat mireasma ultimei
noastre întâlniri...
Cred că roșul lor, tumefiat de izbitura
absenței tale,
a îmbrăcat culoarea ametistului,
Movul lor de acum e chiar culoarea
unui vis ce nu își mai găsește ființa
căreia i-a aparținut...
Așa ai dispărut și tu,
Parcă fiecare cuvânt spus te-a cărat
departe,
Acolo unde auzul meu nu poate să te
mai găsească.
Prin fiecare scrâșnet de clanță
Fantezia aducea pe lume
Câte o prezență iluzorie a ta, la ușa
speranței revederii,
Iar, în fiecare din ea,
Crește o tăcere
Care sfidează buzele
Săruturilor de demult!

Un trandafir uscat e roșu încă de
întâlnirea cu tandrețea ta
și
Un noian de tăceri
crește în vechiile noastre declarații de
dragoste...

DANIEL MIHU

Teatru

Striptease la Bazin

(Comedie horror sau oroarea de comedie)

(I)

Distribuția

(în ordine alfabetică!):

Personaje umane:

BABU – ziua: tâmplar sau solomonar de fântâni (după caz), iar noaptea: șaman și exorcist

BABA – ziua: moașă sau bocitoare (după caz), iar noaptea: „doftoroaie” în magie albă; în rest e soția acrită a lui Babu

DEZMORȚILĂ și AMORȚILĂ – gemenii lui Babu și Baba. Primul e Fiul-risipitor-pe cale-să-se-ntoarcă, pe când cel de-al doilea e Fiul-risipitor-nentors-încă

ȘOTCĂ și POTCĂ – verișorii zurbagii ai gemenilor, ei fiind nepoții din partea fratelui petrecăreț al lui Babu

VIOREY – Poreclă dată fostului crainic la răspântiile satului (numele lui adevărat – acum de toți uitat – fusese „Viorel”)

SILVIO SILVICU’ – Un pădurar cu părul pădure

UN INTERLOCUTOR TELEFONIC și CENTRALISTA – o voce de neuzit, dar amenințătoare și, respectiv, una auzibilă, dar obraznică

GRUP MUT DE COLINDĂTORI – de la Fabrica de furnituri „Îmbrăcați pe cei goi!”

Personaje non-umane:

AZOR – un câine francofon din insulele... Azore

Personaje între lumi:

IADA – scheletul și spectrul celei mai frumoase instructor de dansuri populare ce s-a pomenit în zonă

VĂLVELE – pasaje subtile de energie între lumi paralele

MOTOCOSITOAREA – o întrupare voalată (în negru) a Sorții

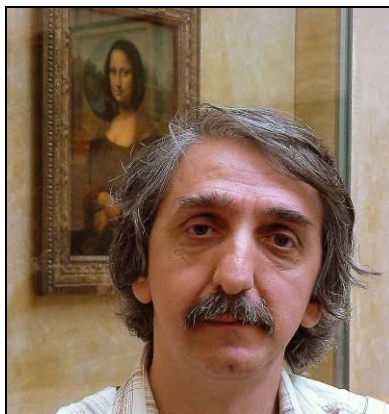
[**Avertisment:** O greșeală capitală în înțelegerea și / sau transpunerea scenică a acestui text dramatic ar consta din lecturarea sa în cheie „pășunistă” bazată pe o scenografie și o costumație de inspirație folclorică. Se va căuta, deci, cu predilecție impersonalizarea într-un spațiu gol, cu geometrie variabilă și decolare verticală.]

ACTUL I

(Pe șapte cărări)

Scena 1

(Grupul mut de colindători de la Fabrica de furnituri „Îmbrăcați pe cei goi!”)

[Prim-plan: un ecran acoperă „al patrulea perete”; pe el se proiectează dinspre spatele scenei un fascicul luminos fluctuant în care evoluează lasciv mimii. Se obține astfel un spectacol expresionist de umbre la libera inspirație a regizorului, coregrafia și ilustrația sonoră trebuind însă neapărat să trimită imaginația publicului în direcții total și voit greșite (!), precum: playboys și barbies la strand; concurs de culturism; show de club underground cu dansuri lascive din bazin la bară...]

Scena 2

(Babu împreună cu clepsidra)

[După ridicarea ecranului, în fața scenei se ghicește umbra lui Babu care stă la o masă așezată trois-quarts spre public. Fundalul sonor este dat de îmbinarea cacofonică a ticăitului de ceas, metronom și pendulă... Pe fundal, se proiectează cu un spot din avanscenă gestul personajului de a întoarce o clepsidră aflată pe masă, astfel încât nisipul să se prefire din nou de sus în jos. Gestul este ezitant și sacadat, de parcă o forță nevăzută ar încercă să-i oprească mișcarea rotativă. În cele din urmă reușește să așeze ostentiv clepsidra pe masă în poziția dorită.]

Scena 3

(Babu împreună cu sine însuși)

Babu (tărăgănat, ezitant și parcă silabisind ceva ce ar distinge în clepsidră) – E deja ora..., plus 20 de minute, 35 de secunde și, și... 8 zecimi... (cu schimbare de ton, în aparté) Dar, mai dă-le-ncolo de zecimi, că dintotdeauna clepsidra asta a luat-o înainte cu ceva fire de nisip! În rest merge... ceas! Da, și uite cum îmi spune mutește că Baba trebuia să se fi întors deja. Desigur, o să găsească ea ceva de bălmăjit când o veni – veni-ar numele (!): (aici încercă să o imite cu o voce pițigăiată) cum că iarna soarele apune prea repede, că avem cel mai

călduros decembrie de când de ne știm pe lume și câte-n lună și-n stele... (revine la tonalitatea vocii lui) numai să pară că tot ea are dreptate. Numai că de data asta nici eu nu o să stau de lemn... nu, nu! E un caz de conștiință profesională, fir-ar să fie ea de profesie și cine m-a potcovit cu ea!

[Babu începe să se fâșie nervos de colo-colo, dezbătând cu sine însuși.]

Babu – Păi, da... că de aici de la noi trebuie să o iei pâș-pâș pe o cărare de picior pe firul pâraului în sus – cică acu îi zice „în amonte”, hi, hi (!) – după care (începe să gesticuleze, parcă explicând traseul unui interlocutor) ai grijă să o ții până la a doua confluență unde o iei la dreapta pe vâlcea. Pe ea te afunzi nu mai mult de 780 de metri,... că i-am măsurat eu cu ruleta topografului pe când ăla zăcea beat-pulbere la motel. Fără ruletă, asta ar fi cam preț de 900 de pași numărați unul câte unul... Ei, și acolo nu e nici un semn de orientare,... așa că orice străin ar trece mai departe fluierând și săltându-și vesel rucsacul în spate, spre a se duce întins să fotografieze cetățile dacice din munte... Dar eu știu că, dacă o tai prin brădet – nu spun în ce parte – dai de o cărare a fiarelor ce te scoate pe Podișul Umed, tocmai la Oul Secetei. Ei, acolo ar trebui să ajung înainte de miezul nopții... Iar, dacă pe timp de zi e nevoie de o jumătate de oră bună de mers ca să ajungi până acolo, pe timp de noapte îți trebuie aproape dublu. Norocul e că acum nu e nici un petec de zăpadă că altfel ar trebui să mai pui încă oră la toată Golgota asta... Ai, de bătrânețile și ciolanele mele! Dar oricum o dai și cum o iei, începem să intrăm în - zii să-i zic! - așa... (cu emfază): „în criză de timp”!

Scena 4

(Babu și lătratul lui Azor. Apare Șotcă și, poate, în finalul scenei îngână și vocea lui Potcă câte ceva din cântecelul de bețivi)

[Se aude un lătrat din off.]

Babu – Cineva e, dar nu Baba, că pe ea nu o latră Azor, deși a ajuns o otravă de femeie... (cu oarecare duioșie și condescendență față de câine) ce să-i faci, dacă o consideră stăpână... (Se duce spre dreapta, la geam, îl deschide și vorbește în noapte): Care ești acolo, măi, cu felinarul?...

Vocea (cu mândrie) – Nu e felinar, unchiule, e proiecteur pe acumulatori, felinarul e de pe vremea lui Pazvante!

Babu – Fie și cum zici tu... dar care ești, nepoate?

Vocea – Eu, Șotcă! →

CRISTIAN STAMATOIU

Babu – Stai puțin să leg câinele și apoi o să poți intra.

[*Ceea ce se și întâmplă până la urmă. Șotcă intră tot din dreapta ca și oaspete, urmat de gazdă. (De altfel, pe parcursul actului întâi toate intrările și ieșirile, inclusiv ferestrele, dau spre dreapta.)*]

Babu (*orbit*) – Stinge pozna aia de... felinar electric și șezi... (*luându-i seama între timp, după ce Șotcă și-a stins proiectorul*) că pari ostenit, chiar răvășit...

Șotcă – Nu pot să stau jos, că nu sunt singur!

Babu – Dar cu cine ești?

Șotcă – Cu frate-meu cel mic, cu Potcă...

Babu – Și el ce cusur are, de nu poate intra la mine, îi pică rangul acum de când umblă la Facultate?!...

Șotcă – Nu, dar e beat-cui. Acum l-am rezemat palancă de gardul lui matală, dar până aici să știi că l-am cărat în spate. Și până la noi peste deal mai e cale lungă...

Babu – Păi, așa a fost dintotdeauna!

Șotcă – Da, dar eu mă gândeam că acum ai putea să mă ajuți să-l ducem cu 4x4 al matală baremi până pe culme, că la vale îl mai dau și de-a berbeleacul, fii-ar neamul de răs...

Babu – Vezi că neamul lui e și neamul tău, iar de la ajutorul meu să faci bine să-ți ei gândul, că sunt pe picior de plecare. Numai ce să vină odată Baba acasă, că și trebuie să o luam din loc prin noapte, tocmai, hăt... spre Oul Secetei.

Șotcă – Ha, ha, ha... să-ți fie de bine, unchiule, că, dacă stai după mătușa, nu o să ajungi la Ou anul acesta să deslușești după culoarea vinișoarelor din el cum o să fie vremea și... vremurile (!) în anul ce stă să vină.

Babu – Ce vorbești, nu ți-e bine?

Șotcă – Ba, bine că nu! Că ea nu avea de loc de gând să se dea dusă de la cheful încins la nunta de aur a bătrânilor Cufurilă unde fusese chemată ca... bocitoare!!!

Babu – Mai zici de mine, nepoate, că așa – că pe dincolo, că sunt tare vechi și ieșit din modă, dar uită-te laăștia că țin la niște obiceiuri pe care nici eu nu le mai înțeleg. Auzi acolo, să mai respecti astăzi niște ciudățenii pe care aproape toți le-au uitat!

Șotcă – Ba, eu așa zice că nu sunt de condamnat, de vreme ce cu ocazia ținării lor e rost de o masă bună, băutură cât încape și distracție din prea plin.

Babu – Numai la mațe ți-a fost și îți este gândul de când te știu, deși tu nu te îmbeți nciciodată!

Șotcă – Ce-i drept, eu știu să le beau cu

dichis, pe când prâslea ăsta e cum îi mutul mai voinic!

Babu – Lasă, lasă... spune-mi mai bine ce-i cu Baba!

Șotcă – Păi știi și dumneata că bătrânii Cufurilă au descoperit acum la Recensământ că sunt căsătoriți de o jumătate de secol, așa că au dat sfoară în țară că o să sărbătorească ca pe vremuri cu nuntă în coșciug!!!...

Babu – Știu, că prima dată au dat fuga la tâmplar, adică la mine, și au comandat fără să se zgârcească, așa cum le e felul de obicei, câte un coșciug prima-întâi, pe măsura fiecăruia... Și asta nu a fost destul, că la o săptămână au revenit ca la croitor, să le facă proba, să fie ei siguri că o să stea comod la panaramă. Apoi copiii, nepoții și strănepoții le-au închiriat de la oraș - tot pe măsură, desigur - costume de mire și mireasă, cu floricelele și coronița de rigoare, că ălea ale lor de pe vremuri erau de mult praf și pulbere...

Șotcă – Așa că astăzi, la soroc, mirele și mireasa s-au urcat frumușel fiecare în cosciugul lui și rudele au venit să le aducă obolul și să-și ia rămas-bun pe vecie..., adică, până pe seară! Iar pentru că popa nu vrea în ruptul capului să participe la procesiuni pe care le consideră (*se gândește puțin, pocnind de câteva ori din degete ca să nimerească citatul în mod corect*)... „apocriefe și suprarrealiste” (de, băiat cu școală înaltă!), a fost angajată, așa pentru atmosferă..., bocitoare, adică Baba matală. Și în timp ce sărbătorii din cosciuge se uitau pe sub gene ca să vadă de acum cum ar fi să fie când or muri de-adevăratelea și, mai ales, cine îi plânge mai cu foc, cortegiul a ajuns în lătratul tuturor câinilor la o groapă tocmai săpată chiar lângă sat, în Cimitirul Poganilor. Acolo i-a jelit iar Baba, de-ți venea să crezi că acu-acu îi și îngroapă pe sărbătoriți de vii. Dar când a fost la pomană, mirele și mireasa s-au sculat voioși din sicriele pe care să știi că toată lumea ți le-a admirat și au pornit cu toții în alai vesel spre casă, ca și cum ar fi venit de la cununie. Iar odată ajunși acasă, să te ții chef, de nu se mai vedea om de persoană,

Mihai Camara, „Fluture”

Babu – Scutește-mă de amănuntele astea culinare și spune-mi mai bine cum s-a spart cheful.

Șotcă – Păi, tocmai asta încercam: nici vorbă să se termine, că acum e în toi, urmând ca mortul și moarta – pardon ! – vreau să zic: „mirele și mireasa” să intre în camera nupțială și să vadă dacă mai pot face ceva... Ce mai hahaleră, de toată pomina! Numai că, frate-meu fiind prea pilit, m-am hotărât să plecăm până nu venea piticul să-i învârtă becul de tot, de să nu-l mai pot urni după aia de loc din loc.

Babu – Bine..., bine ai făcut, dar când ai plecat nu ai încercat să o iei încoace și pe Babă cu voi?

Șotcă – Ba da, numai că se încinsese atât de tare țărâta în ea, că nici nu a vrut să audă de așa ceva. Spunea că mai stă să vadă dacă nu cumva spre dimineață ies înșurăței la dansul cearcafului pătat, semn că mireasa fusese fată mare! Auzi acolo năzbâtie! Adică virgină, după cincizeci de ani de căsnicie..., mâine-poi-mâine: străbunică!!! (*Se tăvălește de răs*) Ha, ha, ha !...

Babu – (*dumirindu-se încet și extrăgând din avalanșa de date esențialul*): Cum adică: „spre dimineață”, nepoate?!? Care va să zică, nu avea de gând Baba să o pornească A-Z-I spre casă?!?

Șotcă – Vezi bine, că nuuu! (*continuă cu tăvălitul de răs, pierzându-și aproape suflul*...) Hă, hă, hă!...

Babu (*Peste măsură de enervat de cele aflate, Babu îl înșacă brusc pe Șotcă de guler și îl înghiontește spre ușă*) – Destul cu hăhăiala, că pe mine mă arde necazul și se pare că Baba nu are de gând să vină decât la Sfântu’ Așteaptă! Șotcă (*lăsându-se greu și luând în loc de proiector felinarul lui Babu*): Unchiule, dar cum rămâne cu frate-meu?

Babu – Bine, uite așa: îl iei de lângă gard ca să nu mi-l dărâme și plecați spre casă. Dar, iute!!!

Șotcă (*aici îi piere răsul de tot*) – Dar, nu mă ajuți cu transportul?

Babu – Sigur că (*și Șotcă se înviorază pe moment*)... NU! (*Șotcă se „dezumflă” imediat și vizibil, lăsându-se împins spre ieșire, uitându-și în același timp pe jos proiectorul electric*) Am altele pe cap! (*ieșind*) Și, hai, repede, că acum-acum dau drumul câinelui!

(*Se aud lătrături, strigăte răgușite și apoi, pierzându-se în depărtare, un cântec de bețivi:*
„Merg pe gaaa...rd./ Mă țin de druuiu...mm / Și nici un latrăăă nu mă căineeee!...”)

BIBLIOTECA BABEL

Spre o lume orwelliană

Sub ochii noștri circumstanțele istorice fac din Donald Trump un om din ce în ce mai încercat. Perceptul multă vreme ca o figură histrionică, Donald Trump a stârnit din partea politicianilor de profesie un subliniat scepticism, când a făcut publică decizia de a intra în campania electorală pentru președenție. El a declarat de la început că se înscrie în campanie ca să câștige. Și a câștigat, spre stupefacerea adversarilor din partidul republican și a dinastiei Clinton, care nici după un an nu poate accepta realitatea. Dacă această atitudine de respingere a unui fapt accompli nu e nebunie, atunci nu știu ce altceva este. În schimb partida democratică și presa neoliberală, care o flanchează, aruncă acuzația de dezordine mentală în spina lui Donald Trump. Aceeași simetrie răsturnată poate fi observată în cazul acuzației nedovedite de o investigație fără sfârșit, privind amestecul rușilor în victoria lui D. Trump. Știm însă cu certitudine că Hillary Clinton și sponsorii ei au colaborat cu parteneri ruși pentru compromiterea morală a lui Donald Trump, prin lansarea în timpul campaniei electorale a Dosarului (the Dossier), conținând povești murdare despre presupusele aventuri, nesubstanțiate cu probe nici până acum, ale celui incriminat. Investigația implicării rușilor a devenit un bumerang pentru democrați. Scormonirea probelor aduce în discuție culpa FBI-ului, care s-ar fi folosit de Dosar pentru a emite ordine de spionare a echipei Trump în cursul campaniei electorale, ceea ce ar întrece chiar și afacerea Watergate.

Pentru orice observator neutru, viața politică americană pare acum profund tulburată, conceptul de democrație fiind răstălmăcit mai mult decât oricând. De decenii americanii s-au lăudat cu procesul trecerii puterii de la un partid la altul, de la un guvern la altul pe cale pașnică, fiind proba cea mai importantă a unei democrații consolidate. După victoria lui Trump au urmat pentru câteva luni demonstrații violente, agresive în limbaj și atacuri fără sens la un președinte care a câștigat alegerile. Atitudinea democraților demonstrează un profund dispreț față de votul

populației, deși ei se împăunează mereu că sunt apărătorii intereselor celor vulnerabili. Pe aceștia însă Hillary Clinton i-a numit "a basket of deplorable", dându-și pe față tot disprețul ei. Doamna Clinton și supporterii ei nu vor să-și recunoască miopia în detectarea acelor segmente defavorizate ale populației din zonele rurale și localitățile deindustrializate, în urma unor tratate ca NAFTA, precum și a migrației corporațiilor pentru vânzarea de muncă ieftină și profit maxim. Această bază demografică rămâne loială președintelui Trump și agendei sale, la rândul său președintele luptând să fie fidel alegătorilor săi. Da, președintele Trump pare neobișnuit, pentru că este primul care își respectă promisiunile electorale cu acrimonie. E nemaivăzut și nemaiauzit ca un președinte să nu uite a doua zi de alegătorii săi. Managerii de campanie ai lui Donald Trump își amintesc de modul unic al acestuia de a adresa nevoile și aspirațiile omului neînsemnat: "His words captured the way they felt, and that's all that mattered to them. His was a language the left couldn't and wouldn't ever understand" (Cuvintele lui au captat modul lor de simțire și asta e tot ce contează. Limbajul lui a fost unul pe care stânga nu l-ar putea înțelege niciodată - David Frum, Let Trump be Trump, Washington Post, Dec. 8, 2017).

Legea reglementării taxelor, a reducerii lor și a simplificării codurilor fiscale, votată de Congres ca un cadou de Crăciun pentru clasa de mijloc și o garanție pentru creșterea numărului de joburi, a revenirii unor companii de peste hotare, datorită scăderii taxelor de corporații, reprezintă un succes incontestabil al administrației Trump; de asemenea și stabilă creștere a unor indici importanți de pe Wall Street. Din

1992 nici un președinte nu s-a mai întâlnit cu Federația Fermierilor, pe care a cercetat-o acum 25 de ani Bush seniorul. În 8 ianuarie, Donald Trump este primul, după G.H.W Bush, care a participat la o congregație a acestei federații în Nashville, statul Tennessee, sub semnul sloganului Rebuilding Rural America (Reconstruind America rurală). Trump i-a definit pe fermieri "the base of liberty" (baza libertății). Pentru că din Tennessee e originar președintele Andrew Jackson, de la care Trump se revendică, un moment special în timpul impresionantului speech a fost evocarea predecesorului, simbol al dăruirii patriotice și al istoriei adevărate, nu falsificate. Acest președinte luptă pentru reconsiderarea buneii tradiții istorice, iar fermierii reprezintă pe "forgotten men and women" (bărbații și femeile uitate) care l-au ales, care îl susțin și care îi rămân perpetuu loiali. În doar decursul unui an au fost create peste două milioane de joburi peste cele existente, producția crește într-un ritm de 3%, reducerea taxelor va aduce clasei mijlocii, fermierilor, micilor companii un surplus de bani, care vor impulsiona circuitul economic. Sunt semne imposibil de negat că omul de business, care este președintele ales, are instincte foarte sănătoase în privința pulsului economic și a mijloacelor de a-l stimula.

Și, după tot acest sfârșit de an conbrio, președintele s-a trezit cu atacuri furibunde din partea opoziției, dominată de același sindrom al disperării eșecului, părăsită de orice inspirație a unei agende de lucru activă, organică, aderentă la problemele reale ale Americii. După un an de investigații nefundamentate ale așa zisei conspirații Trump - Rusia, fără dovedirea acuzațiilor, democrații instigați de Hillary Clinton au fabricat o altă găelniță, care să îl delegitimeze pe Donald Trump ca președinte și conform amendamentului 25 al Constituției să-l îndepărteze de la conducere. Exagerând unele excentricități ale președintelui, cunoscut ca atare de zeci de ani ca businessman și star de televiziune, democrații au pornit o cruciadă care să-l declare pe Donald Trump instabil mental și deci incapabil de leadership. Toată această luptă pentru putere când surdă, când zgomotoasă îmbracă de cele mai multe ori aspecte grotești, așa cum →

SILVIA URDEA

s-a întâmplat și de data aceasta. Laura Ingram, o comentatoare de la Fox News, a relevat justificat că "vinovăția" lui Trump constă în provocarea pe care el a aruncat-o acelor "pretenders", celor care s-au considerat îndreptățiți din oficiu la funcția prezidențială. Aceasta nu i se poate ierta și faptul că a învins surprinzător, dejucând toate calculele dinainte făcute.

Ca să-l dovedească dement pe președintele ales de voința poporului, cei de stânga au strecurat un "cal troian" la Casa Albă în primele luni, chiar la începutul organizării administrației. Au apărut desigur și nemulțumiți, ca întotdeauna, care au cârtit, dar cârtitorul cel mai mare a fost cel mai apropiat om al lui Donald Trump, strategul lui numărul unu, și cel mai detestabil trădător, Steve Bannon, editorul publicației Breitbart, teoreticianul, dacă vreți, al naționalismului conservator. "Calul troian" strecurat se numește ziaristul de o faimă îndoielnică, fabricant de minciuni acolo unde nu găsește probe, pe numele lui Michael Wolff. În cartea de interviuri foarte recent publicată *Fire and Fury Inside the Trump's White House* prezintă o colecție de discuții cu unii membri ai actualei administrații. Președintele nu își amintește să fi permis intrarea acestui publicist dubios la Casa Albă, dar toți știu că apropiatul său colaborator, Steve Bannon a făcut-o, consumându-și timpul dialogând cu acest publicist, criticându-l pe președinte și familia lui, pe care o pictează cu totul defavorabil, acuzându-l neîntemeiat pe Don junior de lipsă de patriotism și chiar de trădare. După două zile Steve Bannon a revenit cu scuze, dar nimic nu prevestește acum o reluare a relației dintre cei doi. A putut fi văzut ca un câine plouat după ce sponsorul miliardar, Roger Mercer și-a retras sprijinul acordat echipei de la Breitbart, după cuțitul înfipt pe la spatele lui Donald Trump. Nimeni nu poate nega contribuția lui Bannon, ca principalul ideolog și strateg, la ascensiunea lui Donald Trump. El a căzut din grație din cauza invidiei și orgoliului. The king maker (făcătorul de rege) s-a considerat pe sine mai îndreptățit la scaunul imperial decât cel pe care îl crease. Colosală greșală, care l-a costat ruinarea în câteva zile a întregii lui poziții. Beția

puterii i-a luat mințile lui Steve Bannon, care s-a trezit trântit cu viteza secolului din panteonul celor puternici. "Steve lost his mind" (Steve și-a pierdut rațiunea), a pus Trump pe loc diagnosticul întregii situații. Printre altele, Trump este faimos prin porecelele puse adversarilor, pe care-i execută adesea printr-un singur cuvânt: "Crooked Hillary" (necinstita Hillary), "Sneaky Dianne Feinstein" (Senatoarea D.F. care acționează în ascuns), "Sloppy Steve" (Șleampătul Steve) etc. Poreclirea i-a atras președintelui caracterizarea de infantil, dar pe el nu-l interesează reacția establishment-ului, pe care vrea să-l irite, cât reacția publicului care rămâne cu totul favorabilă. Donald Trump continuă să fie transparent față de masa alegătorilor lui și de neînțeles, demn de batjocură față de cohorta de politicieni din Washington. Publicul a dat și continuă să dea vot de blam senatorilor și congresmenilor, așa că președintele își urmează drumul lui mai mult sau mai puțin singuratic. Dar este până acum unicul președinte care luptă încrâncenat să-și respecte promisiunile electorale. Are un stil cam neciopleit de multe ori, provocând critici acerbe în lanț din partea televiziunilor neoliberale, partizane ale doamnei Clinton. Să nu uităm însă că Donald Trump s-a ridicat împotriva lui "political correctness" (corectitudinii politice), făcând uz tocmai de o anumită insurgență verbală foarte specifică lui.

Un lucru este clar și anume că alegerea lui Donald Trump a luat tot oxigenul partidului democrat, care s-a văzut dintr-odată fără agendă, incapabil să producă una, incapabil să producă altceva decât vitriolul cu care îl împoașcă zilnic pe Donald Trump. Democrații s-au plasat pe o platformă negativistă, distructivă, dominată de personalitatea lui Trump pe care o disecă la orice oră fără vreun folos, deoarece populația este sătulă de spectacolul dezolant al luptei pentru putere. Din această luptă se ridică la suprafață doar mizerii, dintre care cea mai eclatantă este "the dossier" (dosarul), din investigarea căruia vor ieși șifonați rău de tot Hillary, DNC-ul (Comitetul Național Democratic), capete însemnate de la FBI, despre care auzim mereu că au protejat-o pe Hillary și l-au spionat pe Donald Trump. Nu-i vorbă, că susținătorii lui

Hillary au dorit să facă vid în jurul ei și l-au bătut la margine cât au putut și pe Bernie Sanders, contracandidatul democrat. Cercetările continuă. Se vorbește pe față de miliardele sustrate de cuplul Clinton din ajutorul federal acordat haitienilor, după cutremurul de tristă faimă din nefericita insulă. Haitienii sunt foarte porniți pe afacerea hrăpăreței familiei Clinton. Tot mai mult iese la iveală că ei, cei care îl acuză pe Trump de colaborare cu Rusia, au vândut de fapt 20% din industria de uraniu a Americii. Iar despre Fundația Clinton nu auzim decât că a învățat milioanele în schema "pay for play", adică plătești pentru favoruri. Mânia "proletară" a democraților se încinge pe zi ce trece, iar creativitatea lor se manifestă doar în căutarea nodului în papură pentru doborârea lui Donald Trump cu orice preț. Săracul popor cu nevoile lui este uitat cu desăvârșire în cursul revărsării de ură într-un univers care devine din ce în ce mai orwellian. Singura obsesie a democraților este așa zisul "the dream act", care se referă la naturalizarea a opt sute de mii de imigranți din El Salvador, admiși, copii fiind, după cutremurul din ianuarie 2001. Dar această obsesie vine cumva contra curentului antiimigraționist reprezentat de majoritatea populației. O veritabilă coridă verbală are loc între cele două tabere, care deocamdată pleacă de la mitinguri cu mâinile goale.

Ofensiva democrață pentru deligitimarea președenției lui Donald Trump inventează mereu noi metode. Una dintre ele este cartea amintită a lui Michael Wolff care a mărturisit explicit că lucrarea sa "will bring down the duly-elected president of the United States" (Sebastian Gorka, Don't believe Michael Wolff's book about Trump if you want the truth, in thehill.com, 1/08/18). Sebastian Gorka, PhD și deputat asistent și strategist al președintelui, încadrează cartea lui Wolff în presa mainstream "professionally and morally bankrupt" (decăzută profesional și moral). Hillary și suporterii opun realității reprezentările ideologiei lor. "Trump must be incompetent or mentally unwell because, well, we want him to be" (Trump trebuie că este incompetent sau deranjat mental deoarece, noi vrem ca el să fie astfel), comentează Sebastian Gorka mentalitatea stângii, care se află acum

foarte aproape de universul lui Orwell. Un cu totul alt Trump prezintă memorialul de campanie electorală Let Trump Be Trump. The Inside Story of His Rise to the Presidency, Center Street, 2017, autori, Corey Lewandowski și David Bossie, foști manageri de campanie. Acești martori oculari ai unei lupte încordate de-a lungul unui an jumătate au păstrat impresia vie a unui caracter puternic, a unei voințe exemplare de a învinge, chiar dacă a avut în fața ei oameni politici grei, cu care a fost prins într-o luptă inegală ca fonduri, echipă, spate asigurat. De aceea ei subliniază apăsător „nobody can take away the rollercoaster ride of a businessman who was initially given zero chance to be president. History was made and we were there” (nimeni nu-i poate lua călătoria dramatică a unui businessman căruia i s-a dat zero șanse să ajungă președinte. S-a făcut istorie și noi am fost acolo), afirmă cu satisfacție autorii cărții Let Trump be Trump. Pasiunea confruntării fără teamă a adversarului a inspirat celor doi manageri de campanie admirație și dedicație: „David and I love him because there is no other politician we would crawl into a bunker with to fight Republicans, Democrats, the media and the Washington entrenched lobbying class”. (David și cu mine îl iubim pentru că nu a fost alt politician cu care ne-am fi târât într-un bunker ca să combatem republicani, democrați, media și clasa ferm consolidată a lobiștilor din Washington - David Bossie and Corey Lewandowsky, Let Trump be Trump and he'll sail through 2020 in thehill.com, Dec. 5, 2017).

Se pare că niciun președinte n-a fost atât de contestat și atacat ca Donald Trump.

Barak Obama și familia au fost răsfățați de presa neoliberală.

Hillary Clinton nu poate accepta realitatea de a fi fost învinsă de un builder (constructor) din Queens.

Orgoliul ei supradimensionat, care o autodevoră, are ca scop puterea, sinonimă pentru ea cu o extrem de lucrativă profesie.

Dar unde sunt nemulțumirile reale ale populației?

Ele au rămas undeva departe dincolo de zidul protector al miliardelor prădate de familia Clinton la lumina zilei.

PARISUL MEU Vrem să știm

Nu cred că oamenii au construit Turnul Babel dintr-o pornire de orgoliu!

Ieșisem la plimbare, fără niciun chef, doar pentru că era duminică și soare afară. Cu o zi în urmă reușisem să merg până la marginea comunei, apoi m-am întors. Azi am reușit să ajung până-n spațiul verde din comuna alăturată. Se numește „*Parc du plateau*”.

Nu era multă lume, doar imigranți, și, în mod flagrant, lipseau francezii „de sușă”. Nu există scuza că or fi fost la biserică, căci, într-o țară „laicizată” precum Franța, lumea nu merge la slujba religioasă, sau, dacă unii o mai fac, atunci se duc discret, cu jenă, cu aceeași teamă, parcă, pe care o aveam și noi, pe vremuri, în România.

Mi-am adus aminte de o altă ieșire la iarbă verde, făcută în acele timpuri de demult, pe Dealul Feleacului, la pădurea situată în spatele „noului” (acum uitat) observator astronomic. O familie de maghiari (pe care îi cunoșteam, oameni de treabă, am făcut și un revelion împreună), dimpreună cu alte două, sărbătoreau un eveniment în pădure. Alăturaseră trei mese pliante, pusese o față de masă de damasc, decoraseră totul cu coronițe din ramuri și aveau chiar două sfeșnice de argint - asta în timp ce, la marginea pădurii, o familie de români, așezați cu picioarele în șanț, mâncau de pe ziar.

Tot în vremea aceea, tata asculta *Europa liberă* pe două frecvențe diferite: „la noi” și „la unguri” — și era furios pe „ai noștri”, căci ne incitau la revoltă împotriva stăpânirii (acum, se știe că așa li s-a cerut!), în timp ce pe maghiari îi învățau ce este bună-purtare (*savoir-vivre*), autorelaxarea (*lacher-prise*) și respectul de sine!

Oare, n-ar fi trebuit să-i învețe pe românii noștri la fel?!

Paris. Femeia, tânără, probabil creștină, se repede să ocupe locuri în metrou pentru toți cei patru copii ai ei, în vârstă de la 6 la 12 ani, cu diferență din 2 în 2. Apoi se reazemă de bara verticală și răsuflă mulțumită că și-a instalat odraslele. Își îndreaptă uitătura, mândră, către o măicuță bătrână, care urcase deodată cu ea, ce se ținea în picioare, sprijinindu-se chinuit de marginea scaunelor în care erau instalați copii - ocupați, fiecare, cu câte un *gadget* electronic. Femeia căuta privirea bătrânei și aștepta din partea ei încuviințare și laude pentru ce mămică iubitoare este!

Cobor la Porte Maillot. Voi pleca spre casă.

De la Otopeni, iau autobuzul. Mă dau jos în Piața Unirii. Tarabe cu nimicuri de sezon. Pășesc în urma unui cuplu de tineri. Se țin de mână. Băiatul o întreabă:

- Dragă, vrei să-ți iau un măștișor?”

Cum s-o întrebi „dacă vrea”?!

S-or fi schimbat regulile de *savoir-vivre*!

Probabil că acum trebuie să ceri permisiunea înainte de-a oferi un dar... cine știe, ca să nu jignești... gestul să nu fie interpretat ca o formă de hărțuire morală, sau, Doamne ferește, sexuală, sau, poate, să nu contravină concepțiilor religioase, sau filosofice, ale persoanei vizate...

Ce ți-e și cu corectitudinea politică în ziua de azi!

Iau tramvaiul din Piața Sfântu Gheorghe. Mă reped spre unicul scaun liber disponibil, dar cucerirea pare a fi de scurtă durată. În spatele meu urcă o doamnă la vreo 50-60 de ani, încărcată cu rulouri de calc. Era arhitect de meserie, poate cadru didactic. Cu jale disimulată în suflet, mă ridic să-i ofer locul. Se arată ofensată și refuză:

- Mă considerați așa de bătrână, de-mi cedați locul?!

Va trebui să mă pun la punct cu bunele maniere și la acest capitol!

M-am întors la Paris.

Am molar pe musulmani, instinctiv (când văd ce se petrece în lume), fără a mă considera rasist. Le recunosc multe calități. Am cunoscut oameni de-ai lor de-o valoare excepțională.

De data asta, am avut clar →

HORIA PORUMB

impresia (confirmată și în ocazii ulterioare) că cineva îi instruește cum să se poarte (și la bine, și la rău!) — cineva, undeva, unde „albi” n-au acces (nu la școală, în mod cert!): urc în autobuzul aglomerat; în clipa aceea, o femeie mulatră, care nici nu era foarte tânără, și un bărbat tuciuriu sar de pe scaune și se întrec în a mă îmbia să iau loc!

Vă asigur că eu n-am făcut nazuri în a accepta!

Pe... „albi”, însă, cine-i mai instruește?

Există lucruri, reguli care ar trebui transmise!

(Ca să nu rămâneți cu o imagine deformată, continui relatarea. După un timp, se eliberează locul din față, iar bărbatul tuciuriu se așază iar. Descopăr că era însoțit de o femeie, care a rămas în picioare. Mă pregătesc să cobor. „El” îi face semn parteneriei că acum poate să stea jos și ea...)

Le Parc du Plateau era scăldat în soare. Am trecut de partea cu arbori și am ajuns la promontoriul de unde se desfășoară privirii întreg Parisul. O tablă de orientare ne indică faptul că eram exact pe axul Est - Vest al bulevardului Champs-Élysées. La stânga, Turnul Eiffel, la dreapta bazilica Sacré Cœur, iar în fundal, cartierul de afaceri cu zgârie-norii de la Défense; de asemenea Panthéonul, „muntele” din grădina zoologică de la Vincennes etc. — în calitate de parizian, recunosc mai multe repere decât un turist oarecare.

În partea cea mai înaltă a parcului e o porțiune dreaptă, un fel de mică arenă, ca o coloană retezată, ce-mi amintește de „Soarele de andezit” de la Sarmizegetusa. Eram înconjurat de verdeață din toate direcțiile. Gazonul era tuns îngrijit, dar platitudinea locului era apăsătoare. Nu știu de ce mi-a venit în minte Turnul Babel: mă simțeam ca la baza lui, după ce-a fost ciuntit...

M-am debarasat de o parte din veșminte și am încercat să fac câteva exerciții de gimnastică. Ceva, însă, nu-mi pria. Unii ar fi zis „o energie negativă”, dar eu nu cred în astfel de lucruri.

Deși... mai știi? Poate că am ajuns „s-o simt”. Mi-ar fi tihnit, parcă, să am în spate un arbore care să mă „inspire” (sau un munte, care să mă „înalțe”), cum cer regulile de *Feng shui*. Tradiția aceea aparține

altui popor, dar ar trebui respectată, ca orice moștenire ce și-a dovedit perenitatea.

Nu cred că oamenii au construit Turnul Babel din orgoliu!

Sunt convins că omul de atunci știa că Dumnezeu există — și voia să ajungă la el. Încălceala limbilor l-a împiedecat. De atunci poartă dorința asta în suflet.

Să-l cunoască. Nu pe el, ca întrupare! Oamenii vor să-i cunoască Proiectul! Trebuie să existe un plan ontologic în actul Creației!

Să-i înțeleagă Planul!

Noi, oamenii, avem datoria să-l deslușim — ca să putem să acționăm în sensul lui! Pentru asta, nu trebuie să ne rupem de Tradiția celor ce-l caută de milenii!

Universul, așa cum este, e o alcătuire armonioasă! Societatea umană face parte și ea din univers. Deci are vocația de-a fi armonioasă la rândul-i! Putem spera!

Am început această serie de destăinuirii cu o plimbare pe Platou, în același parc. Atunci apăreau colții de iarbă. Acum își arată colții sezonul rece.

Tușuri multicolore ating coroanele arborilor.

Pe alocuri, roua persistă și la ceasul amiezii.

Cald și rece, se succed la nesfârșit,

bine și rău,
lumină și întuneric,
viață și moarte...
și iar...

Mihai Camara, „Stil”

Clara din Assisi

Tenebrele se ușurează
și însenină deodată,
nu sunt ușor de socotit
promisiunile încălcate..
dar tu, alergând pe pajiști roșii,
șanțuri,
ai șters o lacrimă
și clipa mai devreme.
Casa era părăsită,
zâmbet mizer și știrb,
mâna ta primitoare
care întindea pâinea.
Am coborât și eu
și te aștepta nebunul
plecând spre Roma,
m-am împiedicat și pentru-o
clipă..
apa se lăsa de imprimat pârâul,
nu mai un șopot
sau viers de ciocârlie...
mă reclamă noaptea.

Mătase

Zâmbetul tău era mătase,
catifea primitoare,
pătură,
doi ochi obsidian
strălucitori în întuneric,
cine știe ce caravană
în culise
îl însoțea,
ce neînfricați armăsari
pe stepe fierbinți
și apoi... frigul.
Mătase...
iertarea ta,
conștiință,
despicai și noaptea
ca un far nepieritor
și apoi... te lăsai
prins intangibil
marginal, prevalent...

LUCA CIPOLLA

BIBLIOTECA BABEL

Isabel Rezmo

Isabel Rezmo, Úbeda, 1975. Poetă, autoare de prologuri, este una dintre organizatorii Întâlnirii Internaționale de Poezie Ciudad de Úbeda și membru în diferite asociații de scriitori.

Cofundator al revistei culturale Proverso. Deține numeroase premii literare. Parte din poemele sale au fost traduse în limbile: română, italiană, portugheză, catalană și armeană, și publicate în diverse medii virtuale.

Cărți publicate: *Peisajele unei Dame*, *Ego Amare*, *Rugină*, *Trăiesc*, *Atelier de inițiere în poezie*.

Fluturii tac

Dezarmez liniștea la cotitura
rodului tău.
Dezarmez, precum viața,
izvoare de dense strâmbături în
noapte.
I-am cerut să vină ca să mă vadă
în vestibulul unei amiezi.
Și totuși, ascultă,
răsună zgomote blestemate
în coșmarele dimineții.
E timpul care nu iartă.
Lumina se stinge.
Și fluturii tac.

Nerușinare

Se luminează între o cafea
și urmele de fum.
Dintr-o pasivitate
ce mușcă 6 ore
de neodihnă răvășită.
În acest timp, mi-aș da trupul
morții
printre albe dăgi,
Oțelite în pământ.

Cuvânt

Cuvânt!
Viitor. Cuvânt dorință.
Cuvânt ce învață, cuvânt.
Cuvântul glas.
Cuvânt intens, orbesc.
Ecou sau otheadă, melcul absent.
Culme. Cuvânt.
Cuvânt!
Complet, fenom arcuit.
Iubire, apus. Vânt.
Dinte sau cuvânt.

Cuvânt!

Cuvântul meu ce se revarsă
pe trupul tău.
Un trup prezent,
un cuvânt etern.
Cuvânt!
(Domnului Vicente Aleixandre)

Frunzele cad

Frunzele cad,
toamna doarme
Umezeala cade,
ca o lacrimă suavă.
Degetele îmi cad.
Vor să moară.
Timpul cade,
în tăcere, provoacă răni.
Ploaia cade,
moare de iarnă.

Fir

Țineam un fir.
Trupul tău de neînțeles.
Se lumina de ziuă.
Tremuram.
Era ca suspinul
în tremurul incertitudinii.
Sarea, precum marea.
Pleoapele tale, precum apa.
Iar eu la mijloc.
Precum viața.
Zgomotul e transparent
precum raza.
Fără sudoare.
Doar o îmbrățișare.
Și la mijloc.
Inerția.
Nimeni.
Iar la capăt.
Niște buze.

Consagvin

Carne înmulțită cu carne
prin ciorchinele trupului meu peste

pomeții voștri.
Carne în vid,
pentru harul
de a germina viața
între clipele de iubire,
în sexul unei idei numită
plenitudine.
Între poala mea și noroc,
maternitatea bătaioasă.
(Sunt mamă).

Mai sunt zile

Mai sunt zile.
Aș vrea să te rețin într-un suspin.
Aș vrea să te iubesc într-o
îmbrățișare.
În privirea ce încurcă cuvintele.
Ești vers scris,
ești lacrimă tipărită.
Răspunde-mi,
mai sunt zile?
Ești un vers liber,
într-o privire caldă,
un vers amar,
la urma urmei, un vers,
din poemele rupte
din propria mea închipuire.

***

Doi
Copii, în joaca lor,
supun timpul,
îl fac Icar,
temerile șerpuiesc,
leagănă imaginația.
Și apare...
Povestea.

***

Am învățat
să cresc mare,
în timp ce joaca mea
visa să beie vânturile
lângă ombilicul tău.
În timp ce noaptea senină,
desena genele ce miroseau a numele
tău.

***

Departa,
am murit.
Am trăit.
M-am trezit.
M-am hrănit cu umbrele postului.
Într-o zi, în care un atom
este o ecuație blestemată
a morții.

**Traducere și prezentare de
ELISABETA BOȚAN**

BIBLIOTECA BABEL

KAZUO ISHIGURO

LAUREATUL CU PREMIUL
NOBEL PENTRU LITERATURĂ
2017

Literatură contemporană de pretutindeni cunoaște o deosebită înflorire, scriitorii turci, japonezi, arabi, americani sau britanici bucurându-se de real succes cu aparițiile editoriale, traduse în numeroase limbi și cucerind publicul iubitor de carte de pe tot mapamondul.

În ultimii ani, atenția mi-a fost atrasă de scriitorii japonezi care, cu realismul lor copleșitor, au cucerit milioane de cititori. Unul dintre aceștia este, fără doar și poate, britanicul de origine japoneză Kazuo Ishiguro.

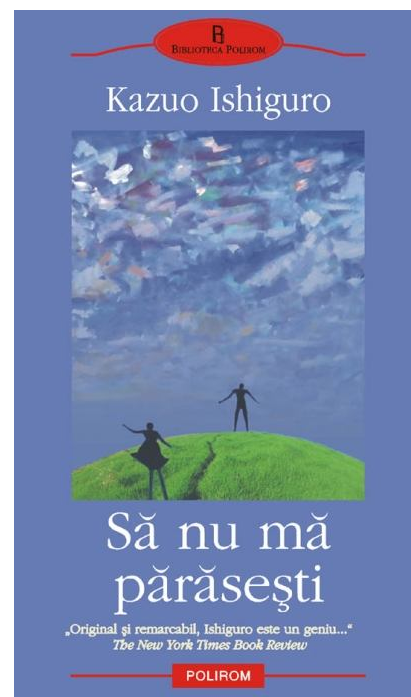
Despre acest scriitor britanic-japonez s-a scris destul de mult și, cu siguranță, se va mai scrie. Născut în Japonia, la Nagasaki, în 1954, imigrat în 1960, împreună cu familia, în Marea Britanie, a debutat ca prozator la 28 de ani, cu „Amintirea palidă a munților”, un roman premiat cu The Winifried Holtby Prize of Royal Society of Literature și tradus ulterior în 13 limbi. În 1986, i-a apărut al doilea roman, „Un artist al lumii trecătoare”, nominalizat în același an la BOOKER PRIZE, tradus și el în 14 limbi. Acest roman a fost premiat, de asemenea, cu WHITBREAD BOOK OF The Year Award. 1989 este însă anul de vârf al carierei sale, Kazuo publicând „Rămășițele zilei”, care a obținut mult râvnitul BOOKER PRIZE. În 1995, Ishiguro a publicat „Nemangaiatii”, „Pe când eram orfani”, „Să nu mă părăsești”, „Uriașul îngropat”. În același an a primit meritată distincție britanică OFFICER OF THE BRITISH EMPIRE FOR SERVICES TO LITERATURE, iar în 1998 titlul de CHEVALIER de l'ORDRE des ARTS et des LETTRES, din partea statului francez. Anul 2017 îi aduce PREMIUL NOBEL pentru Literatură.

Romanul cu titlul original în limba engleză „You never let me go” („Să nu mă părăsești”), apărut în 1995, are ca tema, modernă, de altfel, clonarea umană. Adiacente însă acesteia sunt alte teme precum: iubirea sinceră, adolescențină, pură, trecerea timpului, întrebările

existențiale, moartea văzută ca o trecere lentă spre altceva. Acțiunea romanului se petrece în Anglia, la sfârșitul anilor 90, în plină era a dezvoltării tehnologiei, a informației, a științei. Naratorul-personaj, feminin, este o tânără pe nume Kathy H, autorul dându-i cuvântul de la începutul până la sfârșitul acțiunii. Astfel, suntem martorii tăcuți ai existenței acestei fete inocente, plină de speranță, al cărei suflet este animat de dorințe, de aspirații. Kathy este o îmbinare armonioasă de rațiune, romantism, altruism, dragoste de semenii. Ea deapănă, pe firul memoriei afective, povestea ei și a altor tineri de vârste apropiate, toți clone umane, aflându-se inițial, pentru câțiva ani, la Hailsham, unde, începe, practic, istoria vieții lor. Acesta este locul unde ei trăiesc, simt, leagă prietenii, învață, se pregătesc pentru marea încercare: donația. Sau, puțini dintre ei, pentru funcția de îngrijitor. Vor avea grijă, exact ca niște infirmieri, de semenii lor ajunși în postura de donatori de organe. Realismul cărții este impresionant, stilul lui Ishiguro impresionând prin claritatea descrierilor, prin luciditatea care caracterizează personajele principale (Kathy, Tommy, Ruth), prin absența metaforelor, inutile într-o astfel de scriere despre natură umană a clonelor (poate cu excepția titlului-metaforă, inspirat din melodia lentă, preferată de personajul-narator,

Mihai Camara, „Vântul din fereastră”

devenită un leitmotiv). Cartea urmărește relațiile strânse născute între personajele amintite, un fel de trio amoros, în sensul cel mai bun al cuvântului, fiindcă Tommy și Kathy dezvoltă o relație spirituală, o iubire platonice, dublată de o prietenie trainică, iar Ruth este o completare a lor, fiind angajată mai mult în relația sexuală cu Tommy și amicală cu Kathy.

Fluxul narativ este rapid, alert, o serie de alte personaje perindându-se la Hailsham, mai apoi la Căsuțe, unde eroii cunosc maturizarea lor.

Experiențele pe care aceștia le trăiesc sunt aidoma celor trăite de adolescenți obișnuiți: se descoperă trăind, se cunosc experimentând, căutând, întrebând.

Kathy derulează totul cu ajutorul memoriei involuntar-afective, încercând să se detașeze emoțional de tot ceea ce a trăit alături de bunii ei prieteni care, la momentul relatării, nu mai sunt în viață, lângă ea, ci au devenit doar amintiri vii, incontestabile, de neșters, de neuitat.

Cartea lui Kazuo Ishiguro este scrisă magistral, o invitație la analiză condiției umane, a fragilității vieții, a timpului care măsoară nemilos, este un amestec reușit de melancolie și asumarea realității crude; așadar, va invita să o descoperiți, cu mintea și cu inima deschise!

Prof. ROXANA LĂDUNCĂ
Liceul Teoretic
„Constantin Noica, Sibiu

VERONICA BĂLAJ

Un om energic și sufletist, de pe tărâmul muzicii. Chiar el spune că dacă ar fi pe o stație orbitală, tot ar compune în gând muzică și tot ar avea partituri "în cap". Dl. Nicolae Mărgineanu, Directorul artistic al Orchestrei « Rapsodia Română de la Montreal » și trezorerul Asociației Culturale Române din Montreal are multă experiență de viață și povestirile lui sunt frumos încărcate de un folclor autentic, chiar și în exprimarea colocvială.. Numit Maestru în Artă (în 2013), prin Decretul Președintelui Republicii Moldova, de unde este originar dânsul, poartă cu mândrie un tezaur viu al ținuturilor de dincolo de Prut : limba română și așa putea spune, melodiioasa limbă română, cu accent moldovenesc. Venit pe meleaguri canadiene în urmă cu peste douăzeci de ani, a creat aici o orchestră care nu are odihnă în a prelua și prelucra valoroase piese autentice românești, și a le interpreta pe scenele din Canada și SUA.

VERONICA BĂLAJ : - Plecarea spre alte orizonturi are varii motive... Financiare, (căci, firese e ca omul să dorească o viață mai bună), politice, religioase, divergente de opinii socio-politice, etc... Fiecare dintre cei care au plecat au o istorie personală a drumului ales... Încercăm să-l aflăm în cazul dumneavoastră...

NICOLAE MĂRGINEANU: - Emigrarea mea a fost o întâmplare, mi-am zis cândva. Acuma constat, după atâtea vremuri tulburi, că n-a fost o întâmplare, că totul a fost dispus și aranjat la momentul prielnic de către MARELE REGIZOR. Eram pe atunci în plin avânt patriotic, problemele existențiale încă nu ne rodeau din interior, parcă se zărea o lumină undeva pe linia orizontului, dar faptul că munceam în patru locuri, iar salariile încă dacă le ridicam după o jumătate de an... Ei, dar care fecior sau fiică de țaran din Basarabia nu cunoaște avaturile tinerelor familii care trebuie să-și întemeieze un cămin? Adică cei patru pereți, care să-ți adăpostească nevasta și copiii după asfințitul soarelui. Patru pereți îi aveam, dar școala și grădinița copiilor, întreținerea care te secătuia de ultimele agoniseli... Vara mai era

Vatra veche dialog

NICOLAE MĂRGINEANU

"Noi toată viața o tot luăm de la capăt"

cum era, vara copiii se bucurau de paradisul din curtea bunicilor de la țară. Mare noroc, pe atunci, să ai părinți încă în putere, care să-ți ia copiii pe vară sau în vacanțele școlare la țară! Devenise o tradiție în acest sens, dar adevărul e că nu exista pentru noi cei de rând o altă soluție ca să-ți îndepărtezi copiii de duhoarea și fierbințeala asfaltului din oraș! Zic mare noroc, pentru că acești copii zburdați verile prin satele bunicilor, alergați după caprele din rîpă sau după bobocii din ogradă, se deosebeau, erau altfel dezvoltati, și fizic și intelectual. Ei cunoșteau două lumi - cea verde, întremătoare de sub nucul din poartă, sau a dudului de lângă cuptorașul de vară, și cea de cazarmă - a grădinițelor și școlilor din oraș. Doar faptul că soția mea a avut o mamă care ne-a ocrotit copiii sub acest aspect ne-a făcut să nu ne ruineze definitiv poverile vremurilor.

Acestor mame-bunici, văd prea bine acum, li se cuvin monumente înălțate, asemenea celor pentru deportați.

Spuneam că Marele Regizor m-a deplasat pe tărâmul de peste ocean, la un festival de folclor, iar un contract de muncă privind o serie de orchestrații, pentru mine atunci floare la ureche, căci aceste orchestrații le făceam la Chișinău zilnic pe degeaba, neremunerat, pe când aici - mi se plătea o avere, nu alta, m-a făcut să zăbovesc prin aceste ținuturi, iată deja de peste 20 de ani. Nu știu cum ar fi evoluat viața familiei mele în condițiile de acolo, știu doar că aflarea noastră aici a redus la minimum febrila preocupare de a asigura pâinea și plata pentru școala copiilor.

VERONICA BĂLAJ: - Depărtarea de țară presupune un gol... Cum ați ales să-l umpleți?

NICOLAE MĂRGINEANU: -

Departele de țară a fost simțit mai acut în primii ani, când o telefonică ne costa cât un salariu de la noi din Basarabia. Apoi, de când cu internetul, timp de-am avea să ne împărtășim reciproc năvălirile inimilor noastre despărțite... Din alt punct de vedere, orchestra pe care am încropit-o chiar din primele luni n-a fost ca să umplu un gol. A fost o necesitate! Trebuia să ne coagulăm într-un mod anume, atunci când eram puțini și dispersați prin natura lucrurilor, vatra jocului nu tot prin doi-trei muzicanți aduna sătenii de prin văi la hore? Iar eu, personal, să mă fi aflat și pe o stație orbitală, în capul meu tot ar fi răsunat partituri și variațiuni orchestrale.

Apoi stați, că depărtarea e o noțiune relativă, semnificativă e întinderea oceanului, care nu poate fi parcursă pe jos. Nu uitați că încă de pe timpurile țarului, în războiul cu Japonia, străbunii noștri au venit pe jos de la Răsăritul Depărtat.

Apostolește au parcurs distanțele. Pe timpul războiului, în 44, un moș de al meu a venit pe jos din Germania, dar citiți *Murgul din Crimeea* de Ion Druță, să vedeți ce însemnau pe atunci distanțele. Ce să mai zicem de perioada deportărilor, când se străbătea sălbătică Taigalei pe jos, în căutarea rămășițelor de familie despărțite din ordinul lui Stalin. Uniunea Sovietică se întindea pe două continente, pe o jumătate de glob, leații mei au făcut armata pe la Polul Nord, pe la Sahalin, o scrisoare expediată acasă ajunea timp de 2-3 săptămâni. Mai pe încoace, vai de mine, oare nu moldovenii vindeau răsărită prin piețile Vladivostocului? Și măhuri de mălai la Magadan? Erau cei mai prosperi indivizi, de ce ne mirăm acum? Oare pe ei nu-i vâjâia dorul de baștină? Dar asta-i, că după ce agoniseau ceva, după ce se săturau de climă vrăjmașă, „blin și ciort vozmi”, aveau unde se întoarce, acasă erau primiți, găseau un loc de muncă, iar familia îi aștepta. Adică noi avem distanțele imprimate în gene. Pe mine nu mă mai bântuie dorul de cei rămași acolo, pe mine mă preocupă drama și impactul zdrobitor al neînțarcerii. Să fie ăsta blestemul →

nedezlegat al tracilor? Cine a împânzit uscatul și a pus temeliile atâtor vetre de națiuni și civilizații noi?

VERONICA BALAJ: - Au fost desigur și praguri de trecut, nu s-a desfășurat totul foarte roz...cred. Fiecare cu istoria, voința sa, șansele sale, lupta sa... Aș propune să personalizăm acest fapt.

NICOLAE MĂRGINEANU: - Care praguri? Oceanul, nu pragurile. Strămoșii noștri se refugiau în munți, pragurile erau doar stăvilare vremelnice contra hoardelor. Istoriile se aseamănă, azi poate niște unități au ajuns aici dintr-un spirit de aventură, ceilalți din motive de necesitate, de imposibilitate, de orizont închis. Drepturile omului! Păcat că nu au anticipat aleșii poporului căările spre Turnul Babel. Dar dacă înadins a fost creată asemenea stare de fapt? Cine a venit să ia locul nostru? Chinezii, mongolii? Astăzi deja e criză de brațe de muncă prin ținuturile natale.

VERONICA BĂLAJ: - S-a dovedit de-a lungul istoriei exilului sau al emigrării că toți cei care pornesc pe această cale sunt niște curajoși. Se adaugă și alte calități, dar curajul de-a o lua de la capăt într-o lume nouă nu poate fi ignorat. De unde v-a venit forța?

NICOLAE MĂRGINEANU: - E o mare diferență între curaj și disperare. Din câte cunosc, ai noștri nu că au manifestat abundență de curaj - cine avea nevoie de el? - dar frate bun cu disperarea mai fiecare. Curajul vine din disperare? Noi toată viața o tot luăm de la capăt. Și pe asta o avem deja în sânge. Când s-au organizat colhozurile, părinții noștri de la care capăt au luat-o? Da când li s-a întors câte o bucată de hectar de pământ, fără tehnică de lucru, fără cai și pluguri de arat, de la care capăt au luat-o? Dar când s-au pomenit cu agoniseala de la casele de economii devalorizată - furată mișelește, de la care capăt au luat-o? Biografia noastră e un lanț nesfârșit de începuturi fără de sfârșit. Că vorba veche nu pe loc gol s-a născocit: Românul greu până pornește un lucru, că de lăsat îl lasă ușor.

Sau - lesne e să termini lucrul neînceput. Pentru a supraviețui! Nu i-au trebuit nici curaj, nici disperare.

VERONICA BĂLAJ .: - Religia, credința, v-a fost un sprijin spiritual, moral și aici, desigur. Cum ați REÎNNODAT această relație , aici, într-o lume nouă?

NICOLAE MĂRGINEANU: --- Lumea e aceeași peste tot. Depinde de individ cum se respectă și respectă principiile general-umane. Vorba e că în unele zone aceste principii chiar sunt funcționale. Iată de ce în aceste zone se poate munci, societatea evoluează mai organizat, există o minimă siguranță, fără de care individul nu se poate statornici. Și pasărea zboară cât zboară, dar pînă la urmă coboară la cuibul statornic. Iar credința e în sufletul omului. E pretutindeni cu el. Noi ne-am născut credincioși și creștini. Mi se pare că omenirea se îndreaptă spre o religie universală. Nu poate îngădui Marele Regizor ca omenirea, ființele raționale, să se dușmănească, să se omoare din considerente religioase. Ca și cum copiii unui tată, pe care îl iubește fiecare în felul său, s-ar ciomăgi din iubire prea multă și mai dreaptă, mai adevărată față de părintele lor. E cumva un haos în afară, UNICUL e în adâncurile noastre. Iar tradițiile creștine sunt frumoase și creatoare de mari valori spirituale. Ca și ale altor confesiuni, pe care poate că eu le cunosc mai puțin. Dar nu mai vorbiți atîta de o lume nouă. Pita și brânza de puțină nu ne dau dreptul să ne motivăm inaptitudinile, ifosele și defectele proprii prin lumea nouă.

VERONICA BĂLAJ: --- Unul din punctele sensibile pentru orice emigrant este limba maternă. Dumneavoastră o păstrați, o iubiți, o perpetuați chiar peste mări și țări... Aveți activitate foarte diversă, haideți să aflăm și noi cum e să porți țara în suflet ?

Afișul spectacolului "Gala vedetelor" – Martie 2015

Nicolae Mărgineanu, Șeful de orchestră al "Rapsodiei Române din Montreal", în timpul unui concert

La noi, din păcate, azi dacă spui că ești patriot, pare ciudat, anacronic, exaltat sau... nu prea interesant, ca să nu spun că unora le este rușine... Mi-e rușine să recunosc asta, dar... e o realitate.

NICOLAE MĂRGINEANU .: - Și cu limba maternă e ca mersul pe jos. Dacă ai decis să te avâți în largul oceanului, ești dator să te folosești de tehnică, de niște vehicule, cu înțotul nu răzbești până la celălalt mal. Dar asta nu înseamnă că nu mai ai nevoie să mergi pe jos. Copiii mei, și o spun asta cu mândrie, sunt poligloți. Patru limbi le cunosc la perfecție, iar altele câteva - după necesități. Ei au însușit aceste limbi ușor și bine datorită limbii materne, adică limbii române. La facultate, cunoașterea limbii române le-a fost de mare ajutor. Starea lacrimogenă a necunoașterii limbii materne e o slăbiciune de caracter și o lene a părinților, dar și un dezavantaj al copiilor. Nouă, basarabenilor, povestea asta ne e răscunoscută, dar nu ne-a învățat minte pe toți. Se știe că în URSS nu erau priviți cu ochi buni cei care își vorbeau frumos limba română. Și dacă vine un timp al reîntoarcerii la batină, copiii noștri ar trebui să îngroașe rândurile alolingvilor? Dacă eu aș fi în măsură să decid pe undeva, aș emite o directivă prin care toți emigranții să fie obligați să cunoască limba țării de origine. Și punctum.

VERONICA BĂLAJ: - V-aș ruga să ne descrieți noua dumneavoastră identitate, clădită pe asumarea și preluarea unor noi coordonate de viață, de cultură...Mai scurt spus, ce ați păstrat de acasă spiritual, cultural vorbind și ce ați preluat, devenind astfel, oameni mai puternici, mai bogați ca ființă→

ființă socio-spirituală?

NICOLAE MĂRGINEANU: - Personal, nu am o nouă identitate. A fi cetățean al unui alt stat (multinațional) nu înseamnă a-ți schimba identitatea ca individ. Dacă noi, românii basarabeni, am trăit în cel mai multinațional stat, oare ne-am schimbat noi identitatea?

Ea se clădește în om cu secolele. Identitatea mea de român basarabean e foarte sănătoasă, calită, verificată și admirată. Nu avem nevoie de operații plastice identitare. În fața Divinității suntem toți cu șanse egale. În fața lui contează cum ai valorificat zestrea cu care te-a dăruit la naștere, și dacă nu ți-ai irosit darurile ca un neisprăvit, pe criterii de identitate. Nu sunt nici mai talentat, nici mai neajutorat din acest considerent. E o socoteală intimă, și nu mă bat cu pumnul în piept că sunt cutare din cutare. Fac ce pot, am ținut cu tot dinadinsul să organizez o orchestră, în muzică jubilează sufletul identitar. Am băgat de samă că e ușor să luneci în derizoriu doar pe acest criteriu.

Întâi ne manifestăm ca om între oameni, apoi ca identitar. Dar corelația asta e atât de încleștată, că nu mă încumet să o desprind. Știu doar că nu sunt altul, că-s în Canada, la Montreal sau la Chișinău, pios plecat cu fruntea în fața mormintelor părinților și neamului meu.

VERONICA BĂLAJ: - Ați scris lucrări de specilitate... participați la evenimente culturale de suflet și răsunet... În Montreal măcar.

NICOLAE MĂRGINEANU: - Cu scrisul cărților deocamdată nu mă pot pronunța (lăuda), deși mai am unele publicații și manuscrise care țin de specialitate (materiale didactice), repertoriu muzical academic etc.

Iar în privința „evenimentelor culturale de răsunet”, nu numai că particip la majoritatea, ba chiar la o parte din evenimentele culturale artistice, la care avem între 500-700 de spectatori, organizarea revine cu desăvârșire - familiei mele. Mă refer la spectacole de folclor românesc, susținute de orchestra „Rapsodia Română de la Montreal”. Ca urmare a acestor activități, „Gala Personalităților din Montreal”, anul 2012, mi-a

conferit titlul onorific „Personalitatea anului 2012, la categoria „PROMOVAREA CULTURII ROMÂNEȘTI”.

VERONICA BĂLAJ: - Prieteniiile CUM SUNT AICI? Românii se spune că nu se prea ajută, nu se prea înțeleg, sunt dispersați în biserițe, grupuri... cu diferențe însă... căci... până la un punct e normal să fie apropiați unii de alții toți care au aceleași preocupări sau principii. Merge vestea frumoasă că la Montreal, românii sunt ceva mai uniți!

NICOLAE MĂRGINEANU: - Prieteniiile sunt peste tot aceleași. Și depind de felul cum le cultivă persoana concretă.

Eu am avut noroc de o soție care a moștenit de la maică-sa darul de a-i aduna în jurul ei pe toți - rude și prieteni, fini și prietenii lor, ori simpli conaționali. Și pe băieții mei îi văd ca sprijin de nădejde ai comunității.

Dar, vorba vine, nu-i pădure fără uscături, iar uscăturile pocnesc mai tare la orice adiere... Facem abstracție de uscături.

VERONICA BĂLAJ: - Știu ca ați construit puncte de reper cultural aici... să le numim măcar pe câteva dintre acestea...

NICOLAE MĂRGINEANU: - „Orchestra Rapsodia Română de la Montreal”, în colaborare cu „Ansamblul de Dansuri Populare Românești HORA” este considerat ca un vădit reper cultural artistic în Canada și în SUA.

Apoi mai sunt membru fondator al consiliului de administrație al „Asociației Culturale Române” de la Montreal (ACR) și președinte al „Fundației Culturale DOR”.

VERONICA BĂLAJ: - Care-i legătura cu țara, în afară de familie?

Orchestra „Rapsodia Română din Montreal”

Nicolae Mărgineanu prezentând un spectacol. „Această poză amintește de faptul că în spatele fiecărui bărbat de succes se află o femeie puternică”- spune dl. Mărgineanu

NICOLAE MĂRGINEANU: - Invităm și întâlnim diferite personalități din țară, actori, muzicieni, scriitori, sportivi, politicieni iar publicul întotdeauna este impresionant și impresionat.

În cea ce mă privește, legătura mea cu țara este cât se poate de prolifică. Vin în țară la ceremonii, colaborez cu cine mă solicită, conlucrez cu foștii mei colegi din lumea artelor.

VERONICA BĂLAJ: - Ce ați schimba acum în România dacă ați avea posibilitatea?

V-ați mai întoarce rupând din nou un fir deja țesut?

Am văzut că unii practică repatrierea...

NICOLAE MĂRGINEANU: - Eu și soția mea ne-am întoarce.

Deși vedem că am ajunge cerșetori pe la sponsori. De cerșetori nu e criză în urbea de pe malurile Bâcului.

Mai grav e că copiii mei, aici cu afaceri viabile, nu se regăsesc printre cei din țară.

Ei nu știu a da mită, ei știu a plăti impozite și sunt mulțumiți de ceea ce le rămâne.

VERONICA BĂLAJ: - Proiecte...? Oamenii de creație nu pot fără a-și construi cel puțin mental o legătură cu viitorul.

NICOLAE MĂRGINEANU: - Proiecte? De scurtă durată. Dacă vrei să-l faci pe Dumnezeu să rădă, vorbește de planurile tale.

Cum se scrie poezie?

Cum se scrie poezie? Întrebarea este fără rost. Sincer, am folosit-o drept titlu pentru simplul fapt că sună bine, are rimă și ritm. Dar nu cred că există un fel anume, fiecare poet scrie cum... scrie, are un anume *modus operandi*, sau mai multe, în care-și dezvoltă arta. Deci, ca să corectez eroarea voită din titlu, întrebarea ar fi cum scriu eu poezie?

Trebuie să fac aici o mărturisire sinceră și dezolantă, care probabil că vă va face să renunțați a mai citi restul articolului. Însă simt că vă sunt dator cu onestitate – aceasta împotriva propriului interes. Iată adevărul crunt – NU am habar cum anume scriu eu poezie! Nu am o formulă, fie ea magică sau mecanică. Paragrafele de mai jos redau crâmpie de reflecție, anumite aspecte care mi se par interesante și importante, dar nu pot fi organizate într-o teorie coerentă, sau cel puțin nu de mine – ci sunt doar fațete dispartate ale unui diamant complex.

Apoi aceste gânduri sunt așternute pe calculator *post-factum*. Este pentru prima dată când mă opresc să reflectez la fenomenul așternerii poemelor pe ecranul și în memoria calculatorului. S-ar putea ca acestea să nu se potrivească altora... Nu știu!

Dar înainte ca să vă dezvălui secretele mele, vreau să-mi promiteți că dacă, urmând unele din elementele descrise mai jos, veți ajunge să deveniți următorul Shakespeare, sau Ezra Pound, Rilke sau Eminescu, îmi veți recunoaște meritele!!!

În mod serios, inspirația pentru acest articol mi-a fost dată de o prietenă de peste mări și țări (eu locuind la antipodi, în Australia), poetă incipientă, zic eu foarte talentată, care mi-a pus întrebarea nemăitâlnită „cum îți vine ție să scrii poezie?”

În primul rând mi se pare important ca atunci când scriu să nu pornesc de la un anume scop artistic sau (Doamne-fereste!) didactic. Să nu vreau „să spun ceva cuiva”, să nu am vreo tendință. Să nu pornesc cu vreo meta-(na)rațiune ce mi-ar fi la îndemână – cel puțin aceasta să nu fie conștientizată de la început. Toate acestea ar aduce în prim plan gândirea rațională, logică – dușmanul creației, pentru mine (dar nu în totalitate – a se vedea mai jos).

Poate și mai important, este să nu mă gândesc la audiență, la potențialii cititori. Să nu-mi pese de ei, ce anume vor gândi, cum vor reacționa, cum vor simți ca răspuns la scrierea mea – deci să-i dau dracului în acele momente. E posibil ca acesta să fie unul din mecanismele mele de apărare pentru coaja de ou a sufletului, nu știu. Oricum nu îmi pot permite autopsihanaliza în momentul creației, nici măcar sub forma unui scurt și umil moment de reflecție. Am observat că dacă fac acest lucru, momentul magic se rupe, îngerii dispar ca un fum, poemul moare.

În al doilea rând, pentru mine poetul trebuie să nu aibă eu (ego!), mândrie, și de asemenea să nu permită niciun „filtru” (cel puțin nu conștient) în momentul creației. Eul și mândria, filtrele de orice natură – aduc cu ele frica, teama de eșec sau îngustarea posibilităților creative. Ori poezia, dacă e fricoasă și limitată, nu valorează mai nimic.

Fiind editor și traducător al unor antologii poetice, primesc adesea poezii nesolicitate, de la diferiți poeți, unii mai cunoscuți și publicați, alții mai puțin. La mulți dintre ei observ această teamă – fie expresii forțate, fie alegorii trase de păr, fie prea multe cuvinte atunci când legea parcimoniei ar fi fost de dorit. Însă nu pot spune dacă filtrele din care acestea izvorăsc sunt conștientizate sau nu. Probabil că în multe cazuri nu sunt. Ca poet, e folositor să devii conștient de aceste bariere interioare, numite de mine filtre, care înorează lumina clară a poeziei. Să cauți să vezi dacă cumva ai frânghii care te leagă, tare care-ți strivesc corola de minuni.

Dar pentru a fi fair-play, trebuie să admit că gândirea logică, convergentă, raționalitatea, își are totuși locul ei în crearea variantei finale a poemului. În acest sens, mi se pare important ca să las să se scurgă o perioadă de timp (o ora? o zi? o lună?) până să accesez această stare autocritică echilibrată. Asta pentru că am nevoie să mă îndeprătez emoțional de momentul

actului de creație, să pot reciti poezia cu alți ochi și să fiu receptiv pentru a corecta posibilele greșeli majore.

Revenind la momentul creației, pentru mine este crucial ca acesta să curgă dintr-un izvor cât mai apropiat de subconștient. Și asta înseamnă că trebuie să curgă rapid. Acest fenomen al vitezei, asigură, pentru mine, o șansă în plus ca autorul să fie autentic, ca poemul să fie autentic. Fără asta mai bine ne apucăm să scriem cuvântări politice. Cu cât avem mai mult timp de reflecție – cu atât gândirea liniară, logică, tinde să intervină și să ne taie multe din ideile poetice care încearcă să străpungă dinspre subconștient. Viteza asigură ocolirea sau străpungerea rapidă a filtrelor – fie că aceste filtre se numesc logica, bunul-simț, ordinea, valorile morale, estetice – aspecte ce sunt în general folositoare în viața de zi cu zi. Însă creația poetică este doar împovărată de acestea, fiindcă ea nu este un fenomen obișnuit, de zi cu zi!

Așa că încep repede, și de obicei cu orice idee ce îmi vine la îndemână. Uneori aceasta poate fi un simplu ritm interior, or o mișcare muzicală (chiar dacă poezia respectivă poate că nu are ritm sau rimă clasice, oricum ea va avea un ritm interior, o muzicalitate fie ea și ocultă). De multe ori, fac primul pas fără să am idee unde anume mă va conduce. Dar pășesc cumva, printr-o credință oarbă, iar aceasta îmi deschide adesea tot felul de posibilități. Sigur, uneori pășesc în gol. Nu toate cărările duc la nirvana poetică. Uneori mă împiedic și mă împotmolesc. Dar de aceea avem la computer butonul de select/delete! Important, la acest punct, este să scoți la lumină ceea ce există în interior, chiar dacă deocamdată este imperfect, zgrumțuros, din topor. Va exista timp pentru retușuri după aceea, la a doua sau la a treia citire. Dar cum am spus deja mai sus, acest retuș care se face cu ajutorul gândirii convergente, logice, poate avea loc doar mai târziu, după ce ai adus pe lume, din pasiune – conception de la passion, ideea poetică inițială, creativitatea neajustată, nejustificată și nedirecționată de raționament, divergentă nerațională (nu irațională, este o mare diferență!). Poate să fie ofensivă, îngrozitoare, dulce sau încântătoare, sau toate la un loc. În esență este liberă. Fără filtru, ergo, fără teamă.

În al treilea rând, atunci când scriu poezie mă simt ca un lup singuratic – este o ocupație solitară. Îmi →

DANIEL IONIȚĂ

povesteau Cătălin Condurache și Adrian Ivanișchi (participanți la *Cenacul Flacăra*) că Adrian Păunescu se simțea uneori inspirat să compună poeme de față cu alții, spre exemplu cu muzicienii care de obicei îi puneau aproape instantaneu versurile pe muzică pentru a fi interpretate în cadrul spectacolelor. Dar chiar și „Bossul” nu a scris cele mai importante poezii ale sale în public. Nu pot crede că „Fețele poeziei” sau „Jurământ de dragoste și geologie” pot fi scrise în fața vreunei audiențe.

Când scriu sunt într-un tunel. Nu există și nu contează nimic altceva decât gânduri, frânturi de simțiri și exprimarea lor febrilă pe ecran prin mediera aproape senzuală a tastelor keyboard-ului – echivalentul mai mult decât adecvat al penei și călimarei shakespeariene sau eminesciene.

Apropos de autorul poemului „Scrisoarea I”, timpul genelor ostenite, fie noaptea târziu sau dimineața foarte devreme sunt perioade propice – nu sună telefonul, acest blestem al modernității, iar familia nu are de obicei nevoie de mine – ceea ce invită inspirația fără întreruperi.

Și aceasta mă duce la al patrulea punct al diatribei mele, care se referă la acel dumnezeu mântuitor al poezilor și-n același timp cel mai chinuitor demon al lor – inspirația!

Probabil că pragmatismul meu natural (da, există și poeți pragmatici !) m-a condus foarte devreme la concluzia că inspirația aceasta la care se ploconesc avid și temenelnic majoritatea scriitorilor, trebuie să fie, de fapt, un simplu ampoi al poetului, un sclav chiar.

Așa că am dat jos această dumnezeie de pe pedestalul ei și am pus-o la muncă silnică. Fără formalități și fără politețuri.

Inspirația are un singur rol, chiar dacă foarte important – și anume să moșească poemul întru existență.

Nimic mai mult, nimic mai puțin, nimic altceva. Să nu o luăm mult mai în serios decât merită.

Un exemplu? Soția mea (prea frumoasă pentru voi, nu veți rezista, așa că nu v-o arăt!) a slujit ca inspirație pentru majoritatea poemelor mele de dragoste, fie romantice, fie senzuale...

Ei, nu chiar pentru toate, ca să fiu cinstit! Dar nu ca o persoană reală, în carne și oase, ci mai degrabă ca un punct de plecare, obiectificat, femeia ideal, sinteza tuturor femeilor – un concept, o esență de muză, un parfum.

În poem se vor regăsi numai fragmente recompuse, cioburi de oglindă ale acestei realități – atât de distilate și reconstituite, încât doar o vagă amintire a realității se mai simte adiind, și acesta în mod efemer.

Pozia bună (nota bene) sintetizează, rafinează și elevează realitatea, oricât de sublimă ar fi aceasta din urmă.

Și asta-i tot. E mult, dar e tot. În final orice, de la imaginea idealizată a suavei iubite la un atac terorist, sau la porci agițați cu un cârlig de picioare, și care urlă înainte de a fi abatorizați, un paragraf dintr-un ziar, amintirea suferinței, cerul sau pământul, Dumnezeu sau Satana – pot fi obiecte de inspirație pentru poeme, fie monumentale, fie derizorii.

Toate elementele inspirative sunt egale, sclavi meniți să îndeplinească un singur rol – acela de a smulge din tine poemul.

Face acest lucru ? Bine. Nu-l face ? Renunță fără rușine sau regrete și treci la următorul.

Poemul rămâne lucrul vital, catalizatorul nu mai contează după îndeplinirea misiunii lui.

Sună egoist și tranzacțional. Așa și este. Cum am spus, poetul în exercițiul funcțiunii are o misiune însingurată, deci eminamente egoistă. În mod paradoxal, poemul astfel conceput în solitudine, va avea șansa să producă bucurie, emoție, va da sens vieții poate, pentru mulți – precum au făcut-o Rilke, sau Hugo, Esenin, Emily Dickinson sau Eminescu, psalmiști, Shakespeare, și atâția alții.

În final, voi concluziona cu ceea ce am descris la începutul articolului – și anume că atunci când încep să scriu un poem nu plec de la folosirea vreunei formule, sau nu în mod conștient. Am reflectat aici la anumite puncte adunate din experiențele pe viu, care par am-i fi de ajutor.

Sper că paragrafele de mai sus să fie luate ca atare, fiind o simplă reflecție în urma experienței trăite – și nu un plan pentru viitor. Poeții, dacă sunt adevărați, vor orbecăi și își vor croi, cu timpul, fiecare făgașele lor – și aceasta poate dura o vreme, două vremi și jumătate de vreme, cum scrie profetul omonim.

Dar în final își vor găsi propria voce la un moment dat. Deci e posibil ca ceea ce am împărtășit mai sus să nu se potrivească.

Dar sper ca măcar să le scurteze unora o parte din orbecăială.

Destine

Eram hărăzit câtorva destine
îngheșuite unul într-altul
conform unor hotărâri aprobate anterior
de către forurile relevante.

Azi îmi amintesc doar vag despre ele.
Într-unul vindeam fericire unor turiști –
le-o vindeam așa, ca pe o vată de zahăr
în toiuul vreunui bălci aglomerat,
pe care ei,
după ce se forțau să deschidă gura
mare,

mușceau din ea o dată
și o aruncau prompt la următorul coș de
gunoi.

Apoi, din când în când
mă transformam brusc și fără motiv
într-un Moș Crăciun rotofei
care împărțea grăbit și cu lehamite
niște jucării Made in China
tututor necrescuților și prost-crescuților.

Mulți dintre ei meritau, de fapt,
niște dosuri de palmă peste față.
Le mai trăgeam eu câte una
atunci când părinții lor se uitau
altundeva.

Țâncii începeau să urle că i-a bătut Moș
Crăciun...

Dar părinții lor le explicau cu răbdare
că, de fapt...

Moș Crăciun nu există !

Adesea mă trezeam
vameș de gânduri, vameș de vise,
controlând traficul
a tot felul de bunuri subiective de larg
consum

– de la rugăciuni la baliverne –
ce treceau, plănuite sau aiurea,
prin capetele oamenilor
– al meu, al tău, al tuturor.

Le stivuiam într-un dosar
spre a fi evaluate ulterior,
de către Instanța Supremă,
la Judecata de Apoi.

Într-unul din aceste destine mai fericite
deveneam un măscărici nocturn,
cu vechi state de servicii,
întru amuzamentul trupului tău.

În final, cu trecerea timpului,
mă prezentam din ce în ce mai des
drept profesor de calligrafie,
într-o lume în care nimeni
nu mai scria de mult cu penița.
Toată lumea râdea de mine,
bătând tastaturi anodine,
respingătoare și ucigașe.

Te iubeam prin toate aceste destine
Care apăreau și dispăreau,
ca niște lumini estompate,
aflate undeva la marginea zării
la marginea timpului.

DANIEL IONIȚĂ

La Novi Sad, în Voivodina
(Republica Serbia).....

LOGOS

este cuvântul care zidește
unitatea de spirit a românilor!

A scrie, într-un articol rezonabil ca lungime, despre apariția a două numere consecutive ale unei reviste, având peste 260 de pg. fiecare număr, fără să fii superficial și fără să omiți lucruri importante este o adevărată robinsoniadă cronicărească (iertăți-mi forțarea cuvântului), bravadă pe care mi-o asum cu onoare dintr-un spirit de solidaritate cu acești confrăți de breaslă din țara vecină, intelectuali adevărați „din România din afara României”, care văd limba și cultura românească ca un mijloc de supraviețuire spirituală identitară, într-o lume slavă. Faptul se întâmplă la Novi Sad, în Voivodina, Republica Serbia, unde **LOGOS** a devenit publicația portdrapel a unor oameni îndrăgostiți „de filologie, limbă, literatură și folclor”, așa cum se și autodefineste revista, revistă ce trăiește pașii primi ai unei vieți pe care i-o doresc cât mai lungă. Ea este gândită ca o apariție semestrială, fiind editată de Societatea de Limba Română din Voivodina în parteneriat cu Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Ca Membru de Onoare este menționat **prof. univ. dr. Aurel Ardelean**, fondator-președinte al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, din Consiliul Științific făcând parte **prof. univ. dr. Coralia Adina Cotoraci**, președinte și **dr. Romanța Iovanovici**, vicepreședinte. Articolele au fluentă și consistență, fiecare având și câte un rezumat în română și engleză, iar uneori și alte mențiuni în sârbă, franceză, engleză etc.

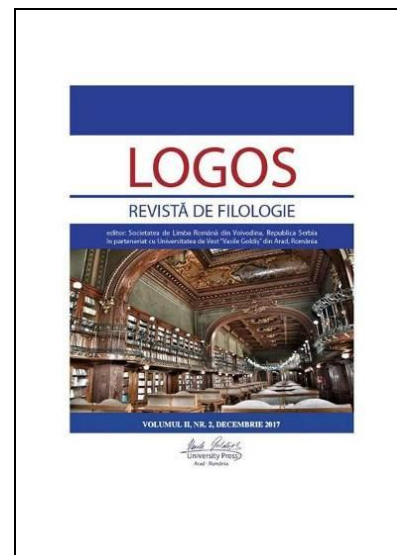
Numărul 1 din iunie 2016 începe firesc cu un articol program, scris de **Lucian Marina** (n.1954), redactor-șef și fondator al revistei. În acesta se precizează scopul acestei publicații culturale: „ne-am propus ca în revista „Logos” („Cuvântul”) să fie publicate atât texte despre iubitorii cuvântului (...) cât și despre cuvânt. (...) ne-am propus să publicăm lucrări din domeniul filologiei clasice (care se ocupă cu studiu din punct de vedere istoric, literar și arheologic, pentru a obține cunoștințe despre limba, civilizația și cultura romană și nu

numai).” ”Cuvântul înainte” al acestuia este urmat de o serie de cuvinte de salut și încurajare, venite din partea unor personalități din domeniu: **acad. prof. univ. dr. Thede Kahl** (Jena, Germania), **dr. Annemarie Sorescu** (Belgrad, Serbia), **Vasile Man** (Arad), **lect. univ. dr. Virginia Popović** (Novi Sad, Serbia), **lect. univ. dr. Maria Marieta Gavra** (Szeged, Ungaria), **Emil Ilea** (Timișoara).

Revista conține secțiuni (capitole) bine conturate, cu articole interesante și articulate pe temă, de pe diverse paliere ale culturii, cunoașterii, cercetării și educație, semnate de profesori universitari, oameni de cultură, cercetători, cu competențe în domeniu. În capitole precum: RESTITUȚION IN INTEGRUM; EVOCĂRI; ÎN FOCAR; PAGINI LITERARE; EDUCAȚIE ȘI COMUNICARE; LIMBAJ, CONTEXT, TRADUCERI ȘI MULTICULTURALITATE; MEMENTO; LECTURI; ACTUALITĂȚI CULTURALE, semnează articole: **Eugen Gagea, Oana Soare, Anton Ilinca, Emanuela Ilie, Brândușa Juică, Vasile Man** (mai multe articole), **Marija Nenadić, Carmen Dărăbuș, Șerban Axinte, Marco Lecchesi, Ileana Magda, Cristina Iovanovici, Florian Copcea, Mihaela Lazović, Virginia Popović** (mai multe articole), **Catinca Agache, Daniel Albu, și Lucian Marina** (de asemenea, mai multe articole).

Mihai Camara, „Altar”

”Tematica este vastă, cuprinzând studii despre personalități ale culturii române și universale, de la Vasile Goldiș, susținător fervent al culturii românești, până la Radu Flora, fondator al Societății de Limba Română din Voivodina, sau Pavel Gătaianțu, un poet nonconformist, aparținând modernismului neoavangardist... (...) ...Dezideratul publicației este acela de a promova și susține comunitatea românească din Serbia și de a evidenția fapte de cultură, cercetări științifice și proiecte în spațiul vast al culturii europene. Este, astfel, o „platformă de dialog intercultural între România și Serbia” (pag. 17), dar și „un forum de afirmare” (pag. 16) a cercetătorilor deja consacrați sau a celor tineri, care pun în valoare cultura, pe toate meridianele lumii.” (apud dr. Viviana Milivojević).

Numărul 2 din decembrie 2017 este pus sub semnul unei reușite de prestigiu și anume acela că **în anul 2021 orașul Novi Sad va fi Capitala Culturii Europene, iar în anul 2019 va fi Capitală a Tineretului din Europa**, unele articole subscriindu-se acestor evenimente. CUVÂNT ÎNAINTE; ÎN FOCAR; RESTITUTIO IN INTEGRUM; REVISTA LOGOS ÎN DIALOG; MEMENTO; ESEU; PAGINI LITERARE; EDUCAȚIE ȘI COMUNICARE; CONTEXT, TRADUCERI, MULTICULTURALITATE; STUDII COMPARATE; TRADIȚII LOCALE; LECTURI, CRITICĂ LITERARĂ; ACTUALITĂȚI CULTURALE sunt titlurile de capitole, în mare parte, ca și la primul număr, sub egida cărora →

RĂZVAN DUCAN

sunt publicate articole purtând semnături, care mai de care mai prestigioase: **Brândușa Juică, Viviana Milivoievici, Marco Lucchesi** ("Româna e o limbă care arde, precum versurile lui Ovidiu, un semiton deasupra latinei"), **Monica M. Condan, Viorel Roman, Steluța Marina, Carmen Dărăbuș** (mai multe articole), **Sima Petrovici, Constantin Stana, Carolina Dodu-Savca, Monica Manolachi, Andreea Apostu, Roxana Elena Doncu, Marek Marszałek, Paulo Sergio de Souza, Constantin C. Gomboș, Elena Cojocar, Adela Lungu-Schindler, Gina Nimigean, Ana Samardžić, Daniela Barbulov Popov, Vasa Burbu, Vasile Man, M. Ancaița, Petrică, M. Lelea, D. Mata** și de mai multe ori **Lucian Marina**, care este sufletul acestei reviste și un animator cultural, aproape în sens anatomic, pentru românii din Serbia. De altfel, **Lucian Marina** are o biografie publicistică și culturală impresionantă, făcând parte din numeroase societăți și organisme culturale și jurnalistice din Serbia, România și nu numai, de cele mai multe ori în conducerile acestora. De altfel, în anul 2014, **Lucian Marina** a fost decorat de către Președintele României, dl. Traian Băsescu, cu **Ordinul Național al României "Pentru Merit"** în grad de "Ofițer".

Revista are ilustrații grafice realizate de **Daniela Barbulov** și **Violeta Tupârgea**, iar fotografiile făcute de **Ilea Ilea, Virgiliu Jireghie** și **Lucian Marina**.

O frumoasă surpriză a acestui număr este semnalarea faptului că **Biblioteca Universității Tehnice din Iași**, în urma unui sondaj realizat de portalul boredpanda.com, a fost desemnată cea mai frumoasă bibliotecă din lume (este postată și o fotografie din interiorul ei), printre printre „competitori” numărându-se biblioteci prestigioase precum Biblioteca Colegiului Trinity din Dublin, Biblioteca Regală Portugheză de la Rio de Janeiro, Biblioteca Mănăstirii Admont, Biblioteca Națională din Praga, Biblioteca Națională a Franței sau Biblioteca Congresului Statelor Unite de la Washington etc.

Felicitări realizatorilor "LOGOS"-ULUI, revista - cuvânt care zidește unitatea de spirit a românilor!

Ecou după un Performance Poetry românesc

Pentru noi, românii din Canada, în speță din Montreal, întâlnirea cu poetul Adrian Munteanu a fost o adevărată revelație. Având în posesia domniei sale cheia unei permanente căutări spirituale, pe care nu oricine o poate mânui, ne-a invitat să-i ascultăm sonetele și să încercăm, prin intermediul acestora, să descoperim imensul zăcământ de frumusețe creatoare ce zace în inima și în mintea domniei sale. Am spus, fără niciun pic de tendință spre exagerare, că fără trecerea poetului și interpretului Adrian Munteanu prin Canada, noi, românii de aici, am fi fost cu mult mai săraci; căci darul primit de la acest poet înzestrat reprezintă o substanțială lecție de viață care ne-a fost predată în limba în care predai o rugăciune: cu multă emoție, interpretare magistrală, dăruire totală și dragoste necondiționată pentru publicul din fața sa. Așa cum, atât de frumos spunea cineva vorbind despre sonetele sale: "o curgere caldă printre cuvinte după o coborâre într-unul dintre acele apusuri purificatoare... e ardere de sine... versurile au o sinceritate și o combustie internă incandescente..". Și da, Adrian Munteanu "lustruiește ceea ce noi, ceilalți, facem aspru în viață" după remarca lui Adam Puslojic.

Recitalurile la care am avut șansa să fim prezentă, au fost o adevărată probă de foc a ființării în ideal, iar lectura sonetelor are asupra mea adevărate virtuți terapeutice. Pentru mine cartea "Fluturile din fântână" este mai mult decât o carte: ea este aducătoare de răspunsuri privind marile întrebări ce ne frământă pe fiecare dintre noi. Când am terminat de citit, am sărutat-o, cu smerenie. Doar Biblia am mai sărutat-o în felul acesta. "Și adu-mi, Doamne, mirul tău la cină/Să mă-nvelească taina, ca un scut!" Țin cartea la piept și am impresia că toate cuvintele mi se lipesc de trup și mi-l încălzesc... o căldură altfel decât aceea pe care o degajă focul de lemne. Cum să explic? Cineva mi-a povestit că fusese cu ceva ani în urmă la Mormântul Sfânt, în noaptea de Înviere... și a primit Lumina. A fost curios dacă lumina aceea era la fel cu cea pe care ne-o dau preoții din bisericile noastre, în acea noapte sfântă,... dar nu! nu ardea, nu

frigea.... era, pur și simplu, LUMINA... La fel și eu, citind cartea lui Adrian Munteanu... mă întreb cum a putut îndura pixul domniei sale atâta revoltă și atâta frumusețe laolaltă? E ca și cum versurile sonetelor sale au intrat în toate încăperile sufletului meu scoțându-l din părăsire...

O poezie profundă, care însuflă romantism uneori, deznădejde alteori, iubire de oameni nemărginită și necondiționată, însăși viața. Adrian Munteanu este un poet cu un stil surprinzător, care face o alianță magică între poezie și filozofie. Un om care emană lumina și pe care l-am asemănat cu un vulcan. Da, acesta este cuvântul care îl definește cel mai bine. Căci nu trebuie să ne lăsăm niciodată păcăliți de peisajul lin, odihnitor și dulce din jurul unui vulcan; trebuie să avem mereu în minte că în adâncuri, el fierbe în stare latentă. Un artist cu o personalitate extrem de interesantă, a cărui carte nu ar trebui să lipsească din bibliotecile noastre, pentru că e o plăcere să fii trist în maniera roditoare propusă de acest poet. Poetul nu face decât să-și împlinească, prin poezie, propriul lui destin, dar o face cu multă perseverență și cu spontaneitate. Privește lumea printr-o fereastră a lui, doar a lui, și oricât de mult am vrea să-l răsplătim pentru starea de bine pe care ne-o dă interpretarea excepțională a sonetului său, este imposibil, fiindcă niciodată nu o să putem cântări cu precizie arderea interioară care a născut-o.

VIOLETA NECULA
(Montreal)

Locul de refugiu

O doctoriță îmi spusese ca nu cumva să mănânc somon pe care scrie Atlantic Salmon. De ce? Pentru că sunt de fermă, nu sunt sălbatici și sunt chiar toxici. Tot ea mi-a spus să nu mănânc nici somon din Norvegia, că e poluat.

- Și atunci ce să mâncăm?

- Mănâncă somon din Alaska, mi-a spus ea.

La vremea respectivă mi se păru-se o judecată corectă, îmi și imagina-m somonul înotând în apele limpezi și cristaline din sălbăticia Alas-kăi, unde trăiesc nestingheriți, în apa pură a ghețarilor ce se tolesc, acolo unde imensitatea locurilor hrănește chiar abundența lor, a somonilor.

Într-un an, am avut norocul să merg în Alaska și chiar mă gândisem cu jind la o bucătică de somon sălbatic, făcută la grătar. Să-ți lase gura apă. Aflu că sunt hoarde de somoni ce colcăie pe Copper River, unde se pot vedea cum urcă spre izvoarele unde părinții lor depuseseră icre. De acolo puii plecaseră spre marea cea mare, în care au trăit până la vârsta adultă, când ei înșiși trebuiau să se întoarcă spre izvoare, să depună icre. Acum era rândul lor să parcurgă drumul spre rădăcini, să afle drumul de întors, începând din ocean, unde aveau de străbătut apa sărată, să treacă apoi prin apă dulce și să găsească, în drumul lor împotriva curenților, chiar izvorul de unde plecaseră inițial. Aflu că din cauza efortului pe care-l fac, asociat cu importanța misiunii lor, somonii ajung epuizați, ba chiar își schimbă forma corpului în așa fel încât să poată răzbate, să învingă obstacolele pe care le au de străbătut.

Din vorbă în vorbă cu gazdele noastre de la hotelul din Anchorage, unde stăteam, aflu că în spatele hotelului curge un râu mititel, pe care urcă somonii. Am hotărât așadar să mergem lângă un pod de unde să vedem somonii sălbatici înotând în amonte. După câțiva ani petrecuți în ocean, somonul migrează spre izvoarele în care s-a născut. Acolo, slăbit de drumul lung, mai are doar o misiune. Să-și lase icrele. Apoi moare.

Mergem așadar în spatele hotelului, la râul cel mic, cu apă până

la genunchi, unde oamenii au găsit de cuviință să pună un baraj. În plus, au mai adăugat niște guri de canal pe unde se scurge, în același râu, deșeurile locuințelor lor. Mai mult, din cauza atâtor vizitatori ce vin să vadă somonii, terenul se surpă și tulbură apa. Erau semne care anunțau începutul unui șantier care să rezolve toate acestea, numai că eu nu am înțeles soluția, ci am aflat doar problemele ce urmau să fie adresate... Poate că de acest proiect vor beneficia și somonii, dar știu eu dacă le va rezolva lor situația? În plus, fabricuța de cuțite tradiționale "ulu", plasată pe acest fir de apă, dădea cu fundul chiar în Ship Creek, acolo unde urma să așteptăm migrația peștilor.

Ei bine, nu mă așteptasem să văd așa ceva pe drumul lor de întors spre izvoare... Constat astfel că avusesem niște așteptări idilice; ceea ce găsisem la fața locului era de fapt un peisaj semi-industrial, lângă maluri rupte ce amenințau chiar somonii pe care veniserăm să-i observăm la fața locului. Un lucru care mi s-a părut surprinzător, dar despre care aveam să aflu mai târziu, ce este caracteristic zonei, e că acolo oricine este invitat să pescuiască. Aproape că te ia de pe stradă, numai că nu te imploră:

- Vino, domnule, și pescuiește! Nu ai undiță, nu-i nimic, îți închiriem noi una. Trebuie doar să plătești ceva modic să poți pleca cu un somon gras, care poate cântări până la 100 pounds, un pic mai puțin de 50 de kg.

Eu nu am căutat undiță, dar am pus imediat mâna pe aparatul de fotografiat, eram înarmată să fac instantanee somonilor. Soțul meu nu a avut răbdare să aștepte sosirea lor, dar eu m-am încăpățânat, stând cu ochiul în obiectiv, la pândă, lângă pod. Asta nu m-a împiedicat să observ ce alte pregătiri se făceau în vederea apariției lor. Pescarii păreau să fie informați exact, la minut, despre momentul când trebuiau să apară somonii, el fiind legat de flux,

care făcea apa oceanului să avanseze în amonteale râului. Vedeam cum apele mării urcă spre râu și mă bucuram că urma să întâlnesc și eu, în sfârșit, somonii. Mai încolo, pescarii așteptau, nerăbdători; veniseră la întâlnire cu vreo două ore înainte de flux, să nu cumva să rateze momentul întâlnirii. Îi vedeam înarmați până-n dinți, cu momelile, mulinete, tot tacâmul. Aveau cizme care să îi protejeze de apă până la turul pantalonilor. Somonii nu aveau de unde să știe ora la care vor descinde la pod, totul era în funcție de marea. Totuși, pescarii anticipau, ei aveau așteptări clare. În plus, erau pregătiți pentru ospaț. La masă se invitaseră și pescărușii. Părea că întregii lumi i se făcuse foame de somon.

Așteptam lângă pod când numai văd un cuplu drăguț, care intră în vorbă cu mine. El era băștinaș, indian, inuit adică, înalt și bine legat. Ea era suplă și blondă. Împreună făceau un cuplu frumos. Mă întrebă de unde sunt. Le spun că vin din Canada. Ea atunci îmi spune că este din Toth. Eu întreb cu voce tare unde e asta. Ah, e tot în Canada, în Yukon. Încerc să explic, spunând că nu fusesem niciodată în Yukon și că nu știam zona. Ea trece cu vederea și mă întrebă ce planuri avem în Alaska. Îi spun că mâine vrem să mergem spre Talkeetna, iar ea îmi spune că drumul încolo este străbătut, la fiecare pas, de râuri pline de somoni. Ne recomandă să facem opriri cât mai dese. Eu le spun că intenționez să mergem la parcul Denali, o rezervație națională, să vedem urșii grizzly. Atunci am văzut o umbră alunecând pe fața bărbatului:

- Da, zice el, trist. Asta e ce fac turiștii...

Îl întreb dacă el avusese experiențe directe, la prima mână, cu urșii. Mai spun că pentru noi, restul lumii, astfel de tururi în rezervații naturale sunt singurele ocazii să ne apropiem de sălbăcie.

- Da, zice el iar, căzut pe gânduri, acolo sunt în siguranță. Tânăra însă se revoltă:

- Cum să fie în siguranță, când de fapt sunt protejați doar atunci când sunt în rezervația naturală? Ce se întâmplă cu ei în restul timpului? Ce, ei știu să citească, să afle că pot sta doar în parc? De unde să știe urșii →

MILENA MUNTEANU,
Toronto

că dacă trec un hotar, lumea îi împușcă, că e bine să nu părăsească zona desemnată conservării naturale? Sigur că nu știu, răspunde tot ea. Așa că animalele mișcă libere, circulă și în afara rezervației. Rezultatul este că în timpul sezonului de vânătoare pur și simplu dispar. Protejate cum sunt, prin lege, în parcurile naționale. Ne mai și lăudăm că le protejăm! Iar dacă mor, e numai vina lor, că n-au stat cuminti unde le-am spus noi să stea... spune ea, ironic. Apoi adaugă:

- Vezi semnul acela, vezi un fir de la un mal la celălalt al râului? Vezi că toți pescarii stau la pândă în aval față de semn? De la acel punct în sus nu mai e voie să pescuiești. Din acel punct somonii au dreptul la viață... Asta, în caz că ajunge vreunul în amonte de fir...

Atunci mi-am adus aminte că pe Insula Mare din Hawaii văzusem The Place of Refuge, Locul de Refugiu. Un loc în care proscrișii, cei certați cu legea, se puteau salva de orice pericole. Un loc în care erau, în sfârșit, în siguranță. Totuși, nu oricine putea ajunge la locul de refugiu. Acolo ajungeau doar cei iuți de picior, cei ce erau mai rapizi decât gârziile regelui ce încercau să-i prindă. În caz că reușeau totuși să ajungă la locul de refugiu înainte de a fi prinși, răufăcătorilor li se iertau păcatele. Așa și cu somonii, dacă reușeau să avanseze în amonte, să treacă de toți pescarii care îi pândeau lacom, dacă ajungeau dincolo de firul ce împărțea râul în două, se chema că au ajuns și ei la locul de refugiu. Acolo mai puteau trăi o zi sau două, atât cât să depună icre. Totuși, dacă treceau înapoi, dincolo de fir, atunci puteau să fie iar pescuiți...sigur, din vina lor, ce căutau în altă parte decât unde le spuseseam noi să stea?

Acestea să fie condițiile în care trăiesc somonii cei mai protejați de poluările și agresiunile noastre? Nu vorbesc aici despre cei crescuți în ferme, care sunt otrăviți cu chimicale, nici despre cei din Norvegia, care se înecă în poluanți, vorbim aici despre cei mai fericiți și protejați pești de pe planeta Pământ, crescuți la sânul, în raiul Alaskăi.

Cuplul cu care vorbeam îmi spune că alteori era plin de somoni aici, dar acum nu vedeau nici ei niciunul. Așteaptă un pic și până la urmă hotărăsc să plece, nu înainte de a-mi spune că ei locuiesc de fapt pe

drumul spre Talkeetna. Ne-am despărțit prietenește și chiar la plecare ne invită să trecem mâine pe la ei...Ce oameni prietenoși, am gândit, poate că împrumutaseră din generozitatea și frumusețea locului în care trăiesc.

Eu ce era să fac? Am hotărât să aștept, răbdătoare, să vină somonii, doar toată lumea anticipa apariția lor.

La un moment dat am început să mă întreb ce dacă nu vor mai veni. Oare să mă fi înșelat eu despre oră? Dacă e așa, oare de ce stăteau atâția pescari la pândă, înșirați ca rândunelele pe sîrmă, de-a lungul malului? Să nu fi știut nici ei? Să fi venit la ora nepotrivită? Când mă uit la pescari, văd că se așezaseră jos. Păreau dezamăgiți. Aveau spatele încovoiat și mâinile le atârnavă, blegi, de-a lungul corpului. Își pierduseră speranța. Nu mai pescuiau, cred că și-au dat și ei seama că astăzi nu vor servi somon la masă, căci ora întâlnirii, a datului la pește, deja trecuse. Mie mi-a părut rău că n-am ajuns să văd somonii, dar în sinea mea m-am bucurat că ei evitaseră, prin absență, pericolele ce li se pusese la cale. Constat că fără să-mi fi dat seama, eu țineam, de fapt, cu somonii.

Mai încolo, însă, aud un chiot de fericire. Un om mărunț, cu cizmele de apă înalte până la fund, iese din râu cu un somon imens prins într-un cârlig. Pescarul radia de fericire. El va avea ce să pună familiei pe masă. O femeie cu doi copii mici îl așteptau la mal. Omul mergea spre ei, lăudându-se cu trofeul deabia câștigat, tuturor celor ce se uitau cu jind la el.

Așa se face că unul dintre puținii somoni răătăciți pe râu fusese prins. El nu a avut norocul să ajungă la izvoarele de unde plecase când fusese pui.

Din păcate, pentru el ciclul vieții se terminase pe drumul de-ntors, chiar la porțile locului de refugiu. A ratat, pe ultima sută de metri, șansa de a crea viață nouă și de a lăsa o urmă în viitorime. De fapt, am constatat că în acea zi nici un somon nu trecuse în amonte, dincolo de firul salvator.

A doua zi urma să plecăm, dis de dimineață, spre Talkeetna, să aflăm ce viață duc urșii grizzly. În locul lor de refugiu.

DESPRE ZODIAC

*zodiacul știe despre mine
mult mai multe decât mama mea.
parc-am fost alături prin destine
și ne-a înțărcat aceeași stea.*

*totuși, am o taină ce n-o știe:
de ce-am fost rahitic - fiindcă-am fost
și de unde-atâta fantezie
și-a găsit în capu-mi adăpost?*

*așadar e totul la-ntâmplare.
deci norocul vine ca la zar.
nu poți să pornești în lumea mare
dacă n-ai parale-n buzunar.*

*numai eu m-am dus cu anasâna
și la școală...și prin pușcării.
nu credeam că-mi va întinde mâna
una dintre - Sfintele Mării.*

*de un timp mă-mpac cu zodiacul.
nu-l mai garnisesc cu-njurături.
deseori - când e să dau de dracul,
el mă scoate din încurcături.*

*facem o pereche minunată.
el prevede - eu mă execut.
într-o zi am îndrăgit o fată
ambii...ca puștanii, la-nceput.*

*și acum...când vremea e târzie
și îngheață crivățul pe ram,
amândoi cântăm cu frenezie :
când eram noi tineri...când eram...*

12 febr. - 2018, la Montreal.

GEORGE FILIP

Orizonturi în Alaska

Codrin Mircea

„APROAPE ORICE ARTIST
ESTE ȘI GALERIST ÎNTR-UN
FEL”

Originar din Iași, Codrin Mircea s-a născut pe 12 august 1978 într-o familie de artiști, atât tatăl său, profesorul Eugen Mircea, cât și doi unchi ai săi fiind pictori. Este absolvent al Facultății de Arte Plastice, Decorative și Design din cadrul Universității de Arte „George Enescu” din Iași, iar în 2014 și-a inaugurat în București pe Calea Victoriei, propria galerie de artă care-i poartă numele.

Abordând un discurs plastic ce îmbină pictura, grafica și designul, practica sa artistică se remarcă prin originalitate și diversitate, iar lucrările sale variază de la crochiuri pline de mesaj și portrete expresive în ulei pe pânză, la pictură pe material textil și design de obiect.

Pe Codrin Mircea l-am cunoscut în cadrul uneia dintre edițiile „Galeriei Întâlnirilor” (eveniment coordonat de Daniel Sur și organizat la Gallery, încântătorul spațiu destinat artelor vizuale situat pe strada Leonida din București), iar la sfârșitul anului 2017 am realizat acest scurt interviu, în care artistul ne împărtășește detalii din experiența sa recentă de galerist, perspective referitoare la piața actuală de artă și, nu în ultimul rând, amănunte despre formarea sa alături de artiști consacrați.

– Ați locuit perioade considerabile la Iași, Paris, Londra și Dubai, iar acum sunteți stabilit la București. Ce influență a exercitat fiecare dintre aceste orașe asupra creației dumneavoastră artistice?

– Sunt născut la Iași. Iașul este orașul unde am crescut și m-am format artistic înainte de a porni în „aventurile” mele pe alte meleaguri. Parisul, Londra și Dubaiul au fost completări, întregiri ale căutărilor artistice și mai ales accesul direct la arta contemporană de valoare. Cred însă că Bucureștiul nu este cu absolut nimic mai prejos decât celelalte orașe pe care le-am enumerat anterior, iar pentru mine experiența de aici, de peste trei ani, este una dintre cele mai mari realizări ale mele de până acum. Bucureștiul este un oraș efervescent,

cu o energie aparte, energie care te poate aduce de la agonie la extaz într-un fel oarecum magic. Iubesc acest oraș.

– Cu puțin timp înainte de trecerea sa la cele veșnice, Corneliu Baba (sub a cărui îndrumare au învățat doi dintre profesorii dumneavoastră, Dimitrie Gavrilean și Dan Hatmanu) și-a publicat memoriile, „Notele unui artist din Europa de est”. Sunteți născut în România în perioada comunistă. Cum vă raportați la moștenirea dificilă a acestui regim? Considerați încă relevant conceptul de „artist din Europa de Est”?

– Arta a dăinuit dintotdeauna și va dăinui. Școala de artă românească a avut aceleași standarde elitiste din toate vremurile până în ziua de azi. Faptul că tematica era uneori impusă pe timpul comunismului nu îi îngreua pe artiști să fie creativi și de multe ori foarte ironici în ceea ce transpuneau în pictură, sculptură sau alte ramuri ale artei.

– Ați avut ocazia să studiați alături de artiști consacrați, un exemplu în acest sens fiind Dragoș Pătrașcu, organizatorul vestitului Salon Național de Arte Vizuale „Erotica”. V-aș ruga să ne spuneți care este părerea dumneavoastră despre abordarea actuală a nudului în mediul artistic și academic.

– Am avut privilegiul să îl am ca profesor pe Dragoș Pătrașcu, unul dintre cei mai valoroși graficieni contemporani, un profesor exigent și un artist cu o imaginație debordantă. Legat de abordarea nudului în arta contemporană, cred că de foarte multe ori a devenit o chestiune mai

mult sexuală decât una senzuală. Până și în artă, din nefericire, sexul vinde.

– Un alt profesor de-al dumneavoastră, Jenő Mihály Bartos, a publicat în 2009 o lucrare cu titlul „Compoziția în pictură”, prefațată de Pavel Șușară. Ce ați învățat și ce v-a folosit în practică din teoria acumulată în facultate?

– Tot ceea ce am învățat în liceu și facultate mi-a fost de folos, însă important este ceea ce știi să extragi și să dezvolti din ceea ce înveți, pentru a evolua și a-ți găsi drumul artistic. Faptul că am avut o activitate complexă în liceu și facultate, de la grafică la pictură murală și restaurare a operelor de artă, m-a ajutat enorm să discern în ce direcție îmi doresc să merg.

– Aveți privilegiul să cunoașteți două ipostaze importante ale pieței de artă contemporană, din punct de vedere comercial. Cum resimțiți trecerea de la artist la galerist?

– Așa a fost să fie. Cum o spun mereu, de trei ani am devenit un „one man show”: eu pictez, eu mă promovez și tot eu vând. E solicitant, însă la final satisfacția este mult mai mare, știind că totul este o reușită. Eu cred că aproape orice artist este și galerist într-un fel. Faptul că vinde din atelier și nu într-o galerie nu face o mare diferență.

– Datorită preocupărilor creative, artiștii tind câteodată să se izoleze în atelier când lucrează la un proiect, în timp ce galeriștii manifestă în general mai multă sociabilitate și disponibilitate. În ce măsură se află pentru dumneavoastră cele două tendințe, aparent divergente, în conflict?

– Eu încerc să le combin, deși nu sunt o persoană foarte sociabilă. Cred însă că acest „conflict” este unul →

ANA-DANIELA SULTANA

Sevalet

C. DARADICI - FĂRĂ SEMNĂTURĂ

Constantin Daradici e, astăzi, un prestigios pictor. Cum am spune, un maestru; distins, minuțios, cult și mai ales delicat. Pe vremea când a pictat respectivul tablou la care mă refer, 1975, era foarte îndrăgostit în toate sensurile: era student, iubea mai ales realismul; realismul sub toate realitățile, începând cu cel religios (catolic) și terminând cu cel contemporan – și revoluționar al contemporanilor.

E o imagine muntoasă a Sibiului în care își avea împlântate puternice rădăcini – o compoziție din triunghiuri și racorduri. Din forme uriașe ce țâșnesc greoi din ele însele printr-un metaforism structural și chimic și a presiunii exercitate asupra lor; în sfârșit forme crestate metaforic, elab-

borând poeme luminoase, lăsate de trecerea rapidă a aburilor prin atmosfera colorată a spațiului cosmic... Ritmurile sunt modificate de temele formulelor țâșnite dintr-o silabă întunecată a metalceramicii. În larga meștergrindă se organizează ca un clipocit al intelectului un abur dezolant... Galbenuri, roșuri, albastruri; ziduri groase, metereze, înfrățite în metope cuprinse pe suprafețe de magnezită. Peisajul e străbătut de două siluete puternice de un galben intens, ce iau piepțiș

horizontul terestru sfâșiat de formele crescătoare. Sunt case sub formă de blocuri sau de castele care ard în albastrul ferestrelor.

Cele două profile tremură într-un roșu de sânge în galbenul împins de forțele lubrice ale dansului electrizant. Dar numai dans mortuar poate fi citit în gâlguitorul plâns al lui Adam și al Evei – goniți din rai de razele soarelui (vezi Masaccio). Aceeași vibrație o citești în dansul nordicelor din „Venus și Cupidon” (Cranach cel Bătrân).

În sfârșit, citim profundul tremur al naturii în prezența siluetei lemnoase ale unui Mattis Teutsch. Păcat că mâna lui C. Daradici a tremurat prea tare și nu a putut semna astfel o capodoperă.

CONSTANT CĂLINESCU

INFO CULTURAL

→benefic pentru mine, artistic vorbind.

– Ați participat la Art Safari atât în 2016, cât și în 2017. Cum descrieți această experiență? Cum vă promovați galeria pe care o dețineți?

– Galeria e promovată prin canale de socializare, reviste și publicații, clienți, cunoștințe, prieteni, iar de partea de PR mă ocup tot eu. Art Safari este cel mai prestigios eveniment ce promovează arta contemporană, important pentru vizibilitate și relaționare, benefic pentru artiști, galerii și iubitorii de artă. Salut și susțin acest proiect și voi participa la fiecare ediție. Până acum a dat roade acest tip de promovare.

– Ce parametri contează în opinia dumneavoastră mai mult în stabilirea cotei unui artist? Participările artistului la bienale și târguri internaționale, faptul că este reprezentat de o anumită galerie sau faptul că lucrările sale aparțin unor anumiți colecționari?

– Toate cele menționate mai sus sunt importante, însă cred că mai contează și premiile acordate, popularitatea de care se bucură... și nu în ultimul rând e și o chestie de conjunctură și noroc. În artă oricum totul e relativ, de aceea există diferențe de preț mari. Să nu uităm că mulți artiști ale căror lucrări se vând azi pe sume imense au avut vieți mizerabile, la limita subzistenței.

– Ce opinie aveți despre situația actuală de pe piața de artă, ca urmare a revoluției digitale? În ce măsură sunt site-uri ca Artsy sau Saatchi Art benefice pentru artiști și pentru colecționari?

– Orice mijloace sau platforme de promovare sunt utile. Cele două, Saatchi Art și Artsy, sunt unele dintre cele mai prestigioase și clar sunt folosite. Și eu sunt activ în aceste două galerii virtuale. Însă până la urmă, cu toată tehnologia și digitalizarea, arta trebuie văzută și simțită „live”.

– Critic de artă, curator și redactor-șef al revistei „Art Press”, Catherine Millet susține în cartea sa recent apărută, „Arta contemporană”, că „în realitate, când arta contemporană stârnește reacții adverse, se întâmplă mai puțin din cauză că se opune bunului gust și simțului estetic și mai mult pentru că șochează morala”. Sunteți sau nu de acord?

– E greu să mai reinventezi roata, așa cum și în artă e complicat să găsești mereu ceva nou. Una dintre soluțiile facile însă este cea de a șoca. A funcționat și va funcționa până se va găsi ceva mai „performant”.

– Practica și stilul dumneavoastră artistic sunt caracterizate de eclectism, însă fie că e vorba de pictură, grafică sau design, culoarea pare să fie foarte importantă. Aveți totuși culori care vă displac sau pe care le evitați?

– Mi-au plăcut culorile dintotdeauna, dar cred că asta este și mai evident în cele mai recente creații. Așa cum îmi spunea un prieten, cunoscător în ale artei, „am explodat în culoare”. Îmi place să mă exprim plastic și monocrom sau prin grafism, linie și alte elemente geometrice.

– Am înțeles că aveți un catalog în curs de publicare. Puteți să ne dați câteva detalii despre acesta?

– Intenționez să realizez un prim album al activității mele plastice de până acum.

Voi anunța când voi reuși să definitivez acest proiect.

– Vă mulțumesc!

Nu sunt poet...

Nu sunt poet, cel mult un trubadur
Al zărilor foșnind arar sub pleoape,
Un rătăcit pe-al sorții abajur,
Ce-și ia răgaz din lună să se-adape!

Nu sunt poet, ci un refugiat
Pe marea găzduită de foneme,
Din timp în timp, la nori afiliat,
Îmi dezvelesc azurul prea devreme.

Sunt un golumb ori poate-un albatros,
Când zborul mi-e motiv, ce mai
contează?
În orologiul meu de vânturi ros,
Tic-tacul se apropie de-amiază.

Cu astrolabul vechi la purtător
Și mintea împânzită de menhire,
Mi-am semănat noi vise pe ogor,
Sperând cândva să recoltez safire.

Nu sunt poet, de patimă exult,
Din paradigme mi-am făcut un cult...

Rondelul pietrelor din noi

Povara pietrelor din noi
Întipărită-i pe retină,
Cu simțăminte-n carantină
Greblăm păcate-n mușuroi.

Deschis-am poarta la noroi,
Sperând la izul de rășină;
Povara pietrelor din noi
Întipărită-i pe retină.

Purtăm, cu fițe de eroi,
Sub noul vâl, aceeași mină,
Pe-o scenă care se înclină,
Împiedicați ades de ploi.

Povara pietrelor din noi...

Pe vâlul minții-mi plouă rătăcit

Pe vâlul minții-mi plouă rătăcit,
Cuvinte pe sub picuri se destramă,
În tigva nopții iar m-am bălăcit,
Îmi joacă muza într-o nouă dramă.

Îmi joacă muza într-o nouă dramă,
Cu grația-i pe muchie de vis,
Își fâlfâie rugina lângă vază,
Pe drumul dintre iad și paradis.

Pe drumul dintre iad și paradis
Sunt stoarse diminețile de sevă,
Iar nopțile-mi sunt scrise în zăpădă,
Sub astrul angrenat în noua grevă.

Sub astrul angrenat în noua grevă
Mai caut primăvara în firide,
Din sloi reinventez o nouă Evă,

Să-i sprijin cerul pe cariatide.

Când vechi apusuri aripile-mi frâng,
Am răsăritul sub piciorul stâng...

Ne-am dezlegat himerele...

Ne-am dezlegat himerele de noapte,
Rătăcitori prin visele-mumii,
Iubitul meu, să paștem mere coapte,
La herghelia plină cu stafii!

Ne-am dezlegat de orișice cutumă,
Cu-nstrăinarea facem legământ,
De sub zăpadă prinde-mă și du-mă
Acolo unde pescăruși mai sunt!

Ne-am cununat nădejtile în soare,
Țintind pământul – leagănul fidel
(Pansați la stele când Lacteea doare),
Aveam neantul cel din urmă țel.

Ne-am dezlegat iubirea de broboadă,
De constelații și de armoarii,
La dezbrumarea lumii stăm la coadă,
Lângă cărarea dintre morți și vii...

Azi

Ucigătorul meu cu ochi câprui,
Ți-am rătăcit parfumul prin poeme,
Azi nu mai sprijini cerul nimănui
Și nu-i mai zici minunii să mă cheme.

Ne-am adunat bucățile de nor,
Cu tot cu vise strânse-n cazemată,
Azi nu mai pot din stele să cobor,
Tu să mă cerni prin zările de vată.

Oricâte ploi s-au răstignit în noi
(Sărmani ciorchini ce-atârnă pe o
viță),
Aceeași sevă ne-a hrănit apoi;
Azi din trecut mai gust o rămășiță.

Spre nicăieri regretele-mi îndrept,
Ne târăim calvarul plin de spume,
Ne-a fost iubirea unicul precept,
Azi pentru tine-aș inventa o lume...

Ne batem joc...

Ne batem joc de clipa ce-o avem,
În soarta măcinată-acut de boală,
Sportivi nătângi, cu iadul în tandem,
Printre ninsori mai dăm o rotocoală.

Am obosit să credem în minuni
Cu aripi reci pe umbre de cuvinte
(Abia mai poți din visuri să te-aduni,
Să te târăști, încet, spre înainte!).

E prea târziu să mai gonim prin timp,
Cu o valiză plină de comete,
Am importat himere din Olimp,

Ni-e viitorul gri și plin de pete.

E rânduit să devenim ocnași –
Ascunși de gratii, rar găsim o
„strungă”,
La închisoarea morții suntem (l)ași –
O-ntrecere cu scorul într-o dungă...

Se plimbă-ades prin visul meu sobolii

Se plimbă-ades prin visul meu
sobolii,
Își sapă galerii pe sub ruine
Și ronțăie, când nu se pot abține,
Cuvinte-surogat, din portofolii.

Risipa zilei stăruie-n crevase,
Abdică-n mine revoltat lumina;
Degustă noaptea, fragmentată, cina:
O porție din frigul de pe oase.

Fântânii de poeme i-am pus cruce:
Cu apa lor nu poți stropi răsaduri
De suflete la margine de vaduri –
Nomazi umili prin clipele caduce.

Se plimbă-arar prin visul meu
scânțea
Din focul viu ce arse altădată;
Vânând o fericire elidată,
Culeg himere din Casiopeea...

Rondelul frunzelor ce mor

Suspînul frunzelor ce mor,
Crestând poeme pe nervură,
Prin nopți sălbatice de zgură,
Ce țin oftaturi sub zăvor,

Mă urmărește-n linul zbor
Al versului în stare pură –
Suspînul frunzelor ce mor,
Crestând poeme pe nervură.

Cu gingășie de cocor,
Dansează crengi în bățătură
Și fac uzanță de „bravură”,
Când se dezbracă în decor.

Suspînul frunzelor ce mor...

CAMELIA ARDELEAN

SPAȚIUL

Pe Silviu îl cuprinse dintr-o dată somnul. Un somn ca de plumb. De obicei adormea greu, târziu după mizul nopții. Și asta după ce citea câteva zeci de pagini din cărțile puse în neorânduială pe noptieră. Savura orice lectură, dar prefera lucrările istorice sau, când avea disponibilitate, literatura beletristică, de orice natură ar fi fost.

Acum, însă, n-apucase să citească decât câteva pagini și adormise brusc, după ce-i picase cartea din mână. Somnul său, de regulă, era agitat, plin de vise năstrușnice, bizare, de multe ori chiar coșmaruri.

Când se trezea uita totul, deși făcea eforturi mari să și le aducă aminte. Afirmă adesea că, dacă ar putea să și le amintească, ar scrie un roman celebru sau chiar mai multe. Și de data asta visul îl cuprinse în mrejele lui.

Ca niciodată, era conștient că dormea și că visează în același timp. Visul era atât de clar, încât realizează că, dacă s-ar trezi, ar putea să-l povestească sau scrie.

Ajunsesse într-un spațiu imens, la mare distanță deasupra pământului. Era un fel de întuneric prin care putea vedea însă totul. Se simțea ușor, plutea cu mare lejeritate în acel spațiu, care-i făcea sufletul să vibreze. Nu mai simțise nicicând așa ceva. Era conștient că putea, dacă ar fi vrut, să se trezească în orice clipă, dar refuza s-o facă pentru că starea sufletească în care se găsea era inimaginabilă.

Starea de materialitate dispăruse complet, în schimb simțea inefabilul, plutirea ca un zbor de petale.

Vedea în jurul lui mii de forme strălucitoare nematerializate, semănând cu un pește, dar fără coadă. Ca un abur sau ca o pală de ceață.

Aceste forme se foiau într-una, asemănător mișcării peștilor într-un acvariu mare, mișcări dezordonate, neuniforme, de dute-vino, uneori bruște, imprevizibile.

Nu înțelegea ce sunt și nici nu putea să-și explice ce se întâmplă. Treceau pe lângă el, fără să-l atingă, iar, dacă încerca el să le pipăie, constata că era ca și cum ar pune mâna pe un fir de fum.

Își învinse teama care-l cuprinsese la vederea acelor forme și ncepuse să le privească mai atent, să le studieze.

Privindu-le mișcările dezordonate, realizează că semănau cu o aglomerare de oameni într-o piață mare văzută de sus, oameni care se mișcă întruna într-o dezordine firească, oameni care, unii

merg, alții se opresc în grupuri și vorbesc, alții se deplasează câte doi sau trei după care se opresc, tot o mișcare, fără să se audă ceva, pentru că de acolo, de sus, nimic nu se putea auzi.

Silviu își dădu seama că unele creaturi din jurul lui se opreau și stăteau de vorbă, deoarece în acele momente le apuca un tremur ca de gelatină, iar, după ce terminau de vorbit, tremurul înceta.

- Ce mai faci, Silviule, mamă, auzi lângă el un glas și-și dădu seama imediat că era vocea mamei lui, care murise în urmă cu câțiva ani. Nu se miră că o recunoscuse imediat, pentru că glasul mamei nu se uită niciodată. Ce om normal poate să uite așa ceva? Privi în dreapta lui și văzu o formă ca toate celelalte, care nu-i spunea nimic.

- Bine-ai venit la noi, Silviule, auzi din nou înfiorat aceeași voce și forma de lângă el tremură ciudat. Silviu încercă să vorbească, dar își simțea gura înțeleștată.

Simțea o bucurie imensă că auzea vocea ființei pe care o iubise enorm. Ființa care-i dăduse viață, îl îngrijise, se zbatuse din răputeri pentru ca el să ajungă cineva. Ființa care-i fusese cel mai aproape de suflet.

- Știu ce vrei să mă-ntrebi Silviu. Cum pot să-ți vorbesc, când eu am murit de atâta vreme. Să știi că doar în vis se poate acest lucru. Noi cei care am plecat dintre voi nu putem să pătrundem în viața voastră sub nici o formă. Știm și vedem tot ce faceți pe pământ, dar nu ne este îngăduit să intervenim cu nimic în ceea ce trăiți voi.

Silviu vru s-o întrebe dacă-i cunoaște pe cei din jurul lui, dar gura îi rămânea înțeleștată.

- Da, toți cei care suntem aici ne cunoaștem între noi. Suntem situați de Dumnezeu în același plan astral, în raport cu viețile trăite pe pământ, cu faptele pe care le-am înfăptuit, cu gradul de credință în Dumnezeu.

- Dar tata unde e, vru să întrebe Silviu.

- Tatăl tău nu e cu mine. Nu l-am întâlnit niciodată și nici nu-l voi întâlni. Marele Spirit mi-a spus că el e într-un plan astral inferior nouă, pentru că tu știi ce viață a dus el, plină de păcate și murdării.

Silviu se transpusesse în totalitate în noul mediu și uitase că totul nu era decât un vis. Era într-o stare de beatitudine totală, simțea o bucurie fără margini că stătea de vorbă cu mama lui. Auzea în acel spațiu inefabil o muzică ce cu adevărat putea fi numită celestă.

Dându-și seama că maică-sa îi citește gândurile, o întrebă ce viață au acele ființe, cine le conduce, ce trebuințe materiale au, ce își vorbesc și ce își spun despre prezența lui acolo.

Îi răspunse că toți cei de acolo au avut pe pământ o viață asemănătoare, un fel de semn al egalității în ceea ce privește faptele bune și rele săvârșite și, din această cauză, se află în același plan astral. Nu îi conduce nimeni, există doar Marele Spirit care nu realizează o conducere propriu-zisă, ci doar le coordonează existența în acel plan, mai ales în primele zile după sosirea acolo, când spiritul respectiv e dezorientat și nu știe ce se petrece cu el. După o adaptare totală în noul mediu, spiritul își consumă existența fără nici un fel de trebuințe materiale. Știi cum spune preotul la înmormântare că mortul merge într-un loc cu verdeață unde nu există nici durere, nici suspin, nici înfrustrare. Așa e aici la noi, după cum vezi lipsește doar verdeața, în rest ne simțim, cum spuneam pe pământ, ca-n sânul lui Avraam. Nu vrei să rămâi și tu cu noi? Bineînțeles, dacă-ți place aici!

- Îmi place foarte mult, dar cum trebuie să procedez, pentru că eu visez acum, și-n curând o să mă trezesc din acest vis frumos.

- E foarte simplu, Marele Spirit îți taie cordonul de lumină care te leagă de corpul fizic și rămâi aici definitiv.

Silviu începu să se gândească la varianta propusă de mama sa. Se simțea atât de bine, încât n-ar mai fi plecat vreodată de acolo.

Tocmai se pregătea să dea răspunsul, când auzi țârâitul soneriei ceasului deșteptător, care-l trezi din somn.

Deschise ochii, se uită în jurul său în cameră și realizează că revenise la realitate. Îl încerca un puternic regret că nu rămăsese acolo definitiv și că se trezise. Față de alte dăți, acum își amintea cu lux de amănunte tot visul superb pe care-l trăise.

Pentru a nu-l uita, coborî din pat, își luă agenda și se apucă să-l scrie.

ILIE GORJAN

Schimbarea...

Cred că cei mai mulți dintre noi am stat, la un moment dat, și ne-am gândit ce mult a însemnat/a cântărit o schimbare/o anumită schimbare în viața noastră!...

Și, da, curat lucru: contează foarte mult o schimbare, adevărată, în viața noastră!...

Într-adevăr, schimbarea, este, cu adevărat, un act, un gest, un semn al providenței divine. Este o manifestare a dragostei, a purtării de grijă și a promiei dumnezeiești.

Altfel spus, este o capacitate dar, mai ales, o șansă, poate unica, poate singura, ce ne poate face pe noi altfel; adică așa cum am fost sau așa cum ar trebui să fim!...

Pornind de la schimbarea, în plan fizic, psihic, personal, profesional, social, trupesc și sufletesc și ajungând până la cea în plan moral, spiritual și duhovnicesc, schimbarea este antidotul plictisului, al blazării, al rutinei, al uzurii, al plafonării adică al involuției, al deteriorării, alterării și degradării!...

Cu alte cuvinte, schimbarea (poate) aduce căință și pocăință, convertire și îndreptare, luminare sau clarificare, limpezire ori lămurire, încurajare și îmbărbătare, mai bine spus, schimbarea aduce (înapoi) ceea ce ne lipsea, cee ace ne doream sau, mai corect spus, cee ace ne trebuia, fiindu-ne absolut necesar și de maximă trebuință ori necesitate!...

De aceea, dincolo de indispen-sabilitatea ei, schimbarea produce multă bucurie, veritabil curaj și eficient optimism, provocând abordări și orizonturi noi, mult folositoare și autentic ziditoare nouă, tuturor!...

Fără, însă, a declanșa cine știe ce reforme, rebeliuni ori revoluții, schimbarea treuie să existe, măcar o singură dată, în viața fiecăruia dintre noi, având parte, în jurul nostru, de atâtea exemple, modele, pilde sau mărturii de oameni care și-au schimbat, cu adevărat, viața și viețuirea, atitudinea și comportamentul, orientarea sau orizontul, activitățile, acțiunile, preocupările sau îndeletnicirile lor, ajungând a fi: din răi buni, din buni tot mai buni, din superficiali serioși, responsabil și profunzi, din egoiști altruști, din zgârciți milostivi, din aroganți simpli, umili și smeriți, din ignoranți cercetători, cititori și cunoscători și, așa mai departe!...

Căci, "viața ta se va schimba numai atunci când tu te vei

schimba!" – Jim Rohn sau, "fii tu însuși schimbarea pe care vrei să o vezi în lume!" – Mahatma Gandhi

Practic, viața noastră este un parcurs care constă în asemenea schimbări, providențiale/proniatoare, care, dacă sunt corect percepute și serios asumate ori însușite, sunt cruciale, ducând la modificarea, transformarea și, de ce nu, chiar la transfigurarea/convertirea noastră, ele fiind momente/prilejuri de sinceră și profundă revelație sau descoperire, a lui Dumnezeu, a semenilor noștri și, în special, a noastră, a eului și sinelui nostru, al fiecăruia!...

În fond, într-o lume plină de singurătate și de egoism, de brutalitate, cinism și dualism, viclenie și meschinărie, merită a trăi și a consuma, până la capăt, oportunitatea ori șansa schimbării, care de fapt, ne (rea)duce la noi înșine, la omul din noi și de alături și, îndeosebi, la Dumnezeu, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție fiind plină de asemenea pilde/exemple memorabile, sfințitoare, tămăduitoare și, mai ales, mântuitoare!...

Așadar, haideți să nu uităm că o schimbare poate fi un binecuvântat prilej de bucurie, fericire, comuniune, comunitate, viață, veșnicie și mântuire!...

Altfel spus, să ne rugăm lui Dumnezeu să ne (mai) ofere ocazia/șansa unei asemenea schimbări, reale, sincere, autentice și adevărate iar noi, între noi, oamenii, să ne (mai) schimbăm, cu mult folos, punând început bun și devenind sănătoși, frumoși și bucuși!...

În altă ordine de idei, vom sublinia și reține că, altminteri, astăzi, schimbarea este un concept foarte vehiculat. Dacă vreți, este un fel de emblemă a timpului.

Aproape tot contextul existenței umane s-a schimbat față de nu mult timp în urmă, să zicem unul-două secole: societatea, moravurile, tehnologia, sistemul politic și economic etc. Și această transformare nu dă semne că ar ajunge la vreo finalitate. Practic, nu știm dacă există vreo finalitate sau am intrat doar într-un cerc vicios. Gen schimbarea schimbării sau eterna schimbare. Iar motivația acestei schimbări este, cum altfel, decât binele, al meu, al tău, al lui, al nostru, al tuturor.

Și, totuși, dincolo de toate acestea, din punct de vedere duhovnicesc, (doar) pocăința este cotitura/schimbarea vieții, răsturnarea gândurilor, schimbarea inimii ce ne întoarce cu fața către Dumnezeu într-o nădejde plină de

bucurie și freamăt, în încrederea că, chiar dacă nu merităm mila lui Dumnezeu, Iisus Hristos a venit pe pământ nu ca să judece, ci ca să mântuiască, a venit nu la cei drepti, ci la cei păcătoși.

În concluzie și încheiere, vom afirma/susține că pocăința - schimbarea trebuie să înceapă anume de la această nădejde în dragostea lui Dumnezeu, dimpreună cu nevoința, o nevoință dusă cu bărbăție și curaj, în care ne obligăm să trăim așa cum trebuie și nu cum am trăit până acum. Fără asta Dumnezeu nu ne va mântui; după cum spune Iisus Hristos: nu oricine spune "Doamne, Doamne" va intra în Împărăția lui Dumnezeu, ci doar cei ce vor aduce roadele ei. Iar pe acestea le cunoaștem cu toții: pacea, bucuria, dragostea, răbdarea, înfrânarea, smerenia - toate aceste roade minunate pot încă de pe acum schimba, transforma pământul în rai, dacă am putea să le rodim asemenea unui pom, plin cu fructe!...

(Cf. Mitropolitul Antonie de Suroj, *Bucuria pocăinței*, Editura Marineasa, Timișoara, 2005, p. 39).

Mai adăugăm/măi remarcăm încă ceva: vecin, rău și viclean, mai cu seamă pentru cei neîntăriți și pentru cei care abia încep să se nevoiască, sunt schimbările sau prefăcerile firii noastre omenești, fire supusă slăbiciunilor, coroziunii și neputințelor specifice. Ele seamănă cu condițiile climaterice, care se schimbă sau se transformă. Acestea nu sunt permanente, ci trecătoare!...

De aceea nu trebuie să ne înfricoșeze, încât să schimbe cursul vieții noastre duhovnicești. În acest sens avem (și) pilda marinarilor. Ei nu încețază să călătorească pentru că marea devine primejdioasă în momentul furtunii. Leagă puțin timp corabia la țarm și așteaptă. După aceea își continuă călătoria fără să mai fie preocupați de furtună. →

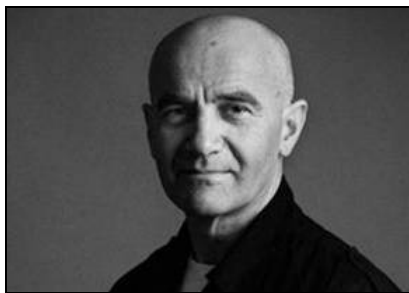
STELIAN GOMBOȘ

Literatură și film

Despre alienare, cădere și izbăvire

Paddy Considine a jucat în numeroase filme. Ni-l amintim din Cinderella Man din anul 2005. Acum joacă în *Moartea lui Stalin*. În 2007, scrie și realizează scurt-metrajul *Dog Altogether* cu Peter Mullan. Un film bazat pe viața tatălui său. Premiul *Bafta* și altele. Succes. Poate de aceea s-a apucat de filmul *Tyrannosaur* în 2011, după propriul scenariu. În rolurile principale: Peter Mullan (vezi filmul *War Horse*), Olivia Colman, Eddie Marsan.

Dar ce scenariu! Încât musai să repetăm că scenariul e o altă formă de scriitură. Pasolini își imagina că orice scenariu oscilează între o povestire literară și o altă... limbă. Considine are dialoguri memorabile, fără să instaureze verbiajul. Știința măsurii exacte funcționează la orice nivel, de la vorbe la imagini și sugestii filmice. Hannah îi spune lui Joseph: „Dumnezeu te iubește”. Iar el: „Nu vreau nimic de la nenorocitul ăla!” Chiar nimic? - se întreabă ea. Oare Dumnezeu îți va repara interiorul

dacă faci fapte bune? - gândesc ei.

Despre alienare. Despre cădere. Fără verdicte, fără nimic moralizator. O știință a detaliului demnă de invidiat. Joseph omoară un câine nevinovat și unul vinovat. O ajută și o respinge pe Hannah. Și-a apreciat soția, a urât-o și nu a putut-o iubi pentru că era prea iertătoare, generoasă. O numise *Tyrannosaur*, pentru că venirea ei greoaie făcea valuri în pahar, amintindu-i de filmul *Jurassic Park*. Dar Hannah? De unde vine suspensul dozat al filmului? Din surprize mărunte, impulsive și compulsive. Din gesturi sulfuroase, din crispări fobice. La început Hannah pare luminoasă, plină de credință. Până când vedem infernul conjugal, misterul sexual, amintind de *Catifeaua albastră*, filmul

lui Linch. După care Hannah bea, aruncând portretul lui Isus. Soțul ei e o brută alunecoasă, un libidinos care o violează sistematic cu pahare și becuri. Îi desfigurează fața și sufletul, după care se târăște dulceag ca o larvă.

Despre cădere, dar și despre izbăvire, prin licăriri ale minții, prin perdele în care se naște încet lumina. Hannah a ucis din disperare. Dar adevărata crimă - scrie Camus în *Căderea* - „nu e să omori, ci să nu mori tu însuși”. Hannah nu are de ce să moară, ea merită să continue fără culpe întunecate. Joseph o vizitează la închisoare. Din nou Camus: „O, tânără fată, aruncă-te încă o dată în apă, ca să-mi dai încă o dată puțința să te salvez pe tine și pe mine!” (am citat din ediția din 1968, *Exilul și împărăția*, traducere de Irina Mavrodin). În filmul lui Considine, cei doi actori sunt magnifici. Nu mi-e teamă de acest epitet. Iar filmul a obținut premiul *Fipresci* la o ediție Tiff. Și nu numai. Filmul se cere văzut și revăzut.

ALEXANDRU JURCAN

SCHIMBAREA...

După cădere, suntem condamnați pe viață la a avea parte de asemenea schimbări: odată cu primul păcat, omul și-a pierdut personalitatea, a devenit victima influențelor și este supus schimbărilor. Niciodată el nu rămâne stabil/statornic pe o poziție, pe o simțire, pe o idee sau pe o opinie.

Asupra caracterului omului se exercită, în acest sens, influențe din partea cuvintelor, gândurilor, lucrurilor, persoanelor, dietei, climei și, în general, din partea a tot ce i se întâmplă, zilnic, cotidian. Adăugați la toate acestea și u-neltirea drăcească/diavolească, cea care afectează stabilitatea/rezistența simțirilor. Tot acest labirint al schimbărilor diminuează, stinge zelul și tocește râvna.

Aceste asemenea schimbări trebuie tratate cu mult dispreț; de asemenea, este nevoie de credință tare și fierbinte în Pronia dumnezeiască, de râvnă după Dumnezeu și de sfatul celor încercați. Cunoscând diavolul că forța noastră motrice este râvna dumnezeiască, entuziasmul și zelul și mărinimia, se întoarce împotriva acestora pentru ca să ne dezarmeze și să ne descurajeze.

Există și schimbări pe care le provoacă numai greșelile noastre personale, ori de câte ori încălcăm poruncile și suntem, astfel, lipsiți de

harul dumnezeiesc, pe care l-am întristat prin culpa și vinovăția noastră.

Pentru aceste schimbări este nevoie de multă pocăință și de sinceră smerenie pentru ca să se vindece, să se tămăduiască.

E nevoie de adevărat curaj și de reală atenție - iar nu de frică - pentru ca să nu se întrerupă strădania cea demnă de laudă și de râvna nevoitorilor. (Cf. Gheronda Iosif Vatopedinul, *Dialoguri la Athos*, Ed. Doxologia, p. 113-114).

De aceea, Sfinții sunt modele vii de nevoință, schimbare și simplitate, exemple grăitoare de golire a e-ului, schimbat, metanoizat, pentru a-l face loc lui Dumnezeu. Patericul este plin de asemenea mărturii ale bătrânilor nevoitori, care prin schimbarea/transformarea vieții lor s-au apropiat de Dumnezeu, cercetați fiind de Duhul Sfânt, Mângâietorul!...

Concursul Național de Creație Literară

„ION CREANGĂ”

Concursul Național de Creație Literară *Ion Creangă*, înscris în Calendarul Concursurilor Naționale Școlare MENCS, organizat de Școala Gimnazială „Ion Creangă” Brăila, în parteneriat cu instituții de cultură brăilene se află la ediția a XIII-a, reușind să descopere

talente literare incontestabile de-a lungul celor 12 ediții. La ediția a XII-a la concurs au participat aproximativ 1000 de lucrări din țară și din Republica Moldova. Invitatul de onoare al ediției a-XIII-a va fi scriitorul *Nicolae Băciut* din Tg. Mureș, membru al Uniunii Scriitorilor din România, ca președinte al juriului.

La concurs, pot participa elevi din clasele II-XII din țară și din străinătate la oricare dintre secțiuni. Concursul se va finaliza la finalul lunii martie, 2018; Lucrările se vor expedia electronic până la data de 15.III.2018.

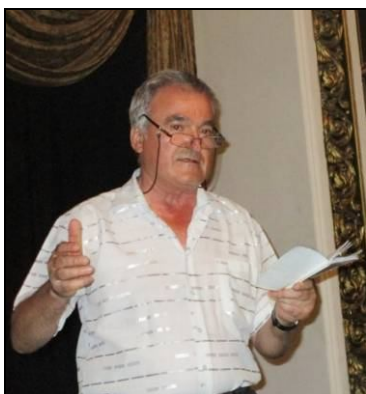
La secțiunea „Interpretare critică a unui text poetic contemporan”, care se adresează elevilor din clasele VIII- XII, elevii vor interpreta critic, într-un eseu (fără restricții legate de nr. de pagini), unul dintre textele poetului contemporan Nicolae Băciut, scriitor optzecist, membru UR, președintele concursului *Ion Creangă* din anul 2009. Textul poetic va fi selectat din volumul de versuri *Pleoapa lui Homer* Editura Vatra veche, 2017. Informații suplimentare se pot solicita pe adresele olaru_angi2006@yahoo.com/ioncreanga1889@yahoo.com/poeziile_lui_baciuat@yahoo.com; site concurs « Ion Creangă »: <http://creanga.webs.com>.

Concursul e postat și pe adresa cadrelor didactice: didactic.ro

Coordonatori: prof. Angela Olaru, prof. Carmen Vlad, prof. Mariana Simion.

Lumea lui Larco

LUNA FEBRUARIE

Această lună este una cea
Cu mai puține zile pe mosor,
Fiind cu un picior pe fulgi de nea,
Cu celălalt în prag de mărtișor.

ÎN SEZONUL RECE

Zăpada este tot mai mare,
Ne bate crivățul în uși,
Cu iarna, sigur, fiecare
Se va purta mai... *cu mânuși!*

NEDUMERIRE

La vorba veche din popor
C-o moarte omul e dator
Aș pune-o întrebare-n față:
De ce n-ar fi și cu o viață?...

VÂNĂTORUL BRACONIER

Afirmă că e ochitor isteț
Și că împușcă zilnic un mistreț,
Îl cred, eu vorba n-am să i-o întorc,
Se știe, doar, cum trage porc la porc!

LA MATERNITATE

Sunt situații cam precare
Când pruncului, bag bine seama,
Prenumele i-l pune mama,
Iar numele-i... în căutare.

URARE PATRIOTICĂ

Când pașii mă îndreaptă spre *Cetate*,
Am spre eroii țării-un gând înălțător
Și cu iubire spun, întâi de toate,
Dă-i, Doamne, României mare viitor!

AVATAR MOLDAV

De când împarte-o inimă în două
Bătrânul Prut, hulit e din izvoare,

Căci valul său, cândva un strop de
rouă,
E-o lacrimă ce se prelinge-n mare.

OAMENI NOI, TIMPURI NOI

A fost în anii cei trecuți
O viață plină de nevoi,
Acum părem ca nou-născuți...
Nu mai avem nimic pe noi.

ADAPTARE

Sărăcia e adâncă,
Însă lumea-i pregătită;
Și răbdarea o mănâncă...
Neprăjită!

PREȚUL EN. ELECTRICE

Că se scumpește energia,
Tristețile nu ne cuprind
Și-om fredona, iar, melodia:
Când felinarele se-aprind!

IARNA ÎN PĂDURE

Căprioare, căprioare,
Ce mâncați acum voi, oare?
Groasa plapumă de nea
Ține fânul tot sub ea.

Ține iarba cea uscată,
Care verde-a fost odată,
Ține frunzele presate,
Care putrezi-vor toate.

Totu-i alb, imaculat,
Nici o urmă de umblat,
Căprioarele-s pitite,
Pentru a nu fi găsite.

În tufișuri stau flămânde
Patrupelele plâpânde,
Doar din când în când, la soare.
Ies să afle de mâncare.

Haideți, voi, copii cuminiți,
Ajutați și de părinți,
Fân să ducem în pădure,
Ca de foame să nu-ndure!

REÎNTOARCEREA

În genunchi mă-ntorc la tine
Scumpa mea demult iubită,
Dar uitată, părăsită
Și de asta mi-e rușine.

Am o altă conduită,
Îți promit că va fi bine...
În genunchi mă-ntorc la tine
Scumpa mea demult iubită.

De la un clasic citire:

Cincinat Pavelescu
1872-1934

MIE ÎNSUMI

Eu nu știu ce-i cu Cincinat,
E talentat sau e șiret?
Poeții spun că-i magistrat
Și magistrații că-i poet.

MIE ÎNSUMI

Când îl privești așa de chel,
Nu-i Cincinat, e Cincinel!
L-asculți, și zici atunci mirat:
Nu-i Cincinel, e Cincinat!

RĂSPUNS

Cum o fi la trup duduca?
Mijloc strămt sau spete largi?
O fecioară e ca nuca:
Ca s-o guști, trebui s-o spargi!

UNUI STERIL

Bărbatul meu este mai tare
În matematici ca oricare,
Dar are o nenorocire:
Nu se pricepe la-nmulțire.

LA RĂSPUNSURI...

La răspunsuri n-ai noroc
Și îți faci prea mult venin,
Epigrama e un joc,
Dar la tine e un chin.

Selecție: Vasile Larco

Plin de lacrimi și suspine
Zise unul sub răchită
Spre o sapă ruginită:
La oraș nu e de mine...
În genunchi mă-ntorc la tine!

VASILE LARCO,
ianuarie 2018

Dreptul la educație

Dă marea-n fiert – heterosexuală -,
Rozând știința sexului în școală,
Încât minoritarii-n *abc*
Toiesc : „Pe când și-un curs
LGBT* ?”

*LGBT –acronim (de la engl. *lesbian*,
gay, *bisexual*, *transgender*) denumind
asociațiile care militează pentru
recunoașterea egalității în drepturi a
minorităților sexuale.

**Într-o țară civilizată de pe
continentul nord-american s-ar fi
introdus predarea satanismului în
școală**

În țara care crede-n aghiută
Se-nvață satansmu-n școli în toi.
Cum n-ăm vrea să rămânem de
căruță,
Întreb candid: Pe când – și pe la
noi?

**În vreme ce în unele țări
tradițional creștine libere din
Europa occidentală vechi lăcașuri
de cult se demolează, în țările din
fosta URSS ce și-au proclamat
independența și în cele din fostul
sistem socialist se redeschid vechile
biserici și se construiesc noi
catedrale (ale mântuirii neamului)**
În state foste comuniste,-ateu
Spre ceruri urc noi catedrale-antece,
În timp ce-n ex-creștine cad ocult.
Or, neamul lor s-a mântuit
demult?

**În unele țări civilizate din Europa
temple creștine din patrimoniul
național sunt demolate ori în
interiorul lor se deschid librării,
restaurante, săli pentru
demonstrarea de filme porno etc.**

Când temple cad prin demolițiune,
Râtani prin naos când se-mbuiț’:
„Hriu-hriu!”
Tu, care vii din fosta Uniune*,
Trăiești un sentiment de déjà-
vu.

*Fosta Uniune – fosta Uniune
Sovietică ; Uniunea RSS ; URSS.

**În tendința lor „inovatoare” în
materie de sex unele țări civilizate
din Europa și America de Nord au
aprobat cele mai perverse legi**
Când vezi cum se dezmață imbecilii,
Toți porni-, pedo-, necro-, zoofilii,

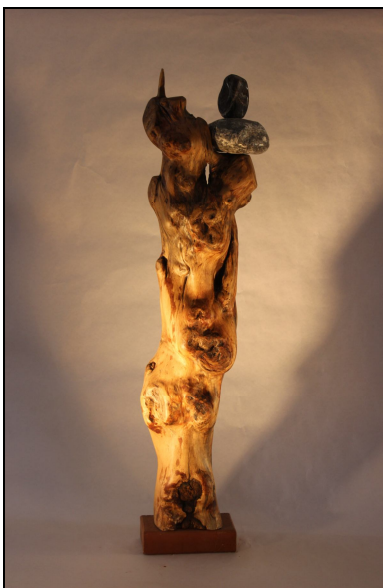
Conchizi: trăia, în forma ei nativă,
Mult mai decent comuna
primitivă.

**O țară civilizată din Europa ar fi
legalizat relațiile sexuale de la
vârsta de treisprezece (!) ani**
Anunțu-i bate orice recordmani:
-Deschis la sex la treisprezece ani!,
La care pedofilii,-a indignare :
-De ce nu de la
trei?! Discriminare!

**O țară europeană civilizată ar fi
legalizat jocul sexual cu animalele**
Ce rost să te distrezi, șoptind palavre,
Cu filme porno-n lumea virtuală?
Mai nostim joci în lumea cea reală
Cu sexul unei capre, oi sau
javre!

**O altă țară civilizată europeană ar
fi interzis folosirea cuvintelor
„băiat” și „fată” pentru
diferențierea de sex, în locul cărora
se utilizează genericul „copil”**
Dacă unei fete-i zici că-i fată,
Unui băiețel c-ar fi băiat,
Ești pasibil, cert, de judecată
Și la pițigoaică ești băgat.

**În țara în care ar fi fost interzise
cuvintele „băiat” și „fată”, dar în
care a fost menținută vestimentația
diferită funcție de gen, sunt ore
când băieții se îmbracă în haine de
fetițe și fetițele în haine de băieți**
Erai fată-acum o oră
Și-acum, scumpo, kakadú.
Cuscra nu mai are noră,
Eu - ginere. Förstar du* ?

Mihai Camara, « Himeră »

**Förstar du?* (sued.) – Ai înțeles?

**Țara europeană care ar fi interzis
cuvintele „băiat” și „fată” și care îi
îmbracă pe băieți în fete și pe
fetițe în băieți încă n-a decis cum
va proceda în privința numelor de
fete și băieți**
Doi copii: Axel și Greta,
Ea – timidul, el – cocheta.
Dar masculu-i cel cu fusta,
Iar cocheta e mangusta.

**Tot într-o țară civilizată din
Europa în certificatul de naștere al
copilului nu se mai scrie „mama” și
„tata”, ci „părintele A” și
„părintele B”**
Bietul Siegfried sau Gretel
Nu mai au mamă și tată,
Un părinte au: XL
Și un altul, M, la bată.

**O țară civilizată de pe continentul
nord-american ar fi legalizat
relațiile sexuale dintre oameni și
animale (cu precizarea: „fără
penetrare”)**
Pârât de viol, cretinul
(Confirmând discernământul)
Va proba – cum? - că asinul
Și-ar fi dat
consimțământul?

**În unele țări civilizate în care
relațiile dintre membrii
minorităților sexuale au fost
legalizate, aceștia din urmă
revendică extinderea de „drepturi”**
Bărbații gay pretind poligamie,
Rebele, lesbi cer poliandrie
Și toți – în cor - ar vrea poliamor.
Urgent. Chiar azi. Acum. Altminteri –
mor.

NICOLAE MĂTCĂȘ

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicitări, D-le Nicolae Băciut și admirația mea pentru felul în care reușiți să vă achitați de toate obligațiile pe care vi le asumați! Mulțumesc pentru publicarea interviului cu D-na Pușa Roth, o Doamnă a culturii românești!

Veronica Pavel Lerner

Stimate maestre Nicolae Băciut, felicitări pentru numărul anterior primit de subsemnatul, având și un îndemn către toți cititorii revistei din luna februarie:

Ideea ce o iau la hurtă,
Vreau la citit să vă îndrume:
Căci luna chiar de este scurtă
Pe „Vatră”-s tot atâtea „lemne”!

Vasile Larco

Mare OM sunteți neprețuit și admirabil, d-le Nicolae Băciut! Aveți toată prețuirea și iubirea mea spirituală. La mulți și buni ani în tot ceea ce faceți!

Constanța Abălașei

Mulțumesc d-le Nicolae Băciut 😊:) poet, eseist și editor pentru bucuria făcută în prag de an 2018! Ilustrarea acestei neprețuite reviste *Vatra veche* cu unele din lucrările mele de artă grafică, cât și pentru admirabilul text scris despre persoană mea. Așemini, vă admir întreaga creație cât și marea osteneală dată pentru cultură cât și promovarea ei în lume. Cu alese sentimente de respect, iubire spirituală și prețuire.

Constanța Abălașei Donosă

Domnule Nicolae Băciut,

Este o pierdere pentru cei care nu au citit poezia dvs "Casă în ceruri". Am fost impresionat până la lacrimi, nu este o poezie, este o rugăciune profundă, înălțătoare, pe care o păstrăm aproape de suflet și la care ar trebui să reflectăm fiecare dintre noi, în special în această perioadă a postului, când încet încet urcăm drumul spre marea sărbătoare a Învierii Domnului.

Vă dorim sănătate și așteptăm să ne încântați cu alte versuri minunate. Multe mulțumiri.

Alexandra și Mirel Scherer

Mulțumesc mult, dle Nicolae Băciut! Prin implicarea Dumneavoastră, mereu la Timpul Prezent, literatura este mai aproape de sufletul cititorului mic și mare. Mulțumiri de suflet, tuturor! Am fost onorată de o prezență cultural-academică remarcabilă și un public de excepție.

Cristina Sava

Foarte interesantă revista și neprovincială! Cu drag, de pe Muntele meu, Carmel, numai bine și felicitări!

Bianca

Dragă Nicolae, mulțumesc pentru revistă (o promisem deja de la Ognean Stamboliev, mândru că l-ai intervievat!) și pentru analiză timpului meu. Felicitări pentru fotografiile de la extraordinarul muzeu "La Fluturi". Cu cele mai colegiale urări,

Doina

Mulțumesc frumos! Chiar am trăit un timp de calitate lecturând revista VATRA VECHE!

Cu prețuire,

Aurora - Speranța

Mulțumesc foarte mult!
Salutări călduroase din India!
Numai bine

Adriana Stoica

Dragă domnule Băciut, Ca totdeauna, mă tulburi cu profunzimea simțirii din prima poezie. Ce minune de gândire poetică fără sofisticării...

Mulțumesc pentru publicarea celor două texte ale mele și pentru multe

dintre celelalte, pe care le-am citit cu mare interes. *Torna, torna*, mi-a plăcut cu totul deosebit, că și analiză poeziei Anei Blandiana. Și altele. (...) Multe bucurii,

Anca Sîrghie

Modesta noastră casă din satul Aqbaș / Albești de Constanța sau cea închiriată la Tulcea, între anii 1943-1954 (eu sunt născută la 15 ian.1941) a fost frecventată de tătarii crimeeni refugiați în România. În memoria celor peste 500.000 de tătari (bărbații erau pe frontul antihitlerist sau luptau contra ocupației naziste ca partizani în munții Crimeii), femei, bătrâni, copii, surghiuniți la 18 mai 1944, în numele urmașilor lor de pretutindeni, vă mulțumesc pentru articolul publicat cu activitatea poetului Idris Asanin revenit la Bahcisaray în anul 1988. Eu am putut participa la parastasul de 40 de zile al poetului, în anul 2008, când am efectuat una din cele 10 vizite în Patrie. Păstrând cu pioșenie amintirile unei zbuciumate perioade istorice, nedorind uitarea, editez de 15 ani revista EMEL / IDEAL apărută la 1 ian.1930 în Dobrogea.

Mulțumesc, felicitând redacția revistei „Vatra veche” și dorindu-vă viață lungă.

Güner Akmolla

Stimate Domnule Nicolae Băciut, (...)

Mulțumesc pentru publicarea celor două poezii în nr. 12 al revistei *Vatra veche*. De asemenea, vă mulțumesc pentru că-mi oferiți posibilitatea de a citi fiecare număr din revista *Vatra veche* pe internet. Vă doresc toate cele bune în fruntea revistei atât de dragă multor mii de cititori,

Cu stimă,

Miron Țic

Distins domnule Redactor Șef, Vă foarte mulțumesc!!! A apărut în condiții grafice excelente.

Ce frumos arată revista, nu mai spun! O să-i trimit dlui E.C. revista dacă mai cercetează din când în când internetul, se va bucura. Un telefon, oricum îi voi da.

Are 96... de ani cred... O vârstă...

Vă doresc să aveți multe succese!

Minunat ceea ce realizați!

Cu admirație,

VB

Bună ziua, domnule Băciut,
Am primit nr. 1 al revistei.
Vă felicit pentru aerul de pe culmi. E plăcut și înălțător cu atâtea materiale de calitate!

M-am regăsit la corespondență. Am uitat că obișnuieți să adăugați din când în când și în graba scrierii am făcut greșeli de toată jena. Dar trebuie să ni le asumăm, nu?! Voi fi mai atentă pe viitor, promit.

Ieri nu știam în ce stadiu sunteți cu revista de aceea nu am trimis și al doilea material pe care vi-l propun astăzi.

Am primit un portret din partea dnei prof. Catinca Agache. Face parte dintr-o carte la care lucrează - *portrete covășnene. Mă onorează tot ce a scris. Mă și avantajează enorm. Este o oglindă în care cred că nu am avut curajul să mă privesc niciodată, pentru că e greu să-ți recunoști slăbiciunile... V-aș rămâne îndatorată dacă îl veți publica.

Mi-a trimis-o și ne-am înțeles să trimit materialul la cine cred eu de cuviință.

Știu că nu mă veți refuza, pentru că aveți un suflet de aur, așa că închei cu mulțumiri și recunoștință,

Mihaela Aionesei

* pozele, sunt tot ce am găsit mai bun...

Iubite frate Nicolae Băciut, tocmai am primit online nr.1/2018 al revistei. Multă, variată, antrenantă, un munte de lectură!!! Mulțumesc din suflet pentru găzduire. Sper să nu vă decepționez cu - de asta dată - tristețele mele delicii epigram(at)ice.

Vă doresc multă sănătate, de care trebuie să aveți permanentă grijă.

O îmbrățișare fraternă,

N.M.

Ce "figură" (faină, pentru mine!) ești, frate Băciut... e a două oară când mă publici, acolo... la ține... Cum să zic... că să - nici - nu te supăr, dar nici să nu crezi că visam la a publica - involuntar, neîntrebat, de fapt... în *Vatra*... Eu postasem pe fbk (ori pe email...?) ..numai țin minte... un comentariu - un soi de reportaj uimit - - despre faptul că -sic- Covalciuc nu voia să între în acea zi... în Centrul Cultural Român.... a preferat să fumeze o țigară - două cu mine, pe stradă... în fața Centrului lui Tărățeanu.... dar a refuzat să între în Centru... deși-culmea! - acolo se

prezența cartea lui - minunată! - despre membrii Consiliului care au decis unirea Bucovinei... Eu am fost destul de derutat când am scris acel text - preluat de tine în *Vatra* - acuzam - și o să acuz - egoismele și orgoliile prea-multelor asociații culturale, naționale din Cernăuți... Utopic cum sunt, Nicule...aș vrea, visa... o leacă de înțelegere, unitate ...între frații noștri de dincolo... Ei se bat pe recunoaștere și bani... ceea ce e trist... Dar... e perfect românesc, nu? PS. Despre "dna Învățătoare"... mă refer la acea învățătoare azi bătrână... care a înființat o mică formație la școala ei... chiar îți mulțumesc că mi-ai postat părerea... Nu știu cum e, azi, în Mureș...în Transilvania... Dar, aici, în Bucovina, frate Nicu... ascultă... formatorii formatorilor... ca să mă exprim, voit, prețios... adică transmiterea unor dascăli către colegele tinere... nu merge.... Sunt unii primari care ajută "formația" aia de dansuri, din comună lor.... dar, de regulă.. fac o dată pe an... de ziua hramului comunei... E mult de vorbă... Te salut, cu drag!

Cezar Straton

Stimate Domnule Baciut,
Vă felicit pentru revista *Vatra veche*, pe care cu bucurie o primim via email și la sediul fundației noastre. Așa după cum am discutat la telefon, aș dori să postăm pe site-ul nostru (www.fundatiaarsenieboca.ro) interviul pe care l-ați publicat în numărul 1/2018, este vorba despre „Convorbiri duhovnicești cu IPS Ioan”, de Luminița Cornea. Bineînțeles, vom indica sursă articolului. Îndrăznesc să va rog, dacă este posibil, să treceți și adresa mea personală în lista destinatarilor revistei *Vatra veche*: (...)

Vă mulțumesc mult pentru accept și ajutor, aștept varianta word a interviului.

Cu stimă și admirație,

Irina Ionescu

Departament Relații cu Publicul
Fundația Creștină Părintele Arsenie Boca

Domnule Băciut

Mereu e o bucurie pentru mine să lecturez „Vatra Veche”, cunosc sufletele noi care găsesc timpul necesar pe care și-l dedică special culturii. Asta nu poate decât să mă îndemne să fac mai mult, mai bine,

mai de suflet. Vă admir pentru sisifică muncă depusă, nu doar pentru revistă.

Cu prețuire,

Gabriella Costescu

Vă mulțumesc d-nule Băciut pentru noul număr trimis, din revista „Vatra Veche”, o revistă cu adevărat românească, pentru români.

Nicolette Orghidan

Domnu Băciut,

Am primit revista - număr complex, consistent și păstrând linia valorică deja cunoscută și apreciată de cititori. Mulțumesc frumos!

Felicitări, sănătate și putere de muncă!

Cu tot respectul,

D.Hurubă

Domnule N. Baciut,

E de admirat efortul dumneavoastră de a menține revista la un nivel cultural de excepție. Mulțumesc pentru consecvența cu care îmi trimiteți fiecare număr și pentru pagină acordată.

Iată întâlnesc din nou, ca de fiecare dată, între pagini, personalități demne de a fi modele de viață sau talente tinere pe care le promovați cu generozitate. Acum mă gândesc la concursul de recitare de la Blaj, - Ocrotiți de Eminescu - pe care l-ați prezidat și unde am rămas profund impresionată de talentul remarcabil al atâtor copii din țară.

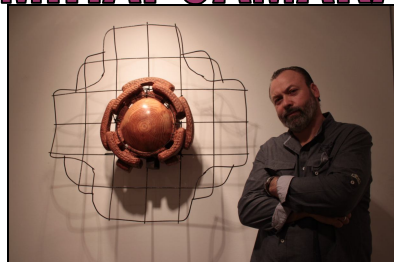
Citind jurnalul Oanei Pelea, am rămas pe gânduri. Iată condiția artistului în ziua de azi într-o lume în care spiritualitatea e în declin, o lume în al cărei vacarm tăcerea se aude cel mai bine.

Maria-Daniela Panazan - o bucurie și o surpriză pentru mine să descopăr un om cu O mare, o lecție de generozitate și modestie. Volumul domniei sale - *Eseu monografic Dumitru Ichim* -, poet pe care-l urmăresc de mulți ani, m-a încântat. E scris nu cu stiloul, ci cu sufletul. M-a bucurat să decopăr între pagini și o analogie a poeziei religioase N. Băciu., cu poezia religioasă a domnului D. Ichim.

Ar fi atâtea de spus încă, dar mă opresc cu bucuria așteptării noului număr al revistei. Vă doresc putere de muncă și sănătate multă, multă!

Viorica Șutu

MIHAI CAMARA

Născut în 1961, Buhuși, România

Absolvent al cursului superior de "Artă aplicată de sculptură" în cadrul Școlii de Artă de la Toledo.

Expoziții și întâlniri internaționale :

2008

Întâlnire internațională NEXO Toledo

2009

Expoziție personală : "LANȚURI" galeria: Colección AN, spațiu pentru artă, A Coruña.

2010

Întâlnire internațională NEXO Toledo

Expoziție colectivă Diputación sala : San Clemente

2011

Expoziție personală: "DIALOG", sala Matias Moreno, Școala de Artă de Toledo

Expoziție personală : "DIALOG 1"

"Sala Cercului de Artă de la Toledo

Întâlnire internațională NEXO Toledo

Expoziție colectivă Diputación sala San Clemente

Expoziție colectivă sala Matias Moreno Școală de Artă, Toledo

Expoziție personală Primăria orașului OLIAS DEL REY

Expoziție colectivă Librería Hojas Blancas, Toledo

Expoziție personală Ziua României, hotel Guadiana Ciudad Real

2012

Expoziție colectivă : Proiectul Sfârșitului de Carieră

Expoziție personală: "DIALOG 3" Primăria orașului Olias del Rey

2013

Expoziție de pictură Primăria orașului Olias del Rey

Expoziție colectivă: "VIAȚĂ ȘI ÎNGERI" Biblioteca Fermin Caballero, Cuenca

Expoziție colectivă: "FREEART" Școală de Artă, Toledo

2014

Expoziție explicată "Săptămâna culturii și științei" Colegiul „Frații Maristi”, Toledo

Expoziție colectivă : "Viziune inedită și modernitate în arta lui Greco", sala Cercului de Artă, Toledo

Expoziție personală: "Dialoguri" Auditorio Tarancon

2015

Expoziție colectivă: "FREEART II", sala Matias Moreno

Expoziție personală: "VIZIUNI" sala Hermitilla, Quintanar de la Orden

Expoziție colectivă : "FREEART III" sala Matias Moreno

2016

Întâlnire artistică : "+ARTE ÎN PIAȚĂ" Plaza de Toros, Toledo

Expoziție personală : "DIALOG" Ambasada României din Madrid

Expoziție personală : Ziua României, sala Vechiul Casinou, Ciudad Real

2017

Expoziție colectivă : "FREEART IV", sala Matias Moreno

Expoziție personală, Auditoriul Primăriei orașului Paracuellos de Jarama, Madrid.

2018

Expoziție colectivă : "FREEART V" sala Matias Moreno, Toledo

→Mulțumim mult! Într-adevăr, vom citi revista cu interes și cu plăcere!

Carmen Sima

Stimate d-le Băciut,

Mulțumesc pentru *Vatra veche* 1 / 2018. Ca de obicei, e un număr bogat în conținut. Fotografiiile din Muzeul "La Fluturi", Chișcău, jud. Bihor m-au "atins". Prima pagină, cu imaginea din Muzeu și poezia "Casă în ceruri" sunt o frumoasă poartă prin care am intrat în lumea cărților, a poeziei, a dialogurilor, a istoriei, a culturii. Cele mai sincere felicitări și mulțumiri pentru sânguința, generozitatea și căldura cu care ne oferiți, lunar, bucuria lecturii unei reviste de calitate!

Cu deosebită stimă,

Veronica Pavel Lerner

Canada.

Am găsit revista pdf trimisă de Dv. și m-am bucurat. Mulțumesc! E un

Mihai Camara, „Totem”

număr remarcabil și aștept cu nerăbdare să-l citesc. Felicitări,

inclusiv pentru poezia de pe copertă, cu titlul și versurile de mare subtilitate, care spun multe... (...)

Cu prețuire,

Livia Fumurescu

Am primit-o! Mulțumesc! Stamboliev e român de la sud de Dunăre, după nume (slavizat) și după apetitul pentru română....

La 1876, românii din Valahia Albă (din lungul Dunării) au făcut războaie de sprijin pentru viitorul nostru război de independență....

K.T.

Stimate domnule Nicolae Băciut, Confirm primirea revistei. Vă mulțumesc mult pentru amabilitate. Cu cele mai bune gânduri,

Al. Skultéty

Panoramic cultural

Colegiul Național „Unirea”, Târgu-Mureș

Biblioteca Municipală “Petru Maior”, Reghin

Toplița, la bustul lui Grigore Vieru

Galeria “Unirea Târgu-Mureș”

ȘTII TV

Biblioteca Orășenească “Livu Rusu”, Sărmașu

Casa de Cultură “Pompei Hărășteanu”, Luduș

Colegiul Național „Unirea”, Târgu-Mureș

Biblioteca Județeană Mureș

Casa de Cultură „Eugen Nicoară”, Reghin

OCHIUL CICLOPULUI

Mihai Caara, Expoziție

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori: Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Lazăr Lădariu,

Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Titus Suciu, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Dărie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2018 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

